KUTSAL PANONUN
ŞİFRESİ

NAZİ SANAT HIRSIZLIĞI, KOMPLO VE DİKENLİ TAÇ

"... bu konuları içeriden bilen (veya öyle olduğunu düşünen) kişilerin bile zihinlerinde iflas oluşmasına neden olacak merak uyandırıcı bir kitap."

LYNN PICKNETT

The Templar Revelation kitabının yazarı

KARL HAMMER

KUTSAL PANONUN
ŞİFRESİ

NAZİ SANAT HIRSIZLIĞI, KOMPLO VE DİKENLİ TAÇ

KARL HAMMER

Yayın No: 57
Tarih No: 21
Kutsal Panonun Şifresi / Karl Hammer
Orijinal Adı: The Secret Of The Sacred Panel

Genel Yayın Yönetmeni / Ahmet İzci
Editör / İrfan Bülbül
Çeviren / İbrahim Şener
İç Tasarım / Adem Şenel
Kapak / Yunus Karaaslan
Baskı-Cilt / Çalış Ofset
Davutpaşa Cad. Yılanlı Ayazma Sk.
No. 8 Topkapı-İstanbul Tel: 0212 482 11 04

1. Basım, Haziran 2011

İstanbul, Haziran 2011
ISBN: 978-9944-978-81-1

T. C. Kültür Bakanlığı Sertifika No:14111

İlgi Kültür Sanat Yayıncılık
Çatalçeşme Sokak. No: 27/10
Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: 0212 526 39 75
Belgegeçer: 0212 526 39 76
www.ilgiyayinevi.com
ilgiyayinevi@gmail.com

KUTSAL PANONUN ŞİFRESİ

NAZİ SANAT HIRSIZLIĞI, KOMPLO VE DİKENLİ TAÇ

KARL HAMMER

İngilizce'den Çeviren:
İBRAHİM ŞENER

ilgi kültür sanat

İÇİNDEKİLER

Önsöz, Tom R. 7

1. Güç, Milyonlar ve Cinayet 9
2. Adil Yargıçlar 53
3. Okült Naziler 119
4. İnsan mı Yoksa Mit mi? 171
5. Tanrı'nın Kenti 229
6. Bir Sanat Eseri İncelemesi 271
7. Deccal 321

Yazarın Sonsözü 373

TOM R. TARAFINDAN YAZILAN ÖNSÖZ

Saat sabah 4:14. Ben yaşlı ve hasta insanların günün yaklaşık bu zamanında öldüklerini okumuştum. Doğru olduğuna dair hiçbir fikrim yok. Gözden geçirmem gereken belgeler yığınına bakıyorum. Ölümünden sonra bu kitabı yazmak için toplamış olduğum belgeler biri tarafından alınmadan önce son kez onlara bakıyorum.

Kimliğimi açıklayamadığım için özür dilerim. Ben kendi ailemi, dostlarımı ve yıllar boyunca çalışmış olduğum kurumu korumak zorundayım. Gerekli oldukça başka insanların isimleri de değiştirilmiştir. Bu durum hiç kuşkusuz eleştiri ve şüphe yaratmaktadır. Siz benim kim olduğumu bilmeden bana ve öyküme nasıl güvenebilirsiniz ki?

Benim buna yanıtım burada anlatılmış olan tüm konuların araştırmacı gazetecilik aracılığıyla yapılmış, yayın ve arşivlere başvurularak araştırılmış ve doğrulanmış olmasıdır. Bu, benim dürüstlüğüm hakkında sizde yeterli güven sağlayacaktır.

Okuyacağınız bazı şeyler size saçma, gerçeklerden uzak ve hatta ürkütücü görünebilir. Bu, hazinelerin hazinesinin öyküsüdür, sözcüklerin ötesinde maddesel olan ve maddesel olmayan zenginliklerin öyküsüdür. Bu benim bulmuş olduğum bir hazinedir ve bazı insanların yaşamlarını ortaya koydukları bir öy-

küdür. Güçlü insanlar kendi okült dünyalarının karanlık dehlizlerini kullanmışlar, insanları yönlendirmişler ve demokratik olarak liderlerini seçmişlerdir.

Bu kitap benim mirasım ve bir hazine haritası olarak değerlendirilmelidir. İlk bölüm okuyuculara çok ayrıntılı görülebilir. Ancak sağlam bir kurum olmadan, hiçbir yapı sağlam duramaz. Benim keşif yolculuğumu izlediğinizde ödül buna değer olacaktır.

Gizlilik içinde eylemde bulunan güçler benim öyküme karşı var güçleriyle kendilerini savunmuşlardır. Bazıları sessizliğe gömülürken, bir kısmı öykü hakkında yanlış bilgilendirme veya onunla alay etme yoluna gitmiştir. Bu öyküye inanıp inanmamak size bağlıdır. Ben yapılması gerektiğine inandığım şeyi yaptım.

Tom R.

1
Güç, Milyonlar ve Cinayet

ROTTERDAM'DAN LONDRA'YA

Sigaraların kötü kokusu papazın benim ağzıma bir sigara tıkmaya çalıştığı ilk andan beri yaşantım boyunca hep midemi bulandırmıştır. O benim öpüşmeyi öğrenecek kadar yeterince büyük olduğumu düşünüyordu. Ben on yaşındaydım. 1930'lu yıllardan başlayarak Rotterdam liman polis merkezinde bir kâtip olarak çalışan babam sık sık birkaç günlüğüne evden uzağa giderdi. Annem genç yaşta ölmüştü ve çocukluğumun çoğu bir yatılı okulda geçmişti. Çoğunlukla sefil bir yaşantı sürmüştüm. Kimsesizdim, diğer çocukların ebeveynleri onları koruyup kollarken benim böyle bir şansım yoktu; babam gemilerde çalışmaya başlamıştı ve doğal olarak gelip beni ziyaret etmesi çok ender oluyordu. Ben zamanımın çoğunda diğer çocuklardan dışlanmış bir şekilde yaşıyordum. Okulda çalışan rahibeler çok katı bir tutum içindeydiler. Fiziksel cezalandırma onların disiplin anlayışının bir parçasıydı. Nedenini bilmememe karşın babama bundan hiç bahsetmemiştim. Belki de küçük düşmek istemiyordum. Geriye baktığımda her şeyin Kilise veya dinsel inanış ile birlikte ani bir değişikliğe uğradığını düşünüyorum.

Ortaokulda dil ve sanat konuları daha fazla ilgimi çekmeye başladı. Okulu bitirdikten sonra babam beni kısa bir tatil için Paris'e götürdü. Sonunda müthiş tarihi yerleri ve sanat eserlerini görme fırsatım olmuştu. Daha öncesinde bunları yalnızca kitaplardan okumayla yetinmek durumundaydım. Paris'te babamın bir İngiliz arkadaşıyla karşılaştık. Yanlarında eşi ve oğlu Jonathan vardı. Tarzı ve davranışlarıyla adamın başarılı ve ileri gelen biri olduğu anlaşılıyordu. Jonathan çağdaş görünümlü biriydi. 1939 yılında bir öğleden sonra bir gezinti sırasında babam bana Londra'da eğitim görmemin olanaklı olduğunu söylemişti. Şansımın bu şekilde dönmüş olduğuna inanamamıştım. Bunu akşam yemeği ve şarapla kutlamak için kasabaya gittik. Gece daha geç saatte bir bara gidecektik. Orada babam Paris'te yaşayan bir İngiliz gazeteci olan Sefton Delmer'i tanıştırdı. O, gecenin geri kalan kısmında bizimle birlikte kaldı. Biz otele geri döndüğümüzde ben ona olan hayranlığımı saklayamıyordum; babama Rotterdam limanı polis merkezinde çalışmış birisine göre çok fazla kişiyi tanıdığını söyledim. Zamanının çoğunu açık denizlerde yabancı yolcular ile birlikte geçirmiş olduğunu söyleyerek yanıt verdi. Daha fazla bilgi verme konusunda istekli görünmediği için bu ifadeleri konuşmanın sonu olmuştu. Ben bu konuda hiçbir zaman babama başka soru sormadım.

1940 yılında bir yatılı evde yaşıyor ve Londra'da sanat eğitimi alıyordum. İngiltere, Polonya işgali nedeniyle Almanya'ya savaş ilan etmişti. Mayıs ayında Almanların Hollanda'yı da işgal ettiği haberi geldi. Ben çok kızgındım. Kendimi militan olarak hissediyordum. Ülkeme dönmek ve savunma konusunda yardım etmek istiyordum. Babamın şimdi ne yapacağını merak ediyordum. O kesinlikle direniş içinde yer almak isteyecekti. Saldırganlara karşı direniş gösterilmesi gerekiyordu. Li-

mandan dostları ve meslektaşlarıyla birlikte böyle bir direnişin içinde yer alınması gerekiyordu. Ben Jonathan'a gittim ve ailesinin bizim Hollanda'ya dönmemize yardım etmesini istedim. Bunu ileteceğine söz verdi.

14 Mayıs 1940 akşamında arkadaşım çıldırmış gibi kapıyı çarparak yanıma geldi. Radyodan Almanların Rotterdam'ı neredeyse tamamen yok edecek şekilde bombaladıklarını duymuştu. Her yer alevler içindeydi. Yüzlerce kişi ölmüş ve binlerce kişi yaralanmıştı. Daha önce böylesine bir panik içinde kalmamıştım. Babamdan başka bir şey düşünemiyordum. Ancak ona ulaşmanın hiçbir yolu yoktu. Onun hayatta olup olmadığını bile öğrenemiyordum. Jonathan beni radyo dinlediği yere götürdü. Oraya ulaştığımızda annesiyle konuşmaya çalıştı. Benim sesim boğazıma düğümlenmişti. Yaşadığım gerilim nedeniyle gözyaşlarımı tutamıyordum. Jonathan'ın annesi beni sakinleştirmek için herhangi bir girişimde bulunmadı. Benim iyice ağlamamın bana daha iyi geleceğini düşünmüştü. Kendimi biraz toparladıktan sonra kadın birkaç gün boyunca onlarla kalmamın daha iyi olacağını söyledi. Beni yalnız bırakmak istemiyorlardı. Jonathan'ın babası bana Hollanda hükümeti ve kraliyet ailesinin Londra'ya gelmiş olduğunu söyledi. Bunun bende yarattığı duygunun hayal kırıklığı mı yoksa utanç mı olduğunu hatırlayamıyorum; Hollanda hükümeti orada kalıp savaşmak yerine kaçmayı tercih etmişti. Ben yere yığıldım. Bir çocuk gibi ağlıyordum fakat en azından korkmuyordum. Jonathan'ın babası Kraliçe'nin ele geçirilme olasılığının önlenmesinin önemli olduğunu bana açıklamaya çalıştı. Kraliçe veya kraliyet ailesinin başka üyelerinin yakalanması monarşinin yıkılması anlamına gelebilirdi. Ben bu açıklamanın mantıklı olduğunu kabul

ettim fakat duygusal olarak direniyordum. Gençtim ve geri çekilme benim için bir seçenek değildi.

Sonraki birkaç gün boyunca İngiliz subaylarının sıklıkla gittikleri bir yer olan Oddenino restoranı etrafında dolanıyordum. Burada Hollanda'dan yeni haberler alabileceğimi umuyordum. Ancak hiç kimse bana fazla bir şey söylemiyordu veya söyleyemiyordu. Bay Oddenino, Brevet kulübüne gitmemi önermişti, ancak orada da daha fazla şey öğrenemeyecektim. Barlar etrafında dolaşıp dururken Jonathan yanıma geldi. Kendi evlerinde bir yabancının onu görmek için beklediğini söylemişti. Onun kim olabileceği hakkında en ufak bir tahminin bile yoktu. Eve ulaştığımızda doğrudan çalışma odasına gittik, orada François Van't Sant adlı bir Hollandalı oturuyordu. Jonathan ve babası odadan çıktılar. Van't Sant uyumlu bir insana benziyordu. Bana Rotterdam'dan gelmiş olduğunu söyledi. Orada polis merkeziyle bağlantılarının olup olmadığını sordum. Gülümseyerek bağlantılı olduklarını belirtti. Benim bundan sonraki sorumun ne olacağı açıktı. Van't Sant bunu beklemeden babamı tanıdığını söyledi. Onun ifadesi sertleşmişti. Bu benim bir şeylerin yolunda gitmediğini düşünmeme neden olmuştu. Sonraki birkaç dakika içinde dünya başıma yıkılmıştı; Van't Sant bana babamın bombardıman sırasında ölmüş olduğunu söylemişti.

Haftalar bir sis perdesi içinde geçiyordu. Her şey gerçeküstü olmuştu. Ben artık bir babam olduğunu idrak edemiyordum. Düşünceler sürekli olarak beynimin içinde dönüp duruyordu. Babam nasıl ölmüştü? Onun son düşündükleri ne olmuştu? Acı çekmiş miydi? Benim Almanlara karşı öfkem artıyordu. Van't Sant canımı sıkan bir durum olduğunda veya soru sormak istediğimde kendisini Claridge otelinde bulabileceğimi söylemişti, fakat ben hiç kimseyi görmek istemiyordum. Bu durum haftalar boyunca

devam etmişti. Sonunda, Jonathan artık toparlanmam gerektiği konusunda telkinde bulundu. Eleştirileri sertti. İçtenlikle kendi hayatımı yoluna sokmam gerektiğini söylüyordu.

Onun tiradından kısa bir süre sonra kendime gelmeye başlamıştım. Hiç kimseye bir şey söylemeden Van't Sant'ın bulunduğu Claridge oteline gittim. Beni samimiyetle konuk etti. Ona casusluk servisi ile temas kurmak istediğimi söyledim. Ümitsiz bir şekilde Almanlarla savaşmak istiyordum. Van't Sant bunu cana yakın bir şekilde karşıladı ve beni ciddiye aldığını açıkça gösterdi. Sahip olduğum yetenekleri öğrenmek istiyordu. Ancak ben ona kendimi yeterince ifade edemediğimi düşünüyordum. Ona sanat çalışmalarımdan bahsettim, ancak bunların savaş döneminde hiçbir faydası yoktu. Akıcı bir İngilizce, Fransızca, Almanca ve Hollandaca bildiğimi söyledim. Teknik anlamda çok fazla şey bilmiyordum fakat zekâdan yoksun değildim ve böylece bazı konularda beceri kazanabilirdim.

Konuşmanın sonunda Van't Sant elinden geleni yapacağını söyledi. Benim mesajımı gizli servisten birilerine ulaştıracaktı. Bu isteğe ilişkin olarak hiç kimse ile konuşmamamın en doğru şey olacağını söyledi. Ben dudaklarımın mühürlü olduğuna dair yemin ettim. Van't Sant'ın Hollanda hükümeti ile bağlantılarının olduğunu biliyordum. Ne de olsa kendisine onlar aracılığıyla ulaşmıştı. Fakat o dönemde Hollanda İstihbarat Örgütü'nün başkanıyla iş görüşmesi yaptığımın farkında değildim. Aslında, o İngilizleri ciddiye alan tek Hollandalıydı. ABD savaşa henüz girmemiş olmasına karşın, Amerikan gizli ajanları Londra'nın her kuytu yerinde bulunuyordu. Onlar ayrıca işbirliği halinde çalışmalar yapıyorlardı. Bu açıdan bakıldığında uluslararası istihbarat örgütlerinin içine yavaş yavaş dalıyordum. Burada güç oyunları ve manipülasyonun bir tımarhanesine tanıklık yapacaktım.

GİZLİ SERVİSTE GÖREVE BAŞLAMA

Benim "başvuru"mdan birkaç hafta sonra Van't Sant benden Londra'ya varmış olan Hollandalı göçmenlere yardım etmemi istedi. Bu yalnızca onlara refakat etmek anlamına gelmesine ve benim aradığım iş olmamasına karşın en azından bir şeyler yapabilmeme olanak sağlamıştı.

Bu arada ben sanat tarihi çalışmama odaklanmıştım. Mümkün olduğu kadar çok fazla zamanımı bunun için ayırmaya çalışıyordum. Aradan birkaç ay geçtikten sonra 1940 yılının sonbaharında Van't Sant tarafından başka bir sohbete davet edilmiştim. Yoldayken büyük bir beklenti içindeydim çünkü belki de sonunda Hollanda'ya gönderilebileceğimi umuyordum. Otel lobisinde buluştuğumuzda yanında iki adam daha vardı. Ben onlardan birini Paris'te görmüş olduğumu hatırladım fakat Van't Sant onu Sefton Delmer olarak tanıtıncaya kadar ismini hatırlayamamıştım. Diğeri kendisini Billy olarak tanıtan bir Amerikalıydı. Biz köşedeki bir masada oturuyorduk ve Delmer babamın ölümü nedeniyle başsağlığı diledi. Ona olan hayranlığını ifade etti. Yaptıkları işbirliğinin mükemmel olduğunu anlattı. Bununla ne demek isteğini o zaman anlayamamıştım. Delmer kendisinin ve babasının kendi ulusal çıkarları için birlikte çalışmış olduklarını açıkladı. Sonuç olarak, önemli işler başarmışlardı. Van't Sant'ı da tanıyordu. Ben babamın bu kadar çok yabancı kişiyi tanıyor olmasının nedenini anlamıştım. O bir casustu. Benim gözlerim gururla parladı.

Van’t Sant benim çalışmalarımın nasıl gittiğini sordu. Billy bunun benim için ne kadar önemli olduğunu anladığını belirtti. Söyledikleri tam olarak “Sanatta gelecek vardır” ifadeleriydi. Delmer konuşmasını Almanca olarak sürdürdü. Benim çok sayıda dili bildiğimi ifade ediyordu. Ben onun kusursuz bir şekilde Almanca konuşmasına biraz şaşırmıştım fakat Van’t Sant bana Tom’un (Delmer’i bu şekilde çağırıyordu) iki dil bildiğini söyledi. Delmer kendisinin Berlin’de doğmuş olduğunu ve iki dil bilmenin özellikli bir durum olmadığını belirtti. Benim ilk şaşkınlığım şoka dönüşmüştü. Sefton Delmer bir Alman mıydı? Onlar bizim düşmanımız değil miydi? Bir an için sessiz kaldım ve Van’t Sant benim düşündüklerimi tahmin etmek zorunda kaldı. Delmer’in babası bir zamanlar Berlin’de çalışmış olan bir Avusturyalı idi. Tesadüf eseri olarak gelecekteki kraliçe Juliana’nın kocası olan Prens Bernhard ve dolayısıyla şimdiki Kraliçe Wilhelmina’nın damadı da bir Almandı. İyi Almanlar ve kötü Almanlar vardı, tıpkı iyi Hollandalılar ve kötü Hollandalılar olduğu gibi. Ben sıkılgan bir şekilde güldüm ve dil yeteneğimi kanıtlayacak şekilde biraz konuştum.

Van’t Sant bana bir görev vereceklerini söyledi. Bu Hollanda’da değil, İngiltere’deydi. Benim rolüm konuşmaların yazılmasına yardımcı olmak ve toplantı tutanaklarının çevirisini yapmaktı. Bunun yanı sıra İngilizler tarafından engellenen Alman radyo yayınlarının çevirisine yardım edecektim. Bir kez daha büyük bir görev alamamıştım fakat Van’t Sant bana kıtaya gönderilmek üzere eğitilmiş olan çok sayıda askeri personelin hazır beklediğini ve onların savunmada bulunma konusunda benden çok daha uygun olduğunu açıklamıştı. Basit bir şekilde benim uzmanlığımın başka bir alanda olduğunu düşünüyorlardı. Yapılacak pek çok iş vardı ve ben bunlardan bazılarını yapacaktım.

Sonraki aylarda her hafta birkaç saatimi tutanakları tercüme etmek ve bunlar üzerinde çalışmakla geçirdim. Billy benim görevim hakkında hiç kimseyle konuşmamam gerektiğini vurgulamıştı. Hatta bunun açığa çıkmasının benim savaş mahkemelerinde yargılanmama neden olabileceğini belirtmişti. Böyle bir etkinlikte bulunmanın cezası vatana ihanet suçlamasıyla ölüm cezasıydı! Van't Sant'ın güvenini sarsacak bir şey yapmak aklımın ucundan bile geçmezdi. Bir süre sonra ben çevirileri yalnızca Delmer veya Billy'nin gözetiminde yapacağımı anladım. İlkin bana içinde çok az yazı ve şifrelerin bulunduğu tek bir sayfa verilmişti. Bunu çevirirken onların birisi veya her ikisi birden yanı başımda bulunuyordu. Ben bunun herhangi bir şeyi kopya etmem için ufacık bir fırsat verilmemesinden emin olmak için yapıldığını düşündüm. Bazen Almanca'dan birkaç cümleyi İngilizce, Fransızca ve Hollandaca'ya çeviriyordum. Sıklıkla metinde anlatılmak istenen şey hakkında en ufak bir fikrim olmuyordu. Örnek olarak, "Pastalar hazır" veya "Kahire'de güneşli hava" gibi cümleler vardı. Başka zamanlarda ise dizeler oluyordu. Genel olarak, mesajlar Bletchley Park'tan geliyordu. Bu kompleks bina Londra'dan bir saat uzaklıktaydı ve burası mesajların şifrelendiği yerdi. Bir süre sonra üzerinde çalışmam için bana daha fazla mesaj gönderilmeye başlandı. Ben çevirilerimin diğer çevirilerin ikili kontrolü için kullanıldığını anlamıştım. Yaklaşık altı ay sonra Bletchley Parkı'nın o zamanlarda adlandırıldığı yer olan X İstasyonu'nda tam zamanlı olarak çalışıyordum.

Van't Sant bana bu işi ayarlayarak ve bu etkinliğin doğası nedeniyle benim hem İngiliz gizli servisinden hem de Amerikan istihbarat örgütünden üst düzey kişilerle temas halinde olmamı sağlamıştı. Benim ona olan saygım bir öğleden sonrasında beni Chester Bulvarı 77 numaraya götürüp Kraliçe Wilhelmina ve

damadı Prens Bernhard'ı görmemizle artmıştı. Prens Bernhard neşeli ve Kraliçe Wilhelmina anaç bir yapıya sahipti. Akşam yemeği neredeyse hazırdı ve Prens Bernhard beklenmedik bir şekilde Van't Sant ve benim yemeğe kalmamızı istediğini söyledi. Benim Londra'daki yaşantım, çalışmalarım ve deneyimim hakkında sorular sordu. Savaş hakkında düşündüklerimi öğrenmek istiyordu. Onlar bana açık sözlü olmam konusunda ısrar ettiler fakat ben tartışma yaratabilecek herhangi bir şey söylemeye cesaret edemedim. Resmi olmayan bir konuşma yapılmasına karşın sonuçta konuştuğum kişi Kraliçe idi. Ben diplomatik bir şekilde davrandım ve ona karalahana yemeğinin çok lezzetli olduğunu söyledim. Oysa karalahana yemeğine katlanamazdım! Ancak o akşam Van't Sant'ın kişisel asistanı olarak Kraliçe'nin güvenini kazanmıştım. Bu andan itibaren ne zaman benden bir şey yapmam istense kraliyet ailesinin desteğini yanımda hissettim—bu bana verilen tüm emirleri sorgusuz sualsiz olarak kabul etmem için iyi bir gerekçeydi.

İÇERİDEKİ BİRİ

Zaman geçtikçe X İstasyonu'nda şifreleme ve çeviri hakkında her şeyi öğrenmiştim. 1943 yılının başlarında benim yönetim görevlerim beklenmedik bir şekilde artmıştı. Bir gün Delmer ve Billy birlikte beni İngiliz Politik İstihbarat Servisi üyeleri ile bir dizi oturuma davet etti. Bu oturumlarda benim yaşamım ve çalışmalarım her açıdan uzun uzadıya inceleniyordu. Benim güvenilirliğimi araştırma olarak görülen bu oturumlara onların

olağanüstü derecede geç gelmeleri çok ahmakçaydı. Ben iki yıldan daha uzun bir süredir gizli konuşmalar ve gizli belgelerin çevirisini yapıyordum.

Birkaç hafta sonra, yine Delmer ve Billy'nin hazır bulunduğu bir toplantı için başka bir davet aldım. Benden daha sonra "kara propaganda" olarak adlandırılacak Soldatensender Calais adlı radyo yayını üzerinde çalışmamı istiyorlardı. Bir Alman radyo istasyonundan hava dalgaları aracılığıyla bilinçaltına mesajlar gönderiliyordu. Bunlar Alman askerlerini manevi olarak güçlü tutmak amacını taşıyordu. Verici Amerikalılardan satın alınmıştı ve onların eğlence endüstrisi uzmanları yayının mükemmel bir şekilde yapılabilmesi için bir istasyon kurmuşlardı. İngilizlerden de dolaylı olarak profesyonel destek almışlardı. Stratejik Servis Ofisi (OSS)'nden Moral Operasyonları (MO) profesyonelleri çalışmalar yapmışlardı. Savaşın bu psikolojik yönü sert bir şekilde devam ediyordu. Mesajların oluşturulması ve çevirisinin yapılmasında benim yardımım isteniyordu. Kendi açımdan baktığımda bu mükemmel bir fırsattı. Yaz mevsiminde geniş bir alanda editörlük konusunda beceriler elde ettim. Yayınlar gizli yalanlarla karıştırılmış olan gerçek olguları içeriyordu. Bunlar gerçek olarak kabul edilebilirdi çünkü doğrulanabilir haberler ile sarmalanmış olarak sunuluyordu. Diğer ekip üyeleri ve ben savaş esirlerinin sorgularının kopyalarını almıştık ve aktarılacak uygun malzemenin nasıl seçileceğini öğrenmiştik. Kurgusal haberlerin içine yeniden şekil verilebilecek şekilde anahtar öğeler seçilmişti. Örnek olarak, biz mahkûmların çocukları ve sevdikleri tarafından merak edildiklerini bilerek, Nazi rejiminin "Biz Alman doktorlar olarak bir difteri salgınına benzer şekilde çok sayıda çocuğun öldüğü işlemler yapıyoruz" şeklinde öyküler yaratıyorduk. Cephede bulunan tüm silahlı kuvvetler asker-

leri kendi hükümeti tarafından söylendiğini işitmiş oldukları nedeniyle kendi kalplerine bir bıçak saplanmış gibi hissediyorlardı, onlar duydukları üzüntünün işkencesini yaşıyorlardı. Askerlerin moral gücünü kırma yönündeki çabalarımızın zaman zaman bir ahlaksızlık boyutuna ulaşmasının bizi bile şaşırttığını itiraf etmeliyim. Ancak onlar Almandı ve onlara karşı her şey yapılabilirdi.

Ben resmi olarak hiçbir zaman organizasyon içinde göreve başlamamış olmama ve her şey kendiliğinden olagelen bir durum gibi görünmesine karşın, gizli servisin bir üyesi olmuştum. Gizli radyo bildirilerini okuyordum ve Soldatensender Calais için gizli etkinliklerde bulunuyordum. Gizli servisler arasındaki toplantı raporları ve çevirileri üzerinde incelemeler yapıyordum. En gizli materyalleri okuyor ve duyuyordum. Savaş boyunca düzenli olarak Amerikan, Fransız ve İngilizlerin beklenen zaferi tartıştıkları ve daha sonrasında dünyanın nasıl şekillenmesi gerektiğini konuştukları toplantı veya akşam yemeklerine katılıyordum. Tartışmalar ayrıca içteki uyumsuzluğu da ortaya koyuyordu. Özellikle politik çekişmeler bizim çabalarımızı boşa çıkaracak türdendi. Bu yalnızca Hollandalıların değil, İngiliz ve Amerikanların da etkiledikleri bir durumdu. Ben olumsuz kanaatlarımı sıklıkla Van't Sant'a ve Billy'ye iletiyordum. Ben belli hizmet birimlerinin politik kısıtlamalar ve zorlamalar olmaksızın kendi yollarında ilerlemeleri gerektiğine inanıyordum. Onların mantığı basitti: Politik dengeler her birkaç yılda bir değişirdi, bu onların politik gündemleri ve önceliklerinin de değişmesi anlamına gelirdi. Oysa Kraliyet Sarayı, büyük sanayiciler ve üst düzey sivil görevliler daha uzun süre boyunca görev yaparlardı ve onlar kendi ülkelerini doğru rota üzerinde tutabilme konusunda çok fazla donanımlıydılar. Poli-

tik rüzgârlar hangi yönden eserse essin onlar buna karşı direnç gösterebilirlerdi. Amerikalıların bir Kraliyet Sarayı yoktu fakat onların kendi ekonomilerinin politika değişikliklerine bağlı olarak hasar görmemesi gerektiği (büyük sanayicilerinin finansal çıkarlarına bağlı olarak) bir zorunluluktu.

Bundan dolayı herkes için öncelik Komünizm ile savaşmaktı. Savaşın sonuna doğru bunu başarmak gitgide zorlaşmıştı. Tüm Avrupa boyunca çok sayıda etkin Komünist grup vardı. Göz önünde bulundurulması gereken Rusların Avrupa'yı istila etme riskinin olmasıydı. Naziler savaşı kaybettikleri zaman onlar kendi ideolojilerini dayatabilirlerdi. Ne pahasına olursa olsun bundan kaçınılması gerekiyordu. Kadrolu, işbirliği içinde bulunan uluslararası anti-Komünist gruplar büyük bir öneme sahipti—bunlar parti politikaları tarafından yönlendirilerek eylemde bulunan, kendilerine herhangi bir noktada engel olunmayan bir gruptu. Biz onları "Serbest ajanlar" olarak adlandırıyorduk. Fransızlar, İtalyanlar, İsviçreliler, İsveçler ve Hollandalılar doğrudan doğruya parlamenter gözetimden uzak olarak işbirliği içindeydi. Onların üzerine temellenmiş olan "Geride Kalanlar" adlı bir şebeke oluşturulmuştu. Onlar şiddet içeren sabotaj eylemlerinde bulunabilen silahlı bir görünmeyen şebeke oluşturmuşlardı. Amaçları Komünizm egemenlik alanını artırmaktı. Tüm Avrupa boyunca Serbest Ajanların kullanımına sunulan gizli silah depoları vardı. Planın gizli doğası uzak alanlara ve geniş bir coğrafyaya yayılıyordu. Kendi coşkuları içinde herkes parlamenter gözetimin olmamasını unutmuştu. Bu, demokrasinin temel ilkesinin de kaybolması anlamına geliyordu.

1945'den itibaren benim istihbarat örgütündeki rolüm işgal edilmiş bölgelerde Naziler tarafından gerçekleştirilmiş olan sanat hırsızlığı üzerine odaklanmaktı. Naziler çok büyük ölçek-

lerde, paha biçilemeyen başyapıtları ele geçirmişlerdi. Onların bazıları tüm koleksiyonun satın alınması şeklinde meşrulaştırılmıştı, ancak bu sıklıkla kamulaştırma şeklinde olmuştu. Müttefikler işgal edilmiş bölgeleri yeniden ele geçirdikleri zaman bu sanat hazinelerinin hak sahiplerine geri verilmesi için büyük ölçekli bir araştırma başlatılmıştı. Sanat tarihi mezunu ve dil yeteneği olan, ayrıca çeşitli istihbarat örgütlerinde güvenilir mevkilerde çalışmış biri olarak ben faydalı olabilirdim. Billy haklı çıkmıştı. "Sanatta bir gelecek" vardı.

SANAT HIRSIZLIĞI

Hitler"in sanat alanında bir geçmişi vardır, o gayretli bir amatör ressamdı. Bu, savaş sırasında bilinen bir durumdu. Hiç kuşkusuz sanat konusunda yaptıkları ve yapmadıklarına ilişkin olarak kendine özgü fikirleri vardı. O kendisinin *Entartete Kunst* olarak adlandırdığı dejenere olmuş sanat konusunda övgüden yoksun fikirlere sahipti. Onun bu terimi çağdaş dünyada "modern sanat" olarak bilinmektedir. O sanatın olumluluk, soyluluk ve ebedi değerler taşıması gerektiğine inanırdı. Her şeyin ötesinde, modern sanat Almanlara özgü yaşam tarzını yansıtmalıydı. Hitler'in gerçek Alman sanatı üzerine erken dönem görüşleri Alfred Rosenberg, Hollandalı Herman Wirth ve Jörg Lanz von Liebenfels gibi insanlar tarafından güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Bu kişiler Nazi ideolojisinin doğumunda önemli rol oynamışlardır. Hitler Şansölye seçildiği 1933 yılından itibaren kendi gücünü çok geniş bir şekilde kullanmaya başlamış-

tır. Sanat konusunda da benzer bir tutum içinde olacaktır. Ernst Ludwig Kirchner, Otto Griebel, Ernst Berlach ve Paul Klee gibi Alman büyük ustaları sanat konusunda yozlaşmış kişiler oldukları yönünde değerlendirilmişlerdir. Chagall, Van Gogh, Matisse ve Picasso gibi uluslararası alanda tanınan ustalar uygun olmayan sanatçılar olarak değerlendirilmiştir. Bu özellikle Chagall gibi Yahudi sanatçılar için geçerli olan bir durumdur. 1930'lu yıllarda, Alman müzeleri ve sanat galerileri Naziler tarafından kötü bakılmış sayısız başyapıtın saklandığı yerler olmuşlardır. Bu eserlerin satışına ilişkin olarak duyurular yapılmıştır. Başlarda sanatçılar, müze yetkilileri ve yöneticileri bunlara karşı şiddetli protestolarda bulunmuşlardır fakat bunlar sistematik olarak baskı altında tutulmuştur. Mart 1939'da binlerce yağlıboya ve çizim Berlin'de yakılan bir ateşe atılmıştır.

Naziler çok değerli belli başlı sanat eserlerini yakmayacak kadar ticari zekâya sahip kişilerdi. Bunları yabancı sanat simsarlarına satılması için sunuyorlardı. Bu ticaretin başlıca hizmet rotası İsviçreli simsar Theodor Fischer üzerinden yapılıyordu. Onun çalışma merkezi Lucerne idi. Biz ayrıca kod adı George Wood olan bir casusun çalışmalarıyla elde edilen bilgilerin Alman - İsviçre macerasını biliyoruz. O bir Almandı ve Dışişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilmişti. Gerçek ismi Fritz Koibe idi. Sanat ticareti hakkında sayısız belgeye sahipti. İsviçre'ye çok sayıda seyahatte bulunmuştu. Bunu OSS'nin elemanı Allen Dulles ile işbirliği içinde yapmıştı. Bir Hollandalı Yahudi olan Arie de Vries Amsterdam'da büyük bir müzenin eski yöneticisi idi. O buradan İsviçre'ye kaçmıştı. İsviçre'nin mahzenlerinde çok sayıda sanat eserinin saklı olduğunu rapor etmişti. Nazilerin açık bir şekilde reddettikleri eserler buralarda muhafaza ediliyordu. Hitler'in hükümdarlığı döneminde satılan sanat

eserlerinin toplam bedeli yaklaşık olarak 160 milyon mark tutarındaydı, ancak çalınmış olanların değeri bundan bile daha fazlasıydı, hatta bu miktarı katbekat aşıyordu.

Sanat hırsızlığı tarih için yeni bir şey değildi. MÖ yaklaşık 1200 yılında Babil, Elamite Kralı Shutruk-Nahhunte tarafından yağmalanmıştı. Sonrasında Elamite, Asur Kralı Assurbanipal'in kurbanı olmuştur. Romalılar yağmalamayı sistemli bir şekilde yapan ilk ulus olmuştur. Fethedilmiş şehirlerden çıkmış olan tüm mal kervanları yağmalanmıştır. Dinsel, kültürel ve sanatsal eserlerin hırsızlığının ölçeği ilk imparator Konstantin döneminde Bizans'ta hiç de az değildi. Konstantin Roma'dan daha büyük ve daha gösterişli bir şehir olarak Konstantinapol (İstanbul)'ü kurmaya girişmiştir. Vizigotlar, Vandallar, Haçlılar ve Venedikliler, İslami Osmanlı İmparatorluğu ve İspanyol kâşifler bu bölgeyi yağmalamışlardır.

Sanatın kendisi uğruna stok yapan ilk kişilerden birisi Napoleon olmuştur. O dünyanın en büyük sanat müzesinin inşa edilmesine öncülük etmiştir. Alçak alanlara (Hollanda ve Flander) saldırdığı zaman Fransızlar sanat komisyoncuları olarak adlandırdıkları kişiler aracılığıyla yağma şeklinde yeni ele geçirilmiş eserleri gemilerle Fransa'ya geri götürüyorlardı. Bu soygunlar resimlerin bazılarının parçalanmasına ve en değerli bazı eserlerin hasar görmesine yol açıyordu. Antwerp'te bir katedral Napoleon'un dikkatini çekmişti ve bu katedralin her bir taşının sökülmesi planı yapmıştı. Bu planın neden hayata geçirilmediği halen belirsizliğini korumaktadır. Belki de Paris'te onun için boş bir alan bulunamamıştır. Napoleon ayrıca İtalya'yı da yağmalamış ve Venedik'ten Vatikan'a kadar almış olduğu her şeyi Louvre'a geri götürmüştür. Burasını kısa süre içinde "Napoleon Müzesi"ne dönüştürmüştür. Bu arada soygunları için yeni

bir sistem icat etmiştir: Katalog ile hırsızlık. Onun danışmanları mevcut özel koleksiyonların broşür ve katalogları üzerinde, sanat galerisi ve müzelerin değerli eserleri hakkında çalışmalar yürütüyorlardı. Ordular bu tür yerlere saldırarak eserleri ele geçiriyordu. Napoleon'un Alman şehirlerini yağmalaması sırasında Nazilerde daha sonra mahsul verecek olan bir tohum ekilmişti.

On dokuzuncu yüzyılda sanat hırsızlığını engellemeye yönelik uluslararası çabalarda bulunuldu. 1907 yılında Hague Konvansiyonu oluşumuyla ülkelerin her birinin kendi sanat eserlerini korumaya yönelik olarak çaba göstereceğine ve savaş dönemlerinde sanat eserlerine dokunulmayacağına yönelik olarak çalışmalar yürütülmüştür.

ALIU

23 Nisan 1944 tarihinde, sabah 8'de bir toplantının tutanaklarını yazmak için Baker Caddesi'ne gidiyordum. Oraya vardığımda Billy ve Sefton Delmer'i gördüm. Yaklaşık aynı zamanda ismini her zaman bilmesem de sima olarak tanıdığım çeşitli kişilerden biri olan Belçikalı Leo van Puyvelde de oraya geldi. Leo'yu tanıyor olmak beni iyi bir ruh hali içine sokmuştu. Benim sanat tarihçilerine karşı büyük bir saygım vardı ve onunla her zaman iyi anlaşmıştım. Savaştan önce o Brüksel'deki Güzel Sanatlar Kraliyet Müzesi'nin baş yöneticisi olmuştu. Almanlar Hollanda'yı işgal ettiklerinde orada bulunuyordu ve ilkin rotası Fransa olan bir gemi ile kaçmayı başarmıştı. Gemi kaptanı daha sonra rotasını İngiltere'ye çevirmeye zorlanmıştı. Van Puyvelde Windsor

Şatosunda Kral VI. George için çalışmış ve binlerce çizim gerçekleştirmişti. O çalışmalarını göstermek için beni oraya götürmüştü. Savaşa ilişkin etkinliklerde bulunduğum zaman çalışmalarımı desteklemek amacıyla bana fazladan ödenek çıkartmıştı. Ortodoks olmamasına karşın ben her zaman ondan hoşlanmıştım. Bu buluşmanın amacı bir çalışma grubu olarak bizi Nazi sanat hırsızlığı konusunda bilgilendirmekti. Nazi sanat hırsızlığı bu dönemde Napoleon'un yaptığından bile daha fazla bir boyuta ulaşmıştı. Öncelikle kaybolan sanat eserlerinin ilk listesinin oluşturulması gerekiyordu. Ayrıca Nazilerin ve bu hırsızlık ve yağmada onlarla işbirliği içinde olanların saptanması gerekmekteydi. Hague Konvansiyonuna göre onların savaş suçlusu olarak yargıç karşısına çıkarılmaları gerekmekteydi.

Ben not almak için oturduğum zaman uzman personelin görevini yapabilmesi için gerekli olan tüm yönetimsel ve organizasyonel becerilere sahip olduğumun farkına vardım. Sanat eğitimi almıştım ve çeşitli dilleri akıcı bir şekilde biliyordum. Bu görevi yerine getirme konusunda ideal kişi olarak görülüyordum, fakat birkaç yıl boyunca kasvetli bir ortamda masabaşı iş yapma düşüncesi hoşuma gitmemişti. Öğle yemeği için ara verildiğinde kaygılarımı Billy ile paylaştım. Onun verdiği güvenceler beklenmedik bir boyuttaydı; o bunun benim için olağandışı bir mevki olduğunu söylemişti. Sanat komisyonundaki ilk etkinliklerde benden yardım beklemiş olmasına karşın Avrupa'nın özgürleşmesi sonrasında benden başka bir görev isteyeceği açıktı. O daha fazla açıklama yapmadan yanımdan ayrıldı.

Billy ve Van Puyvelde akşam saatlerinde benim yanıma geldiler. Ben Hollandaca ve Fransızca'ya çevireceğim toplantı tutanakları üzerinde çalışıyordum. Van Puyvelde masanın yanına bir sandalye çekti, Billy bu arada boş gözlerle tutanaklara bakı-

yordu. Van Puyvelde üstünkörü bir şekilde çalışmalarımın nasıl gittiğini sordu. Onun plastik kadın figürleri modellerine olan ilgisi ve benim ikonografi (imgelerin yorumlanması) üzerine yoğunlaşmam aramızda her zaman için bir tartışma durumunun yaşanmasına yol açardı. Ancak biz birkaç dakika sonra bu hararetli tartışmaya son verirdik. Ben yapmış olduğum tüm savaş sonrası planları gösterdim. Billy kendisinin orada bulunmasının nedeninin savaş sonrası Avrupa'sında yapılacakları belirlemek olduğunu belirtmişti.

Özel bir askeri araştırma grubunun Nazi savaş hırsızlığına ilişkin bilgileri toplamak ve analiz etmek için kurulmuş olduğunu anlattı. Suçluların yakalanması için aktif bir araştırma başlatılacaktı ve bu sanat eserlerinin yerlerinin saptanması için özel bir çalışma yürütülecekti. Pratikte bu Müttefik kuvvetler ile birlikte hareket eden insanların ara vermeksizin konu üzerinde önemli çalışmalar yapacakları anlamına geliyordu. Nazilerin daha sonrasında terörist grupları finanse edebilme umuduyla sanat eserlerini saklamak için mümkün olan her şeyi yaptıklarına dair göstergeler vardı. Bu terörist gruplarından birisi savaş sonrasında bile operasyonlarını "Werwolfen" (Kurtadamlar) adıyla sürdüren gruptu. Bu tehdit son derece ciddiye alınıyordu. İstikrarın olmadığı bir ülkede yoğun bir şekilde silahlı olan gerillalar çok sayıda ölüme ve büyük ölçekli tahribata yol açacaktı. Başka bir araştırma konusu saklanan üst düzey liderlerin sanatı yaşamlarının geri kalanını idame ettirebilmek için bir yatırım aracı olarak görmeleriydi. Araştırma grubu içinde sanat ve askerlik eğitimi almış olan siviller de bulunuyordu. Sivillerin de askeri yasalara uygun bir şekilde bir askeri rütbe sıralaması içinde bulunmaları gerekiyordu. Grubun ismi Sanat Yağması Araştırma Birimi (ALIU—Art Looting Investigation Unit) idi ve proje Orion

olarak adlandırılmıştı. İşin zorluklarından birisi askeri personelin sanat dünyasındaki aşırı duyarlı bir grup ile birlikte çalışma şanslarının olmamasıydı! Aylar boyunca bu aşırı hassas kişilerin sıkı bir eğitimden geçirilmeleri gerekiyordu. Billy benim bu eğitimde yer almak isteyip istemeyeceğim konusunda kuşkuluydu. Benim ona yanıtım gülümsemek oldu.

Müttefik istilası birkaç hafta sonra 6 Haziran 1944 tarihinde geldi. Aynı hafta ben OSS-X2 karşı-casusluk servis binasına gittim. Orada başka istihbarat yetkilileri ile buluştum. Orion projesinin eğitim zamanı gelmişti. Oda bir dizi sandalyenin bulunduğu bir derslik görünümündeydi. Billy kürsüye çıktı ve bizden beklentileri hakkında bir brifing sundu. Biz temel askeri eğitim alacaktık fakat işimizin en yoğun kısmı sorgulama tekniklerine ilişkin olacaktı.

Benimle benzer becerilere sahip olan birisi bazı ortamların gizlice dinlenmesi ve gözetlenmesi görevini üstlenecekti. Ben onların sorgulamaları sırasında da hazır bulunacaktım ve farklı birimler ve bölümler arasında edinilmiş enformasyonun değiş-tokuş edilmesinden ve bağlantılar kurulmasından sorumluydum. Sorgulamalar sırasında ben de zaman zaman müdahalelerde bulunacaktım. Sorgular sıklıkla birkaç gün sürüyordu ve sorguyu gerçekleştirenler buna ilişkin olarak bir rapor hazırlıyorlardı. Düzenli olarak sorgulama sırasında ortaya çıkan çelişkiler ve bağlantılar tartışılıyor ve rapor yeniden gözden geçirilip karşılaştırılıyordu. Raporda yer alan bilgilerin doğruları yansıtması için titizlikle davranılıyordu. Mahkûmlar işbirliği yapmaya yanaşmadıkları zaman biz onları savaş suçlusu olarak ağır cezalar alacakları yönünde tehdit ediyorduk.

Ocak 1945 itibarıyla biz hazırdık. Nazilere yardım eden işbirlikçilerinin ve kaybolan sanat eserlerinin listesinin bir karşı-

laştırmasını yapmak için çok çalışmıştık. Ancak bu kesinlikle mükemmel bir liste değildi çünkü güvenilir enformasyon çok azdı. Ben ilkin kıta Avrupa'sının merkezi olarak Hollanda'yı değil İspanya'yı belirlemiştim. Madrid'de Hollanda diplomatik görevi ile bulunuyordum. Orada Washington Galerisi'nin müdürü olarak görevde bulunmuş olan Amerikan operasyonları yetkilisi Rousseau ile tanıştırıldım. Dostça bir tarzda selamlaşmıştık fakat başta Hollandalılar olmak üzere herkes sinirli görünüyordu. Madrid'e gönderilmemin gerçek nedeni bana söylenmemişti, ancak bunun bir sorgulamayı içereceği açıktı. Rousseau bana kendilerinin Alois Miedl'i sorguladıklarını söyledi. Ben çok şaşırmıştım çünkü Londra'da almış olduğum raporlardan Miedl'in sanat eserleri toplama konusunda Göring ve Hitler'in sağ kolu olduğu kuşkusu vardı. Ben bilinen sanat eserlerinin Nazilere onun eliyle geçtiğine inanıyordum. Hollanda çıkışlı Goudstikker ve Koenig koleksiyonları gibi eserler ve muhtemelen sayısız başkaları da bu şekilde el değiştirmişti. Rousseau'ya Miedl'in tutuklu olup olmadığını sordum. Yüzünde sert bir ifade oluştu. Bunun gerekli olmadığı yönünde küçümseyici bir ifade ile yanıt verdi. Miedl çok konuşkan biriydi.

Ben Miedl'i ilk gördüğümde içimde öldüresiye bir öfke hissettim. O savaşın yarattığı sefaleti hor gören Almanlardan biriydi. Bakışlarımı onun üzerine dikip onun söyledikleri üzerine odaklanmamak benim için gerçekten zordu: Ancak söyledikleri aydınlatıcıydı. Sorgu birkaç hafta boyunca sürmüştü ve arada birkaç başka kişiyle konuşmalar yapılmıştı. O aynı zamanda yoğun ve ayrıntılıydı. Miedl 1903 yılında Münih'te doğmuş biriydi ve 1932 yılından beri Hollanda'da yaşıyordu. Orada Hoffman Bankası'nın temsilcisi olarak görev yapıyordu. Güney Afrika'daki kakao endüstrisi içinde etkin olmuştu, çimento fabrikalarına ortaklıkları

vardı ve tüm gezegene ilişkin finansal anlaşmalar konusunda bilgiliydi. Naziler Hollanda'yı işgal ettikleri zaman bir Alman casusu olarak Hollandalılar tarafından tutuklanmıştı. Tüm varlıklarına el konulmuştu çünkü bunlar aracılığıyla başka Alman casuslarını finanse ettiğinden şüpheleniliyordu. Hollandalıların teslim olmasından sonra, Nazilerin kontrolü ele geçirmesiyle o serbest bırakılmıştı. Ancak o eşi Yahudi olduğu için son derece savunmasızdı. Naziler için bir sanat simsarı olarak çalışması konusunda kesin motivasyonunun ne olduğu hiçbir zaman tam olarak anlaşılamamıştı. Sorgulama sırasında bile bu yönde kesin bulgu elde edilememişti. Eşinin güvenliğini sağlayabilmek için Nazilerle işbirliği içinde olduğu yönünde bir izlenim yaratmak için elinden geleni yapmıştı, fakat biz buna inanmıyorduk çünkü eşiyle birlikte güvenli bir ülkeye kaçmak için çok sayıda fırsat yakalamıştı. Kâr elde etmek konusunda fırsatçı bir geçmişe sahip olduğu düşünüldüğünde ceplerini doldurabilmek için ayağına gelen tüm şansları kullanmasına şaşırmamak gerekir. Onun eşinin Yahudi olması ve Yahudilerin kendi sanat eserlerini çalması beni aşırı derecede rahatsız ediyordu. Miedl'in sorgulaması çok miktarda enformasyon elde edilmesiyle sonuçlandı. Aslına bakılırsa bizim daha sonra yapacağımız sorgulamalarda bunlar önemli bir başlangıç noktası oldu. Sanat eserlerinin listeleri ve işbirlikçilerin isimleri tamamen açığa çıkmıştı. Doğal olarak o anda savaş suçları mahkemesine çıkma tehdidi en fazla çekinilen durumdu. Bu durumdaki insanlar çok şiddetli bir şekilde cezalandırılıyordu. Onları böylesine işbirliği yapmaya sevk eden şey muhtemelen buydu. O hâlâ 22 resim sahibiydi ve bunları elinde tutma konusunda ümitsizdi. Biz bazen onun Hollanda veya İspanya ile özel bir anlaşmasının olduğundan kuşkulanıyorduk.

Tam bir fırsatçıydı ve her şeyi yapması mümkündü. İspanyollar ile hiçbir zaman koparmadığı mükemmel bağlantıları vardı.

Mayıs ayının başlarında biz işimizi bitirmek üzereydik ve Londra'da yaklaşık 2.000 kişi kanıtlanabilir şekilde sanat hırsızlığı ve işbirliği yapmıştı. Biz büyük listeyi eleyerek öncelikli olarak araştırılacak olan 21 isme indirdik. Ayın 20'sinde bizim ekibimizden bazıları öncelikliler listesinde bulunan mahkûmları sorgulamak amacıyla Almanya ve Paris'e gitmek üzere ayrılmışlardı. Ben 10 Mayıs'ta bir Avusturya eyaleti olan Steiermark'a gönderildim. Birkaç gün öncesinde, küçük bir Müttefikler grubu MFA&A (Eserler, Güzel Sanatlar ve Arşivler) biriminden Binbaşı Pearson ve Yüzbaşı Posey liderliğinde neredeyse hayal gücünün sınırlarını zorlayacak bir keşif yaptı.

ALTAUSSEE

Savaşın başlangıcından beri ben Nazilerle savaşmak istiyordum; ben kahramanca ve gururlu bir şekilde savaşmayı kafamda canlandırıyordum. Altaussee adlı (bazen Alt Aussee olarak telaffuz edilmektedir) bir Alp köyüne geldiğim ve gerçek savaş içinde yer alan askerlerle karşılaştığım zaman bu benim için duygusal ve aklımı başıma getiren bir deneyimdi. Benim karşılaştığım askerler genç insanlardı, onların çoğu benim akranımdı. Buraya başka bir kıtadan gelmişlerdi. Savaşa katılmak için arkalarında sevdiklerini bırakmışlardı ve benim özgürlüğüm için gerekirse ölmeye hazırlardı. Onlar kahramandılar. Ancak gurur veya kahramanlığın hiçbir belirtisini göstermiyorlardı. Onların gözleri do-

nuktu, tükenmiş, üzgün, ev hasreti çeken ve tamamen sefalet içinde görünüyorlardı. Ancak yine de günler boyunca köle gibi çalışıyorlardı. Savaş benim de erken olgunlaşmamı sağlamıştı fakat bu insanların çoğu zamanından önce yaşlanmış gibiydi. Ben onları hatırladıkça kalbim minnettarlık ile dolmaktaydı.

Söylentiye göre, Posey bir yıl önce bir diş ağrısı yaşamıştı ve Mart ayında bir diş doktoruna görünmüştü. Şanslı olarak bu doktor kıdemli bir Nazi olan Hermann Bunjes'in kayınpederiydi. Bunjes Naziler arasındaki en önemli sanat uzmanıydı. Diş doktoru aracılığıyla Posey Bunges'e ulaştı. Ondan çok kapsamlı bilgiler alacaktı. Bu bilgiler arasında çalınmış sanat hazinelerinin bir dağda gizlenmiş olan deposu da vardı. Bu söylentinin gerçekliği halen gizemini sürdürmektedir. Ancak bu enformasyonun gerçek kaynağının korunduğu ilk vaka olmayacaktır. Kaderin başka bir cilvesi sonucunda Bunjes öyküyü hiçbir zaman onaylayamadan veya inkâr edemeden kısa süre sonra ölmüştür. Altaussee'yi çevreleyen dağlarda çok miktarda tuz madeni bulunmaktadır. 1147 yılından beri kullanımda olan madenler sürekli olarak genişlemiş, geniş bir kuyu ve mağara şebekesi oluşturmuştur. Bölge sürekli bir bombardıman altında kalmış ve kaybeden tarafta olduklarını anlayan Naziler Üçüncü İmparatorluk boyunca elde etmiş oldukları sanat eserlerinin tümünü toplamaya ve yeraltı depolarına (Operation Dora) yerleştirmişlerdir. Vermeer, Rembrandt, da Vinci, Raphael'in güzel eserleri, paha biçilmez vazolar, heykeller, kitaplar, duvar halıları ve çok daha fazlası bu şekilde orada bulunuyordu. Binlerce sanat eseri kayalar arasında saklanmıştı. Maden ocaklarının dışında uyarı yazıları bulunuyordu. Mağaraların içi boştu, ben Posey'e içindekilere ne olduğunu sordum. Onların hepsinin uzaklara taşınmış olduğunu söyledi. Mağara dışında "Dikkat mermer düşebilir" şek-

linde uyarı levhaları vardı. Ben her şeyin envantere kayıtlı olup olmadığını sorduğumda o bir kahkaha attı. Mağarada mermer değil, bombalar ve patlayıcılar vardı. Ben ona şaşkınlık içinde baktım. Ardından bir Alman askeri ile bir Nazi arasındaki farkı anlamama yardım edecek bir öykü dinledim.

Müttefiklerin Altaussee'ye ulaşmalarından kısa bir süre önce madenlerden sorumlu olan kişi Gauleiter (bölge lideri) August Eigruber'di. O, maden boyunca ağır patlayıcılar yerleştirilmesini emretmişti. Dağ deliklerle öylesine labirent gibi bir duruma gelmişti ki patlayıcıların stratejik bir şekilde yerleştirilmesi ve infilak ettirilmesi tüm dağın çökmesine neden olacaktı. Eigruber Mauthausen toplama kampındaki SS subaylığına terfi etmişti. Müttefiklerin ilerlemesi durumunda o Hitler'in emrini uygulayacaktı. Madenin giriş kısmında sanat hazineleri gömülüydü ve onların düşmanın eline geçmesi engellenecekti. Bunun ötesinde, eğer bir geri çekilme gerekli olursa hiçbir şeyin düşmanın kullanımına bırakılmaması gerekiyordu. Müttefiklere karşı yandan koruma eylemlerinin kaosu sırasında Eigruber yalnızca giriş kısmını değil tüm alanı yerle bir etmeyi tercih etmişti. Eigruber emirlerine itaat etmeyecek askerlerin hemen infaz edileceği tehdidinde bulunmuştu. Böyle bir tehdit askerlerin gönülsüz bir şekilde boyun eğmelerinin bir erken işaretiydi. Eigruber'in kararlı davranışı Alman askeri hiyerarşisi içinde şiddetli tartışmaların ve neredeyse bir başkaldırının oluşmasına neden olmuştu. Eigruber, müttefiklerin ilerleme hızına bağlı olarak, küçük bir SS grubuyla hızlı bir geri çekilme içinde oldu, geride kalan askerlere tüm madenleri tamamen yok etmeleri emrini vermişti. Askerler böyle bir eylem ile karşı karşıya olmak istememişlerdi ve kendileri de geri çekilmeden önce yalnızca girişin bir kısmını

patlatmışlardı. Onların kararı hiç kuşkusuz dünyayı hayal edilebilecek en korkunç kültürel felaketten korumuştu.

Bir öğleden sonra, Posey konuyu kendisi açısından değerlendirmek için beni çağırmıştı. "Sen Van Eyck'ı beğenirsin, değil mi" diye sordu. Beni büyük bir kumaşın üzerini kaplamış olduğu bir nesnenin bulunduğu madenin içine götürdü. Kumaş kaldırıldığı zaman ben dilimi yutmuş gibiydim. Benim önümde *The Adoration of Mystic Lamb* (Mistik Kuzuya Tapınılması) adlı bir tablo duruyordu. Bu, Belçika'da bir katedralden Fransa'ya götürülmüştü ve oradan Naziler tarafından alınmıştı. Ben onun hasarlı olup olmadığını incelerken Posey kısa bir şekilde gülümsedi ve "Sanırım Belçikalılar bundan memnun kalacaklar" dedi. "Biz onlara bir mesaj göndermeliyiz." Bu mesajı kimin alacağını biliyorsun—benim dostum ve hocam Van Puyvelde. Posey, benim varışımdan önce askeriye tarafından istenmiş olan öncelikli liste üzerinde yoğun bir çalışma yapmıştı. Az sayıda kişi Altaussee'de sorgulanmıştı. Biz bir süre boyunca burada kalacaktık ve mahkûmları sorgulayabilecek bir yer araştıracaktık.

Sonuçta, madenlerden çok uzak olmayan dağ yamacında bir yazlık ev bulmuştuk. Ben düz bir alandan gelmiştim ve Londra bu açıdan çok benzerdi; dağların üzerinde fantastik bir görünüm vardı ve vadide mükemmel bir göl uzanıyordu. Ben Altaussee'de uzun bir süre kalmayı düşünmüyordum. 18 yaşındaki Elfrie'den ev işleri konusunda yardım alıyordum. Tıpkı genç askerler gibi, o da bir kahramanlık simgesi olarak yaşıyordu. 14 yaşından beri Avusturyalı partizanlar için patlayıcı madde kaçakçılığı yapıyordu. Kendi yaşamını hiçe sayarak dinamit, bomba ve el bombalarını Nazi kontrol noktalarından geçiriyordu. Elfrie ev işlerine yardımcı olmanın dışında bizim için başka bir nedenle de önemliydi. Bazı şüphelilerin eve getirilerek bir süre boyunca

saklanmaları gerekiyordu. Onlar bazen kendi aralarında bir Bavyera aksanı ile konuşuyorlardı. Bu, bir soruna neden oluyordu. Benim Almancam mükemmeldi fakat ben bu diyalektten tek bir sözcük bile anlayamıyordum. Şüpheliler kız yemek pişirdiği zaman, etrafın tozunu aldığı zaman ve ayakkabılarını cilaladığı zaman bunun mutlaka en mükemmel bir şekilde yapılmış olduğunu düşünüyorlardı. Ben onu izlemekten hoşlanıyordum ve onun bende bıraktığı izlenim son derece hoştu. Genel olarak, müttefik askerlerin bir kızın dikkatini çekmek için yalnızca parmaklarını şaklatmaları yeterli oluyordu fakat Elfie herkese karşı kayıtsız kalıyordu—ben hariç herkese karşı. Kimse bizim hakkımızda bir şey bilmiyordu, bu bizim sırrımızdı. Eğer karanlık maden kuyusundaki değerli sanat eserleri dile gelseydi, onlar bir romans öyküsünü anlatacaklardı.

Tuz madeninin içindekiler öylesine fazlaydı ki onların envanterini tutabilmek için bize yardımcı olmaları amacıyla birkaç Alman ve Avusturyalı asistan kullanmamız gerekmişti. Bundan sonra, parçalar kendi vatanlarına geri gönderilmek üzere bir toplanma noktasına doğru gemiyle yola çıkacaklardı. Dört Merkezi Toplama Noktası (CCP—Central Collecting Points) oluşturulmuştu: Münih, Marburg, Offenbach ve Wiesbaden.

Haziranın ilk haftasında biz sorgulamalara başlamaya hazırdık. ALIU üyelerinin bazıları bize katılmıştı, bunlar arasında Theodore Rousseau, James Plaut ve Lane Faison bulunuyordu. Onlar bir görev nöbet çizelgesi oluşturmuşlardı: Rousseau Göring Koleksiyonu adlı araştırmayı üstlenmişti; Plaut, Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg (ERR) misyonu üzerine odaklanmıştı, bu temel olarak Fransa'da yapılan yağmalarla ilgiliydi. Faison ise Hitler'in dünyanın en büyük müzesini yaratma hayali olan Linz Projesi üzerine odaklanmıştı. Van Puyvelde bize daha sonra ka-

tılmıştı. Onun görevinin temeli Belçika'da ortadan kaybolmuş olan sanat nesnelerinin geri alınmasıydı. Van Eyck altar eseri zaten onu bekliyordu.

Şüpheliler Altaussee'deki yazlık evde birlikte sorguya çekildiler. Sonraki aylar boyunca başka yerlerden toplanmış olan eserlere ilişkin raporlar bir araya getirilmişti. Bunlar Nazi entrikaları ve motivasyonlarına ilişkin iyi bir önsezi elde edilmesini sağlayacak nitelikte değerli enformasyon sağlamıştı. Erkeklerin bazılarına karşı bizimle konuşurken ikna edici davranmak gerekiyordu. Ben bizim onlara işkence yaptığımızı söylemeyeceğim fakat gerekli olduğunda askeri meslektaşlarımız eliyle onlara biraz kaba davranıldığını söyleme konusunda çekingen olmayacağım. Bazen onlar son derece ateşli bir yüzleşmeyle karşı karşıya kalıyorlardı, onların yanan duyguları kıvılcım saçıyordu. Çok sayıda suçlama vardı. Biz Nazileri cinayetleri artırma eğilimleri nedeniyle azarlıyorduk; onlar İngiliz sömürgelerine hakaret ediyorlardı. Yahudilere karşı davranışları nedeniyle onları suçluyorduk; onlar bize Amerika'nın Kızılderililerden ve zencilerden çalmış oldukları ile karşılık veriyorlardı ve kendilerinin yaptığının bunlardan çok daha azı olduğunu iddia ediyorlardı. Politika ve sanat hırsızlığını bunlardan ayrı tutmak genellikle son derece zordu çünkü bazı tutuklular kendi eylemlerini haklı göstermek için politik kavramları kullanıyorlardı. Diğer taraftan, bazıları sakindi ve tam bir işbirliği içindeydiler; ve başkalarının servisten biri olma arzuları bastırılamazdı. Herman Voss gibi birisi kendisinin her zaman doğru bir şekilde davranmış olduğu yönünde ikna çabası vardı. O müttefiklere yardım etme konusunda gönüllü olmuştu ve gözlerinde bizim ona bunun karşılığında bir şeyler borçlu olduğumuza dair bir inanç vardı. Biz durumu farklı olarak görüyorduk. Walter Andreas Hofer, Göring için en önemli sanat alıcısı, bir canlı arşivdi.

Bruno Lohse (kendi yanlış davranışları dışında) en küçük ayrıntıyı bile hatırlıyor görünüyordu. Göring'in özel sekreteri Gisela Limberger askeri konular hakkında hiçbir şey bilmiyordu fakat kendi özel koşullarına ilişkin her şeyi biliyordu. Başlangıçta daha suskundu fakat yavaş yavaş tutumunu değiştirmişti. Fransa'da ERR için çalışmış biri olan Gustau Rochlitz kendi paçasını kurtarmak için her şeye ve herkese ihanet etmeye hazır olan tam bir dalkavuktu. Biz enformasyon toplarken şüphelilerin kendi suçlarından kaçınma çabası içinde olarak yalnızca bizim duymak istediğimiz şeyi söylemeleri konusunda dikkatli olmamız gerekiyordu. Bu onların özellikle suçlu olabileceklerine dair bir izdi. Bu insanlar savaş suçları mahkemesine çıkma tehdidi ile karşı karşıyaydılar. Biz ayrıca tüm dünyanın bu mahkemeleri takip edeceğini iyi biliyorduk. Savaş sonrası dönemde dünya politik ve sosyal kaos içine sürüklenmişti ve biz hiçbir gri alanın kalmasını istemiyorduk. Dünyanın siyah ve beyaz, iyi ve kötü olarak kesin bir ayırım içinde olması gerekiyordu. Bunun olmaması durumunda yıllarca sürecek olan mahkeme davalarında karmaşa olacaktı. Sorgulamaların yapılan her şeyi ortaya çıkarması gerekiyordu. Nazilerin yaptığı tüm tercihler gün yüzüne çıkarılmalıydı. Bu tercihler benim daha sonraki araştırmalarımda kesinlikle önemliydi.

NAZİ GÜDÜLERİ

Nazilerin sanat eserlerini böylesine büyük ölçekte çalmaları konusunda esinlenmiş oldukları üç güdüden oluşan bir kombinas-

yon vardı: Bunlar *Kulturheimführung* (Kültürel eserlerin kendi ülkesine iadesi), Göring'in sahipliliği ve yeni Linz Müzesi.

Bu dışarıdan dayatma gibi görünmesine karşın Nazi ideolojisinin bir kısmı Aryan üstün-ırk çekirdeğine olan inançtan kaynaklanır. Bu, beyaz kuzey-batılı (Cermen) Avrupalı insan ruhunda bir üstünlük bulunduğuna dair inançtır. Alfred Rosenberg tarafından ortaya konmuş olan bir terim olarak *Rassenseele* (ırksal ruh) olarak adlandırılır. O partinin önde gelen ideologlarındandır ve *Der Mythus des zwanzigsten Jahrhunderts* (Yirminci Yüzyılın Yanlış İnanışları) adlı bir kitap yayınlamıştır. Bu kitap Naziler için hem mantıksal hem de felsefi platform oluşturmuştur. Kitabın ortaya koyduğu sonuçlardan birisi Nazilerin Cermen *Rassenseele* kullanılarak yaratılmış olan tüm sanat eserlerinin İmparatorluğa geri dönmesinin gerekli olmasıdır. Bu *Heimführung* (eserin kendi vatanına geri verilmesi) olarak adlandırılır. Yüzyıllar boyunca, bu başyapıtların çoğu Avrupa boyunca dağılmıştır, bu bazen yabancıların onları satın almasıyla, Napoleon örneğinde olduğu gibi bazen çalınma ve yağma şeklinde olmuştur. Yalnızca resimler değil, ayrıca felsefi kitaplar, müzik notaları ve hatta saray eşyası bile çalınmıştır. Rusya'da Büyük Katerina'nın Kehribar Odası'ndan çalınanlar bunun bir örneğidir.

Naziler büyük miktarlarda sanat eserinin Yahudi sanat simsarları ve koleksiyoncular tarafından sahip olunması nedeniyle kendilerine acı veren bir yaraya sahiplerdi. Nazilerin bakış açısından bu *Übermenschen* (üstün-insanlar) mallarının *Untermenschen* (alt-insanlar) elinde olması katlanılamaz bir durumdu. Almanlar tüm bunları hoş olmayan durumlar olarak değerlendiriyorlardı çünkü onlar Yahudilerin sanat eserlerini adil olmayan bir şekilde ele geçirmiş olduklarına inanıyorlardı. Onlara göre Yahudiler manipülasyon ve yasadışı kazanç ile Birinci Dünya

Savaşı'nda yenilgiye uğranış olmaları nedeniyle Cermen ırkından almışlardı. Onların bakış açılarına göre tek yaratıcı ırk Aryan ırkıydı ve bu nedenle Yahudiler yaratıcı olamazlardı; bu basit bir şekilde onların genlerinde olmayan bir şeydi. Yahudiler yaratıcılık konusunda yetenekli olmadıklarına göre onların kendi sanatlarına sahip olma hakkı yoktu; ve bunun yanı sıra, Eski Ahit (Çıkış 20:4) Yahudileri benzerlikler veya imgeleri yapmak ya da bunlara sahip olmaktan men etmişti. Eğer Yahudiler finansal yatırım aracı olarak sanat eserlerini satın aldıklarını söylüyorlarsa bu durumda telafisi olmayan bir açgözlülük içinde oldukları için suçlu olmaları konusunda herhangi bir değişiklik olmuyordu, Naziler bu mantık ile donatılmış olarak Yahudileri avlamak ve kendi sanat eserlerine el koymak için yeterli olmaktan daha fazla nedene sahiplerdi.

Bazı sanat eserleri Profesör Otto Kümmel tarafından oluşturulmuş bir liste üzerine temellenmişti. Onun komutası altında Sonderkommando (Özel Birlikler) Künsberg adlı bir organizasyon temel olarak Doğu Avrupa'da bununla ilgiliydi. Batı Almanya'ya ilişkin olarak özel amaçla kurulmuş bir birim olan Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg (ERR) Temmuz 1940'da kurulmuştu. ERR Musevilik ve Hürmasonluk karşısında savaş içinde kullanılabilecek işgal edilmiş bölgelerden malzeme toplama görevine sahipti. Batı Avrupa etkinliklerini koordine eden büro Paris'te Hotel Commodore'de yerleşmişti. Yahudiler kendi değerli mallarını Fransız hükümetinin gözetimine teslim etme konusunda her çabayı göstermişlerdi ve ayrıca bunların Hague Konvansiyonu kuralları altında korunması yönünde uğraş içindeydiler. 17 Eylül'de Wehrmacht'dan General Keitel bunun pratiğe geçmesini engelledi. O Hitler'in yalnızca Fransız mallarının kendi hükümet önceliği olarak yasalar ile korunabileceği yönünde bir

karar aldırdığını ortaya koymuştur. ERR sıkı sıkıya örülü bir organizasyon değildi ve hatta Rosenberg'in konumu zayıftı, bu neden bir yumuşak darbenin sahneye konduğunu açıklamaktadır. 5 Kasım 1940'da ERR'nin etki alanını genişlettiği görülürken, Herman Göring bu yapıyı ele geçirmişti. Rosenberg'in ERR hakkında düşündüğü şey Scholz ve Lohze'nin sorgulanmaları sırasında açıklığa kavuşmuştu. Her ikisi de Rosenberg'in kendisini ERR aracılığıyla zenginleştirmediğini belirtmişlerdi ve o Paris'e yalnızca iki kez gitmişti. Onlara göre, o kalıcı olarak bu durum hakkında kızgınlığını ortaya koymuştu. Alfred Rosenberg bir şekilde saygın bir adam olarak görünmeye başlamıştı, ta ki biz onu seven insanların Yahudi, Çingene ve başka "istenmeyen toplumsal öğeler" için trajik bir yazgı olduğunu fark edene kadar. Bu kez Alfred Rosenberg 18 Aralık 1941'deki bildiride Hitler'in Yahudi evlerindeki her şeyin gerçek sahiplerinden kaçırılmış olduğu ve bunların Nazi işgalindeki Doğu Avrupa'ya transfer edileceği ifadeleri yer almıştı. Bu M-Aktion ("M", Mobilya anlamında *Möbel* kelimesinin kısaltması olarak kullanılmıştır) buradaki büyük yetersizlikleri çözmeye yardımcı olacak bir eylem planıdır. 31 Aralık 1941'de Berlin planını onaylayan bir yanıt vermiştir ve bunun uygulanmaya başlaması gerektiği belirtilmektedir.

GÖRİNG

Kısa süre içinde ERR üzerinde gizli saklı bir şekilde Göring'in zihninde olan şey ortaya çıktı ve onun ölen eşi bunda özel bir

önemli rol oynadı. Birinci Dünya Savaşı sırasında yetenekli ve cesur bir pilot olarak göze çarpıyordu. Baron Manfred von Richthofen (Kızıl Baron)'in olay yaratan ölümünden sonra Göring JG1 filosunun halefi ve şefi olmuştu. 22 kişinin ölümünden sorumlu olarak bir isim yapmıştı ve çok sayıda madalya almıştı. Başlangıçtan itibaren askeri açıdan Hitler'in yakınında olmuştu. Göring ismi Führer'e sadakati ifade ediyordu ve bu insanları korkutuyordu. 1923 yılında Hitler başarısız bir şekilde politik gücü zorla ele geçirmeye çalıştığında Münih'te yaralanmıştı. Göring bundan sonrasında İsveç'e kaçmış ve dört sene boyunca orada sürgün hayatı yaşamıştı. O zengin bir adamdı, zenginliği petrol, kömür ve çelik endüstrilerinden geliyordu. Kendi statüsünü arttırmak için sanat eserleri toplamaya başlamıştı. Ardından zengin İsveç Baronesi Karin von Fock-Kantzow'a âşık olmuştu. Karin zaten evliydi fakat tutkulu aşk mektupları sonucunda boşanmış ve Göring ile evlenmişti. 1931 yılında, Karin tüberküloz hastalığından beklenmedik bir şekilde öldü. Göring Berlin'in 40 mil kuzeyinde eşi adına bir emlak satın aldı: Karinhall. Bu binayı onun anısına ithaf ederek güzel sanatlar müzesine dönüştürdü. Göring satın almış olduğu tüm sanat eserlerini bu müzeye koyuyordu.

Zaman içinde Göring sanat eserlerinin niteliği açısından gerçek bir uzmana dönüştü. O çok sayıda başyapıtı elde etmişti. Onun açlığı doyurulamazdı. Bir sanat eseri koleksiyoncusu olarak tanınma yönünde her türlü çabayı gösterdi. Mahkûmlardan Bruno Lohse'ye göre Göring ödemelerini geciktiren ve fiyat konusunda sürekli olarak pazarlık yapan biriydi—pazarlık yapmasının bir nedeni Göring'in müşteri olduğunu öğrenen sanat eseri sahiplerinin eser fiyatlarını yükseltme eğilimleriydi. O dönemde, Hollanda sanat piyasası dünyadaki en iyi piyasaydı. Tüm sorgu-

lamalara rağmen Hollanda'daki satın alma fırsatları hem simsarlar hem de özel koleksiyoncular için sınırsızdı. Göring daha önce belirtilmiş olduğu gibi Alois Miedl, Walter Andreas Hofer ve Kajetan Mühlmann gibi birçok aracı kişi kullanıyordu.

Sorgulamalar ilerledikçe biz kendimize Göring'in tüm bu satın almalar için gereken çok miktarda parayı nasıl elde ettiğini sorduk. Eğer Altaussee'ye ilişkin kuşkular doğruysa, tüm finansal işlemler Göring'in kendi muhasebecisi üzerinden yapılıyordu. Göring'in zengin olduğu doğruydu fakat bu kadar zengin değildi. Onun özel sekreteri Gisela Limberger bunu onaylamıştı. Sonunda Nazi Partisinin mali işlerinin kontrolünü elinde bulunduran Franz Xaver Schwarz üzerinden bir finansal hat oluşturulduğu ortaya çıktı. Açık bir şekilde Schwarz bizim konuşmak istediğimiz biriydi.

İŞBİRLİKÇİLER

Gönüllü satışlarda ne kadar zorlama olduğunun sorgulanması gerekiyordu. Biz bu kadar çok sayıda insanın Nazilerle işbirliği içinde olabileceği fikrini kabul edemezdik. Sonunda gönüllü satışların iki türü arasında ayırım yapmak zorundaydık. Destek olmak amacıyla satış yapanları ayırarak, sahip oldukları sanat eserlerini satmaya zorlanmış olan kişileri saptamaya çalıştık. Sınıflandırılacak en basit grup kara para aklayan simsarlardı. Onlar işgal güçlerinin satın alma işlemlerine ilişkin herhangi bir vicdan azabı duymuyorlardı, el koyma ve sürgün etme gibi toplumsal ve insan gaddarlıklarına gözlerini kapatmışlardı. Diğer

grup "zorunlu olarak gönüllü satış yapanlar" grubuydu. Bunu başka bir şekilde ifade etmek zordu. Bir Yahudi bu konumda olduğu zaman ticaret kuralları basitti: "Satarsan belki hayatta kalabilirsin" veya "Sat ve yardımcı ol, bu durumda kesin olarak hayatta kalırsın ve belki iyi dost olabiliriz." Yahudi-olmayan zorunlu gönüllü satışlara ilişkin olarak, her şey biraz daha karmaşık görünüyordu. Aslında öylesine karmaşıktı ki savaş sona erdikten uzun zaman sonra bile insanlar hâlâ belli bir satışın dayatma veya gönüllü olup olmadıkları yönünde tartışıyorlardı. Brüksel'de yaşayan bir Belçikalı olan Emil Renders vakasında ilginç bir durum olduğunu düşünüyordum çünkü bu kişi benim araştırmalarımda daha sonra yeniden yüzeye çıkacaktı.

16 Eylül 1940'da Amsterdam'dan iki kişi olan Walter Andreas Hofer ve Walter Paech sanat eseri koleksiyoncusu olan Emil Renders'i ziyaret etmişti. Onlar Renders'e koleksiyonunu ne kadar takdir ettiklerini belirtmişler ve bunun için istediği bedelin ne kadar olduğunu sormuşlardı. Renders kendisinin simsar değil bir koleksiyoncu olduğunu söylemiş ve ayrıca savaş döneminde kâğıt paranın hiçbir değerinin olmadığını belirtmişti. İki adam barış dönemi fiyatın ne kadar olacağını sorduklarında Renders'in yanıtı en azından 450.000 altın dolar olacağı şeklinde olmuştu. Bir hafta içinde adamlar geri döndü, bu kez yanlarında banker olarak Alois Miedl ve Renders'in, Göring'in kendi muhasebecisi olduğunu anladığı başka bir adam vardı. 21 Eylül'de Renders 10 milyon Belçika frangı teklifi aldı. Bunu reddetmişti. Dört gün sonra, 25 Eylül'de iki Alman polisi Renders'e Devisenschutz kommando'dan onun koleksiyonunun "güvenli bir şekilde saklanması" için uyarıda bulunan bir mektup verdi. O andan itibaren Renders artık koleksiyonu istediği şekilde satıp satmama konusunda özgürlüğe sahip değildi. Güvenli saklama politikası

olarak adlandırılan politika Naziler tarafından sanat eserlerinin üçüncü imparatorluk dışına çıkarılmaması gerekçesiyle alınmış bir uygulamaydı. Bu mektubun ancak yüksek bir mevki tarafından gönderilebileceği açıktı. Mektup onun teklifi reddetmesinden yalnızca birkaç gün sonra gelmiştir ve Göring'in muhasebecisinin onu ziyarete gelmiş olması güvenli saklama emrinin Göring'in kendisinden gelmiş olması durumunu açığa çıkarıyordu. Kasım ayında Hofer ve Paech geri döndü. Bu kez Renders onları koleksiyonunun sahipliğinin değişemeyeceği yönünde bilgilendirmişti. Durum bir çıkmaz sokağa girme tehlikesini içeriyordu, fakat Miedl günü kurtarmak için ulaşmıştı. Renders'e bir çözüm önerisinde bulunacaktı ve Renders koleksiyonu için hatırı sayılır bir rakam alabilecekti—tabii ki Göring'den. Doğal olarak, Miedl hizmetlerinin karşılığı olarak makul bir komisyon alacaktı. Yine aylar tartışmalarla geçti. Ardından 17 Mart 1941'de, Renders Göring'den kişisel bir mektup aldı. O Miedl'in kendisini kesin bir anlaşmanın halen yapılamamış olduğu konusunda bilgilendirdiğini yazmıştı. Hızlı bir şekilde "tatmin edici bir kapanış"a ulaşılacağını umut ediyordu. Göring mektubunu şu cümlelerle sona erdirmişti: "Eğer bir karara varma konusunda başarısız olursanız, bu durumda ne yazık ki ben teklifimi geri çekeceğim. Durum olayların normal gidişatına göre ilerleyecektir ve bunu önlemek için benim yapabileceğim hiçbir şey yok."

Göring bununla ne demek istemişti? Onun güçlü statüsünde olan bir kişi her zaman bir şey yapabilirdi. Miedl'inki dâhil olmak üzere çeşitli sorgulama raporlarını karşılaştırdığımız zaman tüm notların değerini görmüştük. Hem Madrid'teki Miedl hem de Altaussee'deki Hofer, Renders'in öyküsünün özünü onaylamıştı. İnsanlar koleksiyonunu elde etmek için onu ziyaret etmişti. Ancak her biri birbirinden bağımsız olarak hiçbir nok-

tada Renders'e baskı uygulanmadığına dair yemin etmişlerdi. Onlara göre, Renders satma konusunda istekliydi ve onlara bunun nedenini bile söylemişti. Renders koleksiyonun kendisinin ölümünden sonra varisleri arasında parçalanmasından çekiniyordu ve onu tek parça halinde tutmak istiyordu. Bu nedenle ya tüm koleksiyonu satmak istiyordu ya da hiçbir parçasını satmamak istiyordu. Hofer, Renders ile bir anlaşmaya varma konusunda ortaya çıkan sorunun ödemenin ne şekilde olacağı konusunda olduğunu belirtmişti. O eski bir bankerdi ve ilkin dolar olarak ödenmesini istemişti, ardından altın frank ve sonrasında bono veya hisse senedi gibi güvenli yatırım araçlarını tercih edeceğini söylemişti. Daha sonrasında, Renders asla satmak istemediğini belirtmişti ve bu taktiğini ancak altı aylık bir direnme sonrasında değiştirmişti. O zaman değersiz kâğıt para şeklinde ödenmesine bile razı olmuştu. Eski bir bankerin buna razı olmasına inanmak zordu. O kişisel finansal danışmanlardan yardım alan biriydi. Peki, biz Göring'in mektubunu nasıl yorumlayabilirdik? Başlangıçta, Hofer mektuba ilişkin tüm verileri inkâr etmişti, ancak mektup gözünün önüne dayatıldığı zaman geri adım atmıştı. Mektubun görüşmeleri bir miktar hızlandırması için yazılmış olduğunu kabul etmişti.

Bu olay bir şeyin gönüllü olarak mı yoksa dayatma şeklinde mi satıldığını saptamanın ne denli zor olduğunu gösteriyordu. Renders'in özel durumunda biz yine de onun iddia etmiş olduğu gibi kurban olduğuna inanmamıştık. Göring'in tehdidi açık bir şekilde Renders'in fiyatı yukarı çıkarma girişiminde olarak satışı erteleme taktiği uygulamasından sonra olmuştu. Hofer'den Göring'e gönderilen bir mektup (14 Temmuz 1943 tarihli, resimlerin koleksiyonunun satışından uzun zaman sonra) Renders'in sahip olduğu bir heykelin koleksiyonla aynı koşullarda satılması

konusunu ele alıyordu. Bizim bakış açımıza göre, Renders Nazilerden büyük miktarlarda kâr elde etmişti. Müttefik işgalinden sonra hem kârını hem de koleksiyonunu koruyabilmek amacıyla bir fırıldak gibi dönmüştü. Eğer onun satışı gönüllü olarak yaptığı kanıtlanabilirse, savaş sonrasında en azından kendi koleksiyonuna devlet tarafından el konulacaktı.

LINZ PROJESİ

Göring'in vagonlar dolusu sanat eserinin sahipliğini elde ederken Hitler'in buna karşı hiçbir eylemde bulunmaması bize akılalmaz geliyordu. Her şeyden önce Führer elde edilmiş tüm sanat eserleri üzerinde önceliği olan kişiydi. Ne olursa olsun, bizim sorguladığımız tüm şüpheliler Führer'in kendi özel çıkarları doğrultusunda az sayıda sanat eserini bulundurduğu konusunda hemfikirdi. Bunun nedeni açığa çıkmaya başlamıştı.

Hitler kendi başarısını doğmuş olduğu yer olan Linz adlı Avusturya'daki küçük bir kasaba ile paylaşmak istiyordu. Bu kasabayı Üçüncü İmparatorluğun bir Argon metropolüne dönüştürmek istiyordu. Onun rüya kentindeki tek en önemli öğe buranın dünyanın en büyük müzesine evsahipliği yapmasıydı. Ayrıca kütüphaneler ve bir tiyatro salonunun olmasını planlıyordu. Her ne kadar Hitler mimari tasarımlar ve yeni şehrin ekonomik planlaması konusunda fanatik derecesinde bazı aşırı düşüncelere sahip olsa da, yapılmasına niyetlendiği müze içinde sergilenmesini tercih ettiği çok sayıda sanat eseri elde etmek istemesi ilginç bir durumdu. Hitler'in sanat danışmanlarından

biri olan Karl Haberstock en yetkin Alman müze uzmanı olan Hans Posse'nin bir danışman olarak görev yapmasını önermişti. Posse Dresden sanat galerisinin başındaydı ve aşırı kıskanç bir Nazi tarafından kendi ideolojilerini benimsememesi nedeniyle kısa bir süre önce görevden alınmıştı. 24 saat içinde karar tersine çevrildi ve Posse görevinin başına döndü. Bu dönemde Hitler kendi sınırlı uzmanlık ve kişisel tatmine sahip olduğunun farkındaydı ve on dokuzuncu yüzyıl ustaları dışında sanat konusunda çok fazla bilgiye sahip değildi. Nazi-olmayan birisini böylesine önemli bir görevde bırakması onun bu konuda kendi çocukça yaklaşımını ortaya koymaktadır. Linz Projesi başlangıçta "gizli" bir şekilde yürütülüyordu. Gizliliğin pratik bir değeri vardı çünkü planlarının sanat piyasası tarafından bilinmesi fiyatların artmasına neden olacaktı. Heinrich Hoffman bu sırrı koruyamamıştı çünkü Nisan 1943'te *Kunst dem Volk* dergisinde birkaç makale yazmıştı.

Linz Projesi hakkındaki sorgulamalardan Hermann Göring'in böylesine çok miktarda sanat eserini yalnızca kendisi için almadığı sonucuna ulaşılıyordu. Hitler'in Göring'in satın alma anlaşmalarından habersiz olması inanılmaz gözükmektedir. Bu, özellikle Nazi partisi mali işlerinden sorumlu Franz Xaver ve ayrıca Hitler'in sekreteri Martin Bormann'ın konuyu bilmesi göz önünde bulundurulduğunda bu görüşü desteklemektedir. Geriye inanmaya değer tek bir başka sonuç kalmıştır: Hitler gerçekte bu konu hakkında kaygı sahibi olan biri değildir. Linz'deki müze için bina çalışmaları savaş-sonrası dönem için planlanmıştır ve Göring'in ölümünden sonra koleksiyon bir şekilde devlete geri dönecektir.

MÜNİH MERKEZİ TOPLAMA NOKTASI (CCP)

Bütün sorgulamalar tamamlanmadan önce ben bunu izleyen bir göreve atandım. Yaygın bir şekilde dağıtılmış olan tüm sanat eserleri çeşitli merkezi toplama noktalarına (CCP'ler) getirilecekti. Bizim bölgemizdeki CCP olan Münih özellikle yoğundu. Bulunan şeyler konusunda yardıma ihtiyaçları vardı. Kasım 1945'te ben oraya yönlendirilmiştim. Münih'e Nuremberg mahkemeleri başlarken varmıştım. Bombardımandan kurtulan yerleri ile güzel bir şehirdi. Çok zeki fakat bitkin bakışlı biri olan Tuğgeneral Craig Smyth'e rapor sunmam gerekiyordu. Bana Arcis Caddesi'nde eski Nazi partisi ofisinde küçük bir oda ayarlamıştı. CCP personelinin tümüyle aşırı çalışmış olduğunu hemen anladım. Çok sayıda sanat eserini taşıyan konvoylar sürekli olarak buraya ulaşıyordu. Altaussee madenleri eserlerin saklandığı tek depolama yeri değildi.

Münih'e gelmeden kısa bir süre önce başka bir Hollandalı olan Alphons Vorenkamp buraya ulaşmıştı. Vorenkamp yumuşak huylu, sosyal biriydi. Hukuk eğitimi görmüştü ve daha sonrasında kendi ifadesiyle sanat tarihine "geçiş" yapmıştı. İkimiz de yürüyüş yapmaktan ve doğadan hoşlanıyorduk. Bunlar Altaussee'den beri kıymetini bilmeye başladığım iki şeydi. Her şeyin ötesinde ikimiz de Van Eyck ve Rubens'in eserleri hakkında tutkuluyduk (O ayrıca Rembrandt'ın eserlerinin mükemmel olduğunu düşünüyordu). O hukuk eğitimini Amerika'da almıştı ve CCP çalışmalarına Amerika kültürünü tam olarak özümsemiş olarak katkıda bulunuyordu. ABD Ordusunda görev

yapmış biri olarak sanat eserleri için yapıların önemini kavramıştı. Hollanda hükümeti onun ABD'den Hollanda'ya dönmesi isteğinde bulunmuştu ve daha sonrasında sanat eserlerinin ait oldukları ülkeye geri verilmesi konusunda yardım etmesi için Münih'e gönderilmişti. Ben onu neredeyse her gün görüyordum. İki büyük binada bulunan tüm odalar, kilerler, koridorlar ve çatı katları onun görev alanıydı. Ben bir masanın ardında oturuyor, kayıt kartlarını dolduruyor ve paketleri açan Almanlara gözetmenlik yapıyordum. Çeşitli dillerde ve farklı ülkeler için duyurular hazırlıyordum.

Eserlerin gerçek sahiplerine geri verilme işlemleri bir fiyaskoya dönüşmüştü. Çalışma yüksek seviyede bir dürüstlük ile başlamıştı fakat zaman içinde biz geri verme işlemleri için kaydedilen eserlerin birkaç hafta sonra ortadan kaybolduklarını fark ettik. Onlar eserlerin gönderildiğine dair hiçbir kayıt olmaksızın ortadan kayboluyorlardı. Doğal olarak ilkin Alman paketleme görevlilerinin hırsız olduklarından kuşkulandık fakat kısa bir süre içinde bunun sorumlusunun aslında müttefik askeri personel olduğunu anladık. Neyse ki bundan dolayı az sayıda kişi tutuklandı ve bu davranışın asla hoş görülemeyeceğini göstermiş olduk. Bu süreçte herkesin birbirinden şüphelendiği paranoyakça bir dönem yaşanmıştı. Sanat eseri çalmak zor değildi. Özellikle madeni para koleksiyonları ve çizimler gibi küçük boyutlu eserler kolaylıkla çalınabilirdi. Bazı resimler artık çerçeveleri içinde değildi ve bunlar pardösü altında kolaylıkla bina dışına çıkarılmışlardı. Ancak bireysel askeri personelin ufak tefek hırsızlıkları Müttefik ülke yetkililerinin davranışıyla karşılaştırılamayacak bir boyuttaydı. Ben MFA&A, ordu ve diplomatik temsilciler arasında çok sayıda tartışmanın yaşanmasına tanıklık ettim. Ülkeler basit bir şekilde sanat eserlerinin sahipliği iddia-

sında bulunuyordu ve sorgusuz sualsiz bizden onları kendilerine göndermemizi bekliyorlardı. Biz ayrıca Yahudi özel mülkiyetini temsil eden resmi birimlerden çok az iddia olduğuna dikkat etmiştik. Oysa biz bu kesimden büyük miktarda eser alındığını ve Yahudi ailelerinin aktif olarak araştırma içinde olduklarını biliyorduk. Bazı müzeler eserlerin hiçbir zaman onların koleksiyonlarının bir parçası olmadığı gerekçesiyle iddiaların basit bir şekilde geçerli olamayacağını bildiriyorlardı. Wiesbaden Toplama Noktası'ndan bir meslektaşım kendilerine resmi olmayan bir şekilde yüzlerce en prestijli eserin "güvenli saklama" gerekçesiyle Amerika'ya gönderilmiş olduğunun söylendiğini anlatmıştı. Washington'daki Ulusal Sanat Galerisi yöneticisi Harry McBride bunu önermişti. 7 Kasım 1945 tarihli bir mektupta Nazilerin suçlanmış oldukları aynı taktiği kullanmama yönünde telkinde bulunulmuştu. Ancak CCP personeli bir süre sonra Müttefik ülkeler arasında en yüksek seviyede oynanan politik oyunun bir parçası olmuşlardı.

Hollanda'dan gelen iddia formları Hollanda Sanat Eseri Sahipleri Vakfı (Nederlands Kunstbezit veya SNK) tarafından dolduruluyordu. Vakfın kuruluş tarihi Haziran 1945'ti. Bu vakfın yöneticileri İsviçre'den rapor göndermiş olan kişiler ile aynıydı. Onlar açık bir şekilde denize olta atıyorlar ve balık gelmesini bekliyorlardı. Vakıf başkanı Arie de Vries ve Van Puyvelde birbirlerini iyi tanıyorlardı fakat benim Belçikalı dostum bu durumdan haberdar değildi. Benim anladığım kadarıyla Belçika Ekonomik iyileşme ofisi bu iş için daha fazla insan gücü ayırmamak adına böyle bir girişimde bulunmuşlardı. Onlar kendi eserlerini Hollanda üzerinden geri almayı istiyorlardı. Ancak bu süreçte de Vries'in eserlerin bir kısmını yağma yoluyla edinmiş olduğu gerekçesiyle tutuklanması gerçekleşti. Paha biçilmez başyapıt-

lar karşısında insanların dürüst olma konusunda yeniden eğitime tabi tutulmaları açık bir şekilde olanaksız görünüyordu. Benim tanıklık ettiğim olaylar buzdağının yalnızca görünen kısmıydı. Siz eserlerin geri verilmesi sonuçlarını övgüye değer olarak değerlendirebilirdiniz fakat bundan yaklaşık yarım yüzyıl sonra bile ben çok sayıda sanat eserinin gerçek hak sahiplerine halen geri verilmediğini biliyorum ve hatta çok sayıda eser biz onları kurtardıktan sonra ortadan kaybolmuştur.

HAZİNENİN İLK İZİ

Nisan 1946'da bir öğleden sonrasında kısa bir mesaj ileten bir telgraf aldım: "Yeni bir göreve atanıyorsun. Vorenkamp önerisi önemlidir. Biz yeniden buluşacağız. Billy." Ben OSS'deki eski bağlantımdan beri ondan haber alamamıştım çünkü grup dağılmıştı ve benim yeni görevim onun doğrudan sorumluluğu altında değildi. Ondan haber almak çok güzeldi. Yeni bir pozisyonda görev yaptığı anlaşılıyordu. Ancak Vorenkamp'tan gelen öneri tam bir muamma idi. Ben ikisinin birbirlerini tanıdıklarını bilmiyordum. Bilmece kısa sürede kendisini çözecekti. Bir gece, akşam yemeğinden sonra Vorenkamp ve ben normal sohbetlerimizden birini yapıyorduk. Ben ona ne anlama geldiğini anlayamadığım bir telgraf aldığımı söyledim. Billy ve onun birbirlerini tanıdıklarına şaşırdığımı belirttim. Vorenkamp nazik bir şekilde onun Van't Sant'tan selam söylemiş olması gerektiği şeklinde yanıtladı. Bir kez daha dünya gözüme çok küçük görünmüştü, beklenmedik konumlarda seçkin kişiler ortaya çıkıyordu.

Vorenkamp bana bir toplantının ayarlanmış olduğunu söyledi. Bu toplantıya CCP'den direktör Craig Smyth ve Robert Posey de katılacaktı çünkü onlar çözülmemiş bir bulmacayla karşı karşıya kalmışlardı. Altaussee'de Nazi simsarı Ernst Büchner sanat eseri koruma ajansı olan Almanca Kunstschutz kurumu Belçika altar eseri *Mistik Kuzuya Tapınılması* adlı Van Eyck kardeşler tarafından yapılmış olan kayıp bir panonun araştırılması ile ilgiliydi. *Just Judges* (Adil Yargıçlar) adlı bu pano İkinci Dünya Savaşı'ndan çok önce 1934'te çalınmıştı. Eser Ghent'te bir katedralden alınmıştı ve daha sonra hiçbir zaman bulunamamıştı. Büchner'in yorumuna çok fazla dikkat edilmemişti çünkü pano çalınmış sanat eserleri arasına girdiğinden beri hiçbir yerde bulunamamıştı. Amerikan ordusu Koblenz şehrini aldıktan sonra Nazi savaş arşivlerini ele geçirmişti. Bu arşivler arasında Kunstschutz'un araştırma ayrıntılarını içeren dosyalar bulunmaktaydı. Koblenz arşivlerinin Washington'a götürülmüş olma gerçeğine karşın, Kunstschutz dosyaları sanat dedektiflerinin dikkatli incelemesi için Münih'e getirilmişti. Çalınmış olan panonun geri alınmasına yönlendirebilecek ipuçlarının dedektifler tarafından bulunması olasılığı büyük bir merak yaratmıştı. Benim tepkim Van Puyvelde'nin böyle bir göreve mükemmel derecede uyduğu şeklindeydi. Eğer kayıp panoyu vatanına geri getirebilirse bu muazzam bir başarı olacaktı. Vorenkamp bir an boyunca sessiz kalmıştı, ardından benim bu görevi üstlenip üstlenemeyeceğimi sordu. Ben Billy'nin seçmiş olduğu sözcükleri anımsadım ve benim bu işi üstlenmemin onun için ne denli önemli olduğunun farkına vardım. Her şeyin ötesinde ben Van Eyck'ın büyük bir hayranıydım. Ancak zihnimin arkasında bu işin eserlerin hak sahiplerine geri verilmesi kaosundan beni uzaklaştıracağı düşüncesi vardı. Ben bu görevi üstlenebileceğim

yanıtını verdim. Vorenkamp başıyla onayladı ve dosyalara ilişkin bazı politik olarak hassas konuların tüm araştırma boyunca sır olarak kalması gerektiğini hatırlattı. O anda ben Fransa-Belçika tartışmasını hatırladım. Tartışma altar eserinin çalındığı zaman Fransa koruması altında olması temeli üzerindeydi. Belçika'da bu bir politik bölünmeye neden olmuştu çünkü bazıları onu bir ihanet olarak görürken, başkaları bu duruma daha anlayışlı yaklaşıyorlardı (söylentiye göre Fransızlar onun karşılığında 7.000 savaş esirini almışlardı). Belçika'da Üçüncü İmparatorluğun düşüşü, başka işgal edilmiş ülkelerin çoğunda olduğu gibi, sokak isyanlarına ve düzensizliğe yol açmıştı. Hiç kimse daha fazla huzursuzluk istemiyordu. Bu nedenlerle ben bulgularımı doğrudan doğruya Londra'daki Van't Sant'a rapor edecektim. İzler üzerine ilerleme konusunda kararı o verecekti.

Birkaç hafta sonra Vorenkamp Hollanda'ya gitmek için ayrıldı. Yanında çok miktarda Kunstschutz dosyası bulunuyordu. Bu, dünyanın yaşadığı en tuhaf sanat eseri hırsızlığını içeren bir lağım kuyusuydu: Bir sanat eseri olmaktan daha fazlası olan panonun muhtemelen bir soygun olmayan bir soygunuydu. Bunu anlamaksızın en uzak hazineye doğru yolculuğumun ilk adımlarını attım.

2
Adil Yargıçlar

PANO

Adil Yargıçlar panosu *Mistik Kuzuya Tapınılması* adlı muazzam altar eserinin bir kısmıdır. O İsa'nın bir görünümünü ve Zamanların Sonu'nu betimler. Tüm altar eseri 12 panodan oluşur ve kanatlar tam olarak açıldığında yaklaşık 3.6 metre yüksekliğinde ve 4.5 metre genişliğindedir. Hubert ve Jan van Eyck kardeşler tarafından resmedilmiştir. Tamamlanma tarihi 1432'dir ve bir başyapıt olarak sınıflandırılmıştır. Tarih boyunca hangi kardeşin hangi resmi yaptığına dair tartışmalar olmuştur. Ve hatta onların iki kardeş olup olmadıkları yönünde tartışmalar bile yaşanmıştır. Bu tür güçlüklerden kaçınabilmek için eser normal olarak basit bir şekilde Van Eyck eseri olarak kabul edilmiştir.

Meşe ağacı üzerine resmedilmiştir, dıştaki panolar orijinal olarak hem ön hem de arka kısmında resimler içermektedir. Böylece altar eseri açık veya kapalı olduğunda imgeler gözükmektedir. 1894 yılında birkaç pano Berlin'deki sergiye götürülmek amacıyla Alman zanaatkârlar tarafından ortasından kesilmiştir. Başyapıtın hem ön hem de arka tarafı resmedilmiş olarak halka gösterilmiştir. *Adil Yargıçlar* ve ters tarafındaki

Vaftizci John artık iki ayrı panoydular ve her biri yaklaşık 1.5 metre yüksekliğindeydi. Genişlikleri 45 cm ve kalınlığı 15 cm idi. Ben her zaman için panoların ikiye bölünmesine çok şaşırmışımdır; onlar etrafında insanların dolaşabilmelerine olanak verecek şekilde büyük bir odanın ortasında altar eseri olarak sergilenmektedir.

Geçmişte bir zamanda sanat eseri Napoleon tarafından çalınmıştır ve Waterloo sonrasında geri verilmeye zorlanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanlar da ondan parçalar almışlardır ve yenilgi sonrasında geri vermeye zorlamışlardır. 29 Eylül 1920'de altar eseri tamamlanmıştır ve onun özgün evi olan Ghent Saint Bavo katedraline yerleştirilmiştir. Hırsızlığın gerçekleştiği 1934 yılına kadar olağandışı bir durum yaşanmamıştır.

Benim önümde bulunan ahşap masanın üzerinde duran sandığın içindekiler inanca meydan okumaktadır. Sandık orijinal elyazmaları ve hırsızlık döneminden kalan Ghent polisi evrakları ile doludur; resmi raporlar, çeviriler ve daha fazlası vardır. Tüm evraklar Alman sanat eseri koruma bürosu olan Kunstschutz'dan gelmektedir. Bu büro, sanat eseri ve anıtları savaşın tahribatından korumaktan sorumludur. 1940'lı yıllarda, Ghent polisinin ilk suçu çözmekte başarısız olmasından sonra panoların çalınmasını bu birim araştırmıştı.

Başlangıçta araştırmanın kesin rapor sonuçlarına bakmıştım. Müttefik askeri güçleri raporları beni çeşitli evraklara yönlendirdi. 12 Temmuz 1943 tarihli birim şefi Eugen Löffler tarafından yazılmış olan rapor Harry Georg von Craushaar başkanlı-

ğındaki askeri birime (Militärverwaltung) gönderilmişti. Bu, tüm konunun genel bir değerlendirmesi dışında herhangi bir bilgi içermiyordu. Son paragrafta teğmen Henry Heinz Koehn'in bu görevi hem tutarlı hem de tatminkâr bir şekilde yerine getirmiş olduğu ifade ediliyordu. Bu yardımcı olacak bir belge değildi. Kunstschutz'un pano için hiçbir şekilde araştırma yapmamış olması benim garibime gitmişti. Anıtları ve değerli sanat eserlerini tanklardan ve hava saldırılarından korumak bir hırsızlığa yönelik dedektiflik yapmak ve suçu ortaya çıkarmaktan çok farklıydı; bu genellikle SS içindeki polis hizmeti veya Gestapo tarafından ele alınan bir görevdi. Evraklar üzerinde araştırma yaptıkça mühür tarihlerinden Nazilerin araştırma üzerinde üç yıl harcadıkları görülüyordu. Koehn vaka nedeniyle birkaç yolculuğa bile çıkmıştı. Onun masraf belgeleri ilginç bir şekilde "F. Schwarz" olarak imzalanmıştı. Franz Xaver Schwarz, yine parti mali işler sorumlusuydu. Üç yıllık araştırma, çeşitli yolculuklar ve masraflar Berlin'deki en yüksek finans ofisi tarafından ödenmişti; ve yüzeysel bir rapordan başka hiçbir şey gözükmüyordu. Bu şüphe uyandıran bir durumdu.

Ben von Craushaar, Löffler ve Koehn gibi isimlerin izini sürmenin olanaklı olabileceğini düşündüm ve ALIU'ya bu kişilerin bulunup sorgulanması talebinde bulundum. Craig Smyth'e talebimi ilettiğim zaman bana umutsuz bir şekilde bakmıştı. Herkes zaten aşırı çalışmıştı ve hiç kimse daha fazla çalışma hevesini taşımıyordu. O bana öncelikle tüm belgeleri incelemem tavsiyesinde bulundu. Eğer somut yönlendirmeler bulabilirsem eyleme geçmemi önerdi. Böylece ben oturdum ve okumaya başladım.

HIRSIZLIK

11 Nisan 1934'te Çarşamba günü sabah yaklaşık 5:30'da yardımcı Zangoç Van Bouchaute anahtarlarıyla Saint Bavo katedralinin kapılarını açıyordu. Küçük yan kapılardan birisinin önüne gelmeden önce dışarıda yaşlı bir kadının kapıyı açmak için ittirdiğini ve içeri girdiğini görmüştü. Kadın onun yanından geçmiş ve katedralin girintileri içinde gözden kaybolmuştu. Bir gece önceden kapı kilitlenmemiş görünüyordu. Van Bouchaute hemen katedralin etrafını dolaştı ve herhangi bir şeyin çalınıp çalınmadığını kontrol etti, yardım sandıklarının kırılıp kırılmadığına baktı. Hiçbir şey kaybolmuş görünmüyordu.

Yaklaşık sabah 7.00'de çeşitli dua etme şapellerini açtı. Bunlar katedralin ortası etrafında uzun geniş bir koridor boyunca uzanıyordu. Van Eyck panolarının bulunduğu Vijd şapeline ulaştığı zaman ilk bakışta olağandışı hiçbir şey görünmüyordu. Oda 4.5 metre yüksekliğinde parmaklıklarla korunuyordu, bu tavan yüksekliğine yakındı. Onun merkezinde ağır işlemeli bir kapı bulunuyordu. Kocaman bir üçlü katlamalı pano altarın üzerini kaplıyordu, zeminden üç fit yükseklikteydi. Onun üzerindeki örtü tozdan koruyordu. Van Bouchaute şapele girdikten ve kumaşı kenara çektikten sonra daha önce birbirine eklenmiş olan *Vaftizci John* ve *Adil Yargıçlar* panolarının bulunduğu yerde bir boşluk olduğunu görmüştü. Van Bouchaute hemen meslektaşlarını ve baş zangocu uyarmıştı.

Sonrasında o anda katedralde bulunmayan Kilise yöneticisi Van den Gheyn hırsızlığı bildirdi. Van den Gheyn büyük bir sa-

nat aşığıydı, Van Eyck'in tutkulu bir hayranıydı ve altar eserinin koruyucusuydu. Bir rapor oluşturmak için sabah 8:55'te polis merkezine gelmişti. Görev başındaki Komiser Luysterborgh ile birlikte bir dedektif ekibi suç mahalline ulaşmak için polis merkezinden ayrıldılar. Onlar adli tıp uzmanları ile işbirliği yaparak parmak izi araştırdılar ve başka "sessiz tanıkları" analiz ettiler. Kilise yöneticisi Van der Gheyn somut bir ifadede bulunabilmek için katedrale gelmişti. Hırsızlık öylesine şaşırtıcı bir boyuttaydı ki kamu savcısı Frans De Heem olay yerine gelmişti ve Adalet Bakanlığı'ndan bir temsilci de orada hazır bulunuyordu.

Hırsızlık haberi bir yangın gibi hızla yayılmıştı ve dakikalar içinde yüzlerce meraklı insan katedrali doldurmuştu. Kalabalığın bu derecede artması sonucunda polis artık görevini yapamaz duruma gelmişti. Sonrasında insanlar olay yerinden uzaklaştırılmaya başlanmıştı. Sorgulananlar arasında açık olan dış kapıda bulunan yaşlı kadın da vardı. O kapının zaten aralık olduğunu ve içeri girmek için yapması gerekenin yalnızca kapıyı ittirmek olduğunu söylemişti. Polis olay zamanı katedral çevresinde bulunan bir adam görüldüğünü öğrenmiş ve bu adamı bularak sorgulamasını yapmıştı. Ancak o bir gece önce başka bir yerde olduğunu kanıtlamıştı. Polis devriyesi önceki gece katedralin çevresinde görev başındaydı. O gece boyunca altı kez devriye yapmışlardı, gezdikleri bölgeler arasında katedral ve söz konusu kapı da bulunuyordu. Buraları birer saat arayla devriye gezmişlerdi. Bir saatten fazla bir süre için orada olmadıkları tek süre akşam 11 ile 12.30 arasıydı. Onlar geri döndüklerinde olağandışı bir şey ile karşılaşmamışlardı.

Hırsızlık sabahında Brüksel'deki uluslararası istihbarat servisi bilgilendirilmişti. Ve oradan çeşitli Hollanda limanlarındaki başlıca polis merkezlerine ve İngiltere'nin Scotland Yard istih-

barat örgütüne telgraflar gönderilmişti. Etrafındaki ülkeler olan Lüksemburg, Fransa ve Almanya uyarılmamıştı.

Hırsızlık halk üzerinde büyük bir tepki doğurdu ve Belçika basını görev başındaki partiyi yeterli tedbir almamakla suçladı. Hiçbir somut suç kanıtı yoktu ve hem kamuoyunda hem de basında bol miktarda senaryo üretiliyordu. Birkaç gün içinde zarar verici bir suçlama atmosferi oluştu, bunda yabancılar asıl hedef olarak gösteriliyordu. Suçlama Alman hırsızlar üzerine yoğunlaşıyordu çünkü geçmişte Almanya altar eserine çok ilgi göstermişti; Hollanda ve Fransa hırsızları da şüpheliler arasındaydı. Pek çok gazete mümkün olduğunca geniş bir okuyucu kitlesi çekebilmek için acımasızca spekülasyonlar yayınlıyordu.

Ghent polisi araştırmalarını böylesine güvenilmez bir ortamda yapmak zorundaydı. 25 Nisan'da laboratuvardan adli uzmanlar, Hantsen ve polis dedektifi Aerens bulgularını içeren bir rapor yazmışlardı. Günün sonunda ortaya konan adli soruşturmalar dış kapının zorlanmasına yönelik olarak hiçbir görünür iz olmadığını ortaya koymuştu. Kuvvet uygulamaksızın bu kilitli kapıların dışarıdan açılabilmesi olanaklı olamazdı. Katedral personeli kapıların bir gece öncesinde uygun bir şekilde kilitlenmiş olduğundan emindi. Bu durumda ulaşılan sonuç faillerin önceki gece boyunca kapıların kendileri üzerine kilitlenmiş olmasına izin verdikleriydi. Katedralin büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda ve sayısız odası olduğu düşünüldüğünde bunun sağlanması hiç de zor değildi. Vijd Şapeli parmaklıklardan koparılacak bir kol yardımıyla göreceli olarak kolaylıkla açılabilirdi. İçerideki el yapımı bir kancayı açmak zor değildi. Ancak son 24 saatte altar üzerinde hiçbir parmak izinin oluşmaması olanaklı değildi. Diğer taraftan çerçevenin alt kısmında çok sayıda parmak izi bulunmuştu fakat bunlar eseri görmeye gelmiş

olan insanların parmak izleriydi. Çerçevede yalnızca küçük bir hasar vardı, bu muhtemelen bir tornavida veya keskinin neden olduğu bir hasardı. Polis bir tığ ve kıskacın da kullanılmış olduğunu düşünüyordu. Ayrıca suçluların özel olarak hedef seçtikleri iki panoda kısıtlı sayıda hasar vardı. Başka panoların kaldırılması girişiminde bulunulmamıştı, oysa gece boyunca orada bulunan kişilerin bunu yapmak için vakitleri vardı. Başka panolarla ilgili böyle bir çalışma yapmadıkları gibi alması çok kolay olan eserleri almamışlardı. Hasar görmüş alanların alçı dökümleri analiz amacıyla alınmıştı.

Hantsen ve Aerens panoların çerçevelerden çıkarılmasının on beş dakikadan daha fazla zaman almamış olduğu sonucuna varmışlardı çünkü onlara göre hırsızlar ne yaptıklarını tam olarak biliyorlardı: Panoları çıkarmak için kaba kuvvet kullanmak bir seçenek değildi. Dedektiflerin düşüncesine göre, hırsızların tek amacı çalınmış olan iki panoydu. Hırsızlar hareket etme serbestliğine sahip olmalıydılar çünkü dışarıdaki rüzgâr panoların savrulmasına neden olabilirdi. Polis panoların çerçevelerinden çıkarılma nedeninin onların tabana sıkı sıkıya bağlı olmaları ve üst kısma doğru birbirinden ayrılmaları olduğunu düşünmüştü. Panolar 1.5 metre yüksekliğinde olduğu için, bir veya daha fazla failin panoyu ağırlık üzerinde kontrolü kaybetmeden tutabilmek için en azından 1.85 metre boyunda olması gerekiyordu. Bölgede hiçbir merdiven bulunmamıştı. Ancak bunu kilise taburesini kullanarak da yapabilirlerdi. Altarda hiç parmak izi yoktu. O halen toz içindeydi. Ayrıca boylu boyunca katlanmış olan altar kumaşı üzerinde de parmak izi yoktu. Bunun yanı sıra tozlara dokunmuş olunduğuna dair bir iz yoktu. Ayrıca bir taburenin kullanıldığına veya altara tırmanıldığına dair bir iz yoktu. Hantsen bunu özellikle kafa karıştırıcı bulmuştu.

Hırsızlar panoları aldıktan sonra her şeyi yerli yerine koyma konusunda ellerinden gelenin en iyisini yapmışlardı. Koruyucu kumaşı yerine koymayı da ihmal etmemişlerdi. Polis bunun göz alıcı olduğunu düşünmüştü. Hırsızlığa ilişkin herhangi bir amaca hizmet eden bir şey görünmüyordu ve bunu sağlamak daha fazla zaman kullanmalarına neden olmuştu. Hantsen ve Aerens bunun nedeninin hırsızların olayın anlaşılmasını mümkün olduğu kadar geciktirmek olduğu sonucuna varmışlardı. Hırsızlar, hırsızlıktan sonra dış kapıdan ayrılmışlardı. İki iç kilit yana çekilerek açılmış, kilitlerin mekanizmaları muhtemelen keski yardımıyla ittirilmişti.

Hırsızlığın tam zamanını gösterecek en küçük bir ipucu bile yoktu. Bir tanık saat yaklaşık 3'te bir araba gürültüsü duyduğunu söylemişti fakat dedektifler bunun bir kanıt niteliği taşıdığını düşünmemişlerdi; bunu destekleyecek hiçbir kanıt yoktu. Dedektifler hırsızlığın gece boyunca herhangi bir zamanda meydana gelmiş olabileceğini düşünüyorlardı. Çok sayıda ipucu takip edilmişti, hatta Paris'ten görülemeyen şeyleri görebilen bir kişi bile getirtilmişti. Araştırma her açıdan genişletilmişti ve bu, araştırmaların iki farklı yöne gitmesine neden olmuştu: Somut kanıt bulunamadığından soruşturma yapay ipuçları üzerinden sürdürülecekti; suçu ortaya çıkarmak için herkes belli bir fikre sahip görünüyordu. Bu kaos ortamı içinde Antwerp'ten bir avukatın söyledikleri uygun bulunmuştu. O bir önceki yıl polisi katedralde hırsızlık olasılığı hakkında uyarmıştı ve saygın bir müşterisinin böyle bir riskten bahsettiğini belirtmişti. Ancak avukat müşterileri hakkında bilgi vermeme yemini etmiş olduğu için herhangi bir isim veremeyeceğini belirtmişti.

Hantsen ve Aerens faillerin profillerini oluşturmaya başlamıştı ve Van den Gheyn kendi varsayımlarını ortaya koyuyordu.

Hırsızlık işinin ehli insanlar tarafından kusursuz bir şekilde yapılmıştı. Hırsızların en azından birisi ortalamadan daha uzundu. Onlar katedralin planını, olası giriş ve çıkış yerleri dâhil olmak üzere, iyi biliyorlardı. Bunun ötesinde kesin eylemde bulunmalarını sağlayacak şekilde Van Eyck hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahiptiler. Araba sesi raporunun çok az değeri olmasına karşın dedektiflerin düşüncesi hırsızların panoları rahatça taşıyabilmek için büyük bir arabaya sahip olmalarıydı. Hantsen ve Aerens üç bayanın saat 11.15 dolaylarında bir araba gördüklerini not etmişti. Bu bayanlar hâlâ sorgulanıyordu. Başka bir sonuç hırsızların eseri satabilmeleri için sanat dünyası ile sağlam bağlantılara sahip olmaları gerekliliğiydi. Ancak panolar öylesine değerliydi ki onların sipariş üzerine çalınmamış olmaları durumunda satışları çok güç olacaktı. Hantsen ve Aerens Belçika sanat dünyası üzerine odaklanarak büyük ölçekli bir araştırma yapmayı önerdi. Bu konuda uzun tartışmalar yapılmıştı. Van den Gheyn bu planları kesinlikle reddetmişti.

Rapora eklenen bir diğer unsur hırsızların neden eserin üzerini örttükleriydi. Onlar neden eseri alıp hemen kaçmamışlardı? Dış kapının açık olduğu durumu gözardı edildiğinde hırsızların kendilerinin üzerine kapıların kilitlenmesine izin vermeleri ve sabahın erken saatlerine kadar katedralden ayrılmamaları teorisi güçlüydü. Onlar belki de kapılar resmi olarak açıldığı zaman dışarı çıkmışlardı. Bu zaman diliminde bir insan seli içeri girip çıkıyordu. Bu kalabalık ortam dikkat çekmeden dışarı çıkmalarını sağlamış olabilirdi. Bu senaryoya göre onlar panoları yanlarında götüremezlerdi. Onları katedralde bir yerde saklamış olmalıydılar. Bu mantık çizgisi takip edildiğinde 13 Nisan'da katedral baştan aşağı kontrol edilmişti fakat bir sonuç elde edilememişti. Ancak yine de bu teori tamamen rafa kaldırılmamıştı.

Hantsen ve Aerens'den gelen rapor beğenilmemişti. Komiser Luysterborgh hırsızlık gecesine ilişkin kendi raporunu formülleştirmişti. Onun içinde yalnızca çok kısa ifadeler vardı ve bunlar adli ipucu niteliği taşımıyordu. Buna göre hırsızlar katedralin içinde kapıların üzerlerine kapanmasını sağlamışlardı ve dış kapıdan dışarı çıkmışlardı. İki dedektifin bulgularından çok farklı bir bilgi yoktu. Benim masamdaki evrak kutusunun içinde alçı dökümün analizi veya Belçika sanat dünyasından insanlarla büyük ölçekli görüşmelere ilişkin herhangi bir şey yoktu. Ghent polisinin kafasının karışık olduğu açıktı. Birkaç hafta sonra onlara çalışmalarının karşılığı olarak bir plaket verilmişti. Vakanın çözülmemesi durumunda bu her şeyi daha gizemli hale getiriyordu.

D.U.A.

5 Mayıs 1934'te savcı De Heem piskoposluk bölgesinden gönderilmişti. 1 Mayıs'ta geçmiş haftalarda alınmış tüm başka notlardan farklı olarak bir fidye notu alınmıştı. Mektup açık yeşil bir zarf içinde gönderilmişti ve Fransızca olarak yazılmıştı. Çevirisi şu şekildeydi:

Bayım,

Biz sizi kentinizdeki kiliseden alınmış olan Van Eyck'ın iki resminin sahibi olarak öncelikli olarak bilgilendiriyoruz. Bizler bu incilerin değeri hakkında size ayrıntılı bilgi vermeyi gereksiz görüyoruz. Bu iki grisaille ese-

rin bulunduğu yer yalnızca bir kişi tarafından bilinmektedir. Sizi ilgilendirmesi gereken tek şey bu bilgidir. Biz bu iki panoyu size aşağıdaki koşullar altında vermeyi öneriyoruz. İlk etapta size Aziz John'un resmini vereceğiz. Bunu aldıktan sonra söylenecek kişiye 90 tane 10.000 frank ve 100 tane 1.000 frank şeklinde toplam bir milyon frank vereceksiniz. Paralar nakit olarak piskoposluk mührü taşıyan bir paket içinde olacak. Paralar kahverengi kâğıt içine sarılmış ve normal bir mühür basılmış olmalıdır.

Daha önemli olarak, Bayım, banknotların seri numaralarının alınmamış olması garantisi vermeniz gerekmektedir. Ve son olarak, yetkililere bu davaya ilişkin resmi soruşturmanın sona erdiğine dair bilgi vereceksiniz.

Biz banknotları zorluk yaşamadan bozdurduktan sonra size hemen Adil Yargıçlar *panosunun nerede dinlenmekte olduğunu bildireceğiz.*

Biz istemiş olduğumuz miktarın yüksek olduğunun farkındayız fakat bir milyon frank yeniden kazanılabilir ancak bir Van Eyck bu tabloları asla bir daha yapamaz. Bizim teklifimizi kabul etmemenin sorumluluğu yetkililere aittir. Biz sanat ve bilim dünyasının bizim koşullarımızın kabul edilmemesi durumunda büyük tepki göstereceğini düşünüyoruz.

Eğer bizim koşullarımızı kabul ediyorsanız, 14 ve 15 Mayıs tarihli aşağıdaki metni izlemelisiniz. Onlar Le Dernière Heure günlük gazetesinde küçük ilanlar bölümünde D.U.A. rumuzu ile yayınlanmalıdır. Anlaşma

sağlanması durumunda biz yükümlülüklerimizi tam olarak yerine getireceğiz.

Size tavsiyemiz bu konuda vakit geçirmeden bir an önce adım atmanızdır çünkü kaybolan her gün resimlerin başına bir hasar gelmesi tehlikesini artırmaktadır.

Ancak felaketin farkında olun. Çözüm önerisini kabul etmemeniz ve gizlice başka planlar içinde olmanız, bu mücevherlerin istemdışı ve geri döndürülmez bir şekilde tahrip olmalarına neden olacaktır.

D.U.A

Zarfın üzerindeki pulun tarihine göre mektup 30 Nisan tarihinde Ghent'in 35 mil kuzeydoğusunda bulunan Antwerp'ten gönderilmişti. Mektubun adresi piskopos (Monsignor Coppieters) idi. Katedral yöneticisi Van den Gheny'e gönderilmemişti. Bu, piskoposun tüm piskoposluk bölgesinden sorumlu iken katedral yöneticisinin yalnızca Saint Bavo katedralinden sorumlu olmasına vurgu yapıyordu.

Daktilo ile yazılmış adres basitti: *Monseigneur l'Evéque Evêché, Gand* (Sayın Piskopos, Piskoposluk, Ghent). Daktilo ile yazılmış bir satır daha vardı: *Strictement Personelle* (kişiye özel). Çok az Fransızca bilen birisi bile buradaki yazım hatasını fark edebilirdi. *Personelle* sözcüğü çift "n" ile yazılmalıydı. Mektup okunduğunda yazan kişinin Fransızca bilgisinin sınırlı olduğu hemen anlaşılıyordu. Belçika, doğal olarak, iki yerli dilin kullanıldığı bir ülkeydi—kuzeyde Flamanca ve güneyde Fransızca. Resmi olarak Ghent Flamanca konuşulan bir yerdi fakat insanlar Fransızca'ya karşı eşit bir yatkınlığa sahipti. Mektubun postalandığı yer olan Antwerp'de katı bir şekilde Flamanca ko-

nuşuluyordu. Mektuptaki hataların bilerek yapılmış olması da olasıydı ancak cümle yapısı yazan kişinin anadilinin Flamanca olduğunu ortaya koyuyordu. Bu varsayımlar temelinde Fransız ve Almanlar muhtemel soyguncu listesinden çıkarılıyordu.

Mektubun uzun bir şekilde kaleme alınmış olması ve D.U.A. rumuzu ile bitmesinin ciddiye alınması gerekiyordu. Eserler hakkında "iki eser" ifadesi yerine "grisaille" sözcüğü kullanılmıştı. Bu sözcük sanat dünyasında uzmanların kullanıldığı bir sözcüktü (Anlamı resmin grinin tonlarıyla yapılan bir eser olmasıydı) ve bu *Vaftizci John* panosuna ithafen kullanılan bir terimdi. Van den Gheyn ve dedektifler hırsızlığı yapanların uzman olduklarını düşünüyordu. Her ne kadar bir milyon frank fidye çok yüksek bir para miktarı olsa da, tüm altar eserinin değeri düşünüldüğünde bundan çok azı anlamına geliyordu. Soyguncular onun değerini iyi biliyorlardı. Mektupta daha fazla ayırt edici nitelikler de vardı.

Soyguncular kısa ve özlü ifadeler kullanmışlardı. Bunları gazete sayfalarından koparmışlar ve kâğıdın üzerine yapıştırmışlardı. D.U.A. rumuzu tümü büyük harflerle yazılmıştı. Bu neredeyse bir piskopos kadar saygıdeğer bir anlam içeriyordu. Mektup birinci çoğul kişi ("biz") ifadesiyle yazılmıştı. Ancak sanat eserlerinin gizli yerinin yalnızca bir kişi tarafından bilindiği vurgulanmıştı. Acaba bu kişi bu tarz konuşmayı kendisini kraliyet tarzı "biz" ifadesi kullanmak amacıyla mı yapmıştı? Soyguncu resmin sahipliğini elinde bulundurduğunu yazmıştı. Başka bir deyişle gerçek hırsızlık olayı içinde yer almadığını vurgulamıştı. Fransızca "dinlenme" sözcüğünün kullanılması da ilgi çekiciydi. Resim asılı, uzanan veya ayakta duran bir eser değildi, bunun yerine "dinleniyordu." İlanın yer alacağı *Le Dernière Heure* (Son Saat) gazetesi liberal bir yayın organıydı

ve bu da başka bir ipucu olarak görünüyordu. O günlerde Katolik, Protestan, Liberal, vb. alanlarda bölünmeler yaşanıyordu ve bir Katoliğin liberal bir gazeteyi okuma olasılığı yok denecek kadar azdı. Özsel olarak iki talep vardı: Davadan vazgeçilmesi (sonrasında devam eden bir soruşturma olmayacağından emin olunması) ve fidye parası. İstenen bedel sıradan bir suç karşılığı istenemeyecek kadar büyük bir miktardı. Her ne kadar fail banknotların seri numaralarının alınmamış olması konusunda güvence istemiş olsa da ciddi olarak böyle bir beklenti içinde olamazdı. Bu yalnızca piskoposun sözünü tutmasına yönelik bir güven olabilirdi. Ancak ne olursa olsun fail zaten bu konu üzerinde pek durmamıştı.

Mektuptaki kaygı verici ve kafa karıştırıcı bölüm "eserlerin istemdışı ve geri döndürülemez bir şekilde tahrip olacağı" ifadelerinin yer aldığı kısımdı. Tuhaf bir ifade ise hırsızlık haftalar önce yapılmış olmasına karşın bu anlaşmanın acil bir şekilde sonuçlandırılması isteğiydi. Gaspçı acaba neden hırsızlık olayından hemen sonra mektubu göndermemişti? Bu, müzakereler üzerine baskı kurma isteğinden kaynaklanmış olabilirdi.

Savcı De Heem, Komiser Luysterborgh'u atlamış ve davanın kontrolünü kendi ellerine almıştı. O olayın seyri sırasında başka bir budalalık yapılmasına izin vermeyi istemiyordu ve *Vaftizci John* panosunun geri alınması sürecinde yer almak istiyordu. Bu nedenle bir sonraki adımı atmaya karar verdi. De Heem gaspçının hamlelerine karşı bir yanıt yazdı ve gazetede yayınlanmasını sağladı.

20 Mayıs'ta D.U.A.'dan aynı tür zarf içinde aynı tür kağıt kullanılarak ve aynı yazı sistemi ile buna bir yanıt geldi. Mektup bu kez Brüksel'den gönderilmişti, burası da tıpkı Antwerp

gibi Ghent'e 35 mil uzaklığındaydı fakat güneydoğu yönünde bulunuyordu.

Bayım,

Biz sizin gazetedeki yanıtınızı aldık. Hiç kuşku yok ki siz bunun bir çözüme yaklaşılmasını sağlamayacağını biliyorsunuz. Kaybolan her günün nesneleri hasar görmeden saklamayı daha güç hale getireceğini unutuyorsunuz.

Önerilmiş olan koşullar iki açık şekilde tanımlanmış kısmı içermektedir: Komisyon ve davadan tamamen feragat edilmesi. Sizin bu iki soruya yanıtınız hâlâ bütün seçenekleri açık tutar. Biz sizin komisyon miktarını aşırı derecede yüksek bulduğunuzu düşünüyoruz. İlk önce bu ilginç noktaya ilişkin anlaşmaya varalım. Bizim anlaşmamız panoların gerçek değerinin yalnızca yüzde 5'i talebi üzerinedir. Üstelik bu iki panonun geri verilmesiyle çok katlamalı sanat eserinin tekrar tamamlanmış olması onun değerini ikiye katlayacaktır.

Her şeyin ötesinde, siz müzakere ettiğimiz şeyin dünyada var olan en değerli şey olduğunu unutmamalısınız. Ve bizim bu gerçeği göz önünde bulundurduğumuz açıktır. Ve böylece siz bizim koşullarımızı tam olarak kabul etme konusunda ikna olmalısınız çünkü onlar sunduğumuz şey ile karşılaştırıldığında hiç de abartılı değildir. Bu nedenle biz istediğimiz miktar konusunda herhangi bir geri adım atmayacağız ve siz bu konuda daha fazla bekleyerek tamamen yanlış bir şey yapmış olacaksınız. Biz bağlantımızın halka duyurulmasını istemeyiz; insan-

ların yaşamı buna bağlıdır. Bizim sizden davadan tamamen feragat etmenizi istememizin nedeni de budur.

Biz beş gün daha bekleyeceğiz. Bu süre geçer geçmez sorunu kendi yöntemlerimizle çözmek zorunda kalacağız size St. John'un resminden koparılmış birkaç parça göndereceğiz ve eğer gerekli olursa aynı şekilde davranmayı sürdüreceğiz. Başka bir seçenek yoktur. Bu durumda biz yetkililerden taleplerimiz konusunda ısrar etmeyi sürdüreceğiz. Hızlı ve kesin bir çözüm bulmak en düşük komisyon bedeli ile bu durumun sonlanmasını sağlayacaktır. Bu mektubu almanızdan itibaren beş gün içinde aynı araçları izleyerek yanıtınızı bekleyeceğiz. Bu arada, biz size kendi politik saygınlığımızın güvencesini sunuyoruz.

D.U.A.

Bu metni izleyen ikinci bir kâğıt parçası daha vardı.

Bayım

Biz bunu ticari bir anlaşma olarak ele aldık ve nesneler genellikle üçüncü bir tarafa ait olduğu için sizin yüzde 5'lik bir komisyon vermeniz makuldür, bu sizin sisteminizde serbest olarak uygulanan bir durumdur.

D.U.A.

Bazı tahrik edici ifadeler olmasına karşın D.U.A.'nın tarzı yine medeniydi. Bu kez *Vaftizci John* panosunun parçalara ayrılacağı tehdidinde bulunmuştu ve insanların yaşamlarının tehlike

altında olduğunu söylemişti. Yine sıklıkla telaffuz ve dizgi hataları yapmıştı. İmzasının yanında "D" harfinden sonra nokta yerine bilerek "%" işaretini koymuştu. Bir piskoposa yüzde 5'lik bir komisyon teklifinde bulunmak (eğer budalaca değilse) saflık olarak görülüyordu. Bir din adamının bir kuruşu bile kabul etmesi çalınan maldan yasal olmayan bir gelir elde etmesi anlamına gelecekti. Belki de D.U.A. bu taktiği anlaşmanın saklı olarak bir iş anlaşması şeklinde yapılması için uyguluyordu. Böylece sanat eserlerinin kaybolması durumunda kendisinin uykusunun kaçmayacağını da belirtmiş oluyordu. *Vaftizci John*'un parçalara ayrılması tehdidi ve bu tutum acil bir toplantıyı gerekli kılıyordu. Bu nedenle Adalet Bakanı Paul-Emile Janson ile toplantı yapılacaktı. Çözülmemiş sahiplik çatışmasına bağlı olarak, piskoposluk bölgesinde tüm olasılıkların tartışılması gerekiyordu. Devletin bu parayı verme konusu da tartışılacak şeylerin başında geliyordu.

Piskopos fidye miktarının düşürülmesine ilişkin olarak müzakerelerin sürdürülmesi fakat sonunda paranın ödenmesi önerisinde bulunmuştu. Bakan Janson farklı bir bakış açısına sahipti: Hırsızlarla müzakere yapılamayacağını söylüyordu. Eğer piskopos ödemek istiyorsa, bu tamamen onun alacağı bir risk olacaktı. Ve eğer bir şeyler ters giderse bundan piskopos sorumlu olacaktı.

Bu piskopos için öylesine savunulmayacak bir şeydi ki sonrasında söylenebilecek her şeyin yolunu kapatıyordu. D.U.A. piskoposa mektup göndermeyi sürdürmüştü, polis ise onun kimliğine ulaşmaya çalışıyordu. Savcı De Heem artık fiilen Piskopos Coppieters'in yetkilerine sahipti ve onun da fidye parasının ödenmesine yönelik bir düşüncesi yoktu. 25 Mayıs'ta *La Dernière Heure*'de bir ilan yayınlandı: "D.U.A. Yetkililerle anlaşma ko-

nusunda biz sizin teklifinizi kabul ediyoruz." Bu, blöf yapılan bir poker oyununun başlangıcıydı.

D.U.A.'nın yanıtı 29 Mayıs'ta geldi. Yine açık yeşil bir zarf içinde kısa bir mektup şeklindeydi. Mektup Brüksel'den postalanmıştı. Gazetedeki yanıtı okuduğunu, *Vaftizci John* panosunun bulunduğu depo için bir fişin zarfın içinde olduğunu belirtiyordu. O ayrıca üç gün içinde para dolu mühürlü paketin nereye gönderilmesini istediğini bildireceğini yazmıştı. Parayı alır almaz *Adil Yargıçlar* panosunun nerede olduğu yönünde bilgilendirme yapacaktı. Sonuç olarak, o piskoposluğun sırrı sürdürmesinin ne denli önemli olduğunu vurgulamıştı. "Karmaşadan kaçınılması" için bu şekilde davranılması gerekiyordu. Zarfın içinde 28 Mayıs 1934 tarihli saat sabah 8'i gösteren bir demiryolu istasyonu emanet fişi vardı. *Vaftizci John* panosu hırsızlık tarihinden (11 Nisan) beri oradan alınmamıştı; yani o yaklaşık altı haftadır orada bulunuyordu. D.U.A. açık bir şekilde böyle bir parçanın ulaşım sırasında dikkat çekmeyeceğini düşünmüştü. *Adil Yargıçlar* panosu da bu anda başka bir yerde olabilirdi.

Ertesi gün polis fişle birlikte emanet olarak bırakılan bagajı almıştı. Paketin boyutları çalınan panonun boyutlarına uyuyordu. Paket arabayla alınarak hemen bakanlık binasına götürülmüştü. Orada dikkatli bir şekilde açıldı ve hasar görmemiş *Vaftizci John* panosu ortaya çıktı. Pano parmak izi testleri için laboratuvara götürüldü. Testten geçirilmemişti. Sonrasında pano Ghent piskoposluğuna götürüldü. Katedral başkanı Van den Gheyn eseri çok iyi tanıyordu. O bir sanat erbabıydı. Başlangıçta panonun gerçekten iyi bir kopyası olabileceğini düşünmüştü. Ancak meşe damarlarına kadar altardaki kaidesine uyması sonucunda bu kuşkuları dağıldı. *Vaftizci John* gerçek bir sanat eseriydi. Savcı De Heem gaspçının güvenini kazanmanın yolunu arıyordu.

İki gün sonra emanet bürosunun personeli sorgulanıyordu. Ayrıca istasyondaki tüm emanetler araştırıldı. Aynı araştırma Ghent, Brüksel ve Antwerp bağlantılı tüm istasyonlar için yapılıyordu. Kâtip emanet paketi getiren adamın onu 28 Mayıs günü sabah 8'de bıraktığını söyledi. O paketin bir resim içeriyor olabileceğini tahmin etmişti ve bunun doğru olup olmadığını sormuştu. Yönetmeliklere göre hasardan kaçınmak için resimlerin ayrı bir yerde depolanması gerekiyordu. Müşteri paketin bir çerçeve içerdiğini söylemişti. Adamın betimlemesi tam değildi; kısa boylu ama yapılı bir adamdı, siyah saçları, bıyıkları ve gri renkli sakalı vardı. Kâtip belleğinin kendisini yanıltmadığına emindi, o gün boyunca yüzden fazla kişi görmüş olmasına karşın adama ilişkin hatırladıklarından emindi. Bu olay zaten yeni olmuştu ve bırakılan emanet sıradan bir el bagajı değildi.

Ardından bir şeyler ters gitmeye başlamıştı. 31 Mayıs'ta Brüksel gazeteleri Piskoposluğun *Vaftizci John* panosunu kurtardığı haberini vermişlerdi. Diğer gazeteler de hemen bu haberden alıntı yaparak durumu okuyucularına bildirmişlerdi. Öykü pek çok gazetede ilk sayfadan duyurulmuştu. Gazeteciler hemen Ghent polis merkezine koştu ve piskoposluktan ayrıntıları öğrenmeye çalıştılar. Ancak D.U.A.'nın korkusuyla her şey inkâr ediliyordu. Zarfın üzerindeki pulun tarihi onun 31 Mayıs öğleden sonrasının bitiminde postalandığını gösteriyordu. D.U.A. gazete makalelerine dair bir şey yazmamıştı. Bu onun gazeteleri okumadan önce mektubu göndermiş olduğu anlamına geliyordu. Onları okuduğunda acaba nasıl tepki gösterecekti? Paranın piskoposluk mührü taşıyan bir paket içinde verilmesi gerekiyordu. Bunun Antwerp'te bir din adamına emanet edilmesi gerekiyordu (din adamının geleceği yer metin içine farklı zamanlarda farklı yerler olarak belirtilmişti, sanki D.U.A. yazdığı zamanda

adresten emin değildi veya işlemlerin nasıl yürütüleceğine karar vermemişti). Parayı alacak kişi bir gazete sayfasının bir yarısıyla kendisini belli edecekti, gazeteyi dikey olarak tutacaktı. D.U.A. diğer yarıyı mektup ile birlikte göndermişti. Paket ancak her iki yarının birbirine tam olarak uyması durumunda teslim edilecekti. Alıcı kişiye hiçbir soru sorulmayacaktı. Piskopos gizli bir araştırmaya başlanması durumunda *Adil Yargıçlar* panosunun otomatik olarak kaybedileceği tehdidi almıştı. Eğer bu şartlar kabul edilebilirse *La Dernière Heure*'de bir ilan verilmesi isteniyordu. İlan "D.U.A., S. J. [Saint John] iyi şekilde alındı ve paket gönderildi" şeklinde verilecekti.

De Heem artık eyleme geçmek zorundaydı, artık D.U.A.'nın gazete haberlerini okumuş olduğuna emindi. De Heem, kendisini güvence altına almak için Luysterborgh'a La *Dernière Heure*'de ilan vermeyi emretti. Savcı hâlâ piskopos gibi davranıyordu. 4 Temmuz'da D.U.A. buna kısa bir not ile yanıt vermişti, bu her zaman olduğu gibi telaffuz hatalarıyla dolu olan bir nottu. Sakin olduğu izlenimi veriyordu. Parayı aldığında tüm davanın sona ereceğine ve bu konuda araştırma yapılmayacağına dair güvence isteğini yineliyordu. Eğer bu koşullar kabul edilebilir ise ilanda şu metnin yer almasını istiyordu: "A.N.S. Koşulsuz olarak bu sırrı saklamaya söz veriyorum. Bu konuyu kaygılı olma." Gaspçı artık polisin ilanlarda yeni ilk harfler (A.N.S) kullanmasını istiyordu fakat kendi imzasını yine D.U.A. olarak atmıştı.

De Heem artık rahat bir nefes alabilirdi. Bağlantı henüz kopmamıştı ve gaspçı kızmamıştı ve aceleyle herhangi bir şey yapmamıştı. Ancak dar bir kaçış noktası vardı. Her ne kadar fidye parasını ödeme niyetleri olmamasına karşın gaspçının bunu anlamamasının bir yolunun bulunması gerekiyordu. Hiçbir seçenek yoktu fakat en azından işlem için sembolik bir toplamın oluştu-

rulması gerekiyordu. Bu fidye için istenen para düşünüldüğünde ciddiye alınmayacak kadar küçük miktarda olmalıydı fakat yine de gaspçının anlaşmaya yanaşmasını sağlamaya yeter miktarda olmalıydı. De Heem böyle bir eylemde bulunmak için bakanlıktan onay almalıydı ve 6 Temmuz'da Bakan Janson gaspçıya 25.000 frank ödenmesini planlamıştı. De Heem, komiseri aracılığıyla yeni bir ilan vermişti, bunu yeni değil, eski ilk harfleri kullanarak yapmıştı. O daha önceki notu almamış olduğu izlenimi yaratmak istemişti, dolayısıyla davanın resmi olarak düşmesi sorgulamasından kaçınıyordu. Daha sonraki mahkeme sırasında savcının davadan feragat edeceğini duymak istiyordu. Gazetedeki ilan şu şekildeydi: "D.U.A. paket 9 Haziran Cuma günü teslim edilecek."

Kedi-fare oyunu hem D.U.A. hem de De Heem tarafından çok incelikli bir şekilde oynanıyordu. Polis D.U.A.'dan gelen bir önceki mektubu gözardı etmiş olduğu için, D.U.A. en son ilanı gözardı etmiş ve başka bir not göndermişti. Gaspçı davanın sürdürülmeyeceğine dair sağlam bir güvence istiyordu. Almamış olduğu daha önceki nota inanmadığını kesin bir şekilde göstermişti. D.U.A. blöfü kazandı ve 13 Haziran'da buna dair gerekli ilan yayınlandı. Komiser Luysterborgh 25.000 frankın olduğu zarfı ve D.U.A. için yazılmış mektubu Antwerp'te din adamına verdi. Onun gözetim altında tutulmayacağına dair kesin emir vardı. Metinde bir milyon frank gönderemedikleri için özür dileniyordu ve *Adil Yargıçlar* panosu teslim edildiğinde 225.000 frank daha verileceği ifade ediliyordu. Bu miktar üzerinde pazarlık yapılamayacağı belirtilmişti. Tam metin şöyleydi: "Cest conditions sont a prendre ou a laisser" (al veya bırak). Paranın panoyu teslim ederken verileceği kesin bir şekilde belirtilmişti. Onun iyi durumda olduğundan emin olunması gereki-

yordu. Ödeme ancak teslimat sırasında yapılabilecekti. Ancak piskopos Coppieters panonun güvenliği konusunda kaygılıydı. Onu geri almak konusunda ümitli değildi. Yüksek miktardaki fidyenin ödenmesi durumunda bile onun alınamayacağını düşünüyordu. Bu nedenle mektuba imzasını atmayı reddetmişti, yalnızca piskoposluk mührünü bastırmıştı.

14 Haziran'da kimliği belli olmayan bir adam Antwerp'teki kiliseye telefon etti. Din adamı orada değildi ve onun yardımcısı olan rahibe telefonu açtı. Rahibe adama din adamına ulaşabileceği numarayı verdi. Din adamına birinin paketi almaya geleceği söylenmişti; adamın nerede olduğunu sordu. Yanıt "En ville" (kasabada) şeklinde kısa ve netti. 15 dakika içinde kilisede buluşma konusunda anlaştılar. Din adamı hemen evine gitti ve söylenilen süre içinde kapının önünde oldu. Uzun boylu, yapılı bir adam kapıdaydı. Din adamı zarfı verdiği adamın Antwerp aksanı ile konuştuğunu fark etmişti. Adam zarfın içindekileri kontrol etti. Bir gazetenin yarısı tam olarak birbirini tamamlıyordu. Fidye parasını aldı ve bununla birlikte bir mesaj olup olmadığını sordu. Din adamı olmadığını söyledi. Adam bir taksiye bindi ve uzaklaştı. Din adamı kendi hizmetçisine olayı takip etmesini söylemişti ve ondan takside arka koltukta başka bir adamın daha olduğunu öğrendi. Ancak ne yazık ki kadın onun tarifini net bir şekilde yapamamıştı. Gözlüğünün çerçevesinin güneşte parladığını söylemişti. Ancak taksinin plakasını (22) görmüştü. Komiser Luysterborgh sözünü tutmuş ve bölgede hiçbir gözetleme birimi bulundurmamıştı. D.U.A.'nın tepkisini beklemekten başka yapılabilecek bir şey yoktu.

Tepki beş gün sonra 19 Haziran'da geldi. D.U.A. gereksiz laf kalabalığı ile dolu başka bir mektupta kibarca fakat incinmiş bir şekilde piskoposunun pazarlığın kendine düşen kısmını ye-

rine getirmediğinden şikâyetçi olmuştu. Bu durumda "dünyanın en değerli sanat eserinin tehlike altında" olduğunu belirtmişti. Piskoposun ödeme miktarını kabul etmemişti. Ödemenin teslimatta yapılması yöntemini de reddetmişti. Kendisinin ne kadar onurlu bir şekilde davrandığını vurguladı. *Vaftizci John* panosunu iyi niyetli ve karşılıksız olarak verdiğini hatırlattı. İki sanat eserini alarak kendi hayatını daha fazla riske atmış olduğunu belirtmişti. Katedralden gece vakti hırsızlık yapmanın yaşamını tehdit eden bir durum olduğunu söyledi, peki yaşamını ne için tehlikeye atmıştı? Kullandığı ifadelerden üstü kapalı bir şekilde kendisinin gerçek bir hırsız olmadığı anlaşılıyordu. Belli bir tarih yazmaksızın mektubu ilan bölümü aracılığıyla haberleşerek altı gün daha bekleyeceğini söyleyerek bitirmişti. Kaybolan her günün sanat eserinin karşı karşıya olduğu tehlikeyi artırdığını belirtmişti. Mektubun ağlamaklı tonundan gaspçının artık kendi durumundan emin olmadığı ve panik yapmaya başladığı anlaşılıyordu. Polis mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde paranın ödenmemesi durumunda eserin gerçekten tehdit altında olduğunu biliyordu. 21 Haziranda bir ilan verildi, bunda yine yeni ilk harfler A.N.S. gözardı edilmişti: "D.U.A. mektubunu aldık. Önceki öneriyi tekrar ediyoruz."

5 Temmuz 1934'te D.U.A.'dan uzun bir mektup geldi. Duygusal olarak dolmuş görünüyordu. Kendisine olan güveni geri gelmişti. Eğer bir şeyler ters giderse piskoposun Belçika parlamentosunda eleştirilere maruz kalacağını belirtiyordu. Bu son yorum D.U.A.'nın en son politik tartışmaları takip ettiğini gösteriyordu. Sosyalistler ulusal sanat eserlerinin kamuya açık binalarda ve dini yapılarda korunmasını sert bir şekilde eleştirmişlerdi. Bunu yalnızca hırsızlık olasılığı nedeniyle değil, nem ve soğuk gibi hava koşullarından etkilenme durumu nedeniyle

yapmışlardı. Belki de D.U.A.'nın zaman geçtikçe durumun sonuçlanmamasının eserler üzerinde tahribata yol açacağını söylemesinin açıklamasıydı. Muhtemelen eser şimdi bu tür olumsuz koşulların olduğu bir yerde saklanıyordu. D.U.A. paranın teslimiyle eserin aynı anda teslimatı yönteminin kendisi için uygulanabilir olmadığını belirtmişti. Fransızca metinde "pratiquement irréalisable" ifadesi kullanılmıştı. Bir Fransız için bu ifadenin kesin bir anlamı vardır fakat Flamanca dilinde (ve D.U.A. açık bir şekilde anadili Flamanca olan birisiydi) bu cümlenin iki anlamı vardır. Bunun pratik olmadığı anlamına gelebileceği gibi, aynı zamanda temel olarak olanaksız bir şey olduğu anlamına da gelmektedir. İfadenin hangi anlamda kullanıldığı belirsizdi ve karanlıkta bırakılmıştı. Mektubun başında D.U.A. 25.000 frank almış olarak istemiş olduğu miktarı 900.000 franka düşürmüştü. Bunun 500.000 frankını önceden istiyordu ve geri kalanı teslimattan sonra alacaktı. Geri kalan 400.000 frank verilmeden önce *Adil Yargıçlar* teslim edilmiş olacaktı. Üstelik son ödemenin bir yıl içinde yapılabileceği belirtilmişti. Birkaç saat içinde halledilebileceği bir durum için neden bir sene bekleyebileceğini söylediği tam bir muamma idi.

Gaspçı kendi talep ettiği miktarın kabul edilmesini tam bir zafer olarak görüyordu. Polis D.U.A.'nın zekâsını kanıtlamış biri olarak, ikinci ödemenin mutlaka yapılacağına inandığını hissetmişti. O aslında fidye miktarın yarıya indirmişti. On gün içinde bu yeni miktara yanıtın ilan aracılığıyla verilmesini istiyordu. Her geçen gün eserin biraz daha fazla tahrip olduğunu söyleyen biri olarak bu kadar uzun bir süre istemesi tuhaftı. Rolünü sakin bir şekilde oynamaya ve hiçbir şey yapmamaya karar vermişti.

İki hafta boyunca sessizlik hâkimdi. Ardından 24 Temmuz'da D.U.A.'dan bir mektup geldi. Bu, Ghent'ten postalanmış tek mektuptu. Bu mektupta *Vaftizci John* ponosunun karşılıksız olarak teslim edildiği yineleniyordu ve bunun karşılığını görme yönünde hiçbir işaret olmadığını söylüyordu. 28 Temmuz'da anlaşma gazetede yer almak zorundaydı, bunun olmaması durumunda iletişim bağlantısı kesin bir şekilde kırılacaktı. "Dünyada hiç kimse, hiç birimiz, ölümsüz bir eser ortaya çıkaramayız. Böyle bir eser artık sonsuzca kadar kaybolacak. Şimdi dinlendiği yerde kalmaya devam edecek ve hiç kimse ona ulaşamayacak." Yazıyı yazan kişi telaffuz ve dizgi hataları yapmasının yanı sıra cümleleri tamamlama konusunda da sıkıntı yaşıyordu. 27 Temmuz tarihli *La Dernière Heure* gazetesinde "D.U.A. önceki teklif geçerlidir" ilanı yayınlandı.

3 Ağustos'ta D.U.A. yanıt verdi ve artık onun eleştirel tarzı öngörülebiliyordu. İlanın ne anlama geldiğini anlamadığını yazmıştı. Hangi önceki teklif? Kendisininki mi? Eğer onların teklifleri kast ediliyorsa buna yanıt vermeye bile değmezdi. Başyapıtın ortadan kaybolmasının yaratacağını sıkıntıya ilişkin yine bir şeyler yazmıştı. Ardından elindeki kartları ortaya koyan önemli bir cümleyi polise yazmıştı:

> *Biz artık birbirimize yazmayacağız. Biz artık sizinle tekrar bağlantı içinde olmak istemiyoruz. Sınırlı bir zaman için, her bir ayın başında, bizim ilk koşullarımızı kabul edip etmediğinize dair gazetenin ilgili kısmını okuyacağız.*

O daha önce yapmış olduğu gibi zaman baskısı blöfünü sürdürüyordu. Eğer onların acelesi yoksa bile eser zaman içinde kendiliğinden tahrip oluyordu. Birkaç ay içinde eserde önemli bir tahribatın olacağını belirtmişti. Hırsızlığın yapılmasının üzerinden yaklaşık dört aylık bir zaman geçmişti. Hiç kuşku yok ki sanat eseri güvenli bir yerde saklanıyordu. Ancak bu tablonun sağlıklı koşullar altında bulundurulduğu anlamına gelmiyordu. Adalet Bakanlığı eseri bulma konusunda hiçbir şey yapmasa bile D.U.A.'nın ondan kurtulmak için bir şey yapması gerekiyordu. O öylesine ünlü ve öylesine pahalıydı ki açık piyasaya kolaylıkla sürülemezdi. Onun zengin bir sanat eseri koleksiyoncusuna teklif edilmek için çalınmadığı açıktı. D.U.A.'nın profesyonel bir suçlu olmadığı çok belliydi: Eğer öyle olsaydı, müzakerelerin bu kadar uzamasına, bu kadar çok kesintiye uğramasına izin vermezdi. Bunların her birinde hata yapma olasılığı vardı. Polis onun izine ulaşabilirdi. O sahip olduğu şeyin "dünyanın en değerli sanat eseri" olduğunun farkındaydı. Blöf yapmıştı ve kaybetmişti. En azından polis böyle düşünüyordu, bu nedenle onlar ileri adım atmamışlardı.

8 Eylül'de D.U.A.'dan 11. Mektup geldi. Kibar ve özlü bir şekilde konunun çözülmemesinden dolayı duyduğu üzüntüyü belirtiyordu. Hükümetin ve piskoposun bu durum nedeniyle sıkıntı yaşadığını bildiğini belirtmişti. Hava koşulları nedeniyle eserin bozulduğunu belirtmesine karşın hiç kimsenin bununla ilgilenmediğini yazmıştı. Piskopostan 13 Eylül öncesinde kendisine bir yanıt vermesini istiyordu. Çünkü bu tarihten sonra uzaklara gitmesi gerekiyordu ve kendisiyle doğrudan bağlantı kurulamayacaktı. Bunun ötesinde D.U.A. değerli eserin hâlâ yalnızca kendisinin bildiği bir yerde dinlenmekte olduğunu yazmıştı. Onun

parça parça olmuş bir esere dönüşmesini sağlamamıştı. Zaman konusunda söylediklerinin dikkate alınmadığına sitem ediyordu. Para teslimi sırasında resmin değiş tokuş edilmesi onun için pratik olarak olanaksızdı. Bu ifadeler sonrasında 13 Eylül'de polis bir ilan verdi: "D.U.A. mektubunu aldık. Ne yazık ki daha önceki teklif geçerlidir."

20 Eylül 1934'te D.U.A.'dan 12. Mektup geldi. O ilanda yazılanlara şaşırmadığını belirtmişti. Piskoposu kişisel olarak suçluyor gözüküyordu. "Siz kötü bir manevra yaptınız" demişti. Değiş tokuş yönteminin olanaksızlığını yazmasına karşın tüm mektupta savunma mekanizmalarının kırıldığı görülüyordu. Neredeyse ümitsizlik içindeydi. Polis bu mektuba karşı hiçbir ilan vermemişti.

13. ve son mektup 2 Ekim 1934 tarihinde geldi. Eğer 13 sayısı uğursuzluk getiriyorsa, bu gerçekten de doğru olan bir durumdu ve gerçeğe dönüşmüştü.

Bayım,

Benim son kişisel mektubuma yanıt verme gereği duymayabilirsiniz. Ben sizin birkaç satır yazmaktan hoşlanmamanızı anlıyorum çünkü hiç kimse kendisinin inşa etmiş olduğu bir duvara sırtını dayamak istemez. Ancak bütün bunlar az miktarda öneme sahip olan şeylerdir.

Birincil gerçek bizim mektuplaşmalarımızın Adil Yargıçlar eserini geri almada sizin işinize yaramadığıdır. Ve biz artık bir çıkmaz sokağa girdik. Siz eserin geri alınması konusunda gerekli olanları kabul etmeliydiniz.

Ben bu resmin korunması için elimden gelen her şeyi yaptım ancak buna karşılık olarak sizin hep aynı yanıtı vermeniz pratikte çözüme ulaşılmasını olanaksız hale getirmiştir. Ben Lider olarak kendi üzerime düşen görevi yerine getirdiğimi düşünüyorum . . . ve olumsuz tutumunuz karşısında emrimdeki yoldaşların intikam almasını ertelemek için her şeyi yaptım. Onlar artık özgürdür ve olacaklar konusunda benim beklemekten başka yapabileceğim hiçbir şey kalmamıştır. Ben ellerimi yıkıyorum, barışçıl bir kalple ayrılıyorum ve korkunç sırrı kendimle götürüyorum. Lütfen benim saygı dolu selamlarımı kabul edin bayım ve ayrıca tarihsel açıdan böylesine önemli bir konuda uzlaşamadığımız için duyduğum üzüntüyü kabul ediniz.

D.U.A.

Konunun ciddiyetini göz önünde bulundurarak, ben ayrılmadan önce son bir kez bana ulaşma olanağını size vermek istiyorum. Bu mektubun size ulaşmasından sonraki dördüncü gün ben gazeteyi okuyacağım. Ve mümkün oldukça her ayın ilk gününde de onu okuyacağım.

Ben belgeler arasında bu mektubun herhangi bir değerlendirmesini bulamamıştım. Polis ve özellikle De Heem ile görüşmem gerekiyordu. Onlar tüm olayı yakından biliyorlardı. Polisin bu son mektup karşısında tepkide bulunduğuna dair hiçbir işaret yoktu. Acaba bunun yine bir blöf olduğunu mu düşünmüşlerdi. Ne olursa olsun onların ellerinde tuttuğu kartlar değersiz olmuştu çünkü daha sonrasında D.U.A.'dan hiçbir mektup gelmemişti. O tartışma masasından uzaklaşmıştı.

MASKELERİN DÜŞMESİ

25 Kasım 1934 tarihinde, Pazar sabahında Katoliklerin politik bir buluşması Dendermonde'de Kutsanmış Bakire Koleji'nde yapıldı. Burası Ghent - Antwerp - Brüksel üçgeninin ortasında küçük bir kasabaydı. Mevcut olan yüzlerce kişi arasında doktor ve avukat gibi önde gelen vatandaşlar vardı. Katolik Partisi'nden Bakan Edmond Rubbens bile oradaydı. Tartışmalar alevlenmişti çünkü ülke politik bir kaos içindeydi ve hükümet kabineleri neredeyse aylık olarak devriliyordu. Belçika'nın bir kısmı monarşi istiyordu; başkaları ise Rusya'nın komünizmi tarafından desteklenen sosyalist eğilimlere sahipti. Tartışmadaki konuşmacılardan birisi Arsène Goedertier idi. O sosyalist eğilime sahip olan birisiydi ve kendisini aynı zamanda bir Katolik olarak tanımlıyordu. Çeşitli önde gelen mevkileri vardı. Bunlar arasında yerel Güzel Sanatlar Akademisi başkanlığı bulunmaktaydı. Konuşmaları kısa ve ateşliydi, izleyiciler arasına dönerken halktan yüksek sesli alkış alırdı. Böyle bir konuşma sonrasında kendisini kötü hissetmiş ve dışarı çıkmıştı. Yere yığılmasıyla orada bulunanlar kendisini yakındaki bir kafeye götürmüşler ve genç bir doktor olan Romain de Cock onu muayene etmişti. Genç doktor da toplantıya katılanlar arasındaydı. Doktor Goedertier'in bir kalp krizi geçirmiş olduğunu anladı ve kalbini canlandırması için ona bir iğne yaptı. Nefes almakta zorlanan Goedertier etraftakilerden birinin kendisini kayınbiraderinin evine götürmesini istedi. Doktor arabasıyla onu götürdü. Orada Goedertier bilincini yeniden yitirmişti. Ve doktor yeniden onu canlandırdı. Hasta adam yaşam tehlikesi olup olmadığını sordu fakat doktor

iyi olduğu konusunda onu temin etti. Goedertier'in iyi bir dostu olan avukat George de Vos da tartışmaya katılmıştı ve eve telefon ederek gelmesinin gerekli olup olmadığını sormuştu. Yanıt olumluydu. De Vos geldiğinde Goedertier'in kendisinin sırdaşı olması isteğiyle karşılaştı. Hasta adam yer yatağının üzerinde uzanıyordu. O anda bir din adamı aceleyle odaya girdi. Goedertier zorlukla konuşarak din adamına odadan çıkmasını söyledi. Avukat onun başının yanında diz çöktü. Goedertier bocalayarak bir itirafta bulunuyordu. O kendisinin *Adil Yargıçlar* panosunun nerede olduğunu bilen tek kişi olduğunu söyledi. Vaka üzerine tüm dosya kendisinin yazı masası çekmecesinde saklıydı. Daha fazla bir şey söyleyemeden kalbi durdu.

Arsène Goedertier yaşadığı Wetteren kasabasında büyük bir kalabalık eşliğinde gömüldü. Cenaze töreninde hazır bulunanlar arasında vali, çok sayıda önde gelen kişi ve Bakan Rubbens de vardı. Hiç kimse Goedertier'in son sözlerinden haberdar değildi. Cenaze töreninin hemen sonrasında avukat Goedertier'in dul eşine itiraftan bahsetti ve onlar masanın bulunduğu odaya girdiler. Çekmece kilitliydi, fakat araştırma yaptıklarında anahtarı Goedertier'in cüzdanında buldular. Çekmecenin içinde açık yeşil zarflar ve Ghent tren istasyonunda bulunan bir emanet dolabının fişi vardı. D.U.A.'nın mektuplarının karbon kopyaları oradaydı, bunun yanı sıra (hiçbir zaman gönderilmemiş olan) 14. Mektubun taslağı ve notları da orada bulunuyordu. İlgili mektuplara *La Dernière Heure* gazetesinde yayınlanan ilanlar zımba ile iliştirilmişti. Bununla birlikte Arsène Goedertier'in kendisine gönderilmiş bir mektup vardı. Onun isminde bir telaffuz hatası yapılmıştı. ("e" ve "i" yer değiştirilmiş ve Goederteir yazılmıştı). Mektup gaspçı tarafından Goedertier'e gönderilmişti. Antwerp'teki din adamından alınan zarf buradaydı.

Mektup A.M.D.G. harfleriyle imzalanmıştı ve "Brüksel'deki Finistere Kilisesinin saygıdeğer din adamı pakette yalnızca bunları verdi" diye yazıyordu.

De Vos dostu olan Van Ginderachter ile bağlantı kurdu. O Dendermonde'de önde gelen bir hukuk adamıydı ve o konuyu savcı De Heem'e iletmeye karar verdi. De Heem vakayı tek başına ele alınmıştı. Ve araştırmayı gizlilik içinde yürütmüştü. Vakadan yalnızca Komiser Luysterborgh haberdardı. Gizlilik nedeni resimlerin daha fazla tehdit altında olmasını engellemekti. De Heem, Van Ginderachter'e vakaya ilişkin günbegün bilgi verdi. Sonrasında görüşme yapmak üzere Goedertier'in dul eşine ve 11 yaşındaki oğlu Adhemar'ın yanına gittiler. Yazıların yazılmış olduğu daktilo bir dükkândan kiralanmıştı. Araştırma sırasında daktilo satan veya kiralayan dükkânların sahipleri sorgulanmış olmalarına karşın Goedertier'in daktilo kiraladığı dükkânın sahibi polise doğru bilgi vermemişti. Kendisine Goedertier'in fotoğrafı gösterildiğinde onu tanımıştı. Brüksel'deki istasyonda bulunan emanet eşya kâtibi de kendisine emanet bırakan kişinin o olduğunu söylemişti. Goedertier'in evi baştan aşağı en ince noktasına kadar arandı. Bahçe ve ahır da didik didik arandı. Ancak bu çabalar sonuç vermedi. Onun kütüphanesinde de incelikli bir araştırma yapıldı ve Goedertier'in ömrü boyunca uzun zaman geçirdiği her yer tarandı. Yerel kilise ve Güzel Sanatlar Akademisi de bu yerler arasındaydı. Ancak yine de sonuç alınamıyordu. Son bir çaba olarak Goedertier'in bir Ghent bankasındaki kiralık kasası açıldı. Burada faydalı olabilecek hiçbir ipucu bulunamamıştı. Komiser Luysterborgh ve Dedektif Aerens aylar boyunca çeşitli yönlerde incelemeler yaptılar. Onlar en ufak bir bilgi alabilecekleri herkesle görüştüler. Yardımcı zangoç Van Bouchaute, hırsızlık olayını ilk fark eden kişi, suç ortağı ol-

makla suçlandı ve Goedertier ile temasları titizlikle sorgulandı. Luysterborgh ve Aerens ayrıca onun finansal durumu hakkında geçmişe dönük araştırmalar yaptılar. 16 Nisan 1935'te, hırsızlıktan yaklaşık bir yıl sonra ve Goedertier'in ölümünden yaklaşık beş ay sonra onun evi kilerden tavan arasına kadar tekrar arandı. Bu kez tahta zeminler kırılarak açılıyordu. Ancak yine hiçbir şey bulunamadı. Herkes büyük bir çaba göstermesine karşın masa çekmecesindeki mektuplardan başka yeni olarak hiçbir kanıt bulunamamıştı. Dedektifler A.M.G.D. harflerinin sahibinin onun suç ortağı olduğundan emindiler fakat bu kişinin kim olduğuna dair hiçbir ipucu yoktu.

De Heem raporunda Goedertier'in parti kişiliği nedeniyle Adalet Bakanlığı veya piskoposun almış oldukları veya aldıklarını iddia ettikleri mektuplarda küçük bir uyuşmazlık olduğunu yazdı. Onun ilanları liberal bir gazete olan *La Dernière Heure*'de yayınlanıyordu. Oysa Goedertier bir Katolik'ti. Katolikler liberal gazeteleri okumazlardı ve toplum içinde böylesine tanınan bir konumda olan bir kişi bu gazeteyi satın alırken dikkat çekmez miydi? De Heem bu noktayı ön plana getirdi ve Goedertier'in gazeteleri garajında okumuş olabileceği varsayımıyla karşılaştı. Kamuoyunun konuya olan ilgisinden yararlanmak için panoyu bulan kişiye 25.000 frank ödül vaadinde bulunuldu. Yetkililer panonun bozulmamış bir şekilde Ghent bölgesinde bulunduğuna inanıyorlardı. Piskopos Coppieters, De Heem'e konunun sonunda halka duyurulmasından memnun olduklarını ve kurum olarak kendilerinin 25.000 frank ödemekten memnuniyet duyacaklarını bildirdi. Daha önce olduğu gibi medya bu konuya yoğun ilgi gösteriyordu. Duyurularda hırsızın Belçikalı olduğu ve bir süre önce ölmüş olduğu söylenilmesiyle yetinilmesine karşın basın Arsène Goedertier'in bu konuya bulaşmış olduğunu an-

lamıştı. Bir gün sonra onun tüm yaşamöyküsü gazetelerde yer alıyordu. Bir zaman sonra "ben her zaman böyle olduğunu düşünmüştüm" sözünden "bir defasında böyle olduğunu duymuştum" ifadesine kadar çeşitli söylemler dolaşmıştı. Küçük söylentiler dallanıp budaklanarak büyüyordu. Ancak hırsız ve gaspçı bulunamadığından *Adil Yargıçlar* panosu bir türlü ele geçirilemiyordu. Ve böylece Arsène Goedertier tarihte bir suçlu olarak yerini almıştı. 2 Mart 1937'de dosya resmi olarak kapanmıştı.

KUNSTSCHUTZ

Kunstschutz Birinci Dünya Savaşı sırasında vardı fakat resmi olarak Mayıs 1940 tarihinde Kont Franz Wolff-Metternich liderliği altında kurulmuştu. Paris ve Brüksel'de büroları vardı. Onun görevi işgal edilmiş bölgelerdeki sanat eserlerini ve anıtları savaşın tahribatından korumaktı. Bu, Hague Konvansiyonuna uygun olarak yapılıyordu. Şehir işgal edilir edilmez, onların acil görevi tüm sanat eseri ve anıtları güvenli bir yere almaktı. Onlar güvenlik altına aldıkları her şeyi belgelendirmeliydiler.

Mayıs 1940'da Almanya'nın Belçika'yı işgal etmesiyle herkes bunun dünyanın sonu olduğunu düşünmemişti. Pek çok Belçika vatandaşı kendi hükümetlerine karşı hayal kırıklığı içindeydiler. Kabine çökmüş ve ekonomi bozulmuştu. Almanya ise güçlü bir lider olarak demir yumruğunu gösteriyordu. Onların gündelik problemlere karşı pratik çözümler bulan bir yapısı vardı. Hitler'in sert komünizm-karşıtı söylemi pek çok Belçikalı ve hatta Katolik Kilisesi mensubu için benimsenen bir tutumdu. Nazi savaş ma-

kineleri Üçüncü İmparatorluğun tüm eski Avrupa'yı politik ve ekonomik olarak istila edeceklerine inanıyorlardı. Kunstschutz her şeyi hesaba katarak hem destekçiler hem de muhalifleri göz önünde bulunduruyordu.

Nazilerin gelişi Katedral yetkilisi Van den Gheyn'in kalbinde derin bir ıstıraba yol açmıştı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Van Eyck'ın *Mistik Kuzuya Tapınılması* eserini Almanların elinden koruyabilmek için her şeyi yapmıştı ve şimdi tarih kendini tekrar ediyordu. Haziran 1940'da Kunstschutz buradaki tüm sanat eseri ve anıtların envanterini çıkarmak için Ghent'e gelmişti. Onlar bu konudaki enformasyonu oluşturduktan sonra Pau'ya hareket etmişlerdi. Burası Fransa'nın güneyindeki henüz işgal edilmemiş bir kasabaydı. Kunstschutz daha önce meydana gelmiş olan pano hırsızlığından haberdardı ve geri kalan eserlerin Ghent'te olduğunu not ettiler. Naziler Van Eyck'ın Alman soyundan geldiğini düşündükleri için onun eserlerinin de kendi ülkelerine ait olduğu iddiasındaydılar. Ancak sanat eserlerinin "vatandaşlarına" iade edilmesi tek başına Kunstschutz'un doğrudan sorumluluğu altında değildi. 19 Temmuz 1940'da teğmen Henry H. Koehn şefi olan Harry Georg Von Craushaar'dan kayıp olan *Adil Yargıçlar* panosunun bulunmasına yönelik olarak bir emir alınmıştı. Bu emri Craushaar'a verenin kim olduğu belli değildi. Mantık bunun Paris merkezindeki Wolff-Metternich olduğunu söylüyordu, ancak bu varsayımı destekleyen ayrıntıların olması gerekiyordu. Wolff-Metternich'den gelen hiçbir resmi yazılı emir yoktu ve o yalnızca bir telefon görüşmesiyle böyle bir konuya müdahil olabilecek bir geçmişe sahip değildi. İkinci ve çok önemli olarak, Londra'dan bildiğimiz kadarıyla Wolff-Metternich her zaman için kendisinin Alman kültürel zengin-

lik açlığına karşı duran biri olmuştu. Aslında bu nedenle Göring sonunda 1942 yılında onun görevini devralacaktı.

Bu nedenlerle Wolff-Metternich böyle bir emri kendi başına vermiş olamazdı. Koehn'in masrafları parti mali işler sorumlusu Franz Xaver Schwarz tarafından Berlin'de imzalanıyordu. Bunun mantıksal sonucu emrin Kunstschutz dışından gelmesiydi. Bu, Rosenberg'in ERR'si, Göring'in Gestapo'su veya Sonderkommando Künsberg olabilirdi. Ancak bu organizasyonların her biri kendi fonuna sahipti ve Koehn'e ödemeyi kendileri yapabilirlerdi. Başka bir konu birbiriyle rekabet halindeki bu organizasyonların başarılı bir araştırmanın sonucunun gururunu yaşamak istemeleriydi. Bu nedenle araştırmanın Kunstschutz çalışanı olan birisi tarafından değil, kendi adamları tarafından yapılmasını istiyorlardı. Bunun sonucu olarak Koehn'in emirleri normal kanalların dışından gelmiş olmalıydı ve bu hiyerarşik yapı içinde yüksek olan birinden gelmiş olmalıydı. Ben Altaussee'de sorgulamış olduğum Ernst Büchner'ın 4 Ağustos 1942'de Pau'dan getirilmiş olduğunu hatırladım. O gerçekte kimden geldiğini bilmediği emirler alıyor ve bunları yerine getiriyordu. Ancak bu emirlerin Berlin karargâhından gelmiş olduğu varsayılıyordu. Ben zihnimi yoklayarak emirlerin kim tarafından verilmiş olabileceğini bulmaya çalıştım. Çünkü eğer vaka savaş suçları mahkemesine gelirse emri uygulayan kişiden daha fazla olarak emri veren kişi sorumlu tutuluyordu.

Ben kendi kendime bunun Propaganda Bakanı Joseph Goebbels veya Hitler'in sekreteri Martin Bormann veya belki de Hitler'in kendisi olup olmadığını sormuştum. Doğal olarak bu dönemde Hitler'in Linz Müzesine yönelik araştırmalar yaptırdığı şeklinde yaygın bir söylenti işitmiştik. 1943'te Nazi rejiminin onuncu yıldönümü onuruna bu projeyi hayata geçirmek is-

tiyordu. İçeridekiler bu fikri doğru bulmuyordu. Büchner bu konuda hiçbir bilgiye sahip değildi ve ayrıca söylenti içinde çok sayıda çelişkiyi barındırıyordu. İlk etapta, Goebbels bu fikri 1940 yılında kavramış olmalıydı ve bu tarih kutlamanın üç yıl gibi uzağında olan bir tarihti. Bunun ötesinde Linz Müzesi ancak savaşın sona ermesinden sonra inşa edilebilecekti; henüz var olmayan bir bina için sanat eserleri toplanması tuhaftı. Naziler çılgındı fakat hiç kuşkusuz bu kadar değil. Hitler'in kendisi bu sanat eseri nedeniyle heyecan duyuyor olamazdı çünkü o dokuzuncu yüzyıl ustalarına hayrandı ve Van Eyck on beşinci yüzyılda yaşamış bir sanatçıydı. Bunun ötesinde Führer kısıtlı bir kişisel koleksiyona sahipti. Son olarak, Hitler'in en önemli sanat danışmanı olan Hans Posse'nin bu vakada hiçbir izi yoktu. Büchner durumunda olduğu gibi emrin von Craushaar'a kim tarafından verilmiş olduğu belirsiz kalmıştı. Ben soruşturmaların sonuçlarını bekleyip görmeye karar verdim. Bunu Koehn ve Schwarz açığa çıkaracaklardı. En sıradışı sanat hırsızlığı üzerine ışık tutabilecek bir araştırmanın içinde olmanın verdiği merak duygusuyla Koehn'in tüm rapor ve notlarını okumaya başladım.

Raporların üzerindeki pulların tarihi Koehn'in araştırma üzerinde üç yıldan daha fazla bir zaman harcadığını ortaya koyuyordu. Bunun kesintisiz bir zaman dilimi içinde yapıldığı da açık bir şekilde belli oluyordu. O Kunstschutz için bazı rutin görevleri yerine getirmek durumunda kalmıştı fakat araştırmalarını genel olarak *Adil Yargıçlar* panosunun bulunması yönünde ilerletmişti. Sık sık aylarca önce yapmış olduğu keşiflere geri dönmüştü. Bazen, insanları bir kereden daha fazla sorgulamıştı. Ve o defalarca ev aramaları yapmıştı. O Goedertier'in evini, Akademiyi, katedrali ve pek çok başka yerleri araştırmıştı. Ben onun Goedertier'in gömüldüğü mezarı ziyaret ettiğini bile bulmuş-

tum; bu ancak onun güdüsüne sahip olan biri tarafından yapılabilecek bir şeydi. Ben onun ölümünden sonra Goedertier'in panonun kendi mezarına gömülmesini vaziyet ettiğini düşünecek kadar budala olmadığını varsayıyorum. Koehn Ghent'de bir otel odası tutmuştu ve orada vakaya ilişkin olarak kendisinin elde etmiş olduğu belgelerin yanı sıra Adalet Bakanlığı'nın evraklarını da inceliyordu. Bu dosyaların biraz karmaşık ve çok sayıda şehir içinde parçalanmış olduklarını keşfetmişti. İnanılmaz bir şekilde, en önemli kanıt olan D.U.A. mektupları hâlâ savcı De Heem'in evinde bulunuyordu. Bir araştırma sırasında araştırmacının evinde çeşitli kanıt parçalarının bulunması sıradışı bir durum olmayabilir fakat davanın resmi olarak kapanmasından üç yıl sonra kanıtların hâlâ onda bulunması gerçekten tuhaf bir durumdu. Bu davaya ilişkin olarak Koehn her şeyi bir araya toplamak için çok zaman harcamıştı ve onu en çok sinirlendiren şey insanların ona evrakları teslim ederken baştansavma bir tutum içinde olmalarıydı.

Koehn'in evraklara ilişkin ilk değerlendirmesi umut verici değildi. Öfkesini kontrol etmeye çalışarak daha önce polis tarafından yapılmış olan araştırmaları her yönden incelemeye başlamıştı. Onun düşüncesine göre yetenekli polis hizmetleri bürokratik ve politik seçkinler tarafından ciddi bir şekilde engellenmişti. Bu nedenle adli araştırmalar ve bunu takip eden dedektif çalışmaları bir uyuşukluk yazgısı içinde olmuşlardı. Kilise personeline ilişkin ilk sorgulamalardan itibaren olayların kronolojik kayıtları doğru değildi ve insanlar birbirleriyle çelişen açıklamalar yapmışlardı. Polis bu yönde bir ilerleme içinde olmamıştı. Katedral içindeki kalabalık hırsızlıktan hemen sonra polisin görevini yapmasını olanaksız hale getirmişti. Polis ise kalabalığı dağıtma yönünde bir çaba göstermemişti. Bütün bunlar Koehn için anla-

şılmaz idi. Antwerp'te fidye parasının tesliminde sivil kıyafetli polis gözetimi olmamıştı. Bu bir gaspçının fotoğrafını çekmek için olağandışı bir fırsat olmasına karşın kullanılmamıştı. Avukat De Vos gibi göze çarpıcı önde gelen tanıklar ve Goedertier'in ölümü sırasında orada bulunan başkaları ile görüşme yapılmamıştı. Aynı şekilde katedral yetkilisi Van der Gheyn'in görüşlerine başvurulmamıştı. Kiralık daktiloyu temin eden kişi yeterince sorgulanmamıştı. Ancak D.U.A.'nın karbon kopyaları ve elyazısı notları yeterince incelenmemişti ve tozlanmış daktilonun üzerinde parmakizi araştırması yapılmamıştı. De Vos, Goedertier'in itirafını halka duyurmadan önce hırsız ölmüş ve gömülmüştü. Böylece parmakizi alınması olanaksız hale gelmişti. Oysa onun eliyle yapmış olduğu şeylerin analiz edilmesi sonucunda bir veya daha fazla kişinin vakaya karışmış olduğu tespit edilebilirdi. Örnek olarak bir suç ortağı okurken onun elyazısı notlarını elinde tutmuş olabilirdi. Goedertier'in elyazısı üzerinde hiçbir yazıbilimsel araştırma yapılmamıştı. Yalnızca tüm mektupların tek kişi tarafından yazılıp yazılmadığını kesinleştirmek amacıyla yüzeysel bir kontrol yapılmıştı. Küçük notlar ve karalamalar gibi, Goedertier'in masasında bulunmuş olan başka kanıt parçaları uzmanlar tarafından değil bürokratlar (ben burada Koehn'in De Heem'i kastettiğini düşünüyorum) araştırılmıştı.

YENİ BİR ARAŞTIRMA

Koehn tümüyle yeni bir araştırma başlattı. Van den Gheyn'den başlayarak konuyla bağlantılı insanları sorgulamaya girişti. Katedral

yöneticisi yardımcı olmaya istekli görünüyordu ve Goedertier'in ekonomik güdüler neticesinde birkaç başka kişiyle hırsızlığı gerçekleştirdiğini iddia etmişti: O iş dünyası içinde bir milyon frank kaybetmişti ve iflas etmişti. Van den Gheyn'e göre Antwerp'te din adamından parayı alan kişi Goedertier'in kendisiydi; ancak daha sonrasında o fikrini değiştirmişti ve Goedertier'in suçun gerçek faili olduğuna inanmadığını ifade etmişti. O aynı zamanda Goedertier'in avukat De Vos'a itirafı hakkında da kendi düşüncesini belirtmişti. Koehn katedral yöneticisinin söyledikleri ile Adalet Bakanlığı'nın dosyalarında yazanlar arasında uyuşmazlıklara dikkat etmişti. Ancak onun din adamına karşı olan tutumu genel olarak olumlu kalmıştı. Koehn katedral yöneticisinin Van Eyck'ın çok sevdiği eserini yeniden birleştirmek için bir şeyler yapma gayreti içinde olduğunu yazmıştı. Koehn ayrıca tanıklıklarında çeşitli çelişkiler görecek şekilde kilise personeli ile konuşmuştu. Zangoç iki yardımcı zangocun kendisine hırsızlık haberini ulaştırdığını belirtmişti; ancak bir yardımcı zangoç (Hebberecht) kiliseye yalnız olarak girdiğini ve yoldaş yardımcı-zangoç ve zangoçla karşılaştığını söylemişti. Koehn Vijd şapelinin farklı anahtarları olmasını ve çeşitli kilise üyelerinin bunlara sahip olmasını garipsemişti. Polis bu zaman diliminde anahtarların nerede olduğunu araştırmamıştı. Aslında Koehn'in sorgulamalarından sonra da anahtar veya anahtarların bu dönemde kimlerde olduğu açığa çıkmamıştı. Ne zaman yanıtlaması zor olan bir soru ortaya çıksa görüşme yapılan kişinin eğilimi konuyu başka yönlere çekmekti ve bu konuda hiçbir şey hatırlamadığını söylemekti.

Doğal olarak Koehn Goedertier'in dul eşini ziyaret etmişti. O bir skandaldan uzak kalmak için olayın ortaya çıkmasından sonra taşınmış ve kocasının etrafındaki kişilerle olan bağlantı-

sını koparmıştı. Koehn onun hayırsever bir kişi olduğunu anlamıştı. Kocasına veya ailesine utanç veya suçlama getirmemek için çaba harcamıştı. Ancak basit bir şekilde olayın çözüme kavuşturulmasını istiyordu. Dul eş ve Koehn düzenli olarak temas halinde kalmayı sürdürdükleri için zaman zaman dul eş onun vaka konusunda ilerlemesine yardımcı olmuştu. Kendi söylediğine göre kadının kocası sıklıkla bir özel dedektiflik giysisine bürünürdü. Panoların çalınmasından sonra kadına bu vakayı çözeceğini söylemişti. Kadın onun kendi işleriyle ilgilenmesi gerektiğini söyleyerek karşı çıkmıştı ve bu konuyu bir daha hiç tartışmamışlardı. Koehn kendi notlarında ona ilişkin yorumların bazılarının altını çizmişti. Kadın kocasının ölümünden sonra, cüzdanında bir fiş bulduğunu ve bunu avukat De Vos'a verdiğini söylemişti. Kadın bu fişi incelememişti ve doğrudan doğruya avukata vermişti. Koehn sayfanın kenarına kurşunkalemle "avukata güveniyor" diye yazmıştı. O ayrıca kocasının hırsızı yakalamış olduğunu ve daha sonra bir aracı olarak eylemde bulunduğunu düşünmüştü. Kadın hararetle kocasının masum olduğuna inanıyordu; onun kocası bir hırsız değildi. Koehn, Goedertier'in bir fotoğrafına baktığı zaman onun yüzünde bir sahtekâr ifadesi gördüğünü düşünmüştü fakat bu tanımlama *Vaftizci John* panosunu kendisine vermiş olan adam hakkında emanet bürosu kâtibinin betimlemesine uymuyordu. Goedertier'in kısa boylu ve yapılı biri olduğu düşünüldüğünde fidye parasını alan kişi olamayacağı (fakat taksinin arka koltuğunda oturan kişi olabilirdi) ve onun panoları çerçevesinden çıkaramayacağı belliydi.

Dul kadın hırsızlığın olduğu dönemde kocasının herhangi bir finansal zorluk içinde olmadığını vurgulamıştı ve bunu 1934 yılının muhasebe kayıtlarıyla kanıtlayabilirdi; Katedral yöneti-

cisi Van den Gheyn'in ifadeleriyle burada açık bir çelişki vardı. Ancak burada önemli olan dul kadının kendi iddiasını kanıtlayabilecek olmasıydı. Koehn, Goedertier'in hırsızlık vakasına bir şekilde dahil olmaksızın bu vakayı çözebileceği konusunda yorum yapamayacağını düşünüyordu. Hırsızlık döneminde yüzlerce kişi kendine göre teoriler üretmişti. Onlar dedektif veya medyum olmuşlardı ve bunu dikkat çekmenin bir yolu olarak kullanmışlardı. Gazeteler bu tür şeylerle doluydu. Göze çarpan gerçek ise dul eşin D.U.A.'nın mektuplarındaki elyazısının kocasına ait olduğunu düşünmemesiydi. Onun bu konuda yalan söylemesi için hiçbir nedeninin olmaması bu iddiayı güçlü kılıyordu. O kocasının konuya ilişkin olarak bir hakem gibi davrandığına inandığını söylemişti. Bu nedenle elyazısının kocasına ait olduğunu söylemesi bu durum açısından hiçbir yeni problem yaratamazdı. Koehn kendi değerlendirmelerinde bunu sorgulamıştı: "Goedertier'in başkalarına yazmış olduğu mektuplar saklanmıştı fakat belki de onları yazan kişi kendisi değildi?" Goedertier'in emanet bürosuna daktiloyu saklaması fakat daha fazla suç unsuru taşıyabilecek olan mektupları evde bulundurması son derece tuhaftı.

Dul eş oğlu Adhemar hakkında konuşmuştu. Goedertier bu hasta çocuğun kafasında idolleştirdiği birisiydi. Baba ona kendi gözbebeği gibi bakıyordu. Hırsızlığın yapıldığı dönemde ve Goedertier'in kendisinin öldüğü zaman çocuk halen yaşıyor olmasına karşın 2 Mayıs 1936'da ölmüştü. Çocuğun öyküsü muhtemelen önemliydi. Onun hastalığının tedavisi için gerekli olan para böyle bir ekstra gelir elde etme arayışına neden olabilir miydi? Goedertier'in dul eşine göre olamazdı.

Kadın ailenin finansal durumunu açıklamanın yanı sıra kocasının sahte hisseler ile dolandırıcılık yapan bazı insanlarla birlikte

hareket ettiğine dair girişimlerde bulunduğu söylentisi hakkında konuşmuştu. O ve birkaç başka kişinin bu amaçla Plantexel adlı bir şirket kurmuş oldukları iddia edilmişti. İddia edildiğine göre kocası bazı kişileri bu şirketten hisse almaya teşvik etmişti. Daha sonrasında bu hisselerin herhangi bir değerinin olmadığı ortaya çıkacaktı. Dul eş Goedertier'in bir alacağına karşılık olarak bu hisseleri kabul etmek durumunda kaldığını ve bunları nakit paraya çevirebilmek için sattığını söyledi. Bu hisselerin değersiz olduğunu bilmesine karşın satmasının çok gülünç olacağını belirtmişti. Koehn'e göre bunun kötü niyetli bir dedikodu olduğu açıktı ve gerçek onun altında bir yerde gizliydi. Dul eş kocasının iyi bir Hıristiyan olduğunu ve kiliseden asla herhangi bir şey çalmış olmasının mümkün olamayacağını vurgulamıştı. Goedertier ve piskopos birbirini yıllardır tanıyordu ve hatta piskopos onların oğullarının vaftiz törenini gerçekleştirmişti. Dul eş Koehn'e kocasının hiçbir suçun cezasız kalmayacağına gönülden inandığını söylemişti.

Goedertier'in mesleği döviz simsarlığı idi. Bu brokırlar, başka şeylerin yanı sıra çeşitli para birimlerinde nakit para alıp satarlardı. Bu küçük miktarlarda olsa bile paranın aklanması için ideal bir işti. Ek olarak, döviz simsarları banknotların izinin sürülmesine polis tarafından ihtiyaç duyulduğu zaman bundan haberdar olan ilk kişilerdi. Döviz simsarı olan bir gaspçı mükemmel bir konumdaydı. Ayrıca ilk D.U.A. mektubu "biz banknotları zorluk yaşamadan bozdurduğumuz zaman" ifadesini içeriyordu. Problem, Birinci Dünya Savaşı'ndan beri döviz simsarlarının ve onların etkinliklerinin çok fazla artmış olmasıydı. Onlar çok fazla ve çok düzensizlerdi. Belçika Devleti bu duruma müdahale etmek durumunda kalmıştı. O zamandan beri halen 1200 döviz simsarı vardı ve bu yalnızca Belçika bor-

sasına kayıtlı olanların sayısıydı. Koehn, Arsène Goedertier'in bir karakter taslağını çizme çabası içinde olarak, Goedertier'in çevresindeki insanları sorgulamıştı. D.U.A.'nın mektupları ortaya çıktıktan sonra gazeteler sağanak şeklinde imalı sözler ve sert spekülasyonlarda bulunmuştu. Koehn Goedertier hakkındaki bu ifadeleri zırvalık şeklinde değerlendirmişti. Ancak buna karşın Goedertier'i tanıyan herkes onun hakkında tamamen pozitif düşünceye sahip değildi. O dolaylı olarak bile bir söz söylemesine olanak tanımadan saatler boyunca tartışabilirdi. Bu tür tartışmalarda kendi ağırlığını hissettirmek isterdi. Ve dul eşinin onaylamış olduğu gibi kocası amatör bir dedektif gibi davranıyordu ve çocuk kaçırma, cinayet veya soygun gibi her türden soruşturmaya kendisini dahil ediyordu. Ancak bu görevde herhangi bir başarı elde edip etmediği belirsizdi. Bazıları başarılı olduğunu söylerken başkaları başarılı olmadığını belirtiyorlardı.

Goedertier'in teknolojiye bir yatkınlığı vardı, her zaman mekanik aletleri tamir ederdi ve yeni buluşlar yapmayla meşgul olurdu. O, Fransız uçak tasarımcısı Louis-Charles Breguet ile birlikte neredeyse bir başarıya imza atacaklardı. Onlar fikirlerini tartışmak için zaman zaman bir araya gelmişlerdi. Goedertier'in buluşları ve tasarımlarının doğası bilinmiyordu fakat Breguet gibi bir adamın onunla buluşması önemliydi. Herkes Goedertier'i "sosyal bir kişi" olarak tanımlıyordu. O bir politikacı, Katolik, sosyal gönüllü, amatör dedektif, ressam, teknisyen ve mucit idi. Koehn onun evinde pek çok farklı alanda çalışırken etrafında kendisini saran kuşkuların olduğunu gözardı edemezdi. Ancak hırsızlık suçlamasından önce onun lekesiz bir tanınırlığı olmuştu. O, Dendermonde'de büyük etkinliklerde bir konuşmacı olmuştu. Kasabanın önde gelen vatandaşlarının arasında yer almıştı. Yalnızca konuşma yapmakla kalmıyor, coş-

kulu konuşması nedeniyle dinleyenlerden alkış alıyordu. Halk arasında saygın bir yere sahipti. Cenaze törenine vali ve bakan dahil olmak üzere önde gelen kişiler katılmıştı.

Avukat George de Vos, o dönemde bir senatör olmuştu, tüm dava içinde önemli bir rol oynamıştı. Bu nedenle onun ifadeleri Koehn için özel bir dönem taşıyordu. O Goedertier'in ölüm döşeğindeki itirafını uzun uzadıya anlatmıştı. İfadesi Almanca yazılmıştı fakat Koehn'in Goedertier'in dul eşine göndermiş olduğu bir mektubu değerlendirmesinden ve Goedertier'in kardeşiyle yapılan başka bir görüşmeden, onun Flamanca'yı çok iyi bildiği anlaşılıyordu. Hem Koehn hem de De Vos Fransızca'yı akıcı bir şekilde konuşabiliyorlardı, bu nedenle ikisi arasında herhangi bir yanlış yorumlamanın olması için hiçbir neden yoktu. Koehn ve De Vos ifadeyi ayrıntılı bir şekilde incelemişler ve hatta elyazısıyla bazı düzeltmeler yapmışlardı. Koehn, Goedertier'in kullandığı sözcüklere özel bir önem vermişti ve evraklarda bulunan alıntıları harfi harfine yazmıştı:

Avukat Senatör De Vos ile görüşme, Dendermonte'de Karkstraat 70'deki kendi evinde, Tel 141, 9 Temmuz 1941'de saat 10:00 ile 13:30 arasında soruşturmayı yürüten Henry Koehn tarafından gerçekleştirilmiştir.

Görüşmenin hem başında hem de sonunda De Vos'a açık sözlü bir şekilde vaka hakkında bildiği her şeyi anlatmasını istedim. İki saat süren konuşmadan aşağıdaki notları aldım: Düzeltmeler De Vos'un kendi elyazısıyla yapılmıştır.

25 Kasım 1934'te, Dendermonde'de Katolik Birliği'nin politik bir toplantısında Goedertier bir konuşmacıydı.

Toplantı sırasında Goedertier dışarı çıkmıştı. Ben ters giden bir şey olabileceğini düşünmemiştim. Toplantı sonrasında Goedertier'in hastalanmış olduğunu ve Lanoes Kerstraar'daki eve götürülmüş olduğunu duydum. O rahatsızlanmıştı ve kendisinin bile gerçekten tanımadığı L.'nin evine götürülmüştü. Oradan alınarak kendi arabasıyla bir kuyumcu olan kayınbiraderi Ernest van den Durgel'in Vlasmarkt'taki evine götürülmüştü. Oraya telefon ettim ve gelmenin gerekli olup olmadığını sordum. Goedertier'in kuzeni gelmemin iyi olacağını söyledi (Goedertier'in kız kardeşi 1921 yılında ölmüştü).

Ben bir süre boyunca Bakan Rubbens ile konuşarak caddede durdum. Kayınbiraderin evine vardığımda, Goedertier çalışma odasında bir yer yatağının üzerinde uzanıyordu. Diğer odadan onun inlemesini duymuştum. Wetteren'den doktor De Cock onun yanındaydı. Bu kişi de toplantıda bulunmuştu ve şimdi Aalst, Stationplein 6'da yaşamaktadır. Onun kayınbiraderi de oradaydı.

Kapının kenarından içeri doğru baktım ve Goedertier beni görerek "Buraya gel George" dedi. Diğer iki kişinin odadan çıkmasını istedi ve kapının onların ardından kapanmasını sağladı. Ben onun yanına diz çöktüm. Goedertier Flamanca olarak bana "Ben onlardan din adamı çağırmalarını istedim fakat benim bilincim yerinde. Dinle. Mistik Kuzu'nun yerini bilen tek kişi benim" dedi. Bunları fısıldamıştı. Ben "Evet?" dedim. Goedertier "Tek bilen benim. Sen benim çalışma odamdaki çekmecede üzerinde "mutualite" yazan bir dosya bulacaksın" dedi. Bu sırada odaya soyadı Bornauw olan pe-

der Libertus girdi. Goedertier onu görünce "Dışarı çık, bizi yalnız bırak ve kapıyı kapat" dedi. Bununla birlikte Baba Libertus odadan ayrıldı. Goedertier tekrar konuşmaya başladı, "Böylece sen dosyanın nerede olduğunu biliyorsun ve . . ." dedi.

Bundan sonra o konuşamamıştı. Onun nefes alması zorlaştı ve başka hiçbir şey söyleyemedi. Ben hemen yan odadaki doktoru ve din adamını çağırdım. Doktor De Cock elleriyle Goedertier'in yüzüne hafifçe vurdu ve ondan tepki almaya çalıştı fakat bu işe yaramadı. De Cock onun ölmüş olduğunu söyledi. Peder Libertus Goedertier için dua etti.

Goedertier'in eşi durumdan haberdar edildi. Hatırladığım kadarıyla cenaze töreni Perşembe günü oldu. Bu sırada ben Bayan Goedertier'e yarın yanına gelmek istediğimi söyledim. Ertesi gün oraya gittiğimde yalnızdı ve Bayan Goedertier'e eşinin bana söylemiş olduğu şeyleri anlattım. Birlikte yazı masasındaki kâğıtları bulduk. Goedertier'in ceketinin cebinde olan cüzdanında piskoposa gönderilenlerle aynı olan bir zarf buldum. Ben benzer bir zarfı hâlâ saklıyorum [Koehn'in notu: Bana bunu gösterdi]. Cüzdanda ayrıca Ghent'teki St. Peters tren istasyonundaki emanet bürosunda bırakılan eşyanın fişi vardı. Panonun burada olabileceğini düşündüm. Ancak fiş ile birlikte emanet bürosuna gittiğimde Goedertier'in piskoposa mektuplarını yazmış olduğu daktilo ile karşılaştım. Mektupları ve fişi alarak Dendermonde'deki evime geldim.

Hatırladığım kadarıyla ertesi gün Dendermonde'deki Vakıf başkanı Bay Van Ginderachter'in yanına gittim. O halen aynı görevi sürdürmektedir. Ona her şeyi açıkladım, mektupları ve fişi verdim. Kendim için onların birer kopyasını almadım.

Aynı akşam, Koehn De Vos ile yaptığı konuşmanın bir değerlendirmesini yazmıştı. De Vos, bir aile avukatı olarak Goedertier'in hem kişisel dostu hem de sırdaşı olmuştu. Üçüncü bir kişinin bilgisi dışında olarak, ikisinin özel bir görüşme yapması olanaklıydı. Avukata göre Goedertier "Mistik Kuzu" terimini kullanmıştı. Her ne kadar bu terim polis tarafından ve o dönemde afişler üzerinde kullanılmasına karşın, D.U.A. bunu hiç "Mistik Kuzu" olarak ifade etmemişti. Koehn ayrıca Goedertier'in cebinde neden hâlâ bir zarf taşıdığını merak etmişti. D.U.A.'nın en son mektubundan iki ay sonra ve diğer zarflar çekmecede kilitli iken böyle bir zarf taşıması ilgi çekiciydi. Ve Goedertier neden pirinçten yapılmış bir fişi cüzdanında tutuyordu ve çekmecede saklamıyordu?

15 Temmuz'da, Koehn De Vos ile ikinci bir görüşme yapmıştı. Bu kısa görüşmenin temel konusu Goedertier'in finansal durumuydu. Avukat Goedertier'in hali vakti yerinde bir kişi olduğunu fakat parasıyla yatırım yaptığı için borçlarını ödeme konusunda nakit sıkışıklığı yaşadığını söylemişti. Goedertier'in eşi bunu her zaman inkâr etmişti ve Arsène'nin kardeşi daha sonra kadının öyküsünü onaylamıştı.

20 Temmuz'da, Koehn De Cock'u sorgulamıştı. Doktor Goedertier için çağrılma anından başlayarak durumu titizlikle anlatmıştı. O seyirciler tarafından çağrılmış ve doğrudan doğruya

kafeye gelmişti. Olayın tanıkları Goedertier'in yüzünü yıkamışlar ve gömleğinin yakasını gevşetmişlerdi. Goedertier güçlükle nefes alıyordu ve De Cock zayıf, düzensiz bir kalp atışı hissetmişti. Kalbinde akut genleşme teşhisi koymuştu. Goedertier doktordan kendisini kayınbiraderinin evine götürmesini istemişti. O bu isteği kendi arabasıyla yerine getirmişti. Hasta adam arabadan çıkarıldığında iki kişinin desteği ile eve götürülmüş ve yerdeki yatağın üzerine uzanması sağlanmıştı. Doktor orada bir kez daha kontrol yapmıştı ona doğru ilaç tedavisi uygulamış olmadığı için, bir kafein enjeksiyonu yapmıştı. Goedertier huzursuzdu ve bu zaman boyunca nefes alma güçlüğü yaşıyordu. Doktor, kendisine tehlike içinde olup olmadığını sorduğunda onu teskin etmişti. Sonrasında Goedertier bir din adamı istemişti. Kayınbiraderi din adamı araştırırken, avukat De Vos içeri girmişti ve Goedertier onunla "ilgilenebileceğini" söylemişti (Koehn bunu "Ben George ile ilgilenebilirim" diye not etmişti). Kısa bir görüşmeden sonra De Vos doktorun tekrar odaya girmesini istemişti çünkü Goedertier fenalaşmıştı. Doktor hastasına ulaştığı zaman gözlerinin ferinin söndüğünü ve nefes almasının durduğunu görmüştü. Bir dakika içinde Goedertier ölmüştü. Doktor De Vos'un "bir şaşkınlık durumu içinde" kaldığını söylemişti. Avukat doktora başka hiçbir şey söyleyememişti.

Ağustos ayından Ghent'teki soruşturmanın sonuna kadar, Koehn birkaç günden birkaç haftaya değişen sürelerde bir dizi yolculuk yapmıştı. O Berlin, Münih, Paris ve Amsterdam'a gitmiş ve lüks otellerde kalmıştı. Ayrıca Reutte, Hohenschwangau, Füssen köylerini ve Fransız Carcassonne kasabasını ziyaret etmişti. Ben Koehn'in oralarda ne yaptığı veya kimlerle buluştuğu hakkında hiçbir fikre sahip değildim. Koehn genellikle bu yolculuklar hakkında hiçbir belge saklamamıştı. Eğer onun fişleri

sandık içinde değilse, ben bunu asla öğrenemezdim. 1941 yılının sonbaharında bir akşam Koehn katedral yöneticisi Van Den Gheyn'i ziyaret etmişti. O bu ziyaretin nedenini yazmamıştı fakat panonun bir kopyasını yapmak ile ilgili bir şey olduğu açıktı. Van den Gheyn'in mevcut kopyasının esas itibarıyla değersiz olduğunu vurguladığını not etmişti. Eğer iyi bir kopya yapılmışsa bu altıncı yüzyıl ressamı Michael Coxcie tarafından yapılmış olan bir kopyaydı. Coxcie katedral yöneticisine göre "başyapıtın gerçek spritüel değerini anlayabilen" tek kişiydi.

Birlikte yaptıkları görüşmede Koehn 12. ve 13. D.U.A. mektuplarından bazı alıntıları yazmıştı:

> *...çok kısa süre içinde zeka ile hazırlanmış olan bir intikamın ne denli genişleyebildiğini görmüştüm. Bu intikam kindar ve domuzkafalı adamlar tarafından planlanmıştı. Kaç tane milyon kaybolacak ve hangi felaketler hazırlanmış olacak.*

Koehn "adamlar" sözcüğünün altını çizmişti.

> *. . . intikam vakanın büyüklüğüne ve yönetimin onu ele alış tarzına uyumlu bir oranda olacak. O gerçek bir halk kâbusuna dönüşecek.*

"Halk kâbusu" sözcüklerinin altı çizilmişti.

> *Ben ellerimi yıkadım ve huzurlu bir kalp bıraktım ve korkunç sırrımı kendimle birlikte götüreceğim.*

"Korkunç sır" sözcüklerinin altı birkaç kez çizilmişti.

Kâğıdın her bir sayfasının üzerindeki tarihi kontrol ederek bir sonraki belge için araştırma yaptım. Koehn'in ilk yolculuğundan sonra sıradışı olarak kendi değerlendirmelerini yazmaya başlamış olduğuna dikkat ettim. O bazen yorumlarını yazdığı kâğıtların kopyalarını almıştı (her ikisinin de önüne ve arkasına yazılar yazmıştı). Koehn açık bir şekilde bir arşiv oluşturmaya başlamıştı. Bulduklarını ayrıntılı bir şekilde yazıyordu. Hem resmi hem de gayri resmi birer raporu vardı. Hırsızlık sanki yeterince gizemli değilmiş gibi, Koehn bu tuhaf tutumuyla bir esrar eklemişti. Kendisine bu emri veren kişiye konu hakkındaki her şeyi neden söylememişti? Gölge arşivi kimin için yapmıştı? Kendisi için mi? Eğer öyleyse neden her iki versiyon da sandığın içindeydi? Onlar neden birbirinden ayrılmamıştı? Ve neden yolculuk raporları ve ödeme fişleri orada değildi? Bu fişlerin alındığı yerdeki kişiler tarafından tanınıyor olmalıydı. Ben bunu hiç anlayamamıştım.

Tüm dönem boyunca, Alman araştırmacı panonun nerede saklanmış olabileceğini araştırmıştı. Araştırmanın başlangıcından itibaren Max Winders adlı bir adam ona yardımcı olmuştu. Araştırmacılar yeraltı dehlizlerini, incelenmiş kriptoları, her türlü kutuyu incelemişler ve her taşın altına bakmışlardı—ancak bunu gösterecek hiçbir şey bırakmamışlardı. Koehn ayrıca De Heem üzerine odaklanmıştı. Koehn bu adamdan özel bir enformasyon toplayacağı duygusuna sahipti. De Heem'in evinde tuttuğu dosyalar Koehn'den sonra zor kullanılarak onun sekreterine aktarılmıştı. O materyali günler sonra almış ve bazılarını kendisi de alıkoymuştu. De Heem dosyaları evinde tutmasının nedeni olarak onun sır olarak kalmasını sağlamak şeklinde açıklamıştı. Ancak bu Koehn için zayıf ve yetersiz bir açıklamaydı. Hırsız-

lık zaten kamuoyunun bildiği bir konuydu ve dosyaların yetkili bir kurum tarafından saklanması gerekiyordu. De Heem'in bunu davanın kapanışından sonra bile yapmamış olması ya bu yetkili kuruma güvenmemesi ya da kendisinin aklamak istediği bir şeyler olduğu anlamına geliyordu. Koehn "çeşitli verimsiz konuşmalardan sonra" De Heem üzerine daha fazla baskı uygulamanın hiçbir anlamı olmayacağını fark etmişti. Adam ezik bir şekilde her şeyi inkâr etmeyi sürdürecekti. De Heem saklayacak hiçbir şeyi olmadığını kanıtlamak zorunda değildi; Koehn onun bunu yaptığını kanıtlamak zorundaydı. Ve bu ise onun yapamayacağı bir şeydi.

CİNAYET

Temmuz 1941'de Koehn avukat De Vos ve doktor De Cock'u sorgulamıştı. Bu bana mantıklı bir hareket olarak gelmişti çünkü o zamana kadar bunu başka hiç kimse yapmamıştı. Neredeyse bir yıl sonra 17 Mayıs 1942'de Goedertier'in ölüm döşeğinde olduğunda çağrılmış olan din adamı Libertus Bornauw'u sorgulamıştı. Açık bir şekilde Koehn Goedertier'in ölüm anını bir kez daha gözden geçirmek istiyordu. Bu sorgulamada din adamı kendisi girdiği zaman avukat De Vos'un zaten odada olduğunu söylemişti. De Vos dizlerinin üzerinde Goedertier'in başının yanındaydı. Goedertier çok zayıf bir şekilde konuşabildiği için onun başının yanına eğilmişti. Din adamı içeri girdiği zaman, avukat yandaki odaya geçmişti, burası doktor ve Goedertier'in kayınbiraderinin olduğu odaydı. Goedertier daha sonra din ada-

mına “Avukat, ben avukatı görmeliyim” demişti. Bunun üzerine din adamı odadan çıkmıştı. De Vos odada en fazla bir iki dakika boyunca Goedertier ile yalnız kalmıştı. Avukat daha sonra duvara vurmuş ve din adamını geri çağırmıştı. O içeri girmiş ve Goedertier’i bilinçsiz halde görmüştü. Goedertier’in günahlarının bağışlanmasını dilemiş, ona kutsal yağ sürmüş ve Son Dua’yı etmişti. 1934 yılının sonundan 1935 yılının başına kadar Bornauw Fransa’da bulunmuştu. Oradayken tanımadığı bir kişi ona telefon etmiş ve hırsızlık hakkında daha fazla şey bilip bilmediğini sormuştu. Din adamı açık bir bilince sahip olduğu izlenimi bırakıyordu ve Koehn hiç kuşkusuz onun tanıklık ifadesini güvenilir bulmuştu.

Koehn değerlendirmesini kısa tutmuştu. Yalnızca tek bir sözcük olarak “Dehnen” yazmıştı. Bunun ne olduğu kısa süre içinde açığa çıkacaktı çünkü dört hafta sonra o Dr. Dehnen tarafından ziyaret edilmişti. Adı ve geçen zaman göz önünde bulundurulduğunda onun Ghent’e gelmesini istemiş olduğu bir Alman doktor olduğunu tahmin ettim. Arsène Goedertier’in yaşamının son dakikalarını yeniden oluşturmak istiyordu ve Dr. Dehnen ile birlikte Dendermonde’deki Kerkstraat (Kilise Caddesi) üzerinde bulunan Kutsal Bakire Koleji’ne gitti. Bu başlangıç noktasından, onlar Goedertier’in ölüme giden rotasını inceleyeceklerdi. Dehnen’e göre, herhangi biri kalp krizi geçirebilirdi ve Goedertier’in mutlaka daha önceden böyle bir tıbbi koşul altında bulunmasına gerek yoktu. Ancak kalbinde bir genleşme olması veya kalp krizi geçirmesi otopsi yapılmadıkça anlaşılamazdı. Zamanında bu yapılmamış olduğu için artık otopsi yapma şansı yoktu ve bu nedenle De Cock’un teşhisine güvenmek durumundaydılar. Goedertier’in götürüldüğü kafe toplantının yapılmış olduğu Kolejin neredeyse bitişiğindeydi. De Cock’un söylediği gibi Goe-

dertier izleyiciler tarafından desteklenmişti ve makul bir uzaklığa götürülmüştü. Doktor, Goedertier'i Kerkstraat'tan arabayla Vlasmarkt'a götürmüştü. Burası yaklaşık on dakika içinde kat edilebilecek bir mesafeydi. Böyle bir hastanın içinde bulunduğu durum düşünüldüğünde bu hatalı bir tutumdu. Ancak Dehnen, De Cock'un kararına güveniyordu. Onun bir kalp krizi teşhisi koymasının başlangıcından itibaren, zayıf ve düzensiz kalp atışı ve nefes almada zorluk vardı. Böylece Goedertier'in uzun oturur vaziyette tutulması ve birkaç dakika içinde bir hastaneye götürülmesi gerekiyordu. Dendermonde'de iki hastane vardı: Bunların biri yoksullar için bir sağlık ocağı, diğeri ise tam teşekküllü bir hastaneydi ve bunların her ikisi de Goedertier'in kalp krizi geçirdiği caddenin üzerinde bulunuyordu!

Dr. Dehnen ile birlikte yapılan yeniden gerçekleştirme başka bir ilgi çekici durumu ortaya koymuştu. De Vos, Goedertier'in yaşantısının son iki dakikasına tanıklık ettiğini söylemişti. Goedertier, kayınbiraderinin evinde "din adamını çağırmıştı" ve bu açık bir şekilde ölmekte olduğunu gösteriyordu. Dehnen insanların sezgisel olarak öleceklerini hissedemeyeceklerini söylemişti. Ancak fiziksel olarak güçleri azalmaya başlayınca bunun deneyimini yaşarlardı. Goedertier'in "Avukat, avukata ihtiyacım var" demesinden anlaşıldığına göre o ölebileceğini hissetmiş olmalıydı. Dehnen normalde, bu tür koşullar altında hastaların düşüncelerinin sevdikleri kişileri görmek olduğunu belirtmişti. Ayrıca onların bu tür durumlarda kendi evlerinde olmak isteyeceklerini eklemişti. Eğer Goedertier'in evliliği iyi değilse, eşini görmeyi düşünmemiş olabilirdi fakat oğlu Adhemar'ı görmek isteyeceği kesindi. Avukatın söylediğine göre Goedertier oğlu hakkında tek bir söz bile söylememişti. Koehn ve Dehnen şu sonuca ulaşmışlardı:

Ölen kişi sosyal bir duruşa sahip olur, kendisi pek çok şeyin farkındadır. Aynı zamanda kendisi amatör bir dedektif olma iddiasındadır. Hem doktor hem de avukata göre, Goedertier şiddetli bir şekilde nefessiz kalmıştır. Ancak onun zihni berraktır.

Avukat De Vos'un tanıklığına göre ölen kişi kayıp olan panonun yerini açıklarken daha az çaba gösterilecek bir ifadeyi seçmemiştir. Örneğin "Mistik Kuzu . . . yerde bulunuyor" gibi bir ifade kullanmamıştır. Bunu yapsaydı insanlar onu bulacaklardı ve bu sorun böylece çözüme kavuşturulmuş olacaktı. Böylece o onurlu bir tutum içinde olacak ve toplum içinde saygın bir yer edinmiş olacaktı. Ancak o bir dedektif olarak ününü artırmasını da sağlayabilecek bu davranışta bulunmak yerine ölürken son saniyelerinde kelime oyunları yapmayı tercih etmiştir. Doktor çok kısa bir süre sonra içeri çağrılmıştır ve din adamı bir iki dakika içinde orada hazır bulunmuştur. Ölen bir adamın bu şekilde hareket etmesi gerçeklerden uzak görünmektedir.

Her şeyin ötesinde, ölen bir kişi özel bürosunda bulunan gizli belgelerin ününe zarar vereceğinin tam olarak bilincindedir ve bunun eşinin ve çocuğunun toplum içindeki konumuna da ciddi bir tahribatta bulunacağını bilmektedir.

Koehn ve Dehmen'e göre, Goedertier son nefesinde bile bunun farkındadır ve sevdiği çocuğunun sosyal hayatını ve geleceğini yok edecek bir tutum içinde olmuştur. Koehn'in ulaştığı bu değerlendirmeler Belçika polisinin bakış açısından oldukça farklı-

dır. Dehnen yazıbilimsel test yapılması tavsiyesinde bulunmuştu. De Vos'un elyazısıyla D.U.A mektuplarının hazırlık notları arasında bir karşılaştırma yapılmasını istiyordu. Koehn ayrıca piskoposun 25.000 franklık fidye ödemesi yaparken neden imza atmadığını merak etmişti. Koehn günlüğüne kafasına takılan bazı soruları not etmişti:

– Acaba De Vos ölmekte olan Goedertier'in cüzdanını eline geçirmiş miydi?
– Ölüm ve gömülme arasındaki dönemde cüzdan neredeydi?
– Dul eş avukata güveniyordu. Aralarında bir bağ var mıydı?
– Bir D.U.A. zarfı ve fiş cüzdanda açık bir durumda dururken geri kalan zarflar neden bir çekmeceye saklanmıştı?
– Goedertier De Vos'ta neyi keşfetmişti?

30 Ağustos 1942'de Koehn, Arsène Goedertier'in kardeşi Valère ile uzun bir konuşma yapmıştı. Valère kardeşinin bir hırsız olduğuna inanmadığını söylemişti. Ben burada onların uzun konuşmalarından birkaç ilgi çekici yorumu aldım. Metni Almanca'dan çevirdim ve metin içinde atladığım yerlere [—] işareti koydum.

> *Valère, Arsène'in hırsızlık yapmadığını düşünüyor; bunun para sorunu nedeniyle kesinlikle olamayacağına inanıyor. Onun paraya ihtiyacı yoktu. [—] Hırsızlığın yapıldığı 11 Nisan'da Valère, Arsène ile birlikteydi. Arsène'in evinde kalmışlardı. Hırsızlığın ortaya çıktığı gün Arsène çalınan panoyu Almanya'da aramanın yanlış olduğunu ve sekiz gün içinde onu bulabileceğini söylemişti. Valère*

ona yardım etmeyi önerdiği zaman Arsène bunu reddetmişti. [—] Valère Arsène'in suçluların maskelerini indirdiğine inanıyordu, [—] Arsène özel bir adamdı ve çok hızlıydı. [—] Arsène çok fazla dedektif romanı okumamıştı. [—] Aslına bakılırsa hiç dedektif romanı okumamıştı. [—] Sanırım pano kiliseden hiç alınmamıştı. Arsène belki de bunun sırrını su yüzüne çıkarmış olabilirdi. [—] Valère panonun iyi saklandığını ve güvende olduğunu düşünüyordu çünkü Arsène bir ressamdı. [—] Ben Valère'ye Arsène'den gelen 13. mektubun kopyasını gösterdim. Valère onu okudu ve bu tamamen onun tarzı şeklinde yorum yaptı. Arsène iyi derecede Fransızca bilirdi fakat iyi yazamazdı. O çok fazla hata yapmıştı. Ben Fransızca'yı daha iyi yazabilirdim. [—] Valère Arsène'ye kalbinin teklediğini söylemişti. Arsène buna karşılık ben uzun yaşamayacağımı biliyorum demişti. İnsanlar benim sağlıklı olduğumu düşünüyorlar fakat değilim demişti. [—] Valère tüm mektupları okuduktan sonra ben mektupların hepsini görmedim. Abimin eşi onları De Vos'a vermişti (ayrıca kadın onları okumamıştı ve De Vos'tan başka onların içeriğini bilen tek yapı Adalet Birimi'ydi.) [—] Valère De Heem'in Dendermonde'deki daha önceki etkinliklerinden haberdardı. Onu kibirli ve zekâdan yoksun buluyordu. De Heem'in bir Hürmason olduğunu ve bundan dolayı politik olarak Katoliklikten uzaklaştığını düşünüyordu. Bu nedenle, De Heem Arsène'ye karşı bir tavır içindeydi. [—] Avukat De Vos yerine kendisi abisinin ölüm döşeğinde yanında olsaydı onunla daha ayrıntılı ve net konuşacağını söyledi. Zaman kaybetmek-

sizin panonun yerini öğrenebileceğini belirtmişti. [—] Arsène bir vasiyetname hazırlatmamıştı.

SIRADIŞI ŞÜPHELER

Koehn bu değerlendirmesinden Arsène Goedertier'in bir hırsız olmadığına kesin olarak inandığını göstermişti. Ve hırsızın kim olduğunu keşfetmiş olduğuna inanıyordu. Goedertier daha sonrasında *Adil Yargıçlar* panosunu saklamıştı. Koehn, Goedertier'in panonun yanına kendisinin hırsız olmadığına dair bir açıklama bıraktığına inanıyordu. Ayrıca Koehn panonun katedralin içinde bir yerlerde saklı olduğuna inanıyordu. Hırsızların belli özel konumları olan kişiler olduğuna inanıyordu. Koehn tüm olayın "psikolojik olarak aşırı esrarlı" olduğunu düşünüyordu. Goedertier, samimi bir Katolik olarak kilise işleriyle yakından ilgili olan biriydi. Koehn daha sonrasında asıl oyuncuların kimler olabileceğini düşünmeye başladı. Katolikler ve Hürmasonlar arasında bir çekişme vardı. Koehn hırsızın maskesini düşüren kişinin Goedertier olduğunu düşünüyordu. O panoyu ele geçirmiş olabilirdi fakat bunu elinde tutmak istemiyordu ve paraya ihtiyacı yoktu. Onun çift taraflı bir blöf yapmaya da gereksinimi yoktu. Önce panoyu çalıp sonra bunu çalanların başkaları olduğunu bildirerek bundan övgü almasına gerek yoktu. Eğer durum bu olsaydı ölüm döşeğinde bunu basit bir ifadeyle söyleyebilirdi. Koehn daha sonra ailenin finansal durumuna ilişkin şeyler yazmıştı. Goedertier'in borçlarının, hisse payları da dahil olmak üzere ölümünden hemen sonra ödenmiş olduğunu not etmişti.

Bu değerlendirme kendi içinde büyüleyiciydi fakat karbon kopyasının arkasına el yazısı ile yazılmış olan notlar daha ilgi çekici bir okuma sunuyordu. Koehn bu eklemelerin daha uzun bir dönem boyunca kurşunkalem ve değişik renkte tükenmez kalemler ile yapılmış olduğu sonucuna varmıştı. Muhtemelen onları aklına fikir geldiğinde karalamıştı. Onlar anahtar sözcüklerdi ve aralarından bazılarını seçerek burada yazdım:

- De Heem, Hürmason. De Vos, Hürmason.
- Goedertier, Katolik.
- DUA, ilk harfler değil, Latince iki anlamının çekimi olabilir mi, duo, duae, dua?
- Panoların Almanya'da aranmaması gerektiğini söylemişti; Christople [Bakanlıktan yüksek rütbeli bir bürokrat] hırsızlığın olduğu zamanda Ghent'e gönderilmişti. O ilk raporu burada yazmıştı. Tüm ciddi araştırmacılar ilk günden itibaren böyle düşünüyordu.
- Şantaj mektupları Goedertier için kesinlikle gereksizdi. O panoyu geri vermenin onurunu yaşayacaktı. Kendi kahramanlık konumunu artırmak için şantaj mektuplarının halka duyurulması gerekirdi fakat D.U.A. bunun kamuoyuna açıklanmaması için özel ricada bulunmuştu.
- İçten bir Katolik olan Goedertier sekizinci emri (çalmayacaksın) çiğnememiş miydi? Eğer bunun için günah çıkarması gerekli değilse ölüm döşeğindeyken hiçbir din adamına ihtiyaç duymazdı.
- Goedertier kendi zayıf Fransızca gramerinden haberdar olmalıdır (bak. Valère G.). Zeki birisi olduğu göz önünde bulundurularak onları basit bir şekilde Flamanca yazma-

ması akılalmaz bir şey değil midir? Çünkü Fransızca'da yaptığı hatalar onun kimliğinin açığa çıkmasını sağlayacaktır.

- Çok sonralarına kadar dul eşi mektupları yakından görmemiştir. Ayrıca erkek kardeşi de onları görmemiştir. Yalnızca De Vos onların içeriklerini kesin olarak bilmektedir.
- Goedertier'in evinde neden boş olarak D.U.A. kâğıdı bulunmuştur?
- Neden A.M.D.G. harfleri kullanılmıştır. Antwerp'te fidye işleminden sonra artık bunu kullanmayacaktır. A.M.D.G. dini bir terimdir: Ad Majorem Dei Gloriam, Tanrının daha büyük zaferi için.
- D.U.A. mektuplarının her birinde neden elyazısı hazırlık notları bulunmuştur, A.M.D.G. notu bulunmamıştır?
- Din adamından fidyeyi alan kişinin taksi plakası bellidir fakat kimin nerede bu taksiye bindiği ve nerede indiği hiçbir zaman sorgulanmamıştır.
- De Vos kendi mesleki sırrını Goedertier'in ölümünden neden yalnızca bir gün sonra çiğnemiştir? Antwerp'li avukat bir yıl önce müşterisinin sırlarını açığa çıkarmama konusunda söz vermiştir.
- Özel konumda olan kişiler kimlerdir? Van den Gheyn mi? De Heem mi? De Vos mu? [Koehn De Vos'un altını çizmiştir].
- Daha sonra şöyle not etmiştir: De Vos'un büyükannesinin adı Adele Van Damme'dır [Koehn Van Damme adının altını iki kez çizmiştir çünkü bu aynı zamanda D.U.A.'nın daktilosunun kiralandığı zaman vermiş olduğu isimdir.
- De Vos cüzdan ve anahtarı elde etmiştir.

- Cenaze töreni sırasında D.U.A. kanıtları çalışma odasında bulunuyordu. Yazıbilimsel olasılıklar ve Goedertier'in yazı tarzı yıllardır bilinmekteydi.
- Goedertier günah keçisi miydi?
- Bıkmış. S.D.

Tüm davadan kafası karışmış olarak son satırda bu konudan bıkmış olduğunu ifade etmişti. Sonrasında yazdığı "SD" harfleri ise onun görev unvanıydı. Heinrich Himmler yönetimi altında adı kötüye çıkmış SS güvenlik servisinin karşılığı olarak Sicherheits Dients sözcüklerinin kısaltılmışını yazmıştı. Bu örgütün üyeleri soruşturma yaparken işkence etmekten çekinmeyen bir yapıya sahipti. Koehn'in iki yıllık uğraş sonucunda bıkmış olması anlaşılırdı fakat neden SS'e katılmıştı? Kriminal polis gibi daha basit suçlarla ilgilenen bir organizasyon içinde yer alabilirdi. Tüm araştırma boyunca neden tek başına hareket etmişti? Yanıtı bulabilmek için en güçlü silahları kullanmaya hazır değil miydi? Hürmasonlar Nazilerin yasal hedefleriydi. Buna rağmen şimdi De Vos ve De Heem'i hafif bir şekilde sorguya çekmişti. Peki, Koehn'in "normal" Alman polisine katılmaması için bir neden var mıydı? Ben yanıtları bilmiyordum fakat Koehn şöyle yazmıştı:

- 30 Ekim; De Vos uyarıldı.
- 2 Kasım; De Vos sinemada. Felç ["Schlaganfall"]. Kapanış zamanından sonra bulundu. Felç geçirmiş. Elinde tespih var.
- 6 Kasım; De Vos öldü. Daha fazla konuşamadı. Artık hiçbir şeye yanıt veremeyecek.

Ne olmuştu? Ben SD'nin basit bir şekilde hiçbir ön sorgulama olmadan De Vos'u öldürdüğünü düşünemiyorum. Bu saçma olurdu. De Vos Koehn'in uyarmasından öyle bir şoka girmişti ki belki de bu korku nedeniyle ölmüştü? Eğer bir felç geçirmişse tespihi elinde nasıl tutabiliyordu? De Vos vaka ile bağlantılı biri olabilir miydi? Belki de o kendi suç ortaklarını açıklamıştı. Örneğin Hürmason De Heem bunlardan biri olabilirdi. Koehn SD'nin onu sorgulayacağı tehdidinde bulunmuş olabilirdi. Baskı altındayken arkadaşları onu susturmak istemiş olabilirlerdi. Eğer böyleyse elindeki tespih bir ritüel mi yoksa bir "işaret" miydi? Eğer kendi yoldaşları onu susturmak istemişse De Vos'un şiddetli bir felç geçirebilmesi için bir doktorun ona bir şey vermesi gerekirdi. Peki, bu gerçek bir felç miydi? Goedertier'in vakasında olduğu gibi, asla bir otopsi yapılmamıştı.

Ben sandalyenin kenarında oturarak bütün bunları okuyordum ve henüz bitirmemiştim. Kısa süre içinde yeni ve hiç de hoş olmayan bir sürprizle karşılaşmıştım. Bir sayfayı çevirdiğim zaman gözlerim bana çok tanıdık olan bir isim ile karşılaştı. Koehn bir dizi yeni araştırma yapmasından sonra bir müze yöneticisi ile karşılaşmıştı. Bu kişi Joseph de Beer idi. Onun mükemmel bir ünü vardı ve Goedertier'in eski bir tanıdığıydı. O da Arsène'nin bir hırsız olmadığına inanıyordu, onun yalnızca bir aracı olduğunu düşünüyordu. Ne olduğunu tam olarak bilen üç kişinin olduğuna kanaat getirmişti: Katedral yöneticisi Van den Gheny, sanat simsarı Emil Renders ve . . . Leo Van Puyvelde.

Ben okuduklarıma inanamıyordum. Tartışma birdenbire avukat De Vos'dan sanat dünyasının içindekilere kaymıştı. Benim dostum ve hocam olan Van Puyvelde'nin ismi nasıl olur da böyle bir suç vakasının içine karışırdı? De Beer'e göre Van Puyvelde bilinmeyen nedenlerle panoyu araştırmak istemişti fakat

katedral yöneticisi Van den Gheyn onun önünü kesmişti. Bundan dolayı Van Puyvelde Renders aracılığıyla panoyu çalmıştı. Goedertier bunu çözmüştü ve suçluyu yakalamıştı. Acaba müze yöneticisi saçma mı konuşuyordu ve ben Koehn ile aynı tutumu benimseyerek onun saçma olduğunu gözardı etmeli miydim? Odamın içinde tur atarak, Renders'in bu olayın içinde olabileceği kanaatine vardım. Altaussee'de onun kurnazlıkla pek çok anlaşma yaptığını duymuştum. Ancak hoşlandığım biri olduğu için onu basit bir şekilde şüpheliler arasından çıkarmıştım. Bu özellikle güçlü bir yasal anlaşma değildi. Onun yaptığı şey panonun çalınma soruşturmasını çok kötü bir şekilde gerçekleştirmek miydi? Müttefiklerden başka birinin bu özel belgeleri görüp görmediğini merak ettim. Belki de bu nedenle dosyalar ona değil bana verilmişti.

Okumuş olduğum her şeyi göz önünde bulundurmaya çalıştım. Konunun uzmanları bir başyapıtın çok özel bir kısmını çalmışlardı. Polis araştırması öylesine kötüydü ki onları budalalık ile suçlamak yeterli olmazdı. Fidye müzakeresi çok gülünç bir şekilde yapılmıştı. İstenen miktara karşın ödenen para saçmaydı. Vaka kaçınılmaz olarak bir çıkmaza sokulmuştu. "Baş araştırmacı" De Heem inatçılığı ile bunu yapmıştı. Hırsızlıktan kısa bir süre sonra tanınan bir kişi kalp krizi geçirmişti ve doktor onu en yakın hastaneye götürmek yerine yerel caddeler boyunca gezdirmişti. Böylece onun hayatının daha fazla tehlike altına girmesine neden olmuştu. Onun avukatına göre, ölen adam son saniyelerinde bir itirafta bulunmuştu. Bu, gerçeklikten çok bir B-sınıfı film senaryosuna benziyordu. Sonrasında kimin neyi, ne zaman ve nerede bulduğunun belirsiz olduğu bir kanıt ortaya çıkıyordu. İkinci polis araştırması ilkinden daha kötüydü. Dosya resmi olarak kapanmıştı fakat şef araştırmacı en önemli belge-

leri evinde bulunduruyordu. Avukat politik kariyerini ilerletiyor ve bir senatör oluyordu. Bir Alman belirsiz bir komuta zinciri ile gelmiş ve pek olası olmayan bir mutemete dönüşmüştü. O tüm araştırmayı yeniden gözden geçirmiş ve daha önce polisin yaptığı araştırmaları çürütecek sonuçlara ulaşmıştı. O ölen adamı değil onun çevresindeki bazı tanıkları şüpheliler listesine almıştı. Ancak araştırmalarını ilerletmeden önce ilk şüpheli ölmüştü. Bu ne karmaşık bir durumdu!

Emil Renders ile görüş alışverişinde bulunulmasına Koehn bile çözüm olmamıştı. Savaş sırasında Van Puyvelde Londra'daydı ve böylece Koehn onunla görüşememişti. O Van den Ghenyn'i yeniden sorguladığında olayın belirsizliğinde herhangi bir değişiklik olmamıştı. Ancak yine de katedral yöneticisi ile düzenli olarak temasta bulunmayı sürdürmüştü. Özellikle "sprituel meseleler"de konuşuyorlardı. Daha sonra 5 Eylül 1943'te Koehn sonunda kendisini yönlendirecek bir şey yazmıştı. Bir önceki günü katedralde yeraltı mahzeninde geçirmişti ve Max Winders ile X-ışını araştırması olasılığı hakkında konuşmuştu. O günün koşullarına göre bunu yapmak herhangi bir sonuç ortaya koymayacaktı, ertesi gün şöyle yazmıştı:

Eindlich! V. hat die Lösung. Nachricht geschickt.

(Nihayet! V sonuca ulaştı. Mesaj gönderildi).

"Nihayet" sözcüğü kullanması onun rahatladığını gösteriyordu. Bu bir hamle yapıldığının işaretiydi. V'nin kim olduğunu belirtmemişti. Ayrıca Koehn'in kime mesaj gönderdiği de bir bilmeceydi. V. bu vakadaki pek çok kişi olabilirdi: Katedral yöneticisi Van den Gheyn, yardımcı zangoç van Bouchaute, Yargıç Van

Dinderachter (De Vos'un ilk bilgilendirdiği kişi), Van den Durpel (Goedertier'in evinde öldüğü kayınbiraderi) veya eğer V. bir ilk ismi temsil ediyorsa belki de Valère Goedertier.

Birdenbire Vanderveken ismi kafasına şimşek gibi çarptı. Koehn Kunstschutz için bir yolculuk raporu tutmuştu. Buna göre Fransız kasabası olan Pau'ya gitmişti. Burada Belçikalı bir adam ona etrafı gezdirmişti. O Jef Vanderveken'i "Büyük Alman İmparatorluğu'nun coşkulu bir destekçisi" olarak tanımlamıştı. Ben onun adını okuduğum an bu bende bir düşünceyi tetiklemişti. Çünkü Nazi sanat hırsızı Walter Andreas Hofer Altaussee'deki sorgulaması sırasında Vanderveken ismini vermişti. O Renders'in bir dostuydu. Onun bazı sanat eserlerini "ayarlamasına" yardımcı oluyordu. Ben Vanderveken'in Pau'ya Koehn ile birlikte gitmiş olmasına şaşırmamıştım. O yıllardır Van Eyck'ın eserleri üzerine çalışmalar yapmıştı ve 1939 yılında çalınmış olan pano ile yer değiştirilmesi için *Adil Yargıçlar*'ın bir reprodüksiyonunu yapmıştı. Onun kopyası Pau'ya gönderilmemişti ve bu nedenle o kesin olarak kendisininki değil Van Eyck'ın eseri için oraya gitmişti. Ben Vanderveken'in bir Nazi hayranı olduğundan bir saniye için bile şüphe duymamıştım. O Koehn'e yardım etmeye hazırdı. Hofer, Vanderveken ile benzer görüşleri paylaşan biriydi. Vanderveken'e 18 Aralık 1942'de (De Vos'un ölümünden kısa bir süre sonra) bir mektup yazmıştı. Mektupta "Van Eyck benim hobimdir ve ben onun hayalini kuruyorum. Geçici heves olarak ben felsefe alanında bazı ilgi çekici keşifler yapmıştım ve şimdi herkes için onun dehasının kavranabildiği bir konum içindeyim" diye yazmıştı. O bir reprodüktördü ve resim teknikleri açısından "ilgi çekici keşifler" bulmak Vanderveken için olanaklıydı. Ancak "felsefe" açısından ne yapmış olabilirdi? Ayrıca "herkes için kavranabilir" ifadesiyle ne demek

istiyordu? Herkes ile gerçekte kimi kastediyordu? Tüm gezegendeki herkes mi? Sanat dünyasındaki herkes mi? Yoksa ve benim bu vaka hakkında çok fazla paranoyak olmam nedeniyle hırsızlığa bulaşmış olan grup içindeki herkes mi? Herhangi bir vakada, Vanderveken, Van der Gheyn olarak Koehn'in bulmacası içindeki kayıp parça için iyi bir aday olarak görülebilirdi.

Bu kez Alman araştırmacı açıkça bir şeyin izi üzerindeydi çünkü döndükten iki hafta sonra dosyaları De Heem'e geri vermişti. Ghent'teki belgeleri paketlemeye başlamıştı. Ben dosyaların son yapraklarından bunu anlıyordum. Bir hatıra notu olarak bulduğum tek şey yeni bir yöne gidildiğini gösteriyordu. Von Craushaar Koehn'in doğu cephesine olan yolculuğunun kısa bir ertelemesine razı olmuştu! Henry Koehn, bir şey bulmak için yorulmak bilmez bir şekilde araştırma yapan adam ve açık bir şekilde bunu bulma yolunda önemli mesafeler kat etmiş (veya belki de zaten bulmuş) biri olmasına karşın şimdi Ruslar ile savaşmaya gönderiliyordu. Naziler Şubat 1943'te Stalingrad'ı kaybetmişlerdi ve sınır çizgisini koruyamıyorlardı. Bu dönemde, Ruslar saldırıya geçmişlerdi. Naziler sahip oldukları her şeyi doğu cephesine göndermeye başlamışlardı. Rusların Almanya'yı istila etmemeleri için her türlü kaynaklarını kullanıyorlardı. Cepheye gitmesi durumunda Koehn'in yaşamını sürdürmesi de küçük bir olasılıktı çünkü orada askerler araba dolusu olarak ölüyorlardı. Bu durum benim vakanın çözümüne ilişkin olarak umudumu azaltmıştı. Ve onun araştırmalarının kesin sonucu dosyaların içinde bulunmuyordu.

Bir süre boyunca, Van Pugvelde'nin isminin ortadan kaybolduğu belgeleri incelemem gerekip gerekmediğini düşündüm. Bunu yapmadım. Bunun yerine Schwarz, Von Craushaar ve Koehn'e karşı suçlayıcı olabileceğine inandığım belgeleri in-

celemeye karar verdim. Geri kalanını Washington'a gönderdim. Orada mikrofilm haline getirilebilir ve Koblenz arşivlerinde saklanabilirlerdi. Kendi kapsamlı raporumu bir karton dosya içine yerleştirdim, koltuğumun altına aldım. Belgeler üzerinde çalışarak haftalar geçirdim ve yaptığımın iyi bir fikir olduğuna kanaat getirdim. Tüm vakanın beni büyülediğini inkâr etmeyeceğim. Okuduğum her şeyden sonra ve Nazilerin en yüksek kademelerinin yapısını bilerek olayı deşmeyi sürdürme yönünde coşkulu bir dürtü hissettim. Bu yalnızca benim sanata olan sevgimden kaynaklanmıyordu. Aslında böyle bir sevginin yapabileceği hiçbir şey yoktu. Eğer panoyu bulabilirsem kendi adım sanat dünyasının içinde yer alacaktı ve bu hiçbir akademik unvanın sağlayamayacağı bir ödüldü. Benim şimdiki tek merak ettiğim şey Van't Sant'ı araştırmamı sürdürmeme izin vermesi için ikna etme konusundaydı.

3
Okült Naziler

BİR RESİMDEN DAHA FAZLASI

Münih'te dosyaları inceledikten sonra raporumu Van't Sant'a sunmuştum. Bu dönemde Hollanda hükümeti Hague'a dönmüştü fakat Van't Sant İngiltere'de kalmıştı. Bunun temel nedeni ona karşı yapılan politik eleştiriler ve suçlamalardı. Söylentilere göre politik çevrelerde ondan nefret ediliyordu. O Kraliçe'ye gördüğü ve duyduğu her şey hakkında brifingler vermişti. Kraliçe'den bazı sırların saklanması o zaman politikacıların yaygın olarak yaptıkları bir şeydi. Van't Sant buna uygun davranmadığı için dışlanmıştı. Zaten o kendisini Londra'da daha rahat hissediyordu. Orada İngiliz Haberalma Servisi SIS (M16) ve Amerikalılar arasında yakın dostlukları vardı.

Ben Hollanda'ya geri dönme konusunda çok istekli değildim. Savaş sonrasında kendimi orada konumlandıramıyordum. Orada çok güzel çocukluk anılarım vardı ve özlemini çektiğim yerler vardı. Yine de Almanya'da kalmayı tercih ettim ve bu kadar yaklaşmışken panonun izini sürmek istiyordum. Bir yıl boyunca görevli olarak Londra'da bulunacaktım ve bir askeri uçağın kargo bölümünde yolculuk yaparak Londra'ya ulaştım.

Orada Hollanda topluluğunun dağıldığını görmek ilginç bir deneyimdi. Diğer yabancıların da çoğu ayrılmıştı ve dostum Jonathan bile büyük bir şirkette çalışmak için Amerika'ya gitmişti. Raporunda ben panoyu bulmak üzere olduğum ve yalnızca bazı gevşek uçları birbirine bağlamam gerektiği izlenimi vermiştim. Ben kendi iyimserliğimi abartmıştım çünkü hem zamana hem de uygun kaynaklara ihtiyacım vardı. Yapılması gereken hâlâ çok fazla iş vardı. Bunlar için Münih CCP'nin yardımı gerekiyordu. ALIU'dan Faison veya Smyth'in itiraz edecekleri kaygısını taşıyordum. Her ne kadar raporum iyi karşılanmış olsa da henüz somut bir sonuca ulaşamamıştım. SIS şefi Stewart Menzies'e bile bir özet göndermiştim. Onların benim araştırmalarımı sürdürmemi istedikleri açıktı; geriye kalan soru bunun nasıl düzenleneceği idi. Amerikalılara çok fazla saygı duymama karşın ALIU komuta zinciri içinde çalışmak istemiyordum. Bunu yapmam durumunda onların emirlerini uygulamak dışında bir seçenek olmayacaktı. Benim kararım İngiliz MI6 için çalışmak ve resmi olarak onların komutası altında olmak şeklindeydi. Ben emirleri onların yetkililerinden alacaktım; Münih'teki kişilere vakanın gidişatını bildirebilir ve böylece onların işbirliğini sağlayabilirdim. Emir almak ayrıca Koehn'i sorgulamam gibi etkinliklerin yasallığını güvence altına alacaktı. Modern anlamda böylesine geniş bir yetkili grubundan emirler almak olayın geniş ölçekte araştırılmasını sağlayacaktı. İki hafta sonra Almanya'ya geri dönmüştüm. Kargo uçağına doğru yürürken hâlâ babam gibi bir gizli ajan olduğumu düşünüyordum. Onun benimle gurur duyuyor olmasını umuyordum.

Dönerken benim aradığım insanları bulmanın hiç de kolay olmayacağını düşünüyordum. Nazi partisi mali işlerinden sorumlu olan Schwarz Müttefiklerin öncellikli arama listesinde

bulunuyordu. Onlar kayıp bir panodan çok daha ciddi meseleler için onu parmaklıklar ardına atmak istiyorlardı. Bir mali işler sorumlusu olarak para akışına ilişkin her şeyi biliyordu. Bildikleri arasında Hitler'i gizlice destekleyen bağışçıların isimleri de vardı. Onun isim listesi patlama etkisi yaratabilirdi. Ben gizli servis içindeki rütbemi, görevimi ve yetkimi biliyordum. Ona yakın olarak bilgi sahibi olmam kolay değildi. Koehn bu açıdan daha kolay ulaşılabilir biriydi. Savaş sonrasında Almanya kaos içindeydi. Savaş sırasında Nazi askerleri doğrudan ulaşamadıkları kişilerin anne, eş ve çocuklarını öldürmüşlerdi. Geceler boyunca ateş bombaları ve gün boyunca patlayıcılar kullanmışlardı. Neyse ki zafer kazananlar onları savaş mahkemesinin önüne çıkararak hesap vermelerini sağlayacaklardı. Milyonlarca göçmen ülkenin her tarafına dağılmışlardı. Onlar yemek ve kayıp sevdiklerini arıyorlardı; ve eski askerler, gözaltı kamplarında kilitli değillerse, yavaş yavaş evlerine geri dönmenin yolunu arıyorlardı. Koehn ismi bu ülkede İngiltere ve Birleşik Devletler'de Johnson ismi kadar yaygındı. Ayrıca Yahudi ismi olan Cohen'in bir türevi olarak kullanılan Coehn'in bozulmuş bir hali olarak Koehn kullanılması da kötü bir şaka gibiydi.

En azından Von Craushaar hızlı bir şekilde yerleşmişti ve ben kendi adıma bunu bir "teselli ödülü" olarak algılamıştım. Araştırmalarımı tek başıma gerçekleştirecektim; bu beni olması gerekenden daha sinirli yapıyordu. Tehdit etme ve psiko-duygusal şantaj dahil olmak üzere tüm sorgulama tekniklerini uygulayacaktım. Bütün bunlar olurken kendimi istekli, kibar ve düzgün bir adamın karşısında otururken buldum. Nazi zalimliğini zihinde canlandırmak bazen çok zordu. Von Craushaar gibi bir adamın böylesine ürkütücü bir rejimin bir parçası olması inanılmaz görünüyordu.

Bizim gözlerimiz ilk kez olarak karşılaştığında, bu duruma nasıl yaklaşacağımdan emin değildim. Tereddütsüz bir şekilde onun karşısına oturdum, kendimi tanıttım ve herhangi bir soruya yanıt vermek zorunda olmadığı konusunda onu bilgilendirdim. Ayrıca ya doğru yanıt vermesini ya da hiç yanıt vermemesini istedim. Kişisel ayrıntıların onaylanmasından sonra kısa bir süre boyunca genel olarak askeri yönetim içindeki etkinlik ve görevler hakkında konuştuk. Yavaş yavaş ben Koehn'e emir verdiğini hatırlayıp hatırlamadığı sorusuna geldim. Ona göre, emir telefon aracılığıyla ulaşmıştı, doğrudan doğruya güvenlik servisinin başındaki kişi olan Walter Schellenburg tarafından verilmişti. O emri Heinrich Himmler adına vermişti. Ben Schellenberg ismini iyi biliyordum. O Alman istihbaratının tepesindeki isimdi. Çabaları batı cephesinde yoğunlaşmıştı. Meslektaşı Reinhard Gehlen ise Doğu Cephesi ve Komünistler üzerine odaklanmıştı. Schellenberg bir defasında düşen bir uçakta Himmler'in hayatını kurtarmıştı. Bu eylemi onu Himmler'in koruması altına girmesini sağlamıştı. Himmler onu babacan bir tavırla "Benjamin" olarak çağırıyordu. Bu başka bir gülünç Nazi patolojik durumuydu: Yahudilerin başlıca katillerinden birisi himayesi altına aldığı kişiye bir Yahudi rumuzu vermişti. Schellenberg, Himmer'in bir sırdaşıydı ve Koehn'in onu neden SD içinde adlandırdığı açığa çıkmıştı.

Van Craushaar'a göre, Koehn'in araştırması en yüksek gizlilik seviyesindeydi ve birim şefi Eugen Löffler bile onun yaptığı iş hakkında bilgiye sahip değildi. Himmler tüm meselenin çevresine bir bulut örmüştü. Ayrıca Propaganda Bakanı Goebbels bile konu dışında tutulmuştu çünkü o ve Himmler anlaşamıyordu. Himmler'in ilgi alanı spritüel konular, Alman kültürü ve bilimiydi. Goebbels dünyayı bir pragmatik ve propaganda bakış

açısından görüyordu. Ona göre biçim içerikten daha önemliydi. Bu bilgi ile ben Goebbels'i listemden kesin olarak çıkarabilirdim.

Koehn'e ilişkin olarak onun Doğu Cephesi'ne gönderilmesinin bulmacayı çözdüğüne inanıldığı için ertelendiğini söyledi. Von Craushaar çözümün ne olduğunu bilmiyordu. Ben ona Koehn'in anı defterindeki "V." kim olabilir diye sordum. Von Craushaar bu soruma yanıt verme konusunda yavaş davrandığı duygusuna sahip oldum. "Bu pek çok kişi olabilir" diyerek muğlak bir yanıt verdi. Ben bu konuda baskımı sürdürdüm ve onun belki de Wilhelm Vahrenkamp olabileceğini, bu kişinin Himmler için sanat eseri alımlarını yürüttüğünü söyledim. Von Craushaar onaylama anlamında başını sallamakta tereddüt etmedi. Onun tepkisi öylesine kısaydı ki V'nin kim olduğu hakkında bir kanaat elde edemedim. Ben ona bakarak bekleyişimi sürdürdüm. Von Craushaar benim konuyu değiştirmeyeceğimin farkına varmıştı ve derin bir nefes aldı. "Sen bana yanıt vermek zorunda olmadığımı söylemiştin. Koehn'in etkinliklerine ilişkin olarak ben yanıtlarımı sınırlamam gerektiğine inanıyorum, kendi güvenliğim ve ailemin güvenliği için bunu yapmalıyım" dedi. Onun tehlikede olduğunu düşünmesine şaşırmıştım. Aramızdaki masaya bakmıştı. Ben sessiz kaldım. "Konuya ilişkin varsayımların araştırma konusunda henüz çok fazla ilerlemediğini gösteriyor" dedi.

Von Craushaar daha canlı olmuştu. Bir SS subayı olarak, açık bir şekilde kapalı kapılar ardında neler olduğu hakkında çok fazla şey biliyordu. Ona kendisinin bu konuda herhangi bir suça karışmamış olması durumunda raporumda ondan aldığım bilgileri kaynak göstermeksizin kullanabileceğimi söyledim. Benimle açık ve güvenerek konuşabileceğini ekledim. Bu sözlerim istediğim etkiyi yarattı. Tereddütlü bir şekilde SS'in hem içinde hem

de dışında savaşın kaybedildiğini kabul edemeyecek güçler olduğunu söyledi. Onlar kendi hedeflerine ulaşmak için girişimde bulunmaktan çekinmeyeceklerdi. Bunu Dördüncü İmparatorluk için mücadele olarak betimlemişti. Ona Kurtadamlardan mı bahsediyorsun diye sordum. Kurtadamlar ifadesinin onun zihninde bir korku yarattığını gördüm. Eğer onlar Von Craushaar'ın konuştuğunu öğrenirlerse onu hayatta bırakmayabilirlerdi. Ancak ben Von Eyck'ın resimlerine ilişkin olarak her şeyi öğrenmek zorundaydım. O yine Himmler'in kendisine kişisel olarak emir verdiğini söyledi. Benim yüzümde şaşkınlığım belli oluyordu.

Von Craushaar benim Longinus Mızrağı'nı bilip bilmediğimi sordu. Folklore göre, İsa'nın öldüğünün onaylanması için yanında bir mızrak parçalanmıştı. Daha sonraki yüzyıllarda bu mızrak veya en azından onun metal ucu Charlemagne ve Napoleon gibi büyük liderlerin çoğu tarafından araştırılmıştı. Mızrak uçları hayvan başlarını süslemek için kullanılırdı çünkü onun gücünün sahibine geçeceği düşünülürdü. Bu güç hem iyi hem de kötü yönde kullanılabilirdi. Londra'da antroposofist Walter Stein Müttefikleri Hitler'in bu mızrağa sahip olduğuna inandırmaya çalışmıştı. Çarmıha gerilmiş olan İsa'nın dördüncü ve beşinci kaburga kemikleri arasında bu mızrağın izinin olduğu söylenmiştir. Stein'e göre, Longinus İsa'ya bu mızrağı saplamıştır. Romalılar döneminde sayısız insan çarmıha gerilmişti. Romalı olmayan kişilerin hayatının hiçbir değeri yoktu, bu nedenle onlara herhangi bir şekilde acınmazdı. Öykü Roma Katolik propagandası olarak anlatılmıştır.

Viyana'daki bir müzede antik dönemlerden kalma bir mızrak ucu saklanmaktaydı. Stein, Hitler'in okült güçleri nedeniyle bu nesneyi alma niyetinde olduğuna inanıyordu. Ancak bu açık bir şekilde doğru değildi. Onun alındığı doğruydu fakat sayısız

başka müze nesneleri ile birlikte alınmıştı. Bunlar Nazilerin sanat hazinelerini yağmalamasından başka bir şey değildi. Müzedeki mızrak ucu yüzyıllık bir zanaat eseriydi. Charlemagne'nin eline geçmiş bile olabilirdi. Charlemagne tarihi üzerine yapılan araştırmalar Roma Katoliklerinin nasıl dayatmalarda bulunduklarını göstermektedir. Gerçek mızrak ucu yerine sahtesinin ona verilmiş olması muhtemeldir. Stein öykünün kanıtlanamayacağını kabul etmektedir. Bu nedenle o pek çok çevre tarafından ciddiye alınmamıştır. Ancak savaş sonrasında ittifak güçleri bir Nuremberg sığınağında mızrak ucu bulmuşlardır. O kötü bir kumaş içine sarılmıştır, büyük boyutlu bir sigara ebadındadır. Başka müzelerde bunlardan yüzlercesi bulunmaktadır. Hitler bu nesneye çok fazla anlam yüklemiş olamaz. Gerçekten güçlü olan bir okült nesne Nuremberg'de genel bir depoda bırakılmazdı. Böyle bir nesne kişinin evinde saklayacağı bir şey olurdu.

Von Craushaar Nazilerin de onun sahte olduğu düşüncesine vardıklarını onayladı. Bir Nazi tarih enstitüsü olan Ahnenerbe Cermen halkların antik tarihlerini ve dini, spritüel çıkış noktalarını incelemişti. Ben onların bizim sahip olduğumuz ile aynı gerekçelerle sonuçlara ulaşıp ulaşmadıklarını sorduğumda Von Craushaar konuyu değiştirdi ve Himmler'e ne olduğunu bilip bilmediğimi sordu. Ben onun mahkûm olduğunu ve zehirle intihar ettiğini söyledim. Onun yerde yatan bir fotoğrafı yayınlanmıştı, gözleri kapalıydı. Von Craushaar tırnaklarını kemirdi. "Onun ölmüş olduğuna ikna olmam için gözleri kapalı bir adamın fotoğrafından daha fazlasına ihtiyacım var" dedi. SS subayı beni şaşırtmayı sürdürüyordu. Yalnızca kurtadamlardan değil, aynı zamanda Himmler'den de korkuyordu muydu? Bir an için ittifak güçleri dünyayı neden Himmler'in öldüğüne inandırmaya çalışsınlar ki diye düşündüm. Belki de onunla gizli bir anlaşma

yapmışlardı ve intihar etmiş gibi göstererek onu serbest bırakmışlardı? Von Craushaar pano hırsızlığının Himmler'in geçmişiyle ve SS'nin bir elit birimiyle bağlantılı olduğunu öne sürdü. Sandalyesinde rahatsız bir şekilde oturuyordu ve temiz hava almak için dışarı çıkmak istediğini söyledi. Ben temiz hava almanın gerçek neden olup olmadığını merak ettim. Belki de bizim konuşmamızı yakındaki birilerinin dinlemesinden kuşkulanıyordu? Uzun süredir konuşuyor olduğumuz için bunu kabul ettim. Dışarı çıktığında bir karara varmış olarak geri dönecekti. Daha fazla teşvik etmeye gerek kalmaksızın, SS'nin arkaplanı ile bağlantılar kurmaya başladı. Ben onun bilgiçlik taslayan ses tonunu gözardı ettim, o kendi oğluna yaşam hakkında ders veren bir baba gibiydi.

SS'İN ARKAPLANI

"Sen bir Hollandalısın, dünya tarihi içinde eşi benzeri olmayacak şekilde büyük insanlar yetiştiren bir ulusun soyundan geliyorsun. Ticaret, sanat ve politika alanında sizin ülkeniz klasik dönemlerin halklarıyla bile rekabet etmişsinizdir. Ayrıca fiziksel olarak sizin halkınız göz kamaştırır; senin gibi simetrik oranlara sahip güzel insanlarınız vardır. Sen ırkının iyi bir örneğisin." Von Craushaar'ın övgüleri beni bir an için soluksuz bıraktı. Doğal olarak, onun şiirsel anlatımı içinde bir donukluk vardı fakat ben kompliman olarak bunun tadını çıkarmayı tercih etmiştim. Von Craushaar birkaç saniye boyunca sessiz kaldı. "Ben komplimanlarımı gerçeklik ile geçiştirmediğine dikkat ettim." Ben

kendimi yakalanmış hissettim. Konuşmasına devam etti: "Herkes kompliman yapılmasına karşı hassastır—Birinci seçilmiş olmayı, belki de Tanrı tarafından gönderilmiş olmayı duymak hoşuna gider. Bu Birinci Dünya Savaşı sonrasında yenilgiye uğramış ve parçalanmış olan bizim ulusumuz için de geçerlidir.

Von Craushaar yenilgi ve Versay Antlaşması'nın Almanları nasıl yıkıntıya sürüklediğini tanımladı. O günlerde insanlar sokaklarda açlıktan ölüyorlardı, tüm Alman endüstri sektörü parçalanmıştı ve toprakları yağmalanmıştı. İnsanlar ve askerler kendi hükümetleri tarafından ihanete uğradıklarını hissediyorlardı. Böyle bir ortamda Adolf Hitler çıktı ve yavaş fakat emin adımlarla ilerlemeler kaybetti, Almanya'nın düze çıkması hakkında umut veren söylemlerde bulundu.

Hitler'in partisi NSDAP gelişmeye başladığında Komünist Parti ile aralarındaki sürtüşmeler de artmaya başladı. Toplantılar sıklıkla şiddet nedeniyle yarım kalıyordu. Bunun nedeni NSDAP'ın Saaldienst adlı bir güvenlik birimi kurmuş olmasıydı. Salon güvenliği hızlı bir şekilde partinin güvenlik grubuna geçiriliyordu. Bu grubun adı Sturmabteilung veya SA idi. Hitler, SA dışında Stosstrupp Hitler adlı bir bodyguard birimi oluşturmuştu; onlar yüz güçlü adamdan oluşuyordu ve Totenkopf (Kafatası ve Kemikler) amblemi taşıyorlardı. Bu amblem Birinci Dünya Savaşı sırasında da kullanılmıştı.

1923 sonbaharında hemen hemen tüm Alman eyaletlerinde kaos hakimdi. 8 Kasım'da tarihi bir an yaşandı. Hitler güney eyaleti Bavyera'nın üç en önemli lideri ile bir Münih bira salonunda buluşmuştu. Komünistler Almanya'da bir darbe planlıyorlardı, bu nedenle bu toplantı onlara bir adım atmak için ideal bir fırsat sunmuştu. Hitler SA'ya darbe girişiminde bulunan kişileri hapse atma emri vermişti. Saldırı biriminin önünde Heinrich

Himmler yürüyordu, kronik ve o anda mide sorunları yaşamasına karşın gururlu bir şekilde ilerliyordu. 9 Kasım sabahı erken saatlerde onlar saldırılarını gerçekleştirmek üzereyken bir polis kordonu ile karşı karşıya kalmışlardı. Polis acımasızca ateş açmıştı. Hitler tutuklandı ve dostu, sırdaşı Rudelf Hess ile hapishaneye kondu. Onun *Mein Kampf* (Kavgam) kitabını yazdığı yer burasıdır. Göring gibi başka liderler ülkeden kaçmışlardı. Hitler cezasının tamamını çekmeye zorlanmadı ve 1924 yılında serbest bırakıldı. Onun erkenden serbest bırakılmasını hiç kimse sorgulamamıştı. Bu kendi içinde onu koruyan gizli bir güç olduğunun işareti olarak görülmüştü. Hitler hem NSDAP hem de SA'yı yeniden yapılandırdı. SA'nın yanı sıra 1925'te Stosstrupp Hitler bodyguard üyelerini yeniden oluşturdu; onlar artık Schutzstaffal adı altında faaliyette bulunacaklardı ve kısa süre içinde adı SS olarak kısaltıldı. SS elit bir güç oldu ve üyeleri için sıkı kurallar vardı. Yalnızca disiplinli, güçlü ve sağlıklı kişiler Hitler'e kayıtsız şartsız kişisel sadakat ile bağlı olarak kabul ediliyordu. Ve doğal olarak, onlar sert, iyi eğitimli savaşçılardı.

Himmler bir çocukken zayıf bir bünyeye sahip olmasına karşın zeki ve organizasyon oluşturma konusunda büyük bir yeteneğe sahip olan biriydi. Tarih ve din konularına tutkulu olan başarılı bir öğrenciydi. Dindar bir Roma Katolik ailesinde yetişmişti ve gençliğinde inançlı ve kiliseye düzenli olarak giden birisiydi. Birinci Dünya Savaşı'nda orduya başvurmuş fakat yaşının küçük olması nedeniyle reddedilmişti. Ancak yine de politikaya ilgisi devam etmiş ve 1923 yazında NSDAP'ın bir üyesi olmuştu. Hitler'in tutuklanmasından sonra NSDAP dağılmıştı fakat Himmler eylemi canlı tutma konusunda yorulmak bilmez bir çaba içindeydi. Hitler'in dönüş anı için eylemi canlı tutu-

yordu. Hitler onu bu nedenle tanıdı ve onu 1925 yılında güney Bavyera'da partinin bölge lideri yaptı. Bir yıl içinde Himmler, Hitler'in en yakın personel üyesi olmak için çalıştı.

Başlangıçta Himmler SS içinde göze çarpan bir role sahip değildi. Ancak başlangıçtan itibaren Hitler'i SS'i ulusal elit bir birliğe dönüştürme yönünde ikna etmeye çalıştı. Artık Himmler Katolik Kilisesinden uzaklaşmıştı fakat yüzyıllar boyunca kendisini yapılandırmış olan bu kuruma değer veriyordu. Cizvit aydınlar sınıfı ve Engizisyonun karışımı olan bir organizasyon oluşturdu. Bu propaganda gücü ile ileri taşınıyordu ve aynı zamanda Nazi öğretileri için tehdit oluşturabilecek tüm öğeleri "saflaştırıyordu." Her şeyin ötesinde bu devletin sırlarını koruyacak bir organizasyondu.

Hitler yavaş yavaş Himmler tarafından ikna edildi ve kendisini 1929'da SS'nin ulusal lideri (Reichführer) olarak ilan etti. Bu kısa gözlüklü adam SS'nin tüm yapısını yeniden organize etti. Onun kendini adaması mutlaktı. Goebbels ve Göring gibi parti içindeki diğer üst düzey kişiliklerin ise sıradan olduğunu düşünüyordu. Resmi olarak SS, SA'nın sorumluluğu altında kalmıştı fakat Hitler SA'nın müdahaleye olanak tanımadığı durumlarda doğrudan doğruya SS'ye gündelik etkinlikler emri veriyordu. SA, halen yapılı çocuklar ve sokak savaşçılarının bir toplaması olarak bypas edilme tehlikesini hissetti ve direnmeye başladı. SA ve SS arasındaki anlaşmazlık artmaya başladı ve sonuçta SA liderlerinin elenmesiyle sonuçlandı. Bundan sonrasında SA bir kukla lider tarafından yönetilmeye başlandı ve Himmler'in SS'i dokunulmaz olurken onların rolü azaldı.

SS RİTÜELLERİ

Von Craushaar SS'nin birkaç bölüme ayrıldığını açıklamıştı: Algemeine SS (Genel SS), Waffen SS (Silahlı SS), Totenkoptuarbende (TV, Ölümün Başı Birimi) ve Verfugungstruppe (VT, Özel operasyonlar için Savaş Destek Kuvveti). Algemaine SS, NSDAP'ın genel organizasyonuydu. 1933 yılında İmparatorluğun Şansölyesi unvanı alacak olan Hitler'den sonra politik ve yönetim pozisyonlarını doldurmuştur. Onlar parti tarafından finanse edilmiştir, mali işler yetkilisi Schwarz parasal işleri ayarlamıştır. Schwarz ayrıca bir darbe girişiminde bulunmuştur ve o zamandan beri Himmler'in bir dostu olmuştur. Himmler onu SS içinde en yüksek rütbeli subay seviyesine çıkarmıştır. Bu durum Schwarz'ın neden Koehn'in faturalarını ödediğini açıklamaktadır ve böylece bulmacanın bir parçası çözülmüştür. Von Craushaar yönetim niteliklerine bağlı olarak otomatikman Algemeine SS'e atanmıştır. O kendi ulusunun onurunu onarmaya yardımcı olmak için bunu bir fırsat olarak görmüştür.

Waffen SS silahlı bir savaş makinesiydi. Hitler'in kişisel güvenliğinden sorumlu olan özel bir birim (Leibstandarte Hitler) idi. Her üyesi sadakat yemini ederdi. Von Craushaar Waffen SS'in bazı üyelerinin gizli bir tertip oluşturduklarını biliyordu fakat bunun ne olduğu hakkında bilgisi kısıtlıydı. Onun bildiği her şey çok sayıda açık ritüel içerecek şekilde, dolaylı olarak gerçekleştiriliyordu. Kabul töreni eski putperest kültleri üzerine temellenmişti. Bu Hıristiyan-öncesi kültlerde, tıpkı daha sonra Hürmasonlarda olduğu gibi, ölüm ve yeniden diriliş ritüelleri önemli

bir rol oynuyordu. Çıkışı eski Hint-Cermen kast sistemlerine dayanan bir loca sistemi vardı. Kulaktan kulağa yayılan öykülere göre, Himmler kendi elit grubunu Cermen Şövalyeleri düzenine dönüştürmek istiyordu. O Hitler'e sadakat yeminin yanı sıra bir gizlilik yemini talebinde bulunuyordu. Bu yeminin ismi *Solis Sacerdotibos* (Yalnızca Başlangıç İçin) idi ve ilk harfleri yine SS'di. Doğal olarak, Von Craushaar yeminin metnini bilmiyordu çünkü o bir üye değildi. Himmler'in Katolik kökleri yeminlerin Latince yapılmasına yöneltmiştir fakat bu dönemde çoğu Romalılar üzerine temellenmiştir. Adı kötüye çıkmış olan el kaldırarak yapılan *Heil* selamlaması doğrudan doğruya Roma selamlaması Ave'den alınmıştır.

Kafatası ve çapraz kemiklerden oluşan Totenkopf amblemi Waffen SS'in kendisinin oluşturduğu ilk ritüel kod olmuştur. Kodlar ve simgeler pek çok şekilde kullanılmıştır. Bir dostu bir defasında Von Craushaar'a onların bazen Budistlerin kötülükleri kovma hareketine benzer bir el hareketi yaptıklarını söylemiştir. Bu hareket Budist öğretisinde Tarjani Mudra olarak bilinmektedir. Bu hareketin ilk kez görünmesi Ahnenerbe'nin Tibet'teki araştırmalarından sonra olmuştur. Heinrich Himmler kendisinin reenkarnasyon yaşadığı ve bir önceki yaşamında Alman İmparatoru Birinci Heinrich olduğu sonucuna ulaşmıştı. Hatta büyük masraflar yaparak Wewelsburg şatosunda mitsel bir iç kale yaptırmıştır. İç kale dinsel kült seremonileri için bir yer olarak düşünülmüştür ve Vatikan Romalı Katolikler için ne ise Almanlar için o olması amaçlanmıştır.

Gelişigüzel bir şekilde Von Craushaar'a Koehn'in ziyaret etmiş olduğu Reutte, Hohenschwangau ve Füsen adlı yerleri bilip bilmediğini sordum. Ona göre Hohenschwangau bir köy değil Schwangau yakınındaki bir şatoydu. Füssen aynı bölgede

bir köydü, perili öyküler tarzındaki Neuschwanstein şatosu yakınındaydı. Bu beni Neuschwenstein'in çalınmış bir sanat eseri için bir saklama yeri olabileceği düşüncesine sevk etti, fakat kısa süre içinde çalınmış bir Von Eyck panosunun orada bulunması durumunda bunun kulağıma geleceğini düşündüm. Açık bir şekilde, Koehn'in şatoya ve güney Fransa'daki kasabaya yaptığı ziyaretler Kunstschutz'un genel işleriyle ve *Adil Yargıçlar* panosu ile hiçbir ilgisi yoktu. Bir an için Ben Himmler'in panoyu Wewelsburg'daki şatoya götürmüş olabileceğini düşündüm. Von Craushaar böyle düşünmüyordu çünkü bu binanın işlerinin bitirilmesine çok zaman vardı. Ve altar eseri neden Altaussee'de saklanmış olsun diye düşündü. Ancak ne olursa olsun panonun Himmler'in Şövalyeleri'nin tertibi için ve onların spritüel veya dinsel dogmaları için özel bir anlamı olduğu açıktı.

Ben büyülenmiş olarak, Von Craushaar'ı dinlemiştim. Bir yandan öykü son derece inanılmazdı fakat bu Nazilerin milyonlarca masum insanı ölüme göndermesiyle eşit derecede inanılmazdı. Bu artık düzeltilemeyecek bir gerçeklikti. Ben ondan daha fazla spritüel kavram anlatmasını istediğim zaman, Von Craushaar kayıtsız bir şekilde omuzlarını silkti. O antik Cermen büyüklüğünün söylemi ile büyülenmişti. Çağdaş zamanlar onu geçmişten daha fazla ilgilendiriyordu. O bir Cermen Şövalyesi gibi bir atın üzerine oturmamıştı fakat ülkesinin yeniden inşa edilmesine yardımcı oluyordu. Bu nedenle mitolojik konulara daha fazla dalmak yerine yalnızca yönetim meselelerine ilişkin konuşmak istiyordu. Eğer ben daha fazlasını öğrenmek istiyorsam NSDAP'ın spritüel liderlerinin birinin izini sürmem daha iyi olurdu. Von Craushaar yapmacık bir şekilde gülümsedi. 1941 yılında İngilizler tarafından gözaltına alınmış olduğu için Rudolf Hess'i aramanın bir anlamı yoktu. Himm-

ler gibi Hess de okült, astroloji ve sayısız başka mistik konu hakkında aşırı meraka sahipti. Ben yanıt veremeden önce Von Craushaar, Alfred Rosenberg'i sorgulamanın daha iyi olacağını söyledi. Rosenberg, bir parti ideologu olarak bu tür şeyler hakkında herhangi birinden çok daha fazla şey biliyordu. Söylentiye göre o Nuremberg'de hapisteydi. Bir zamanlar Rosenberg Ahnenerbe ile işbirliği yapmıştı. Ancak daha sonrasında onlar birbirlerinin rakibi olmuşlardı. Bu nedenle Rosenberg durum hakkında daha fazla şey açıklamak isteyebilirdi. Ben bir tür referans niteliğinde olarak Von Craushaar'ın ismini kullanmak istiyordum. Rosenberg'in karşısına tek başıma otursam bile onun tavsiyelerine ihtiyacım vardı. O dudaklarını büzdü. Bu günden sonra tüm konuşmayı unutmamın benim için daha fazla tercih edilir bir şey olacağını söyledi.

Bu noktada, bir soru hâlâ benim canımı sıkıyordu. Von Craushaar neden benimle konuşmak için dışarı çıkmak istemişti? Bunun tek nedeni biraz temiz hava almak mıydı? Yanıtı baştansavma ve kafa karıştırıcıydı. SS ve doğudaki yönetimin bir üyesi olarak orada olan her şey hakkında bilgi sahibiydi. O kurtadamlardan gerçekten korkuyordu fakat Dördüncü İmparatorluk hırsı içinde olan tek kişiler onlar değildi. Erken dönemden itibaren Amerikan şirketleri dahil olmak üzere Batılı şirketler Hitler'in Komünizme karşı savaşına ilgi göstermişlerdi ve Almanların Yahudileri sınırdışı etmeleriyle pek ilgilenmemişlerdi. Von Craushaar, "dostum olmadan atın üzerine çıkamazsın" demişti. "Biz komünistlere karşı bu kadar fazla savaşabilecek göre sahip değildik—bu önemli yerlerdeki dostlar ve hatta üniversiteler aracılığıyla olmuştur. Eğer üstteki budalalar böylesine çılgınca şeyler yapmasalardı, şimdi dünya denizaşırı sömürgeleriyle Büyük İngiliz İmparatorluğu ve kıtasal Avrupa üzerinde yayılmış olan

Büyük Alman İmparatorluğu arasında bölünmüştü. Onların her ikisi de Amerika'nın dostlarıydılar ve birlikte mükemmel işler yapmışlardı. Bu güçler uyumazlar, benim iyi adamım. Ve ben bu bilgiyi etrafa yaymaktan korkuyorum."

Münih'teki odama geri döndüğüm zaman serseme dönmüş düşüncelerime çekidüzen vermeye çalışıyordum. Konunun yan unsurlarını ayırmak zorundaydım. Von Craushaar tüm sorulara dürüst yanıtlar vermişti. Himmler'in dinsel, hatta mistik arkaplanını anlamak panonun kendi simgeselliğini daha mantıklı bir zemine oturtmamı sağlamıştı. Ancak panoda buldukları şeyin ne olduğu konusunda hâlâ belirsizlikler vardı. Daha fazla kafa karıştırıcı olan şey Von Craushaar'ın Müttefikler arasında İngiliz ve Amerikan dostları hakkındaki söyledikleriydi. Bu beni rahatsız etmişti. Biz savaş sırasında iyi dost olmamış mıydık? Ben savaş boyunca pek çok tuhaf şeyin gerçekleştiğini kabul etmek zorundaydım, Rudolf Hess'in İngiltere'ye gelişi bunlardan birisiydi. 10 Mayıs 1941'de Hamilton Dükü'nü karşılamak için İskoçya'ya uçan Hess hakkında Londra'da bir kargaşa yaşanmış olduğunu hâlâ hatırlıyordum. Sonraki günlerde Hess'in durumu hakkında bizim liderlerimiz arasında pek çok rahatsızlıklar yaşanmıştı. Beni en fazla meraklandıran şey, şimdiki araştırmama bağlı olarak, Hess'in kendisini sürekli olarak okült ve dinsel meselelerle meşgul etmesiydi—o astroloji, telepati, dinsel kültler, vb. konularla aşırı ilgiliydi. Ben buna dikkat etmemiştim. Benim gözümde Nazilerin hepsi biraz çılgındı. Hess şimdi Nuremberg'deydi. İngiltere'de ona yakın birisinin ismi olmadıkça onun benimle görüşmesine izin vermezlerdi. Himmler'in bir hasmı olan Alfred Rosenberg araştırma emrini veren kişi olarak daha olası bir seçenek olarak görünüyordu.

ALFRED ROSENBERG

Alfred Rosenberg dört ayrı suçtan Nuremberg'teki mahkemede yargılanıyordu. Bunlardan birisi barışa karşı suç işlemekti. Askeri kodamanlar yargılanmadan önce onlarla konuşabilmeme izin verilmesi gerekiyordu. Tavsiye mektubu için Billy ile temas kurdum. Çünkü Nazi suçlarına karşı yükümlülükleri formülleştirme ile OSS ilgileniyordu. O Schwarz ile görüşme konusunda yardımcı olamamıştı ve yine Rosenberg vakasında buna itiraz edeceğini düşünüyordum. Rosenberg'e ilişkin bir dava zaten görülüyordu. Dolayısıyla onu resmi olarak sorgulamak artık olanaksızdı. Resmi sorgulama henüz tamamlanmamıştı. Bu koşullar altında benim yapmam gereken şey vakadan tamamen çekilmekti fakat ben çok takıntılıydım. Bu arada Billy benim soruşturmamın merkezinin Kurtadamlar olmasını önerdi. Odessa (Organisation der ehemaligen SS-Angehörigen) adı altında kendilerini organize etmiş olan yaklaşık 100.000 Waffen SS üyesi vardı. Halihazırda 80 eğitim kampı bulunuyordu. Eğer IMT (Uluslararası Askeri Mahkeme) ikna edilebilirse araştırmalarım Kurtadam hücrelerinin ortaya çıkarılmasında yardımcı olabilirdi. Halen yakalanmamış olan az sayıdaki lider de bu şekilde yakalanabilirdi.

Birkaç gün sonra ben Nuremberg'deydim. Amerikalı savcı Telford Taylor karşısında tavsiye mektubuyla orada bulunuyordum. Benim olay kurguma göre çalınmış pano Kurtadam grubu tarafından çalınmış bir sanat hazinesiydi. O ritüel anlamı nedeniyle çalınmıştı. Rosenberg'in Kurtadamlar'dan biri olmadığı

açıktı fakat partinin ideologlarından biri olarak ritüel anlam, Himmler'in araştırmaları ve panonun saklandığı yer hakkında bilgisi olabilirdi. Onun saklandığı yer Kurtadamlar'ın merkezi hakkında bir fikir verebilirdi. Ben Rosenberg ile konuşabilirsem bu konuda bilgi almam olanaklı olabilirdi. Kendimi ideal görüşmeci olarak görüyordum çünkü dosyayı en iyi şekilde biliyordum. Derin bakışları olan Taylor bir süre düşündü. İşbirliği yapabileceğini fakat Rosenberg ile konuşmalarımın kayıt dışı ve dolayısıyla resmi olmayan bir şekilde olmasını istedi. Rosenberg ile defalarca konuşmuş bir kişi olan Amerikalı ordu papazı Henry Gerecke ile konuşmamı gerekli bulmuştu. Ben çocukken din adamlarıyla kötü deneyimler yaşamış olmama karşın papaz ile bir araya geldiğimde onun dost canlısı biri olduğunu düşünmüştüm. Düşüncelerimi dosdoğru söylüyordu ve fikirlerinde içtenlikli bir yapısı vardı. Papaz Rosenberg'in şapeldeki kendi kilise hizmetlerine katılmak istemediğini fakat birkaç kez kendisiyle konuşmuş olduğunu söyledi. Onların ilişkileri dostça olmasına karşın din konusunda farklı görüşlere sahiplerdi. Her iki taraf da buna saygı duyuyorlardı fakat daha ileri bir temas arayışında değillerdi. Konuşma sırasında Rosenberg ile Gerecke arasındaki diyalogdan bahsetmeyecektim. Rosenberg papazın İsa'nın Tanrı'nın oğlu olma düşüncesini küçümsemişti. Geçmişte Rosenberg çeşitli kitaplar yazmıştı. Bunlardan birisi *Der Mythus der zwanzigsten Jahehunderts* (Yirminci Yüzyılın Yanlış İnanışı) idi. Kitap Katoliklerin yasaklı kitaplar listesinde yer almıştı çünkü Rosenberg mevcut Hıristiyan öğretisinin çok sayıda önemli yönünü tanımaksızın Tanrıya saf bir inançla bağlı olmayı savunuyordu. Gerecke bir Protestan olmasına karşın bu tartışmada Katoliklerin tarafını tutmuştu.

Amerikalı ordu psikoloğu Dr. Gustav Gilbert toplantı sırasında bize katılmıştı. Planımız konusunda bize izin vermesi gerekiyordu. Toplantı yumuşak bir ortamda geçmişti. Ben onun istihbarat servisinin bir üyesi olabileceğini düşünmüştüm. Psikologa göre Rosenberg tüm mahkûmlar içinde zihinsel durumu en iyi olan kişiydi. Sonrasında onunla pek çok ayrıntı hakkında konuştuk. Onun davasına ilişkin herhangi bir tartışmada bulunmama izin verilmiyordu. Onun hücresine kontrolden geçmeyen herhangi bir şey sokmam veya herhangi bir şeyi dışarı çıkarmama izin verilmiyordu. Bu koşullar hakkında en ufak bir ihlal durumunda disiplin cezasıyla karşı karşıya kalacaktım. Başka mahkûmlar hakkında konuşmama da izin verilmiyordu. Benim zaten kendi odaklandığım konu dışında sorgulama yapmaya niyetim yoktu. Dürüst olmak gerekirse, bana karşı disiplin cezası verilmesinden de kaygılanmıyordum. Zaten resmi olmayan bir konuşma için bana nasıl ceza verebilirlerdi ki?

Sorun Rosenberg'e nasıl yaklaşacağımdı? O herkesten uzak bir yapıya sahipti. Tek başıma olarak hücresinde dolanıyordu. Onunla bir konuşmayı başlatmak hiç de kolay değildi. Ben onun güvenini bir şekilde kazanmalıydım. Psikolog ile birlikte "iyi polis, kötü polis" oyunu oynamaya karar verdik. O zamanlar bu teknik şimdiye nazaran yeniydi. Bir sorgulayıcı sürekli olarak mahkûma karşı saldırgan bir tavır içinde bulunurken diğeri daha sempatik davranıyordu, bunun sonucunda ise onunla güvene dayalı bir ilişki kurabiliyordu. Müttefikler doğal olarak kötü polislerdi, özellikle ideolojik bakış açıları düşünüldüğünde bu durum daha belirgin olarak ortaya çıkıyordu. Rosenberg ölüm cezası ile yargılanan bir mahkûmdu. Mahkeme salonu dışında ise günün çoğunda hücresinde oturuyordu. Yemeği kapıdaki küçük bir delikten veriliyordu. Mahkumiyetlerinin başlangıcında pek

çok mahkum kızgın gardiyanlardan azar işitecekleri davranışlarda bulunuyorlardı. Ben ona karşı iyi bir polis gibi davranabilirdim. Ona karşı dostça yaklaşıp iyi bir bağlantı içinde olacaktım. Plan benim yeni bir gardiyan olmam üzerineydi. Böylece Rosenberg'in dikkatini çekmeden yanına yaklaşabilirdim. Ona yemek vermek için "yanlışlıkla" kapısını açacaktım. Yemeği masanın üzerine koyduğum zaman mükemmel ve kibar bir Almanca ile Rosenberg'e kendisi için yapabileceğim başka bir şey olup olmadığını soracaktım. Nöbetçi kumandan hücre dışından hemen bana seslenecekti ve ben kapıyı kapatarak onun yanına gidecektim. Kapalı kapının ardından Rosenberg onun bana söylediklerini duyabilecekti. Onun İngilizcesi kumandanın bana söylediklerini anlayacak düzeydeydi. Komutanın bana bağırması ve benim aptal bir Hollandalı olduğumu söylemesi önemliydi çünkü Rosenberg Hollandalıları da üstün Aryan ırkının mensubu olarak görüyordu. Ertesi gün ben ona yemeğini normal şekilde kapının üzerindeki delikten verecektim fakat dostça bir ifadeyle ona kendisi için bir şey yapmamı isteyip istemediğini soracaktım. Onun tepkisine bağlı olarak daha ileri adım atacaktım. Rosenberg ile benim yakınlaşmamızın ne kadar zaman alacağını kestiremiyordum. Belki de tüm plan başarısızlıkla sonuçlanacaktı ve ben onun üzerinde iyi bir izlenim bırakamayacaktım. Denediğimiz şey konusunda bizim acele etmemiz gerekiyordu çünkü onun mahkemesi çok fazla sürmeyecekti.

Plan tüm beklentilerin ötesinde işe yaradı. Ben Rosenberg'in hücresine girdiğim ve yemeği küçük masanın üzerine koyduğum anda o bana şaşkınlık içinde bakmıştı. Ona doğru döndüm ve kibar bir gülümsemeyle "Brauchen Sie noch etwas" diye sordum. Tam bu anda hücrenin dışından kızgın bir ses duyuldu fa-

kat herkes için şaşkınlık yaratacak şekilde Rosenberg kapının yanına geldi ve nöbetçi kumandana "Şimdi sen dikkatli bir şekilde dinle…" dedi. Kendisine çok kötü davranıldığı için onları suçluyordu ve en azından bu Hollandalı mahkûmlara nasıl davranılması gerektiğini biliyor dedi. Ben aksanımdan Rosenberg'in milliyetimi anlamasına biraz bozulmuştum. Demek ki telaffuzum düşündüğüm kadar iyi değil diye kendi kendime hayıflandım. Diğer taraftan biz istediğimiz sonucu elde etmiştik—o beni üstün Aryan ırkının mensubu olarak görüyordu. Rosenberg, nöbetçi kumandana çıkışmasından sonra bana döndü ve sakin bir şekilde kendisine bir miktar çizim malzemesi getirebilirsem çok memnun olacağını söyledi. Çizim yapmaktan gerçekten hoşlanıyordu. Ben elimden geleni yapacağımı söyledim.

Bir gün sonra ona çizim malzemelerini getirmiştim. Yaratıcılığını ortaya koymak ve resim yapmak için mükemmel bir fırsatı olmuştu. Ben bir sanat tarihçisi olduğumu belli etmeden onunla bu konu hakkında konuşabilecektim. Rosenberg Dr. Gilbert ile görüşme talebinde bulunmuştu. Tartışma sırasında Göring von Ribbentrop ve Keitel'in bir din adamı ile konuşarak rahatlayabildiğini iddia etmişti. Kendisinin de bir sanatsever ile konuşarak rahatlamaya hakkı olduğunu düşünüyordu. Dr. Gilbert bunun gülünç bir tartışma olduğunu düşünmüştü fakat onun isteği benim onun hücresine girebilmemi sağlayacaktı.

Yemek sahnesi bizim tuhaf bir şekilde gardiyan-mahkûm ilişkimize başlangıç noktası olmuştu. Bazı noktalarda ben Gilbert'in ayak izlerini takip ediyordum. O bir Yahudi'ydi ve maruz kalmış olduğu terör hareketine aldırmaksızın Nazilerle tartışmalarını kibar bir şekilde yürütüyordu. Ben de tüm bu olanlardan Nazileri sorumlu tutmama karşın onların spritüel liderlerinin bi-

riyle derin bir dostane sohbetin içine giriyordum. Rosenberg ve Von Craushaar gibi kişilerin düşüncelerini kavramak inanılmaz derecede zordu. Onlar eğitimli ve zeki insanlardı. Güçlü kişilikleri vardı. Gerçekten kötülük yapan Naziler başkalarıydı, benim karşılaştıklarım değildi. Ya da ben kendimi buna inandırmıştım.

Bizim konuşmalarımız hızlı bir şekilde klasik antikalar, sanat ve sembolizm konularında yoğunlaştı. Rosenberg bu konularda mükemmel bir eğitim almıştı. Bir hafta sonra, konu dine geldi. Rosenberg bir fincanın içindeki soğuk çayı yudumluyor ve sanatın dinin yansıması olduğunu söyleyen Richard Wagner'den alıntı yapıyordu. Ben bu şansı kullandım ve Von Eyck'e olan hayranlığımı belirttim. Onun Ghent kasabasındaki katedralde bulunan altar eserini övdüm ve panolardan birinin çalınmış ve sonsuza kadar kaybolmuş olmasının çok büyük bir talihsizlik olduğunu ifade ettim. Rosenberg bakışlarını fincandan ayırmadan "budala Himmler" onu da asla bulamayacak diye aniden yanıtladı. Benim kalbim küt küt atmaya başlamıştı. Rosenberg Himmler tarafından oluşturulan araştırma komisyonundan haberdardı. Eğer Himmler panoya sahip değilse öyleyse Koehn'in araştırması başarısız olmuştu ve ben de onu bulamayacaktım. Bu benim umutlarımı sonlandırıyordu. Doğal olarak Koehn'in panonun izine ulaşmış olması olasıydı fakat savaşın sona ermesinin karmaşası içinde onu Himmler'e verme şansını yakalayamamış olabilirdi. Şaşırmış gibi yaparak Rosenberg'e baktım. Acaba Himmler onu bulabilmiş miydi?

İNCİL ETKİLERİ

Benim dindar olup olmadığımı sormuştu. Ayrıca İncil'i bilip bilmediğimi merak etmişti. Ona çocukken düzenli olarak İncil'den pasajlar öğrendiğimi fakat daha sonra inancımı kaybettiğimi söyledim. Rosenberg iç geçirdi. Kendisinin İsa'ya inandığını fakat bunun günümüz Hıristiyanlarının yaptığı şekilde olmadığını anlattı. Onun düşünme silsilesine göre İsa bir Aryan'dı, Tanrı tarafından Yahudilere doğru yolu göstermesi için gönderilmişti. İncil Tanrı'nın onları nasıl yönlendirmeye çalıştığının örnekleriyle doluydu. Ancak her defasında onlar inatla dinlemeyi reddetmişlerdi. İsa açısından düşünüldüğünde onlar Tanrı'nın mesajcısını öldürmüşler, onu çarmıha germişlerdi. Ancak tüm Yahudilerin İsa'dan çekinmelerine gerek yoktu. Hem erkek hem de kadın olarak onun takipçileri vardı. Onlar kendisine sonuna kadar sadık kalmışlardı. Çarmıha gerilme riski altında olan insanlar bile onun yanında yer almışlardı ve onun ölmüş bedenini talep etmişlerdi. Rosenberg Arimathea'lı Yusuf'un İsa'yı çarmıhtan indirdiğini ve Mary Magdelen ile birlikte onun yanında yer aldığını söyledi. Magdalen'in İsa'nın karısı olması gerektiğini, yoksa Yahudi yasalarına göre onun çarmıhın yanında bulunmayacağını ekledi. Ben güçlükle "İsa'nın karısı mı?" diye sordum. Fahişe aslında karısı mıydı? Bu Gerecke'nin çok rahatsız olmasına neden olacak bir düşünceydi.

Rosenberg işaret parmağı ile orta parmağı arasında kurşunkalemini tutuyordu. Sonra onu geri doğru çekti ve havada salladı. "Onun elinden çiviyi çıkaran İsa'nın sadık takipçileri

hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu. "Sence çiviyi fırlatıp atmışlar mıdır?" Bunun benim bilgimin ötesinde olduğunu söyledim. Yahudiler kanı temizlemişlerdir ve çiviler de kanla kaplanmış olmalıydı. Evet, belki de her şeyi atmışlardı. "Bu olanaksız" dedi Rosenberg "İsa kanı kirli olarak değerlendirilemez. Tersine olarak bedenin özü kandı. Öyle olmasa Son Akşam Yemeği'nde ritüel anısı olarak bedenini ve kanını sunabilir miydi?" Ben Pazar okulu bilgilerimle bu önermede bir noksanlık bulmaya çalıştım ancak onun söyledikleri akla uygun görünüyordu. Rosenberg kendi resim defterinde çarmıha gerilmenin taslağını çizmişti. Bunun ismini *Arma Christi* (İsa'nın Silahları) olarak belirlemişti. Bunlar ayrıca Çilenin aletleri, çiviler, dikenli taçlar, mızrak ve daha pek çok şey olarak biliniyordu. Onlar Allahist olarak bilinen bir grup tarafından saklanıyordu. Onların kesin olarak kim olduklarını hiç kimse bilmiyordu. Materyallerin zamana karşı dayanıklılıkları göz önünde bulundurulduğunda onlar zamanın tahribatından nasiplerini almışlardı. Von Eyck kardeşler veya onlardan birisi bu grup içindeydi ve altar eseri saklanma yeri için ipuçları taşıyordu. Pano en önemlisiydi ve şimdi kaybolmuş olması bulmacanın parçasıydı. Ben soluğum kesilmiş bir şekilde dinliyordum. İnsanlar gerçekten buna inanıyorlar mıydı? Eğer bunlar doğruysa, biz dünyadaki en değerli arkeolojik hazineden bahsediyorduk: Dünya tarihinin 2000 yılını etkilemiş olan bir adamın elle tutulur nesnelerinin tek koleksiyonu. Bu vakada D.U.A. dünyadaki en önemli sanat eseri olarak panoyu tanımlamakta haklıydı.

Birdenbire benim zihnimde şimşek çaktı. Bu öykü benim Kutsal Kâse hakkında yazılmış olan kitaplarda okuduklarıma benziyordu. Arimathea'lı Yusuf çarmıha gerilme sırasında akan

İsa'nın kanını bir kupa içine doldurmuştu. Rosenberg'in tepkisi benim biraz budalaca bir yorum yapmış olduğumu ortaya koyuyordu. Bir işletme mantığıyla efsaneye karşı önermede bulunuyordum. İsa çok uzun dönem önce çarmıha gerilmişti ve onun tüm bedeni kanla kaplanmış olmalıydı. Biz hangi kandan bahsediyorduk? Yaralardan gelen kandan mı? Hangi elinden, sol mu yoksa sağ mı? İkisi arasında 1,5 metre uzaklık vardı ve kupa çok büyük değildi. Kan ayaklardan mı yoksa mızrak yarasından mı gelmişti? Bütün bunlar saçma dedi Rosenberg ve o biraz rahatsız olmuş görünüyordu. Kupanın İngiltere'ye Arimathea'lı Yusuf tarafından getirilmiş olması düşüncesi doğru değildi. Eski efsaneler Kâsenin batıdaki adalara götürülmüş olduğunu söylüyordu. Ancak bunlar Kudüs'ün batısında yer alan Yunan adaları olmalıydı. Yunan Patmos adasının Ege Denizi'nin Kudüs'ü olarak adlandırılmasının iyi bir nedeni olmalıydı—Havari John Kıyamet'i orada yazmıştı. Yusuf bir kalay tüccarı olarak kendisi ve İngiltere arasında bir bağlantı yanılsaması yaratmıştı. Bütün bunlar modern Kelt grupları tarafından muzaffer tarihi kendileri açısından değerlendirmeleri sonucunda doğmuştu. Her şeyin ötesinde "kâse" (grail) asla bir Avrupalı sözcük değildi. O Almanca, Fransızca, İngilizce, İspanyolca, Keltçe veya başka bir Avrupalı dilinde yoktu. Bu bir Yahudi sözcüğüydü, *goral* Necef taşı anlamına geliyordu. "Ayrıca Kâse hakkında konuşan ilk simyacılar onun bir kupa değil, mucizevi bir taş olduğunu söylemişlerdi," dedi Rosenberg.

Ben onunla tartışacak bir an yakaladığımı düşünmüştüm. Besteci Wagner ona karşı büyük bir hayranlık duymuştu ve *Parsifal* gibi Kâse hakkında yazılı eserler olmuştur. Rosenberg Wagner'in asla bu çalışmayı çok fazla ciddiye almadığını ifade

etmişti. O bir kitabın filme alınması veya bir edebi öykünün müzikal yapılması ile karşılaştırılabilirdi. Ne daha fazla, ne de daha az. İnsanlar onu edebi olarak ele almaya başladıkları için Wagner *Parsifal*'in 1939 yılında Almanya'da yayınlanmasını engellemişti. Aslında rejim Rahn tarafından oluşturulan kendi propaganda makinesinin kurbanı olmuştu.

Rahn ismini belirtmişken ben frene bastım ve Otto Rahn isminin onun için neyi ifade ettiğini sordum. O benim bu ismi bildiğime şaşırmıştı. Ben kaynağım Von Craushaar hakkında sessiz kaldım. "Otto Rahn ismini daha önce duymuştum fakat onun hakkında başka hiçbir şey bilmiyorum" dedim. Rosenberg bir süre boyunca bana sorgulayıcı bir şekilde baktı. Bu benim rahatsız olmama yetecek kadar uzundu ve ben yanlış bir şey sorup sormadığımı öğrenmek istemiştim. Ellerini kendi beline koydu ve sırtüstü uzanarak tavana doğru baktı. "Bizim düşünme şeklimizle gerçekten ilgileniyor musun yoksa sadece ilgileniyormuş gibi mi yapıyorsun?" diye sordu. Ben gitgide daha fazla ilgimi çektiğini söyledim. Ayağa kalktı ve hücre içinde yürümeye başladı. "Ben notlar almıştım" dedi. "Gözaltına alınmadan önce anılarımı yazmıştım. Herhangi birileri onu okur mu bilmiyorum fakat bizi motive eden şey hakkında seninle konuşabilmek beni mutlu etti; onu başka biriyle paylaşmak güzel." Ben sessiz kalmıştım.

Rosenberg savaş mahkemesi sonrasında yaşantısını sürdüremeyeceğine ikna olmuştu. Ona göre bu mahkeme adalet değil, intikam zamanıydı. Müttefiklerin mahkeme yeri olarak Nurenberg'i seçmiş olmaları bunun açık bir göstergesiydi. Bu şehir Nazilerin en büyük zaferlerini kutladıkları yerdi ve yalnızca sembolik nedenlerle Müttefiklerin partiyi yok etmek iste-

dikleri yerdi. Liderlere az ceza verilmesi veya serbest bırakılması durumunda bu yıkım gerçekleşmemiş olurdu. Bunun ötesinde halkın her şeyi bilmesine izin vermezler. Bay Hess dışında neden herkesin mahkeme önünde kendisini savunabileceğini biliyor musun? O tüm bu zaman boyunca İngiltere'de olan tek kişiydi ve savaş içinde en ufak bir rolü olmamıştır. Bu nedenle onun özgürce konuşmasına izin vermezler. "Üçüncü İmparatorluğun en önemli üç kişisi –Hitler, Himmler veya Bormann– içinde hiçbirisi Nuremberg'e gelecek kadar yaşamamışlardır. Bu sana ilginç gelmiyor mu?" diye sordu. Rosenberg daha ileri gitmeden önce onun konuşmasını böldüm ve onun savaş mahkemesini tartışmaya iznimin olmadığını söyledim. Eğer bu birinin dikkatini çekerse, artık onu görmeye gelemeyeceğini belirttim. Benim onunla bu şekilde konuşmayı sürdürmek istemem utanç vericiydi. Himmler'in panoyu eline asla geçirmemiş olduğunu öğrenmiş olduğum için Rosenberg'in öykülerinin diğer kısımları bana çok ilgi çekici gelmiyordu.

Savaş mahkemesinin onun cezasının uygulamasına kadar Rosenberg ile düzenli aralıklarla görüştüm. O bir öykü anlatıcısı gibiydi. Von Craushaar'ın aksine bilgiçlik taslayan bir tarzı yoktu. Bu belki de bizim daha öncesinde sanat ve sembolizm üzerine konuşmuş olmamızdan kaynaklanıyordu. O kaderine razı görünüyordu ve artık mahkemeden bahsetmiyordu. Hitler hakkında hiçbir kötü söz söylememişti ve onu savunmayı asla bırakmamıştı. Başkalarının yaptığı gibi mahkeme sırasında onu kötülemek yerine boynunun vurulmasına aldırmayarak onu savunmasını sürdürmüştü. Ben ondan Nazi partisinin spritüel arkaplanı hakkında çok miktarda derinlemesine bilgi almıştım.

IRKÇILIK İÇİN BİR ÖZÜR

Erken Rönesans (yaklaşık 1350) yıllarından beri Pisagor felsefesi üzerine özellikle yoğunlaşmış olan bir kardeşlik düşüncesi vardı. Onlar sayı teorisi ve "göksel küreler"i sanata dönüştürüyorlardı. Sanatta "ilahi" bir tertip vardı—müziğin zaman notaları, heykellerin oranları ve resimdeki geometrik boyutları, mimari ve hatta yazılı karakterlerde bile bu görülüyordu. Dante *İlahi Komedya* eserinde kutsal sayılar ve onların bağlantıları için bir platform oluşturmuştur. Da Vinci, Michelangelo ve Shakespeare gibi başka büyük sanatçılar derece derece bu ilkeleri benimsemişlerdir. Ressamlar ve heykeltıraşlar Altın Oran'ı uygulamışlardır. Bu bir matematiksel sabittir; Mozart ve Beethoven bu sayı teorisinden etkilenmiştir ve bestelerini yaparken bunu kullanmışlardır.

Buna paralel olarak, çok sayıda kardeşlik doğal felsefe veya simya üzerine yoğunlaşmıştır. Bunun arkasındaki teori Tanrı'nın dünyayı Altın Oran'a göre şekillendirmiş olması ve doğanın Tanrı'nın bir yansıması olmasıdır. Bundan dolayı doğa yüksek spritüel seviyelere ulaşmak için gerekli olan her şeyi içermektedir. Simyacılar için bilinen nesnelerin en önemlilerinden birisi Felsefe Taşı'dır. Bu kavram Yahudi mistikler ve Arap Sufilerin inançlarından türetilmiştir. Goral (kâse) yalnızca bir Necef değil yazgı hakkında, gelecek hakkında öğrenmede kullanılan bir öğeydi. Daha iyi ifade etmek gerekirse o Tanrı'nın planlarına sezgisel olarak ulaşmak için kullanılıyordu. O günlerde Hıristiyan Kilisesi simya ile uğraşan herkese şüpheyle yaklaşı-

yordu. Tanrı ile doğrudan iletişim halinde olma hakkının yalnızca Kilisede olduğunu düşünüyorlardı. Bundan dolayı pek çok simyacı uygulamalarını ve çalışmalarını açık bir şekilde göstermekten kaçınmıştır.

Hıristiyan Kilisesinin egemenliği gelişirken Hardal Tohumu Tarikatı ve Chercheurs de la Verité (Hakikat Arayışçıları) gibi gruplar ortaya çıkmıştı. Bu gruplar ne katı dindarlardı ne de Hıristiyanlık ile simyayı birleştirmeyi amaçlıyorlardı; onların en ünlüsü Rosicrucian'lar idi. Bu erken dönemde, Rosicrucian'lar bir organizasyon değillerdi. Onlar Baptistler adlı eski bir on altıncı yüzyıl kardeşliğinin yeniden görünümü olarak on yedinci yüzyılda ortaya çıktılar. Doğacı filozof Robert Fludd (1574-1637) bunun kurucusu olarak görülmüştür ve amblemleri haç ve güldür. Christian Rosenkreuz takma ismiyle yazılar yayınlanmıştır. Bunlar aslında Württemberg Alman kasabasından olan Hıristiyanlık teologu Johann Valentin Andreae tarafından yazılmıştır. Onun Hıristiyanlık ve simyayı birleştirmesi başarılı bir formül oluşturmuştur çünkü o zamandan beri bilinen Rosicrucian tarikatı yoktur, ancak çağlar boyunca aynı isimle sayısız tarikat oluşturulmuştur: Onların hepsi evangelist kardeşlik yazılarının arkasına saklanmıştır; hepsi olmayan ön babadan gelen aynı doku üzerine kurulmuştur. Doğal olarak, bu gruplar gerçek simyacılar için büyük bir sıkıntı olmuştur.

On dokuzuncu yüzyılda dünya eşi görülmemiş bir ölçekte endüstriyel devrimin yükselişini görmüştür. İnsanların yerini makineler almaya başlamıştır. Bir karşı-kültür hızlı bir şekilde ortaya çıkmıştır; rol ve değer arayışında olan insanlar insanı yeniden merkezi bir role büründürmüştür. Topluluklar –bazıları gizli, bazıları değil– ve mistik tarikatlar yeniden canlanmıştır. Fransa'da sayısız yeni topluluk kurulmuştur. Hareketin ba-

şını Alphonse Louis Constant (ayrıca kendi seçimi olan İbranice ismi Eliphas Levi Zahed olarak da tanınır) çekmiştir. Constant çok erken yaşlardan itibaren dinsel ve spritüel konularda olağandışı bir yetenek göstermiştir. 1832 yılında Paris'te Saint Sulpice teoloji kolejine kaydolmuştur. Burayı bitirdiğinde bağımsız bir spritüel öğretmen olmuştur. O döneminin en önemli insanlarından birisiydi ve Musevilik, İslamiyet, Kabalacılık, Hinduizm ve Hıristiyanlığı birleştirme arayışı içinde olmuştur. Önde gelen Fransız şair ve sembolist Stephane Mallarmé ve besteci Debussy ve ressam Manet'nin eserlerinde ondan esinlenmeler bulunur. Mallarmé pek çok insan tarafından bu nedenle bir okültist olarak değerlendirilmiştir. Haklı bir üne sahip olan ressam Degas Mallarmé tarafından verilen bir konferanstan sonra "Ben bunu anlamıyorum, ben bunu anlamıyorum!" demesi ile ünlüdür. Okültist Henri Antoine Jules-Bois, bir yazar ve mistik olarak insanoğlunun üstün-bilinçliliği üzerine çok sayıda eser yayınlamıştır.

İngiltere ve Amerika bu konuda Fransa'dan geri kalmamıştır. İngilizler kendi Kelt mirasını yeniden keşfetmişler ve bunu doğaya-geri-dönüş gereksinimi ile birleştirmişlerdir. Stonehenge gibi yerler modern din adamlarının tapınakları olmuştur. Doğanın pagan tanrılarına adaklar sunulmuştur. Aynı zamanda Kral Arthur efsanesi yeniden alevlenmiştir. O, okült ve ezoterik sırlara sahip olduğuna inanılan büyük bir hükümdardır. Ancak hiçbir şey Helena Blavatsky ve Henry Olcott tarafından yeni oluşturulan Teosofik Topluluk kadar İngiltere ve Amerika'yı etkilememiştir. Teosofi insanoğlunun ilahi bilgeliğe ulaşma uğraşıdır ve bu artık Kilisenin tekelinde değildir. Tüm insanların buna hakkı vardır. Teodofistlere göre, onlar aydınlanmış ustalar tarafından yönlendirilir; teorileri dünyanın eski arkaik gelenekleri üzerine

temellenmiştir. Bunlar Persliler ve Mısırlıların gelenekleri gibidir. Teosofistler sıradan insanlara bilgeliği getirme uğraşı içindedir ve tüm insanları eşit ve kardeşlik içinde birleştirmeye çalışırlar. Ancak Blavatsky'nin teosofik teorisi içinde ırkların eşitliğini bulmak oldukça zordur. O kök-ırklar ve bunun dalları olan altırklar olduğunu düşünmektedir. *Gizli Öğreti* (The Secret Doctrine) adlı kitabında Blavatsky tanrıdan-esinlenen bir üstün ırka gönderme yapar, bu ırkın adı Aryan'dır; İran dilinde *ar* "saf ve asil" demektir. Bu "oğlu" anlamındaki *yan* ile birleştirilmiştir. Sanskritçe'de *arya* soylu anlamına gelir. Her ne kadar çıkış noktasında bu ırk hayali bir halk olarak yazılmış olsa da, pek çok tarihçi onun beyaz Avrupalıları kastettiğine inanır. Teosofistler de insanların doğanın yasaları üzerine çalışmalar yapması gerektiğine inanmaktadır, bu yine makinelerin artan önemine bir tepkidir. Augustine'li keşiş Gregor Mendel (1822-84)'in çoğunlukla unutulmuş çalışmaları yeniden keşfedilmiştir. O, doğa için büyük bir tutkuya sahip olarak bitkiler ve tohumlar üzerine çok sayıda deney gerçekleştirmiştir. Genetik unsurların işlerliği sonucunda doğal seçilimin nasıl olduğunu ortaya koyarak genetik biliminin kurucularından biri olmuştur. Bu, ırk teorisine bilimsel bir altyapı oluşturmuştur, ancak o yine de kaçınılmaz olarak Tanrı'nın büyük planının bir parçasıdır.

Blavatsky'nin klasik antik dönem referansı tartışmanın ötesindeydi çünkü bu antik insanlar aynı zamanda bu doğa meseleleriyle meşgul olmuşlardır. Kendi statülerini yükseltme girişimi içinde olan daha belirsiz gruplar tarihteki tanınmış kişilerini kendi tarikatlarının önceki büyük ustaları yapmışlardır. Bu daha önceki büyük ustalar şanlı bir üne sahip olmalıydılar. Eşit olarak önemli olan şey onların ölmüş olmalarıydı, böylece bu ezoterik gruplara dahil olduklarını inkar edemezlerdi. Ayrıntılı safkan-

lar Platon, Cicero, Leonardo da Vinci, Isaac Newton ve başka eski büyük ustaları içeriyordu. Böylesine saygın isimlerle pek çoğu takipçilerini cezbetmiştir.

Teosofiyi hızlı bir şekilde, bir insanlık bilimi olan Antroposofi izlemiştir. Bu insanlara bireysel özgürlük ve kendini geliştirme önsezisi temelinde yaşama kabiliyeti sağlayan bir eğitim alanı ve disiplindir. Bu hareketin kurucusu Avusturyalı filozof ve dahi çocuk Rudolf Steiner'dir. Tesadüf eseri olarak Longinus Mızrağı hakkında konuşmuş olan İngiltere'deki adam olan Walter Stein, Rudolf Steiner'in yardımcısı olma isteğinde bulunmuştur. 1810 yılında İngiltere'de isteksiz bir şekilde başladıktan sonra Altın Şafak Tarikatı William Wyn Westcott, William Robert Woodman ve Samuel Liddell MacGregor Mathers gibi okültistler tarafından yeniden canlandırılmıştır. Altın Şafak entelektüel ve spritüel gelişim isteği içinde olarak bilimsel bilgi, felsefe ve büyünün bir koruması içinde gelişmeyi amaçlamıştır. Onlar kendi bilgilerinin geriye doğru izinin sürülebileceğine inanmışlardır. Böylece en erken dönem bilgelik ustalarına ve buna bitişik olan bir ırk teorisine ulaşacaklarını düşünmüşlerdir. Mathers "kraliyet benim ırkımdır" anlamına gelen Kelt dilinde *S Rioghail mo Dhream* düsturunu kullanırdı. Irkçılık spritüel birliklerinin her biri tarafından hızlıca benimsenmiştir.

THULE TOPLULUĞU

Ezoterik birliklerin güçlü bir şekilde yeniden ortaya çıkması Almanya'da da olmuştur. Yurtdışındaki diğer meslektaşları gibi

insanlar kişisel gelişim ve ilahi öngörü uğraşısı içinde olmuşlardır. Onlar ayrıca antik dönem öğretilerine ve Doğu bilgeliğine odaklanmışlardır: Almanya ve başka yerlerdeki pek çok birlik gitgide artan şekilde yalnızca bireylere değil, bir bütün olarak insanlığa inanmaya başlamışlardır. Spritüel birimler sosyal yaşam içinde bir yer edinmişlerdir ve böylece politikada etkin olmaya başlamışlardır.

Eylül 1890'da Alldeutscher Verband (Tüm-Alman Birliği) Alfred Hugenberg ve birkaç başka seçkin Alman akademisyen tarafından kurulmuştur. Bu aşırı-milliyetçi grup üyeleri kendilerini tanrıların Aryan oğulları olarak görmüştür ve Almanca-konuşan ülkeleri birleştirme girişiminde bulunmuştur ve Yahudiler ise tüm ahlaki çöküşün nedeni olmakla suçlanmıştır. Yahudiler yalnızca inanışları nedeniyle değil, aynı zamanda maddesel ve finansal açgözlülükleri nedeniyle suçlanmışlarıdır. Bu kusurları nedeniyle Yahudiler toplum içindeki tüm resmi görevlerinden çıkarılmışlardır. İkiyüzlü bir şekilde çok zengin olanlar problem olarak görülmemişlerdir. Alldeutscher Verband kendi inanışlarıyla sınırlı kalmamıştır. İngiltere ve Fransa'da Yahudiler "Avrupa'nın ahlaki saflığını" kirleten kişiler olarak görülmüşlerdir. Irksal saflık ve soy araştırmaları, kültürel ve dinsel kimlik gitgide daha önemli hale gelmiştir. Dinsel kimlik Almanya'da özellikle önem taşımaktadır çünkü Katolik Kilisesi Slav toplumu üzerinde özel bir etkiye sahiptir. Almanca-konuşan nüfusun üzerinde Avusturya'nın güney bölgelerinde Slav nüfusu yoğun olarak yaşamaktadır. Almanca-konuşan din adamları Slavlar ile yer değiştirilmek üzere gönderilmiştir. Bu, Aryanları öfkelendirmiş ve onların "reenkarnasyonu" Katolik Kilisesine karşı güçlenmiştir.

1893 yılında Alldeutscher Verband'ın bir üyesi olan Guido von List eski Cermen tanrısı Wodan kültü hakkında bir konferans sunmuştur. O dinleyicilere Cermen dininin Hıristiyanlığın gelmesiyle birlikte yok edildiğini duyurmuştur. Onun çizmiş olduğu resim halkın özlemlerine mükemmel bir şekilde uymuş ve hızlıca bir takipçi kalabalığı elde etmiştir. Bir keşiş olan Adolf Lanz Aryan ırkının ve alt-ırkının sarışın ve mavi gözlü olduğunu açıklamıştır. Aryan ırkı soylu niteliklerine bağlı olarak dünyaya hükmetmelidir, alt-ırk ise arındırılmalı ve köleler olarak hizmet etmelidir. Aslında o Blavatsky'nin öğretilerini geliştirmemiş, bunu Almanlara uyacak şekilde adapte etmiştir. O dönemde alt-ırkların yok edilmesi hakkında hiçbir söylem yoktu. Lanz'ın düşüncesi kendi manastırı dışında taraftar bulmuyordu. 1904 yılında o *Theozoology* adında bir kitap yazdı. Bunda Aryanların nasıl oldukları betimleniyordu. Sıkı evlilik seçimi ve doğum yönetimi ile ırkın saflığı sağlanabilirdi ve dolayısıyla kendi tanrısal statülerine ulaşabilirlerdi.

1908 yılında, Guido von List *Die Armanenschaft der Ariogermanem* adlı bir kitap yayınladı. Aryan-Cermen inanç sisteminin sözümona kökleri Blavatsky'nin kök-ırklar temeli üzerinde anlatılıyordu. Aryan-Cermen kalıtımıyla Yeni Dünyanın efendileri yaratılacaktı. 1910 yılında kitabının devamını yazdı. Hemen hemen aynı dönemde İngiliz olarak doğmuş olan yazar Houston Stewart Chamberlain *Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts* (On dokuzuncu Yüzyılın Kurumları) adlı bir kitap yayınladı. O kapsamlı bir şekilde ırkların yükseliş ve düşüşünü tanımlıyordu. Paye kazanmış kültür ve uygarlıkların yaratıcısı olarak Cermen ırkı tek başına gösteriliyordu. Bu nedenle, o yalnızca Cermen ırkının spritüel ve kültürel üstünlüğe yönelik olarak dünyayı yönetebileceğini söylemişti. Başlangıçta Yahudiler

açgözlülük ve ahlaki zayıflık nedeniyle eleştirilmiştir; hem List hem de Chamberlain daha acımasızca bir tutum içinde olmuşlardır, onları dinsel ve genetik düzlemde bir alt-ırk olarak etiketlemiştir. Bunun ötesinde Yahudilerin saf Aryan soyunu saf olmayan bir ırk ile bulaştırma niyetinde oldukları vurgulanmıştır. Dünyanın uzun zamandan beri yaşadığı kargaşanın nedeni budur. Sonraki yıllarda politik, ekonomik, bilimsel, okült ve mistik teorilerin bir birleşimi ile etkilenmiş olan bir birlik oluştuğu görülmektedir. Onların kendi belirli bakış açısına göre birlikler teosofi, antroposofi, theozooloji, okültizm ve Doğu ve Batı dinlerinin belli yanlarını almışlardır. Doğa, değişmez bir şekilde nihai ilahi yasa koyucusu olarak seyreder. İnsanlar bir gözleri ile Darwinizm'e bakmışlardır. Buna göre doğa "en iyi olanın hayatta kalması" kuralına göre işlemektedir. Doğa aryanların en güçlü ırk olduğunu kanıtlamıştır, bundan dolayı onlar bulundukları konumu hak etmiştir. Yüklerle dolu olan trenin durdurulmasının zor olması gibi, milliyetçilik ve onun kuzeni olan ırkçılık Avrupa ve Amerika'da kendisini göstermiştir. 1912 yılında, Almanya, sıkı bir şekilde yalnızca Aryanlardan kurulu olan Germanenorde (Cermenler Birliği)'yi kurdu. Bu, aşırı milliyetçi ve ırkçı kavramları olan gizli bir birlikti ve Aryan ırkının kanını saflaştırma uğraşı içindeydi. Germanenorde kendi ilkelerini Jörg Lanz von Liebenfels, Guido von List, Hollandalı Herman Wirth ve başkaları ile birlikte oluşturdu. Onlar tüm Batı Avrupa halklarının Cermen kökenli olmasının bilimsel temellerini oturtmaya çalışıyorlardı. Bekleneceği gibi bu politikaları çeşitli tartışmalar izlemiştir. Bu çerçevede başka birlikler türemeye başlamıştı. Başka gruplar kendi birliklerini oluşturmaya başlamıştır. 1918 yılında, bir Münih otelinde başka bir birlik kurulmuştu. Ancak burası dünyayı değiştiren bir fenomenin doğum yeriydi.

Daha sonra adını Rudolf von Sebottendorf olarak değiştirecek olan Adam Alfred Rudolf Glaver Germanenorde'den ayrılmış ve Thule Gesellschaft (Thule Topluluğu)'ı kurmuştu. Thule, mitsel bir adaydı. Aryanların ilkin yaşamış oldukları yeri simgeliyordu ve Atlantis ile karşılaştırılabilirdi (ve hatta aynıydı). Burası İncil'de belirtilmiş olan bir yerdi, burada Tanrının çocukları vardı. Buradaki "insanlar yaşlılık dönemlerinde bile güçlüydü" (Yaradılış 6:4). Burası tüm insanlığın beşiğiydi ve dünyadaki her şey buradan ortaya çıkmıştı. Burada uzak Kuzey'de Thule kurulmuştu. Thule Topluluğu döneminin çok sayıda önde gelen kişiliğini yetiştirmişti. İnsanların toplum üzerinde herhangi bir etkiye sahip olabilmeleri için bir grup şeklinde organize olmaları gerekiyordu. Thule Topluluğu yaklaşık 1.500 kişilik sağlam bir organizasyona dönüşmüştü.

Adolf Hitler bu yıllar boyunca farklı spritüel gruplar içinde yer almıştı. O geri kalanlardan ayrılıyordu çünkü toplum ve ekonomi birleşiminde beden ve ruh hakkında kesin ve açık bir vizyona sahipti. Her defasında bir organizasyon tarafından cezbedildiğini hissediyordu ve sonra hızlı bir şekilde üyelerinin kendisine göre çok hayali bir tutumda olduklarını fark ederek onları reddediyordu. Yalnızca uç noktadaki yapılanlardan ikna oluyordu ve aynı şeyi yapmak istemiyordu. Ancak onun etkileşimleri daha çok insanın bu tür gruplara girmesi sonucunu doğuruyordu.

Thule, toplum içinde bir etkinlik elde etmek için kendi temel ilkelerini politikleştirmişti. Böylece çok sayıda zengin sanayiciden destek elde edecekti. 5 Ocak 1919'da Deutsche Arbeiter-Partei (DAP, Alman İşçi Partisi) Thule üyeleri Anton Drexler ve Karl Harrer tarafından kuruldu. Başlangıçta, diğer Thule üyeleri DAP'a üye olma konusunda istekli değildi. Bir Ezoterik grubun

politik parti ile bu şekilde bağlantılı olmasını doğru bulmuyorlardı. O yılın Eylül ayında Adolf Hitler bu partiye üye olması için davet edildiğinde, bu durum değişti. Onun parti ile olan ilk bağlantısı görünmeyen yıkıcı etkinlikleri kendisine haber vermesi için bir gizli hükümet muhbiri olmasıydı. Thule destekçilerinin potansiyelini hemen görmüş ve onların temel ilkelerinden etkilenmişti. Hitler üyelik davetini kabul etmesinden kısa bir süre sonra organizasyonun sözcüsü oldu. Akıcı ve etkileyici bir konuşma tarzı vardı. Etkileme gücü yüksek olan Hitler hızlı bir şekilde kendi net vizyonunu ortaya koymaya başladı. Coşkulu konuşma biçimiyle diğer Thule üyeleri arasında bir mıknatıs çekiciliğine sahipti. Bunun ötesinde daha önce Thule üyesi olmayan insanlar partiye katılmaya başlamışlardı. İlkin, Hitler, Drexler ile birlikte çalışıyordu ve onlar partinin ismini NationalSozialistische Deutsche Arbeiter-Partei (NSDAP, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) olarak değiştirdi. NSDAP'ın politik ilerleyişi coşkuluydu. 29 Temmuz 1921'de Hitler organizasyon içinde neredeyse sınırsız güç ile parti başkanı oldu. Hükümet tarafından herhangi bir yıkıcı eylemde bulunulmasını takip etmesi için hükümet tarafından gönderilmiş olan adamın kendisi bir yürüyen yıkıcı etkinlik olmuştu.

Bu andan itibaren parti politik güç kazanmaya başlamıştı. Hitler Thule Topluluğu üyelerini anahtar politik ve toplumsal konumlara taşımıştı. Gizli bir tarikat hükmeden parti olma yönünde ilerliyordu. Thule'nin çeşitli eski üyeleri tarihsel olarak iyi bilinen kişilikler olmuştur: Rudolf Hess, Julius Streicher, şair ve yazar Dietrich Eckart, Gottfried Feder, Hans Frank, Wilhelm Frick. Bunların hepsi Alman halk yaşantısından tanınan isimlerdi. Ben DAP lideri olması istenmeden önce Hitler'in bir Thule

üyesi olup olmadığını sorduğumda, Rosenberg gülümsedi. "O bizim en sevgili ve en sevilen oğlumuzdu."

CATHAR'LAR

Eğer NSDAP'ın spritüel çıkış noktasının tarihi benzersiz bir öykü olarak görülüyorsa, bu durumda Rosenberg'in Otto Rahn hakkında anlattıkları çok daha akıl almazdı. Himmler için *Adil Yargıçlar*'ın çalınması konusunda çalışan kişi Rahn idi. Thule ideolojisinde Hıristiyan inanışı ve özellikle Roma Katolik inanışı bir hastalık gibi görülürdü: Bu sistemin yüzyıllar boyunca bozulmaya uğrayarak yalnızca kendi varlığını korumaya yönelik bir yapıya dönüştüğü düşünülürdü. Onun üyelerinin spritüel ve dinsel sağlığı bozulmuştu. 2000 yıl öncesindeki başlangıcından itibaren Hıristiyan topluluğundaki tartışmalar hiç bitmemişti ve sevgi mesajı sunulmasına karşın insanlar birbirlerinin hayatını tehdit ediyorlardı. Paul diğer havarilerle tartışmıştı, bir doğulu ve bir batılı Kilise vardı, Tarikatlar, mezhepler, Protestanlar, Reformcular, Luteryenler, Kalvinistler ve Baptistler vardı. Yalnızca bu listeye bakmak bile insanın başını döndürürdü. Ve onların her biri diğerlerinin inançsız ve kâfir olduklarını iddia ediyordu. Yaklaşık MS 1300 yılında, Beguine'ler bile kâfir olarak adlandırılıyordu. On yedinci yüzyılda Gottfried Arnold tarafından yazılan üç ciltlik çalışma olan *Unpartheyische Kirchen- und Ketzerhistorie* (Bağımsız Kilise ve Kafirlik Tarihi), on dördüncü yüzyılda Sebastian Franck tarafından yazılan *Ketzerchronik* (Kafirin Günlükleri) veya Radulfus'un *Chronicles* yapıt-

ları üzerinde çalışma yapıldığında bir büyük ve küçük mezhepler dünyasına ve inancın yan yollarına sapabilirdiniz. Chalons-sur-Marne yakınındaki Vertu küçük kasabasında Leutarde adlı bir vaizin yedinci yüzyılda Kilisenin bozulmuşluğuna halka duyurmak için beline arı sürüsü koyarak protestoda bulunması, Ramirdus adlı din adamının dini görevlerini para karşılığı satması sonucunda bir kafese konularak yakılması gibi olaylar yaşanmıştır.

Kilise tarafından eziyet çektirilen belli bir grup on üçüncü yüzyılda Cathar'lar olmuştur. Onlar çıkış noktası olarak Ermenistan'dan gelen Gnostikler, Pers'ten gelen Manikeanlar ve Bulgaristan'dan gelen Bogomile'lerin bir karışımıydı. Bu inanış sistemi Balkanlar üzerinden Batı ve Güney Avrupa'ya yayılmıştı. İtalya'da onlar kendilerini "saf" anlamındaki Yunanca *katharus* sözcüğünden türettikleri Cazzaria olarak adlandırıyorlardı. Almanya'da Ketzer olarak ve Fransa'da Cathare olarak anılıyorlardı. Cathar inancına göre, insanlar ruhun sezgisel bilgisi ve farkındalığı aracılığıyla kurtuluşu elde edebilirlerdi. Ruh ilahi bir kıvılcım olarak görülüyordu, insan bedeninin içine girmişti. İnsan bedeni bir kötülükler bölgesiydi ve mükemmel Tanrı'ya ulaşabilmek için kişinin ruhunu arındırması gerekiyordu.

Bunun için insanların dünyasal maddelerden uzaklaşmaları gerekmekteydi. Kişilerin sahip olduklarının hiçbir değeri yoktu ve et, süt ürünleri tüketmesine izin verilmiyordu. Bunların sahte tanrının ürünleri olduğu düşünülüyordu. Cathar'lar bu düşünceyi daha da ileri taşıyarak yemek yeme veya içecek içmeyi reddetme noktasına getirdiler. İntihar etmek önerilen bir davranıştı. İnsan ırkının soyunun tükenmesi, aslında, onların nihai hedefiydi. Bu nedenle seks yapmak ahlaksızlık olarak görülüyordu ve kürtaj yapmaya izin veriliyordu. Doğurmaya devam edilmesi insanoğlunun soyunun devamını sağlayacağı için sahte

tanrıya hizmet etmek anlamına geliyordu. Din olağandışı bir şekilde kadına karşı düşmanca yaklaşıyordu çünkü kötülüklerin onlar aracılığıyla gerçekleştirildiği düşünülüyordu. Diğer taraftan, Cathar'lar barışçıl kişilerdi. İnsan öldürme ve zarar verme yasaklanmıştı. Bu, savaş dönemi için de geçerliydi. Cathar'lar Eski Ahit'i reddetmişlerdi, Demiurge'nin bir kitabına inanıyorlardı. Yeni Ahit ise bir kurtuluş öğretisiydi. İsa gerçek Tanrı'nın cismani oğlu değildi. Gerçek Tanrı da Demiurge tarafından yaratılmış olan bir beden içinde hapsedilmişti. Cathar'lara göre onun bedeni göksel bir koruma altındaydı, Meryem Ana'nın kulağı aracılığıyla bir tür yanılsama olarak girmişti. Böylece onun doğumu, çektiği acılar ve ölümü yalnızca görünümdü. Cathar'lar haç simgesini reddetmişti çünkü bunun sahte tanrıdan geldiğini düşünüyorlardı.

Beşinci yüzyılda Cathar'ların Albigense adlı bir grubu güney Fransa'da yaşıyordu. Onların ismi Albi kasabasından geliyordu ve burada en büyük Cathar grubu vardı. Toplumsal bir hiyerarşi içinde yaşıyorlardı. En yüksek sınıf *parfait* (mükemmel) adını taşıyordu. Hem kadınlar hem de erkekler *parfait* olabilirlerdi fakat kadın parfait'lerin çocuk doğurmayı reddetmeleri gerekiyordu. Onlar dini törenlerde diğer insanları yönlendirirlerdi. Consolamentum adlı bir dini törenleri vardı. İnsanlar kendi spritüel gelişimleri için çalışmak ve ölmeden önce Consolamentum'a katılmak zorundalardı. Ancak bundan sonra huzura kavuşurlardı. Hasta olan kişiye yiyecek ve içecek verilmesi eğer hastalığı ölümcül ise kesilirdi ve bunun sonucunda hasta kaçınılmaz bir şekilde ölürdü. Katolik Kilisesinde keşişler, din adamları, piskoposlar ve hatta papa hırslı ve kötü huylu görünebilmektedir. Bu nedenle toplumun bir kısmı Cathar inancının yanında yer almıştır. Aristokratlar, arazi sahipleri ve soy-

lular bu inanca katılmıştır ve Kiliseye finansal yardım yapmayı topluca reddetmiştir.

İnsanları Tanrıyı kendi öngörüleri ile bulmaya yönelten öğreti Roma Katolik Kilisesini öfkelendirmiştir. İnsanlar nasıl kendi başlarına İsa'ya ve Tanrı'ya yakın olabilirlerdi? İsa Tanrı'ya yalnızca kendisi aracılığıyla ulaşılabilineceğini vaaz etmişti (John 14:6). Kilise İsa'nın yeryüzündeki temsilcisiydi, Tanrı'ya giden tek yoldu. Bunun tartışmaya açılması tüm insanlığın spritüel iyiliğini tehdit ederdi. Kilise 1179 yılında Cathar inancını yasaklamayı denemişti. Onların doğal olmayan vejetaryenliği ve insanoğlunun soyunun tükenmesi umudu içinde olmalarını gerekçe göstermişlerdi. Bu ifadeler İncil'de yer alan "verimli olun ve çoğalın" öğretisine uymuyordu. Ancak yasaklama tamamen başarısız olmuştu. 1203 yılında hareket belli bir bölgeye sıkıştırılmaya çalışıldı fakat bu girişim de başarısızlıkla sonuçlandı. Bir keşiş olan Peter de Castelnau'nun öldürülmesiyle Papa III. Innocent sorunu çözmek için bir haçlı seferi yapmaya karar verdi—sorun gerekirse şiddet ile çözülecekti. Haçlıların gizli gündeminde politik güç elde edilmesi toprak sahipleri ve soyluların da kendilerine hizmet etmesi ve böylece bir vergi alınması anlamına geliyordu.

Birkaç küçük kasabanın "temizlenmesi" sonrasında 1209 yılında haçlı ordusu Beziers kentine saldırdı. Şehri kuşatarak Cathar'ların teslim edilmesi istendi. Bunun reddedilmesi sonucunda şehre saldırıldı. Haçlılar kasabada kimlerin Cathar olduğunu bilmiyorlardı ve herkesi öldürdüler. Yaklaşık 10.000 kişi öldürülmüştü ve bunların içinde Cathar olanlar 500 kişiden fazla değildi.

Haçlıların bir sonraki hedefi Carcassonne şehriydi. Haçlı şövalyelerinin kuşatması bir haftadan daha az sürdü. Şehir ele geçirildiğinde herkes kaçmıştı fakat hiçbir Cathar öldürülme-

mişti. Albi, Castras, Limoux gibi başka yerleşim yerlerinde daha az şiddet uygulandı. Ancak haçlıların bölgeden uzaklaşmasıyla Cathar inancı yine yükseliyordu. Çatışmalar 1225 yılına kadar devam etti.

Ardından engizisyon adlı yeni bir silah çatışmalara dahil edildi. O Kasım 1223 yılında başlatılmıştır. Engizisyon Kilisenin varlığının güvence aracı olarak görülmüştür. Kâfir oldukları belirlenen kişiler ölüm cezasına çarptırılmışlardır.

Engizisyon mahkemeleri kasaba ve kentleri dolaşarak Cathar inancını ortadan kaldırmak için şiddet içeren cezalar uygulamıştır. Bu şekilde yaşanan on yıldan sonra papa daha kararlı bir tutum içinde olmaya karar vermiştir. Cathar'lar yine yaşadıkları şehirlerde topluca katledilmişlerdi. Onların en büyük kalesi olan Peyrepertuse 1240 yılında düşmüştür ve 16 Mart 1244'te Montségur kalesi yaklaşık on aylık bir kuşatma sonrasında ele geçirilmiştir. İnanç değiştirmeyi reddeden sayıları yaklaşık 200 olan Cathar işkence direğinde acımazsızca öldürülmüştür.

BRAGİ PROJESİ

1920'lerin sonunda, Thule üyesi Dietrick Eckart Bragi adlı bir proje oluşturdu. Bragi İskandinav *Edda* şiirlerinin bilge şair tanrısının ismiydi. Eckart Katolik Kilisesi'nin hatalarını ortaya koyan ve Almanları Kilise'nin kıskacından kurtarmaya yönelik olan ve Aryan-çıkışlı bir dine yönlendirecek bir plan hazırlamıştı. Eckart'ın dostlarından biri ve Thule'nin birlik üyesi Otta Rahn idi. Eckart gibi o da tarih konusunda tutkulu olan bir ya-

zar ve şairdi. Rahn gençliğinden beri ezoterik, din ve Cathar'lar tarihine meraklıydı. Bir tarih araştırmacısı olarak, geçmişin kayıtlarına Paris'te Ulusal Kütüphane'de ulaşmıştı. Orada bulduğu Guillaume de Tudele tarafından 1275 yılında yazılmış olan *La Chanson de la Croisade Albigeoisae* kitabında Cathar'lara karşı yapılan haçlı seferleri betimleniyordu. Eckart ve Rahn Fransa'nın güneyindeki işkence öyküsünün kendi planlı propagandası için mükemmel olduğuna karar verdi. Bir organizasyon olarak Thule topluluğu çok fazla paraya sahip değildi ve NSDAP başlangıcında dar bir bütçe söz konusuydu. Bu nedenle proje temel olarak Max Amann tarafından finanse edilmişti. O parti gazetesi olan *Völkische Beobachter*'in yöneticiydi.

Rahn 1930 yılında güney Fransa'ya yolculuk yaptığında, yerel nüfus Cathar'lar hakkında herhangi bir şey hatırlamıyordu; onların yerel tarihi uzun zaman önce ölmüş, gömülmüş ve unutulmuştu. Ancak Rahn, Paris'te bulunduğu zamandan eski bir öğretmen olan Antomin Gadal'in öykülerini biliyordu. O Ariege Vadisi'nde küçük bir sağlık tesisi olan Ussat-les-Bains için turist hizmetinde çalışıyordu. Adam Cathar'lar ile ilgili her şeyle kafayı bozmuş olan biriydi ve kendi öykülerini turistleri çekmek için kullanıyordu. Böylece Cathar'lara ilişkin olan çok sayıda mağara olduğunu anlatıyordu. Ayrıca onların ritüelleri hakkında bilgi veriyordu—ancak bunlara ilişkin en ufak bir kanıta bile sahip değildi. Engizisyon raporlarına dayandırarak bazı öyküler oluşturuyordu ve rastgele olayları rastgele bir düzen içinde bağlıyordu. Tarihçiler konuyla ilgili değillerdi ve bundan dolayı hiçbir spesifik bilgi yoktu. Gadal kendisini yalanlayacak hiç kimse olmadığı için istediği şekilde at koşturuyordu. Bölgede yaşayanlar onu masum bir tuhaf kişi olarak görüyorlardı. Mağaraların Cathar çizim simgeleriyle dolu olduğunu ve hiç kimsenin bunların

anlamını bilmediğini iddia ediyordu. Tabi bu konuda kendisini hariç tutuyordu ve kendisinin bir *parfait* olduğunu söylüyordu. Gadal her yıl bu tür simgelerin olduğu yeni bir mağara keşfetmişti (onların çoğu öylesine yeni ve net bir görüntüye sahipti ki şaşırtıcı derecede yeni yapılmış gibi görünüyordu). Bethleemgrot (Bethlehem'in mağarası) girişi yakınında beş köşeli yıldız ve "Bethleem, Sanctuara Cathare" yazısı vardı. Bu mağara isminin yerel şive ile yaratıcı bir yorumlamasıydı. Metinde Tanrı'nın Bahçesi'nden bahsediliyordu fakat Bethlehem'in bir bahçe ile nasıl bir bağlantısı olduğu açıklanmamıştı. Benzer olarak, beş köşeli yıldız gerçekten Yunan Beşgen sayı teorisinden gelmişti ve Cathar inancında buna ilişkin hiçbir şey yoktu. Gözardı edilen başka bir gerçek Cathar'ların mağarada yaşayan yerleşimciler olmadıkları ve kendi ritüellerini evde gerçekleştirdikleriydi. Gadal Cathar'ların Montsegur'u terk etmeye zorlanmış olduklarını iddia etmişti. Ayrıca onların son derece değerli hazineleri olduğunu düşünüyordu. Terk etmeden bir gece önce hazinelerini kaleden güvenli bir şekilde çıkarabilmeyi başarmışlardı. Hazineyi muhtemelen buradaki alan içinde bir yere gömmüşlerdi. Bu akıllıca bir turist tuzağıydı. Gadal, Cathar'ların tüm dünyasal nimetleri reddettikleri gerçeğini atlamıştı.

Rahn kendi gerçek niyetlerini belli etmeksizin kendisini Gadal'a bir araştırma asistanı olarak tanıttı. Gadal bunun mükemmel olduğunu düşünmüştü çünkü akademik düzlemde tanınması onun çalışmalarına olan ilgiyi artıracaktı. Bu eski bir köy öğretmeni için büyük bir nimetti. Rahn, Gadal aracılığıyla çeşitli insan topluluklarıyla bir araya geldi. Bu kişileri daha sonra Bragi projesinin değerli araçları olarak kullanacaktı. Onların Cathar'lar hakkında övgü şarkıları tüm dünyaya ulaşacaktı. Rahn, Gadal ile birlikte büyük bir Cathar arkeolojik bulgusu elde etti.

Bu, Cathar'ların doğasını aydınlatacak bir kanıttı. 500 Cathar'a işkence yapılmasının "kanıtı" bulunmuştu. Bu mağaraya Lombrives Katedrali adını vermişlerdi. Gerçekten de burada kemikler keşfedilmişti fakat onlar tıpkı mağara resimleri gibi, Demir Çağı'nden kalmışlardı. Rahn ayrıca Cathar dinini bir Cermen dinine dönüştürmeye çalışıyordu. Onların dininin bir Cermen paganizmi gerçekliğine sahip olduğunu iddia ediyordu. Böylece olması çok küçük bir olasılıktı çünkü Cathar'lar barışçıl bir yapıya sahiplerdi ve savaşmayı reddediyorlardı. Bu ise NSDAP liderinin onaylayacağı bir mesaj değildi. Yine Cathar öğretisi insanların çoğalmasını reddediyor ve tüm insanları sahte tanrının ürünü olarak görüyorlardı. Bunlar Aryan ilkeleri ile çelişen düşüncelerdi. Aryan ilkelerine göre bu ırkın mensupları ilahi bir ırka sahipti ve kadının rolü bir anne olarak önemliydi.

İki adam Cathar yaşantıları hakkında böyle bir romantik öykü yarattılar ve bunu sahte-halk geleneğine dönüştürdüler (onlar hiçbir yazılı kaynak olmaksızın varsayımları üzerine bir kurgu yapmışlardı). Gadal-Rahn ekibi birkaç yüz Cathar'ın ölümünün az bilinen öyküsünü de yeniden keşfetmişlerdi. Burada katliam yapanları "Haçlı" sözüyle özdeştiriyorlardı. Onlara göre binlerce masum kişi haçlılar tarafından acımasızca öldürülmüştü. Kendi felaket yaşanan öyküsünün merkezine Beziers kenti katliamını değil, Monstsegur kalesini koymuştu. Bir kahramanlık propagandası tasarlayabilmek için bu daha fazla koşula sahipti. Rahn bir ölüm makinesine dönüşen Katoliklerin kurban ettiği kişilerin cesaretini ortaya koyuyordu. Aslında, Montsegur düşen son kale değildi; daha küçük bir kale olan Qeribus 1255 yazında düşmüştü. 70 yıl sonrasına kadar o bölgede halen Cathar'ların yaşadığı hiç kimsenin dikkatini çekmemişti.

Rahn'ın Montsegur kalesini kullanmasının bir başka nedeni daha vardı. O burada usta-vuruşunu yapmıştı; Kutsal Kâse efsanesini Cathar'lar ile birleştirmişti. Tarihin bir Rahn versiyonunda Cathar'lar Kutsal Kase'yi saklayan gruptu. Onlar İsa'nın kanının toplandığı Kutsal Kâse'yi ellerinde bulunduruyordu. Bu, 1180 ile 1240 yılları arasında olan bir dizi öyküye referans oluyordu ve bunlar Kral Arthur ile yakından bağlantılıydı. Bu öyküler Rönesans'tan sonra büyük ölçüde kaybolmuştur ancak mistisizm ve romansın yeniden canlanmasıyla tekrar popülerlik kazanmışlardı. Şair Laureate Lord Alfred Tennyson onun hakkında bir şiir yazmıştı (Idylls of the King'de "The Holy Grail") ve Richard Wagner konuya ilişkin bir opera bestelemişti (Parsifal). Kâse efsanesi halkın bilincinde yeniden yaşamıştı ve geçmiş zamanın kahramanlığını anımsatıyordu. Ancak bir sorun vardı. Geleneğe göre, İsa'nın bir takipçisi olan Arimathea'lı Yusuf Kâse'yi İngiltere'de bırakmıştı. Oysa Kâse'nin Cathar sahipliğine geçmesi için onun Fransa'ya "taşınması" gerekiyordu. Şair ve mistik William Blake Arimathea'lı Yusuf'un İngiltere'nin zirvelerinde dolaşmış olduğunu yazmıştı ve buraların efsanevi dağ Munsalvaesche olduğunu düşünmüştü. Burası gerçekte Silbury Dağı idi. Bu konu üzerinde de yeniden çalışılması ve onun Fransız dağı Montsegur yapılması gerekiyordu. Kâse için kullanılan orijinal isim olan Sangreal fonetik olarak parçalanmış ve "sangre ale" olmuştu ve bu "Sangre de Christo" ve "Ale" (içecek) olarak açıklanmıştı. Bu şekilde İsa'nın kanı bir içecek olmuştu. İsa'nın kanını metaforik olarak bulunduran kupa Son Akşam Yemeği sırasında kullanılmıştı. Rahn amacına ulaşma konusunda dil üzerinde sıçramaları önemsemiyordu. O "Ale"'yi Kelt dilindeki bir sözcük olarak içecek anlamında tercüme etmişti fakat Orta Çağlar'da ale tahıl, su ve köpükten yapılan bir

alkollü içecek (başka bir deyişle, bira) idi. Rahn, bu yeni açıklama için ortaçağ yazarı John Harding'den yapılan bir tercümeyi kullanmıştı ve sözcüğü "sang real" olarak ayırmıştı. Bu Fransızca'da "kraliyet kanı" anlamına geliyordu. İsa göksel krallığın Kralı idi ve kupa onun kanını taşıyordu. Ancak bu zarif yorumlamada "real" İspanyolca idi ve Fransızca başka bir sözcükte bir araya getirilmişti.

Daha sonra Rahn bir NSDAP üyesi olan ve daha sonra bakan olacak Adolf Wagner tarafından ziyaret edilmişti. O bölgede tatil yapıyordu. *Blut und Boden* (Kan ve Toprak) ilkelerinin sadık bir destekçisiydi. Kraliyet kanı için kendine göre bir açıklama yapmaya girişmişti. Belli efsanelere göre, İsa'nın sevdiği Mary Magdalen Fransa'ya kaçmıştı ve karnında İsa'nın çocuğunu taşıyordu. Onun kanının torunları Kilise'nin Cathar'lara işkence etmesinin gizli nedeniydi. Rahn bu öyküyü kullanmanın olasılıklarını göz önünde bulunduruyordu, fakat Gadal bunu kullanmayı reddetmişti. O efsanelerdeki kâsenin insan eliyle yapılmış bir eser olduğunu; bunun bir hazine olmadığını düşünüyordu. Rahn ise onun inanılır olduğunu ve papanın İsa'nın ölümünden 1200 yıl sonra bile onun torunlarını avlamayı sürdürmüş olduğunu söylüyordu. Oysa herhangi bir soyun birinci yüzyılda öldürülmüş olması gerekiyordu. Adolf Wagner Cathar'ların kâse ile ilgili olduğu konusunda kuşkuluydu. Bu onlar için değerli olmayan bir şey olabilirdi. Gadal bu mantığı izleyerek sahte tanrı bölgesinde İsa'nın görünümünün yalnızca bir imgeden ibaret olduğunu düşünüyordu. Tartışma çıkmaz sokağa girmişti. Sonunda Rahn, Gadal'ın insanların kâsenin gerçek doğasını tartışmaya niyetleri olmadığını söyledi, bu Kilise'nin suç işlemesine ilişkin bir öyküydü. Cathar inanışı buna son derece uygun olan bir yapıdaydı ve bu bir Cermen dinine uygulanabilirdi. 1933 yılında o

Kreuzzung gegen den Gral (Kâseye Karşı Haçlı Seferi) kitabını yayınladı. Bundan sonrasında, Cathar'lar birer kahraman olarak görülmeye başlandılar. İnsanlar bu halka karşı üzüntü duyuyorlardı. Onlar zengin hazinelere, ezoterik sırlara ve nihai Hıristiyan nesnesine sahip olmuşlardı. Bu tarikatın ürkütücü Engizisyon ve Katolik Kilisesi'nin haçlıları tarafından soyunun yok edilmesi korkunç bir üzüntüye sebep olmuştu. Öykü dinleyenleri sımsıkı sardı. Kâse öyküsü onun popülerliğini artırmıştı ve tarihsel gerçeklik olarak görülmeye başlanmıştı.

ARMA CHRISTI

Rahn'ın Bragi projesi için yapılan etkinlikler sırasında beklenmedik bir şey olmuştu. O dönemde halen bir öğrenciydi ve Münih'te Kardinal Faulhaber'in bir çalışanı tarafından çağrılmıştı. O dönemde çarmıha gerilme nesnelerine ilişkin ciddi tartışmalar vardı. Bu nesneler Arma Christi, İsa'nın silahları olarak betimleniyordu çünkü İsa onlar aracılığıyla karanlık güçlere karşı savaşmıştı. Açık bir şekilde, Arma Christi İsa'nın takipçilerinden bazıları tarafından alınmıştı. Alman keşiş Hrabanus Maurus, MS 800 dolayında yaşamıştır, gizli yerin neresi olduğunu biliyordu. Maurus bir bulmaca derlemesi şeklinde bazı sıradışı şiirler yazmıştı. Bazı insanlara onların gizli mesajları içerdiği öğretilmişti. Diğerleri çözümün Van Eyck'ın *Mistik Kuzuya Tapınılması* eserinde olabileceğine ikna olmuşlardı. Rahn Kutsal Kâse efsanesinin tüm alternatif versiyonlarını öğrenmişti. Paris'te bir arkadaşı tarafından anlatılan karşılaştırılabilir ver-

siyonu yeniden anlatılana kadar öyküyü neredeyse unutmuştu. Rahn'ın yaşça daha büyük olan arkadaşı Ulusal Kütüphane'de çalışmıştı ve şair Mallarmé eski ve unutulmuş sözcüklerin anlamı hakkındaki araştırmalarını sunmuştu. Ayrıca Rahn'ın dostu olan din adamı ve tarihçi Cyr Ulysse Chevalier ile iyi bir ilişkiyi sürdürmüştü. Kardinal Faulhaber'in meslektaşı, Rahn'ın dostu ve Chevalier aynı öyküyü dinlemişlerdi. Benzerlikler rastlantı olamayacak kadar fazlaydı ve öykü onun zihninde canlanmıştı. Bir konferans sırasında Hollanda Kontu van Rechteren Limpung ile karşılaşan Rahn, ezoterik konularla çok ilgili olan bu önde gelen kişi ile kişisel bağlantı için olmaya başlamıştı. Kont Rahn'a tüm bu kutsal kâse öyküsünün bir saçmalıktan ibaret olduğunu söylemişti.

Rahn nasıl tepki göstereceğini bilmiyordu fakat artık bu sayede ezoterik dünyanın sırlarını kendisine açacak olan bir çevre içine girmişti. Thule topluluğundakilerin bile hakkında hiçbir şey bilmedikleri şeyler öğrenmekteydi. Himmler'e mektup yazdı ve Ahnenerbe adında tarihi araştırma enstitüsü oluşumu hazırlıkları yapmak istediğini belirtti. Araştırmaları için bir fon bulması gerekiyordu. Himmler okült nesnelere karşı herkesten daha fazla ilgili ve duyarlıydı. O Yahudi Pulsa Denura'nın taş kesilmesi konusuyla her zaman ilgili olmuştu. Bu bir kişinin ölümü hakkında korku duyulan bir kabala öğretisiydi. Rahn Arma Christi'ye sahip olmanın Himmler'e Pulsa Denura'ya karşı durma gücü vereceğini ifade etmişti. Himmler bu konuyla çok ilgiliydi ve arkadaşı Karl Maria Wiligut ile bunu paylaşırdı. Wiligut bir medyum olduğu ününe sahipti ve Alman okült çevrelerinde tanınıyordu. Himmler ve Wiligut, Rahn'ın gizli bir araştırma yapmaya başlamasını istiyorlardı.

Altar eserinin eski fotoğraflarının Berlin'deki ilk incelemelerinden sonra Otto Rahn 1933 sonbaharında Ghent'e gitti. Orada Van Eyck altar eserini yakından gördü. Hiç kuşkusuz Hubert Van Eyck sol pano üzerinde kendisi resim yaptı. Bunda *Adil Yargıçlar* resmi de vardı. Orta panoda melekler kuzunun etrafında gruplanmıştı, bunlar İsa'yı sembolize ediyordu. Bu meleklerin bazıları açık bir şekilde kendi ellerinde çarmıha gerilmenin nesnelerini tutuyordu. *Adil Yargıçlar* panosu açık bir şekilde önemli bir anahtardı; Van Eyck onları neden resmetmişti? Anahtar belki de düşünüldüğünden daha katı bir şifre taşıyordu. Arkaplandaki kayaların veya manzaranın incelenmesine gerek var mıydı? Yanıt ellerde mi gizliydi, yoksa gözler veya giysilerde mi? Geçmişte yapılmış olan restorasyonlar farkında olmadan anahtarı etkilemiş olabilir miydi? Bunların hiçbiri Berlin'deki fotoğraflardan belirlenemezdi fakat orijinal pano sanat uzmanları ve restorasyon yapanlar tarafından titizlikle araştırılmalıydı. Rahn NSDAP sempatizanları aracılığıyla panoyu elde etmeye çalışmak zorundaydı.

Rosenberg'e göre, daha sonra olan şey herkes için bir bulmacaydı. 1934 Nisan ayında kötü bir günde, Rahn Himmler'e panonun katedralden çalınmış olduğunu rapor etmişti fakat kendisi tarafından çalınmamıştı. Onun nerede olduğuna dair hiçbir fikri yoktu. Himmler kızgındı fakat kanlı Uzun Bıçaklar Gecesi'nden bir gün önceydi ve tüm enerjisini politik gelişmeler için harcamalıydı. Rosenberg bana bunu söylediğinde, zihnim D.U.A.'dan gelen mektuplara kaymıştı ve Koehn tarafından altı çizilmiş olan pasajları hatırladım:

> *. . . çok kısa süre içinde zeka ile hazırlanmış olan bir intikamın ne denli genişleyebildiğini görmüştüm. Bu in-*

tikam kindar ve domuzkafalı adamlar tarafından planlanmıştı. Kaç tane milyon kaybolacak ve hangi felaketler hazırlanmış olacak.

Ben bunu zihnimden çıkaramıyordum ve belki de o Nazileri kast etmişti. Eğer böyleyse, D.U.A tamamen farklı güdülere sahip olabilirdi.

Himmler Rahn'ın araştırmaya devam etmesini istiyordu. 1 Temmuz 1935'te SS patronu Hollandalı Herman Wirth, Richard Walther Darré ve birkaç başkası resmi olarak Studiengesellschaft für Geistesurgeschichte Deutsches Ahnenerbe, Alman soy mirası araştırma topluluğu kuruldu. Sonraki yıllarda Üçüncü İmparatorluğun en büyük araştırma enstitülerinden birine dönüşecekti. Yüzlerce bilim adamı, araştırmacı ve asistan doğal bilimler, kültür, din, arkeoloji ve daha başka alanlarda çalışma yapıyordu. Rosenberg, Otto Rahn'ın hiçbir zaman resmi olarak Ahnenerbe üyesi olmadığı iddiasında bulundu. Himmler ona yalnızca Kâse tarihi üzerinde ve Arma Christi için araştırma yapmasına izin vermişti. Onun araştırması çok fazla başarı kazanmamıştı ve nadiren rapor oluşturulabilmişti. Bu durum Himmler ve Wiligut'u çok rahatsız etmişti. 27 Eylül 1935'te gizli bir mektup ile Rahn "ganz grosse überraschungen" (çok büyük sürprizler) ortaya çıkacağını söylemişti. Zaman geçtikçe, Rahn gitgide daha fazla hayal kırıklığına uğramaya başlamıştı ve sessizliğe gömülmüştü. Himmler, Rahn'ın panonun nerede olduğunu bilmesinden korkuyordu. Rahn hiçbir ilerleme kaydedememişti veya meseleleri sır olarak tutmuştu. Birkaç yıl sonra tüm mesele daha da içinden çıkılmaz hale gelmişti. Rahn gitgide artan şekilde rejimin eleştirisini yapıyordu. Himmler'in ikili bir oyun içinde olduğu şüphesi taşıyordu.

Onun sonu Rahn için daha da kötü oldu. Mart 1939'da o gizemli koşullar altında ölmüştü. Tyreleon Alplerinde Kufstein kasabası yakınında bir dağ yamacında birkaç çocuk tarafından bulunmuştu. Onun bedeni çürümüştü fakat herhangi bir yara görülmüyordu. Sanki basit bir şekilde uyumuş ve bir anda ölmüştü. Rosenberg, onun infazını gerçekleştirenin Himmler olduğundan emindi. Çünkü bu vakada Rahn'ın yazgısı başından bir kurşun almak olmuştu. Yerde ise bir delik vardı. Onun ölümüne neyin sebep olduğu bir gizem olarak kalmıştı. Ölümünden bir yıl sonra, Belçika Almanların eline geçti ve Himmler panonun izini sürmek ve onu ele geçirme konusunda kararlıydı.

Benim Rosenberg ile konuşmalarım 1 Ekim 1946'da dört suçtan suçlu bulununca sona erdi. Asılarak ölüm cezasına çarptırıldı. 16 Ekim'de cezası infaz edildi. Ertesi gün din adamı Gerecke bana geldi ve Rosenberg'den kısa bir elveda notu verdi. Onda Nazi bana konuşmalarımız için teşekkür ediyordu ve yazısını ilgi çekici bir yorumla bitirmişti:

"Çoban kızı izle."

Bu yorum *Adil Yargıçlar* vakasında çözüme biraz daha yaklaşmamı sağlayacaktı. Ya da ben öyle düşünüyordum…

4
İnsan mı Yoksa Mit mi?

Nuremberg'den geri dönüşte *Adil Yargıçlar* hırsızlığından daha olağandışı bir hırsızlığa rastlamadığım şeklindeki raporumu yazdım. Sahtekâr koleksiyoncular daha önce sanat eseri kaybolması yönünde bildirimde bulunmuşlardı. Ancak bu vakalar tek taraflı yapısı gereği olarak sonuca ulaşmamıştı. Sanatsal açıdan bakıldığında *Adil Yargıçlar* vakası çok farklı bir yapıya sahipti. Von Craushaar ve Rosenberg hırsızlığın ardında okült güdüler olduğunu düşünüyordu. Onlar birbirlerinden bağımsız olarak ayrı bilgiyi açıklayan iki önemli tanıktı. Rahn'ın ortaya atmış olduğu soygunun birkaç Belçikalı sanat uzmanı ve Nazi sempatizanı tarafından gerçekleştirilmiş olduğu iddiası akla yatkındı. Belçikalı uzmanlar muhtemelen tek başlarına böylesine bir hırsızlığı gerçekleştiremezlerdi fakat onlar iş konusunda bazı karanlık noktalara sahiptiler. Sorun Otto Rahn'ın hırsızlık konusunda asla hiç kimseye görev vermemiş olmasıydı. Eser o bu mevkiye gelmeden önce çalınmıştı. Bu durumda hırsızlık konusunda görevlendirme yapmış olan başka birisiydi. Başka birisi Rahn'ın planlarını gerçekleştirmiş ve onun burnunun dibinde bu

soygunu gerçekleştirmişti. Bu kişi belki de bir rakip birlik üyesiydi. Bu açıdan bakıldığında De Vos ve De Heem gibi kişiler hürmason olmaları nedeniyle zan altındaydılar. Her iki adam da göze çarpan bir rol oynamıştı fakat onlar ayrıca kendi kirli işlerini yaptırmak için başkalarını kiralamışlardı.

Arsène Goedertier'in oynadığı rol neydi? Benim düşünceme göre hırsız o olamazdı. O bir Nazi sempatizanı değildi, bu nedenle Rahn ile bağlantı halinde olamazdı. Benim bildiğim kadarıyla başka bir birlik üyesi de değildi. Onun dinsel inanış derecesi ılımlıydı. Kayıp *Adil Yargıçlar* vakası etrafında dinsel ve mistik bir yapı söz konusuydu. Goedertier sanat dünyasının tanıdığı bir isimdi ve onun dedektifliğe olan merakı sanat suçlarıyla ilgili olan kişiler tarafından biliniyordu. Onun hırsızları tanıyor olması ve bir aracı olarak çalışması olasıydı. Eserin yasal sahiplerine güvenli bir şekilde teslim edilmesi yönünde çaba gösterir bir yapısı vardı. Hırsızlar ise parayı kimin vereceğini önemsemezdi. Onların tek düşündükleri verilecek para miktarının büyük olmasıydı. Goedertier ise eserin doğru kişilere ulaştırılması konusunda hassastı. *Adil Yargıçlar* hava koşullarından olumsuz bir şekilde etkilenmeyecek şekilde güvenli bir yerde saklanıyordu. Ben bu güvenli yerin bir sığınak olabileceği yönünde düşünceye sahiptim.

Ancak Goedertier'in olayla bağlantısı reddedilemez değildi. O bir günah keçisi olarak kalmış olabilirdi. Bu vakada gerçek failler kendileri için puslu bir ortam yaratmışlardı. Belki de onlar *Vaftizci John* panosuna kısa bir süre için ihtiyaç duymuşlardı ve bu nedenle onu geri vermişlerdi. Ya da hırsızlık ve panonun geri verilmesi diğer panonun çalınmasının gerçek nedenini saklamak için göstermelik bir durumdu. Bu şekilde bakıldığında hırsızlığın güdüsü olarak para isteme dışında nedenler ortaya

çıkabilirdi. Gerçek neden daha karanlık bir doğaya sahip olabilirdi. Bazı açıklanamayan nedenlerle bu vaka içinde yer alan kişiler olarak Goedertier, De Vos, Rahn teker teker ölmüştür. İlkin Nazilerin ciddi bir şekilde gezegen üzerinde bir yerde 2.000 yıl önce birinin infaz edilmesinde kullanılmış olan çivi ve ahşap plakaların saklanmış olacağına ciddi bir şekilde inanmaları aşırı çılgınca olarak değerlendirilmiştir. Diğer taraftan, Naziler kendi enformasyonları için çok iyi bilgi kaynaklarına sahiptir.

Soru şudur: Van Eyck'ın eseri ile Arma Christi arasındaki ilişki ne kadar ciddidir? Doğal olarak, yaşlı ustaların sembolizmi hakkında okunması gereken çok şey vardır. Hatta pek çok sanat uzmanından bile daha fazla şey. Benim çalışmam sırasında ve genel olarak öğretmenlerinin hayal kırıklığına yol açacak şekilde ben semboller konusunda zorlanıyordum ve hatta tamamen yanıldığım konular oluyordu. Zaten ben bu vakanın merkezinde sembolizm olduğuna inanmıyordum. 2000 yıl önce, adı İsa olan bir adamın gerçekten çarmıha gerilmiş olup olmadığına dair bir kanıt üzerinde her şey düğümleniyordu. Eğer bu doğru değilse, bu durumda Van Eyck'ın sembolizmi bir yanılgı üzerine temellenmişti. Bu düşünme çizgisi benim ilgimi çekiyordu. Ben İsa'nın öyküsünü içerdiği olasılıksızlıklar nedeniyle her zaman reddetmiştim: Bir bakireden doğması, hiç cinsellik yaşamaması, cennetten gelen sesler, yeniden diriliş. Bunlar benim kavrayabileceğimden çok fazlasıydı. Şimdi ben öyküyü tümden reddetmemin nedeninin eli ağır rahibeler ve pedofil papazlar nedeniyle bir hoşnutsuzluk yüzünden mi olduğunu merak ediyordum. Ve bunu yaparken, belki de her şeyi toptan yok saymıştım? Bir insanı bir mitten nasıl ayırabilirdik? Tanrı'nın oğlu veya mucize biri değil devrimci fikirleri olan ve grupları etki-

leyerek daha sonra kendi ismi etrafında fantastik öyküler yaratılan biri olamaz mıydı?

Adam gerçekten var olmuş muydu? Bu konuya mantıklı bir açıklama yapabilecek herhangi bir uzmanlığa sahip değilim. Bunun yanında benim işim dinsel eski eserler veya kutsal emanetler konusunda yargıda bulunmak değil, kayıp bir panoyu bulmaktı. Benim yapmam gereken tek şey panoyu bulmaktı. Oysa ben nereye bakmam gerektiği konusunda en ufak bir fikre bile sahip değildim. Ve vakanın temelli olarak kapanmasını gerçekten istemiyordum. Bu çok büyüleyiciydi. Bu nedenle kendi raporuma boyun eğmez bir bölüm yerleştirdim. Son paragrafta sonuca vardım: "Tarihsel bir İsa'nın var olması durumunda ve onun gerçekten çarmıha gerilmiş olması durumunda, Arma Christi'nin bilinmeyen bir yerde varlığını sürdürmesi ciddi bir olasılıktır. Onlar emsalsiz arkeolojik hazinelerdir ve dinsel veya politik gruplaşma için eşi görülmemiş bir değere sahip olan potansiyel bir propaganda silahıdır." Thule topluluğu ve zihindeki tüm diğer fanatikler hakkında, amirlerimin bu vakayı takip etme nedenimi görebileceklerini umuyordum. Oysa yalnızca sessizlik vardı.

BEYAZ PROPAGANDA

1947 yılının baharında New York'a gittim. O zamana kadar bir kargo uçağından daha lüks bir hava aracına binmemiştim. Bu uçuşta bir yolcu uçağında seyahat ediyordum. Havaalanında kendisini Jerry olarak tanıtan Amerikalı dostum Billy'nin bir meslektaşı beni karşıladı. Billy, Van't Sant aracılığıyla gelecek hakkında

konuşmak üzere beni New York'a davet etmişti. Tüm yolculuk ve konaklama masraflarını karşılayacaktı. Böyle bir daveti nasıl geri çevirebilirdim? Üstelik Amerikalı dostlarıma karşı sıcak duygular besliyordum ve böylece onları kendi ülkelerinde ziyaret edebilecektim. Aslında bu davetin amacı yalnızca gelecekteki istihbarat meseleleri değildi. Ben istihbarat konusunda artık acemi biri değildim ve yaşamda yapmak istediğim pek çok şey vardı. Parlak bir Ford'un arka koltuğuna yerleştim ve yolculuk sonrasında dinleneceğim otele gittik. Şehir merkezine geldiğimizde sersemlemiş gibiydim. Ben genç bir adamken Paris beni etkilemişti fakat burada ağzım açık kalmıştı. İlk olarak her şey el değmemişti. Avrupa'nın bombalanmış şehirlerinin karşıtı bir görüntü vardı. Her tarafımda gökyüzüne doğru uzanan binalar vardı. Müthiş Özgürlük Anıtı göz kamaştırıyordu. Ancak trafikten hiç söz etmeyeyim. Ne büyük bir karmaşa! Ben bu konuda konuştuğumda Jerry gülümsedi. Biraz önce trafik kurallarını ihlal etmesi nedeniyle polis ceza kesmişti. Önceleri insanlar trafik ışıklarına renkleri değişen sevimli sokak süsleri gibi bakıyordu.

Hotel Pierre'de ilk geceyi geçirdikten sonra Billy ile sabah randevuma götürüldüm. Bizim karşılaşmamız candan bir şekilde oldu ve o beni Richard, Paul ve Henry ile tanıştırdı. Ben Almanya'ya gitmek üzere ayrıldığımda Richard Londra'ya gelmişti. Ben onu ismen tanıyordum. Paul'ü Londra'dan tanıyordum. Yayıncılık dünyasından biri olan Henry ile hiç karşılaşmamıştım. Kısa bir süre sonra Jerry yanımızdan ayrıldı. Bir masanın etrafında oturuyorduk. Birbirimize Londra'ya ilişkin anılarımızı anlattık. Son derece mutlu anıları hatırlamamız dikkat çekiciydi. Zorluk yaşadığımız olayları bile gülerek anımsıyorduk. Amerikalı ajanlar resmi olarak savaşa katılmadan önce Londra'da bulunmuşlardı. Bu nedenle bazı incelikli diploma-

tik dönemler yaşamışlardı. Onlar savaşa sonradan katıldıklarının bile farkına varmamışlardı. Bunun bir nedeni ise OSS'nin Amerikan elit tabakasının farklı farklı üyelerinden oluşmasıydı: Bankacıların oğulları, avukatlar, politikacıların kızları ve sanayicilerin çocukları. İyi yiyecek ve içecekler eksik olmuyordu.

Daha sonrasında konuşmanın tonu değişti. Bir brifing havasına bürünecek daha ciddi bir atmosfer oluştu. Ben Billy'nin bizi OSS'nin dağıtılmış olması hakkında bilgilendirmesini dinledim. Onun yerine Merkezi Haberalma Grubu (daha sonra CIA olmuştur) kurulmuştu. Burası açık ve gizlice bilgi toplayacak bir kurumdu. Farklı veri toplama servislerinin bir arada toplanacağı sivil bir organizasyon olacaktı; artık bir askeri enstitü olmayacaktı. Bu pek çok askeri şefi mutsuz eden bir durumdu. Onlar kendilerini oyuncaklarından birini kaybetmiş gibi hissediyorlardı. Ben bu duyguyu çok iyi biliyordum. Billy ileriki aylarda daha iyi tanımlayabileceği birkaç meseleden bahsetti. Pek çok eski OSS çalışanı yeni pozisyonlara getiriliyordu. Yeni organizasyonun ayrıca başka ülkelerden enformasyon toplamaya ihtiyacı vardı. Bu noktada olasılıkla benim için de bir rol düşünüyorlardı. Ben onlarla işbirliği içinde çalışmanın kendim için mükemmel olacağını belirttim. Ancak kendi geçmişime ilişkin olarak onlara nasıl faydalı olacağım hakkında en ufak bir fikre sahip değildim. Ben kültürel olarak eğitim görmüştüm fakat politik ve askeri istihbarat alanlarında deneyimsizdim.

Henry ayağa kalktı ve odanın içinde dolaşmaya başladı. Bir an için Richard ve Billy konuşmaya devam etme konusunda tereddüt yaşadılar. Onlar geçmişte kendilerine karşı hep sadık davrandığım konusunda vurgu yaptılar. Bir kez daha burada konuşulanların gizli kalması gerektiği konusunda hatırlatmada bulundular. Bu ayrıca İngiliz SIS ile konuşmamak anlamına da

geliyordu. Eğer ilerleyen konularda bir anlaşmaya ulaşabilirsek, ben SIS'ten ayrılıp CIG/CIA'ya katılacaktım. Ben bunu kabul ettim. Richard benim için bir taslak çizdi. Gelecekte dünyanın nasıl şekillenmesini istedikleri konusunda Amerikan bakış açısını sundu. Bu, benim Londra'da daha önceden duymuş olduğum vizyondan çok farklı değildi. Yine, Komünizm bir numaralı halk düşmanı olarak görülüyordu. Onlar bu açıdan bakarak özellikle Batı Avrupa hakkında kaygılıydılar. Bazı toplumlar Komünist ilkelerini benimseme eğilimi içinde görülüyorlardı. Richard'ın bakış açısından özellikle entelektüeller Komünizme karşı hoş olmayan bir çekim duyuyorlardı. Genel halk ile entelektüeller ayrı kutuplarda yer alıyorlardı. Avrupalıların yumuşatılabilmesi için onların kültürel seviyede kazanılması amaçlanıyordu. Amerikan müziği, sanatı, tiyatrosu, filmleri, kitapları ve gazeteleri bu amaca hizmet edecekti. Kısa bir sessizlik oldu. Onlar açık bir şekilde benim tepkimi duymak istiyorlardı. "Soldatansender Calais için yaptığımız kara propagandanın aynısı, fakat bu kez beyaz olarak, öyle mi?" diye sordum. "Ben onun bizim frekansımızda olduğunu söylemiştim" diyerek güldü Billy heyecanlı bir şekilde ve böylece odadaki ağırbaşlı hava dağıldı. Gerçekten de biz hepimiz uzlaşma halindeydik. Henry konuşmayı devraldı ve yeni oluşturulmuş kurumlar ile bağlantıların zaten yapılmış olduğunu söyledi. Bu kurumlar arasında film ve müzik şirketleri, yayıncılar, kültürel organizasyonlar, hayır kurumları ve üniversiteler vardı. O özellikle üniversitelerin önemli olduğunu çünkü geleceğin liderlerinin bu kuruluşlar aracılığıyla yetiştirileceğini söyledi: Avrupa'da çok sayıda bağlantı noktası oluşturuluyordu ve işbirliği içinde olan organizasyonlar hatırı sayılır finansal destekler alacaklardı. Yalnızca bu kültürel propaganda üzerinde odaklanmış olan ayrı bir organizasyonun oluşturulma-

sının gerekli olduğu açıktı. Konferanslar düzenlenmesi, kitap tanıtımlarının yapılması, müzik etkinliklerinin organize edilmesi, saygın ödüller verilmesi ve halka hitap eden dergilerin yayınlanması gerekiyordu. Bir an için ben doğru anladığım konusunda kuşkuya düştüm. Amerikan istihbarat servisi bir kültürel organizasyon tutumuna sahip olan bir kardeş yapının başlatılması niyetinde miydi? Dostlarım hep birlikte başlarıyla onayladılar. Doğal olarak, bu halkın bilgisi dahilinde olmayacaktı. İnsanların böyle bir şey için istihbarat örgütüne ihtiyaçları yoktu. Ben genel resmi anlamıştım. Bu, insanların konuşma özgürlüklerini kısıtlayacak bir durum değildi; onlar kendi fikirlerini ifade edebilecekleri bir platform elde edeceklerdi. Ben bu kurum için mi çalışacağımı sordum. "Sayılır" diye yanıtladı Paul. "Biz senin bizim analistlerimizden biri olmanı gerçekten istiyoruz." Saatine baktı ve öğlen yemeğine gitmemizi önerdi.

PASKALYA YUMURTASI OPERASYONU

Ben Waldorf Astoria oteline götürülmüştüm, orada sessiz bir köşedeki rezervasyon yapılmış masaya oturduk. Billy bana Almanya'daki deneyimlerimi sordu. Benim *Adil Yargıçlar* hakkındaki raporumun bir kopyasını okumuştu ve onun ilginç bir öykü olduğunu düşünmüştü. Neredeyse bir saat boyunca bu konu hakkında konuştuk. Masada bulunanlar sessizce bunu dinlediler ve ben konuşmamı bitirdiğimde yemeklerimize neredeyse dokunmamıştık. Önce Henry konuştu. Propaganda için potansiyel silah olduğu şeklindeki yorumum dikkatini çekmişti. O Arma

Christi'nin var olduğuna inanıyordu ve bizler onu bulabilecek tek kişilerdik. Başka birileri bu konuda kötüye kullanma riskine sahipti. Komünizme karşı soğuk savaş ve bir kültürel savaş yürütülüyordu ve tüm Batı dünyasına Amerikan yaşam tarzı benimsetilmeye çalışılıyordu. Ancak bu çabaların bu tür dinsel nesnelerin kötüye kullanımı ile haftalar içinde boşa gitmesi söz konusuydu. Onlar benim araştırmayı sürdürmek isteyip istemediğimi sordular. Ben masanın altında ellerimi birleştirmiştim. Bu konudaki heyecanımı belli etmemeye çalışıyordum.

Büyük bir gizlilik içinde araştırmayı sürdürecektim. Çalışma yerim Hollanda olacaktı. Billy ve Henry oradaki büyük bir üniversitede akademik bir çalışan olarak bir iş ayarlamıştı. Doğal olarak Amerikan kültürünün tanıtılmasına yardımcı olacaktım. Dış dünya ile ilişkiler dışında sanat tarihi konusunda araştırmalarımı yürütecektim. Bu bana bir kapak konusu, iyi bir maaş ve mükemmel bir masraf ödeneği sağlayacaktı. Üniversite içindeki üst düzey kişilerden çok azı benim "bir dost hükümet için ekstra müfredat etkinliği" içinde olduğum bilgisine sahip olacaktı. Ayrıntılar konusunda hiç kimsenin bilgisi olmayacaktı. Arma Christi etrafındaki gizlilik gerekliydi çünkü bize yetişebilecek bir rakip grup olmasını istemiyorduk. Ancak ayrıca tüm meselenin bir komediye dönüşmesini de istemiyorduk. Gizlilik bir sorun yaratıyordu. Artık insanlara açık bir şekilde soru soramıyordum. Vanderveken ve Koehn gibi kişileri sorgulayamayacaktım. "Koehn öldü" dedi Billy kısa ve net bir şekilde. Bana Koehn'in doğu cephesinde savaşırken öldüğüne dair belgeyi görmüş olduğunu söyledi. Ben iç çekerek koltuğuma yaslandım. Bu kez hiç kuşkusuz Rus mermilerinin neden olduğu bir başka ölmüş beden diye düşündüm. Bazı yanıtları bulmak için son şansımı kaybetmiştim. Artık kendi yolumu çizmek dışında bir seçene-

ğim yoktu. Ghent polis dosyasında çok fazla yeni bilgi yoktu. Bu konuda yeni bir araştırma yapmak bir seçenek değildi.

O öğleden sonrasında ilerleyen zamanda otelimde bir eylem planı üzerine çalışıyordum. Sonraki günler boyunca bu konuda kafa yoracaktım. Biz Arma Christi'nin henüz bulunmadığı konusunda kesin verilere sahiptik; eğer bulunmuş olsaydı bunun halka duyurulmuş olması gerekiyordu. Bu durumda kovalamaca sürüyordu. Paskalya Yumurtası Projesi başlatılmıştı. O dönemde ben buna Oskar kod adını vermiştim.

Ben Amsferdam'ın Spiegel bölgesinde yaşamayı seçmiştim. Burası antika dükkânları, atölye ve galerilerin olduğu bir yerdi. Sanat dünyası ile tanışıklığım aracılığıyla Merkez İstasyon'dan uzak olmayan bir cadde olan Kalverstraat'da bir daire bulmuştum. Amsterdam'ı seçmiştim çünkü benim doğduğum şehir olan Rotterdam hâlâ enkaz halindeydi ve ben burada müze ve kütüphanelere daha yakındım ve daha önemli olarak, burada Yahudiler vardı. Benim gerçekten bilgi edinmem gereken insan topluluğu onlardı. Yahudiler bana İsa döneminin geleneklerini anlatabilirlerdi. Ben Amsterdam'ın bir "Yahudi kenti" olarak anılmasına çok şaşırmıştım. Yiddish dili yerel lehçeyi çok etkilemişti. Ancak bu durum artık geçerli değildi. Savaştan önce yaklaşık olarak 80.000 Yahudi vardı, şimdi ise bu sayı bir elin parmaklarını geçmeyecek kadardı. Onların hepsi kaçmış veya sınırdışı edilmişti. Şehrin sosyal ortamı çok kötü durumdaydı. Herkes büyük bir baskı altında yaşıyor görünüyordu. Bir kafede ateşli bir tartışma Nazi işbirlikçilerinin suçlanmasıyla ciddi bir kavgaya dönüşebilirdi.

İnanç konusu tartışmaya çok açık olan bir konuydu: Çok fazla eylem ve daha fazla fikir vardı. Benim araştırmalarıma en duyarlı yaklaşım katı bir tutum içinde olan polis dedektifle-

rinden geliyordu. Ben kuşkuya yer vermeyecek şekilde yalnızca kanıtlanabilir veriler üzerinden araştırmamı yürütüyordum. Bu şekilde bir araştırmanın tanımlanması ve eğiliminin belirlenmesi kolay değildi. Eleştiri süzgecinden geçmeyen herhangi bir kanıtı kabul etmeyecektim ve her şeyi kendim araştırmak istiyordum. Bu durumda proje muazzam olacaktı. Bu ancak benim hızlı bir şekilde İsa'nın hiçbir zaman var olmadığı sonucuna ulaşmamam durumunda olacaktı. İsa yoksa Arma Christi de yoktu. Bu belki de benim çözüm için en kısa yolu arayışımdan kaynaklanan kendi mantık çizgimle uyumluydu. Ben öncelikle tarihsel İsa'yı inkâr eden kişileri haklı çıkaracak veriler üzerinde çalışmayı tercih etmiştim. Bu beni küçültücü bir sonuca yönlendirecekti. İlke basitti; eğer İsa'nın öyküsü gerçekten bir mit ise, bu durumda bunun şimdiye kadar bazı kanıtlarının ortaya konması gerekirdi. Bağımsız bir analist olarak yapmam gereken şey çeşitli teorileri içeren kitap ve yayınların altını üstüne getirmekle aylar geçirmek olacaktı. Bu bana büyük bir haz verecekti. Ben gece ve gündüz bu konuyla ilgiliydim. Yatak odamın duvarı zamanla yapıştırdığım notlar ve karalamalar ile kaplandı. Ben uyumadan önce onlara göz atıyordum. Onların içerdiği fikirleri zihnime kazıyordum.

İSA MİTİ

Son iki yüzyılda İncil daha önce Tanrı'nın sözleri olarak tartışmasız olarak kabul edilirken artık sorgulanmaya başlamıştır. Ben en iyi yaklaşımın en son yapılan yorumların gözden

geçirilmesi olduğunu düşündüm. Bu konuda araştırma yaparken ilk olarak Julius Wellhausen ile karşılaştım, bunu William Wrede ve Karl Ludwig Schmidt izledi. Onlar İncillerin tarihsel güvenilirlikleri hakkında ilginç tartışmalar ortaya koymuşlardı. Eski metinlerin İsa'nın sözleri olup olmadığı üzerine sorgulamada bulunuyorlardı. Onlar İsa'nın gerçekten var olması konusunda tereddüde sahip değillerdi. Bu nedenle ben Bruno Bauer, Arthur Drews ve Ernst Haeckel gibi kişilerin çalışmalarını inceledim. Özellikle Drews ve Haeckel eğitim almış tarihçiler değil, ilki bir matematikçi ve diğeri bir biyolog olarak bir sorun oluşturuyordu. Oysa profesyonel tarihçiler tarafından ortaya konmuş olan materyaller hakkında güven duyabilirdim. Bunun ötesinde, Drews hakkındaki araştırmalarımı derinleştirirken onun Karlsruhe Üniversitesi'nden ayrılmış olduğunu saptadım. O coşkulu bir NSDAP üyesi olmuştu. Ludwig Fahrenkrog ve Wilhelm Hauer ile birlikte Germanische Glaubensgemeinschaft (Cermen İnanışları Topluluğu) içindeki Nazi tahrikçileri ve okültistleri ile birlikte çalışmıştı. Benim araştırmamın diğer adayı olan Haeckel bir ırkçı teolog olarak tanınıyordu ve Nazi öğretisinin öncülerindendi. Cathar sahtekârlarını hatırlayarak ve Nazilerin dine bakış açılarının nasıl olduğunu göz önünde bulundurarak onların güvenilir olmadıklarına kanaat getirdim ve araştırma listemden çıkardım.

Diğer taraftan Bruno Bauer (1809-82)'in en uygun kişi olduğuna karar verdim. O tanınmış bir filozof, tarihçi ve teologdu. G. W. F. Hegel'in mantık çizgisini izliyordu. Ahlak davranışı (etik) ve biçim güzelliği (estetik) konularında araştırmalar yapmıştı. İnsanoğlunun sonsuz bir kendi bilinçliliği olduğunu ve özerkliğe sahip olduğunu düşünüyordu. Bauer'den itibaren bu İncillere inanma konusunda karmaşık bir durum ortaya çıkmaya başla-

mıştı. Teori şu şekilde ilerlemişti: Yeni Ahit'in metinleri özgün değildi, Eski Ahit'ten alıntı yapılmıştı ve İsa'nın hayatının öyküsü eklenmişti. Örnek olarak Matthew 21:9'da İsa'nın Kudüs'e girişi Eski Ahit'teki Mezmur 118'den çalınmıştı.

Bu tür tartışmaların geçerliliğini ortaya koymak için metni değerlendirmek amacıyla çeşitli İnciller satın aldım. Aslında, Mezmur 118'de, Matthew 21'deki tek bir cümle vardı: "O Tanrı'nın adına kutsanmıştır." Ben günler boyunca metinler üzerinde karşılaştırmalar yaptım. Önermelerde tereddüde düşmeye başlamıştım. İfadelerin çoğu geleneksel Yahudilerin klasik ilahileri ve atasözlerinden alınmıştı. Nasıl ki "Mutlu yıllar sana" ifadesi daha önce bir doğum gününde söylenmeye başlanmışsa bu yapı varlığını sürdürüyordu. Eğer insanlar Yeni Ahit'i Eski Ahit'den derleyerek oluşturmuşlarsa, onlar yıkılmak üzere olan bir yapı meydana getirmiş olurlar. Bunun yanı sıra onu kim ve neden yapmıştır? Eski Yahudi metinlerini alarak yeni bir "kitap" yazmak için kullanmak kime ne fayda sağlayacaktır? Yalnızca Yahudi yüksek din adamları böyle bir sahtekârlığı gerçekleştirmiş olabilirler; Tenach (Eski Ahit olarak adlandırılan kitap)'ı ondan yeni bir şey oluşturabilecek kadar bilen tek grup onlardı. Ancak Yahudi din adamları neden Musevilik dinine bu şekilde hainlik yapmış olabilirdi? Ben Yeni Ahit'in Eski Ahit'in parçalarından oluşturulduğu varsayımını kabul edememiştim.

Araştırmalarım beni Hıristiyan filozof Justin ile Museviliği sonradan kabul etmiş olan Trypho arasındaki bir diyaloga ulaştırdı. Diyalog Yahudi Bar Kokhba devrimi (MS 132-5) döneminde gerçekleşmişti. Bir Musevi ve bir Hıristiyan'ın saygı çerçevesinde yapılan böyle bir tartışma, okunması mükemmel derecede hoş olan bir şeydi. Bölüm 8'de, Justin Trypho'ya kurtuluşu yaşamak istiyorsan vaftiz olmalısın demiştir. Böylece o İsa

ile birleşecek ve mutlu bir yaşam sürecektir. Trypho yanıt olarak gülümser. Justin'e kendisinin doğru yolda olmadığını söyler. Ona Platon ve eserleriyle ilgili olmasını önerir. Eğer Musevi dostunu dinlemeye hazırsa sünnet olmasını ve Musevi yasalarına itaat etmesini söyler. "İsa –gerçekten doğmuş ve var olmuşsa– bilinmediği için . . . siz kendi kendinize bir İsa yarattınız." Trypho döneminin Musevi yasalarını öğrenmiştir ve bunlara saygı duymaktadır. Bu metin modern çağımızda İsa'nın hiçbir zaman var olmadığına yönelik olarak bir kanıt niteliği taşımaktadır.

Ben akademisyen, eğitimli insanlarla sıklıkla kahve içerim. Bunlar arasında bir tarihçi, bir filozof, bir teolog ve bir din adamı vardır. Ben onların fikirlerinden birbirinden tamamen farklı sesler edinirim. Ancak bunlar çok özneldir ve benim bilgimi geliştirmezler. Uzun bir araştırma döneminden sonra yaşlı bir haham ile dost oldum ve o beni sonunda bir çözüme ulaştırdı. Onunla özel olarak tartışma yapmadan önce Hıristiyan Mesih ile Musevi Moshiach arasındaki farkı öğrenmiştim. Ve bunun Trypho ve Justin arasındaki dil karmaşasına nasıl yol açtığını anlamaya başlamıştım.

MOSHIACH

Justin "Messias" (Mesih) sözcüğünün Yunanca çevirisinden türemiş olan "Christus" sözcüğünü kullanmıştı. Mesih'in bir Kurtarıcı olarak anlaşılması Yahudi İnancına yabancıdır. Tamamen günahsız ve ilahi bir kişiliğin insanlığın tüm günahlarını affedeceği inanışı Musevilik inancı ile bağdaşmaz. Hıristiyanların Me-

sih teriminden türetilmiş olan Yahudi Mostinach terimi "Vaftiz edilmiş biri" anlamındadır ve bir kralın tacı aldığı zaman ona kutsal yağ sürülmesi eski uygulamasından kaynaklanır. Moshiach Kıyamet Günü'nde hükümdar olacak kraldır. O her şeyden önce bir tanrı değil, bir insandır; Davud soyundan gelen politik bir liderdir. O ayrıca bir askeri lider olacaktır ve savaşta zafer kazanacaktı ve böylece herkes hak ettiği cezayı görecekti. Geleneğe göre, her nesilde Moshiach olmaya muktedir olarak doğmuş olan biri olurdu. Ancak Günlerin Sonu'nda yalnızca bir kişi Moshiach olacaktı. Bu gün gelmeden önce ölmüş olan kişi asla Moshiach olmayacaktı. Moshiach'ın gelişinin kesinliği geleneksel Yahudi inanışının birleştirici maddesiydi. Onun geldiği dönemde bazı koşulların yerine getirilmesi gerekiyordu. Bu koşullar: Tüm Yahudilerin bir araya gelmek üzere dünya boyunca yayılması; dini mahkemenin yeniden oluşturulması; tüm kötülük ve zalimliğin sona ermesi; hak edenlerin ödüllendirilmesi; ve Kudüs için Kutsal Tapınak'ın yeniden inşa edilmesiydi. Moshiach Yahudilerin hem politik hem de spritüel kurtuluşunu haber verir ve Yahudilerin ve Yahudi-olmayan toplulukların üzerinde bir yönetim kurar. Yeryüzündeki halklar arasında artık bir düşmanlık olmayacaktır. Yahudi geleneğinde bazıları Moshiach'ın gelişinin spesifik bir tarihi olduğuna inanır. Başkaları ise insanoğlunun tutumunun belirleyici bir etkisinin olduğuna inanmaktadır. Genel olarak insanlar Moshiach'ın en fazla ihtiyaç duyulan zamanda geleceğine inanmaktadır.

Hahamın bana söylediklerinden Justin ve Trypho'nun İsa'yı tartıştıklarında iki farklı konu hakkında konuştukları sonucuna ulaştım. Trypho "Eğer Moshiach gerçekten doğmamışsa ve hiçbir yerde var olmamışsa bile bir Moshiach'ı siz kendiniz icat etmek zorundaydınız" demiştir. Trypho İsa'nın var olduğuna inan-

makta mıdır? 32. Paragrafta Trypho şöyle söyler: "Ancak bu İsa olarak adlandırılan kişi nasıl olup da Tanrı'nın yasaları sonucu olarak çarmıha gerilmektedir." Trypho'nun çarmıha gerilme ifadesini kullanmasından onun bu kişinin yaşamış olduğunu onayladığı sonucuna varmıştım ve onun ünü göz önünde bulundurulduğunda bu önemli bir bilgiydi.

Ben ayrıca Hermann Samuel Reimarus'un, kendisinin ölümünden sonra 1768'de yayınlanmış olan çalışmasında İsa'nın bir Mesih mi yoksa Moshiach mı olduğu yönünde tartışmaya rastladım. Onun düşüncesi temel olarak İsa'nın kendisini politik bir kurtarıcı olarak görmesidir. Çarmıha gerilmesinden sonra onun yandaşları bu başarısızlığı kabullenememişler. Kasıtlı olarak tarihi tahrif etmişler ve İsa'yı bir krallığıyla birlikte gelecek olan Tanrı'nın Oğlu olarak betimlemişlerdir. Bunu yaparken Moshiach'dan bir Mesih oluşturmuşlardır.

Daha sonrasında uydurulmuş bir Kurtarıcı'nın olasılığı üzerinde düşündüm. Bazı kaynaklara göre, Papa X. Leo (1513-21) "İsa fablı"nın Kiliseye büyük bir fayda sağladığını belirtmiştir. Başlangıçta bunun İsa'nın hiç var olmadığının Papa tarafından ifade edilmesinin bu duyarlı bildirisinin bir kanıt olduğunu kabul etmiştim. Ancak yeni bilgiler ile tartışma yeni bir boyut kazanacaktı. Onun İsa mı yoksa Mesih olarak mı adlandırılması gerekiyordu? Bunlar benim için iki farklı varlıktı. Ben bu papayı ve bu ifadenin kaynağını araştırmaya karar verdim. Onun Rönesans döneminde yaşamış olduğunu, sanat ve edebiyat ile ilgili olduğunu öğrendim. O politik dalavereler içinde olmuştu. Bu tür güç oyunları içinde olarak kendisinin Dünya üzerindeki İsa'nın temsilcisi olduğunu söyleme hakkını bulmuştu. O İsa'nın bir öykü kahramanı olduğunu ifade etmişti ve kendi politik oyunu içine onu katmıştı. Haftalar boyunca yapılan araştırma-

lardan sonra, herhangi bir belgeli kanıt bulamadım ve duymuş olduğum bildirinin kaynağından kuşku duymaya başlamıştım. Bu, Katolik Kilisesi'ne karşı mücadele unsuru olan Reform hareketinin bir öğesi olarak görülüyordu. X. Leo döneminde papaya affedilen sahte ifadeler olmuştu.

Ben zaman kaybetme riski ile karşı karşıyaydım. Belirsiz kaynaklardan gelen doğrulanamayan bildirileri takip ediyordum. İsa-karşıtı teoriler çok yoğun bir şekilde yapılmıştı. İnanmayan kişiler bu tür yorumlara rağbet göstermekteydi. Onlar inananları budalalıkla suçluyorlardı; aslında benim de her zaman yaptığım şey buydu. Ben izlediğim yolu değiştirmeye karar verdim. İsa'nın varlığını inkâr eden tarihsel kaynaklara bakmak yerine onun varlığını onaylayan kaynaklara bakacaktım. Belki de bu daha iyi sonuçlar doğuracaktı.

TARİHSEL KAYITLAR

Joseph ben Mathias MS 67 yılında Roma işgaline karşı yapılan direnişte yer alan Yahudi birliklerin generaliydi. Galileli kasaba Jotapata'nın uzun bir zaman boyunca kuşatılmasından sonra kaybedeceğinin farkına vardı ve düşmana teslim oldu. Bunun sonrasında bir Romalı subay tarafından esir alındı. Bu, gelecekte imparator olacak kişiydi. Bu olay onlar arasında mükemmel bir ilişkinin başlangıcı olmuştu; Joseph Romalı dostuna Kudüs'ü fethetmesi konusunda öneride bulundu. Kendisi de Roma vatandaşlığına geçmiş ve Flavius Josephus adını almıştı. Yeni dostu Titus Flavius Vespasianus nedeniyle bu adı almıştı. Titus Tapı-

nağın kutsal emanetlerini çalmış olan kişiydi. Josephus, hayatının geri kalan bölümünde her zaman bir Musevi olarak kalmıştı. Ölüm cezasından kurtulmak için taraf değiştirmişti ve düşmanla işbirliği yapmaktan başka bir seçeneği yoktu. Bazı kişiler bunu kabul ederken, başkaları aksini iddia etmişlerdir. Ben Musevi sanat simsarlarının Nazilerin yağmalamasına yardımcı olduklarını hatırlamıştım.

Josephus Roma'da çeşitli tarihi çalışmalar yapmıştı. Bunlar arasında başkaldırıya ilişkin olaylar ve genel bir Musevi tarihi vardı. O MS 37 yılında doğan biri olarak, havarilerin döneminde yaşamıştı. Onun tarihinde, Musevi inancı içinde dört hareketin olduğu rapor edilmişti. Sadducee, Pharisee, Essene ve Galileli Judas'ın felsefi mezhebi. Başka bir yerde İsa isminden bahsediyor ve şöyle yazıyordu: "Bilge bir adam olan İsa mükemmel işleri gerçekleştiren biriydi, doğruluk izinde olan kişilerin öğretmeniydi. Hem Musevilerin çoğunun hem de Hıristiyanların çoğunun takip ettiği biriydi. O Hıristiyandı." Josephus bunun ötesinde İsa'nın çarmıha gerilmesine ilişkin ifadeler kullanıyordu. Bunlar İsa'nın yaşamış olduğuna dair inkar edilemez ifadelerdi. Ancak onu nasıl ifade ediyordu? Bir peygamber olarak mı? Yoksa mucizeler yaratan biri olarak mı? İlahi bir güç mü? Bu son düşünceyi göz önünde bulundurarak onun ilahi bir görünüme sahip olmasını kafamda canlandırmaya çalıştım. Ancak Josephus metninin güvenilir olup olmadığını nasıl anlayabilirdim. Hıristiyanların bu ifadeleri daha sonra bu metin içine yerleştirmediklerini nasıl bilebilirdim?

Josephus'un çalışmasında İsa'ya dair başka bir bölüm daha vardı. Bununla beraber incelendiğinde onun Latince'sinin biraz sorunlu olduğu ortaya çıkıyordu. Ben teolog ve tarihçiler arasında Josephus'un bir kaynak olarak geçerliliğine ilişkin olarak

bir tartışma olup olmadığını araştırdım. Gerçekten de aralarında bir tartışma mevcuttu. Kişisel olarak ben metindeki ifadelerde sonradan ekleme yapıldığına dair bir kanaat içinde olmadım. Josephus daha sonrasında İsa'nın cezalandırılmasına ilişkin olarak bazı şeyler yazmıştı. Onu topluluk içindeki yönetici kişi olarak tanımlıyordu. Eğer Hıristiyanlar metne müdahale etmiş olsalardı İsa'nın katillerine yapılan övgü ifadelerini yumuşatma yoluna giderlerdi ve daha düşmanca ifadeler kullanırlardı ve bu mantık silsilesi takip edildiğinde onun var olduğu ortaya konuyordu. Benim düşünceme göre Josephus en azından tarihsel bir kişilik olarak İsa'nın yaşamış olduğunu onaylıyordu.

Josephus'un yanı sıra bugünkü Türkiye topraklarının kuzeybatısında yaşamış olan Genç Pliny'nin çalışması vardı. Yaklaşık olarak MS 110 yılında İmparator Trajan Hıristiyanların infaz edilmesine yönelik olarak emir vermişti. Tarih İsa'nın çarmıha gerilmesinden yaklaşık 70 yıl kadar sonrasıydı. Roma tanrılarına tapınmanın batıl inanç olduğunu ortaya koyan inanış nedeniyle Hıristiyanlara karşı bir güç gösterisi mevcuttu. Ancak buna karşın Hıristiyanlık bir ateş gibi tüm kesimlerde ve her iki cinsiyet arasında yayılıyordu. İmparatorun fermanında Hıristiyanların bu dönemde var olduklarını kanıtlayan ifadeler vardı fakat İsa'dan özel olarak bahsedilmemişti. Bu beni Hıristiyanların neden insafsızca öldürülme ile yüz yüze kaldıklarını düşünmeye yönlendirmişti. Hiçbir zaman var olmayan birinin ortaya koyduğu bir inanç nedeniyle Kudüs'e giden hac yollarında veya ticaret rotalarında buna ilişkin bir yapılanma olabilir miydi? Onlar uydurulmuş bir öykü nedeniyle ve sebepsiz olarak öldürülüyor olabilir miydi? Bu dönemde aileler genellikle yüzlerce yıl boyunca aynı köyde ve aynı evde yaşardı. Kesin olarak, birinci yüzyılda erken dönem Hıristiyanları saptamak zor olmazdı. Er-

ken dönem Hıristiyanların geleneklerini sözel olarak aktarmalarının nedeni belki de buydu (Bunlar daha sonra İnciller olmuştur). Onların önceleri yazıya dökülmemiş olmasının nedeni bu muydu? Ticaret kervanları ve hacca giden insanlar aracılığıyla öykülerin geçerliliği doğrulanmıyor muydu?

Pliny ile yaklaşık aynı dönemde tarihçi Tacitus Neron'un Hıristiyanları Roma'yı yakmakla suçlamıştı. Tacitus ise metninin başlığı Hıristiyanlar olmasına rağmen İsa'dan bahsetmemişti. Tacitus'un metninde bu dinin kendi ruhani liderinin isminin geçmemesi tuhaftı. Ancak Hıristiyanlar kendilerini sebepsiz yere neden aslanların önüne atsınlardı? En azından Roma liderleri böyle bir mesajın bir batıl inancın ötesinde bir güce sahip olduğunu anlamışlardı. Zaten bunun sonucu olarak bu inanç inanılmaz bir hızla çok büyük bir alan boyunca yayılıyordu. Kuzey-batı Türkiye'den Roma'ya kadar olan bir alanda bu inanç kendisini yoğun bir şekilde hissettirmişti. Nazi Hareket ve Fahrenkrog takip edildiğinde İsa'nın aslında Musevi asi Gamala'lı John olduğu ortaya çıkıyordu. Bu teori savunulmazdı çünkü John yaşadığı dönemde tanınan biriydi.

Zaman geçtikçe ben İsa'nın ve Hıristiyanların varlığını onaylayan daha fazla tarihsel belgeli kanıt elde ettim. Örneğin Philon, Thallus ve Lucianus'un eserlerinde bunu destekleyen çok sayıda ifade vardı. Ancak bunlar mutlak bir sonuç yaratmadığı için ben onların çalışmaları üzerinde çok fazla durmadım.

Aralık 1947. Yılbaşı yaklaşıyordu ve ben kendimi yalnız hissediyordum. Daha önceki dönemlerde meslektaşlarımla etkinliklerim hakkında tartışıyordum fakat bu dönemde böyle bir durum yoktu. Zaman zaman kendimi bu konuda suçlu hissediyordum. Üniversitenin profesörleri ve öğrencileri arasında casusluk yapmak bana suçluluk hissi veriyordu. Çok sayıda arkadaşım vardı

ve onlarla bir kafede oturuyordum. Ancak bir dönem onlardan birinin Komünist sempatizanı olduğundan kuşkulandım ve hiç tereddüt etmeden amirlerime haber verdim. O dönemde bunun bizim daha iyi, daha özgür bir dünyada yaşamamızın güvencesi olarak böyle olması gerektiğine ikna olmuştum. Amerikan beyaz propaganda makinesi tam kapasiteyle işliyordu. Avrupa'ya müzik, filmler, gösteriler ve her türde tüketici ürünü ile bir akın vardı. Yaşantımda ilk kez olarak evlenme ve çocuk sahibi olmayı düşünmeye başlamıştım. Tanıdığım insan grupları içinde çekici bayanlar vardı, fakat onların hiçbirine yakın değildim. Yakın bir arkadaşlık kurabildiğim tek kişi Altaussee'deki Elfrie olmuştu. Onun maden kuyusundaki gece ziyaretlerini gülümseyerek hatırladım. Onu özlemiştim ve bir daha görebileceğim konusunda kuşkuluydum.

Üniversite için rutin çalışmalarımın yanı sıra aylar boyunca İsa'nın olası varlığı konusunda okuma, konuşma, dinleme ve tartışma ile vakit geçiriyordum. Konseyler aracılığıyla bir sahtekârlık yapılması ihtimalini düşünüyordum. Bu kadar yaygın olarak bilinen bir konuda bir sahtekârlığın yapılabilmesi zaman zaman bana olanaksız görülüyordu. Organize olmuş bir grubun tarihi belgeler üzerinde tahrifat yapması hiç de kolay değildi. Böyle bir grubun bir araya gelerek birbiriyle uyumlu bir şekilde haftalarca çalışma yapması gerekiyordu. Çok sayıda öykünün Yeni Ahit oluşturacak şekilde bir araya toplanması söz konusuydu. Böylesine kapsamlı bir Hıristiyanlık sahtekârlığının organize bir şekilde yapılması ve hiçbir tutarsızlığın bulunmaması gerekiyordu.

Peki, organize olmayan bir Hıristiyan sahtekârlığının olması söz konusu olabilir miydi? Buna inanmak için bu yönde olası güdülere sahip olmam gerekiyordu. Her eylemin arkasında her zaman bir güdü vardır. Eğitimli insanlar (eğitimsizler okuma yazma

bilmiyorlardı) aynı konu üzerinde tartışarak bir sahtekârlık oluşturabilir miydi? Bunu ne amaçla yapabilirlerdi? Para mı? Bundan hiç para elde edemezlerdi. Güç mü? Onlarla alay edilecek, infaz edilecek ve öldürülecekti. Onun hiç kaçış noktası yoktu; kendilerini ikna edecek bir nihai hedefleri yoktu. Böyle bir karışıklığa neden olmaları onlara hiçbir fayda sağlamazdı. Ve sonuç olarak sayısız insanın bulundukları yerden ayrılarak tüm yönlere seyahat etmeleri gerekiyordu. İsa'nın ilk takipçileri kendi öykülerini sağlam gerekçelerle yazmamışlardı. İsa onlara yaymaları için kendi ifadelerini vermişti. Ancak bunları yazmaları gerektiği belirtilmemişti. Onlar Musevi'ydi ve Eski Ahit içinde yer alan öyküleri eklemeleri savunulacak bir durum değildi. Ancak çok sonraları insanlar öyküleri yazmaya başladılar ve Kutsal Metinlere eklemeler yapmaya başladılar. Bunun sonucunda ortaya Yeni Ahit çıkacaktı. Her modern psikolog bilir ki tanıklıklar birbirinden farklıdır. Aynı olayın tanığı olarak yan yana bulunan iki kişinin bile olay hakkındaki tanıklıkları farklı olacaktır. Bu nedenle İnciller arasında farklılıklar olması şaşırılacak bir durum değildir. Bu metinler sözel geleneklere dayanmış olduğu için belgelerde ve metinde farklılıkların olması normal bir durumdur.

Ben tarihsel İsa'nın varlığını kabul etmenin eşiğindeydim. Gözden geçirmek istediğim iki kaynak kalmıştı. Bunların birisi yeni keşfedilmiş olan Nag Hammadi metinleri ve diğeri Ölü Deniz Parşömenleri idi. Yeni Yılda yazmış olduğum mektuplara tepkiler almayı umuyordum ve ancak o zaman kararımı verecektim.

Mart 1948'de yazmış olduğum mektuplardan birine Mısır'dan yanıt geldi. Kahire Müzesi yöneticilerine üniversite adına bir mektup göndermiştim. 1945 yılında Mısır'da Nag Hammadi yakınında ilgi çekici arkeolojik buluntular elde edilmişti. İki kar-

deş, Muhammed ve Kalifaf Ali-Samman kazı yaparken büyük bir çömlek alanı bulmuşlardı. Onlar çömlekleri içlerinde ne olduğunu görmek için kırdıklarında bazıları neredeyse bozulmuş olan papirüsler bulmuşlardı. Buldukları her şeyi bir Kıpti din adamının yaşadığı köyleri Al-Qasr'a götürmüşlerdi. Geçmiş zamanda kutsal Pachomius bölgede yaşamıştı. Pachomius MS 345 yılında ölmeden önce Mısır'da sekiz manastır kurmuş olan katı bir Hristiyan'dı. Papirüsleri inceleyen din adamı kayınbiraderi ile birlikte bunların Pachomius ile bağlantılı olabileceğini ve muhtemelen çok değerli olduklarını düşündüler. Mısır hükümeti bunun farkına vararak müdahale etmeden önce parçalar karaborsada ve antika dünyasında hızla el değiştirdi. 1946 yılında Kahire Müzesi'nde toplanmaları için yoğun bir çaba gösterildi. Müze yöneticisi parçalar üzerinde tarihlendirme çalışmalarının sürdürüldüğü bilgisini vermişti. Ancak onların çoğunun üçüncü yüzyıldan kalma olduğu, MS 250 ila 350 yılları arasına ait oldukları belirtilmişti. Bu parçalar kesinlikle daha eski bir tarihe ait değildi. Müze yetkilisinin belirttiğine göre bu metinler güçlü bir olasılıkla birinci yüzyılda var olan yazılar üzerine temellendirilmişti. Ancak bu bilgiler benim araştırmalarım için yeterli değildi. Ancak Nag Hammadi metinlerinin kendilerinin birinci yüzyıla ait olması durumunda benim tarihsel İsa konusundaki araştırmalarıma katkıda bulunabilecekti. Şeytan sanki bir oyun oynuyordu; her zaman şüphe götürmez işaretler beni bir noktaya taşıyordu fakat daha sonra gerçeği ellerime geçiremiyordum.

Diğer mektup Billy'den gelmişti ve benim üniversite posta kutuma ulaşmıştı. "Şam'daki ofisimiz"den gelen bu mektupta çok sayıda fotoğraf bulunuyordu. 1945 yılında Nag Hammadi metinlerinin keşfedilmesinden ayrı olarak, 1947 yılında Ölü Deniz yakınında Kumran adlı küçük bir yerde eski metinler keş-

fedilmişti. Onlar genel olarak iyi durumdaydı. Nag Hammadi metinlerinden temel farklılığı bunların Hıristiyan takviminin başlarına ve hatta daha öncesine ait olmalarıydı. Uzmanlar metinlerin Essene'ler ile bağlantılı olduğunu ve Eski Ahit ile ilintili olduğunu ortaya koymuşlardı. Bunlarda Hıristiyanlardan bahsedilmiyordu. Josephus sayesinde İsa ve Takipçilerinin Essene olmadıklarını biliyordum. Ayrıca Essene'lerin "Savaş Parşömeni" (Ölü Deniz Parşömenlerinin bir kısmı) dünyanın kurtuluşuna ilişkin askeri mücadele ile ilgiliydi. Bu, Mesih değil, Moshiach'a uyarlanabilecek bir durumdu. Bu benim İsa'ya ilişkin sorularıma kısa süre içinde yanıt verecek gibi görülmüyordu. Metnin çevirisinin yapılması yıllarca sürecekti. Ben, bunu beklemeye ihtiyacım olmadığına karar vermiştim.

Kartların masanın üzerine açıldığı an gelmişti. Bir elde İsa'nın uydurulmuş olması ve Dünya üzerinde hiç yaşamamış olması teorisi vardı. Diğer elde İsa kanlı canlı biriydi. O öldüğü zaman göğe yükselmişti. Ancak bu bir kanıt temeline dayanmıyordu. Bu konuda bir sahtekârlık durumunun olması söz konusuydu.

Ben elimdeki tüm bilgileri gözden geçirdikten sonra İsa'nın bir kişi olarak var olduğuna kanaat getirdim.

MAHKEME

Trypho ve Josephus İsa'nın çarmıha gerilmiş olduğunu açık bir şekilde ifade etmişlerdi. Ne var ki herhangi bir resmi Musevi veya Roma belgesinde bu infazın imzalı bir emrine ilişkin belge yoktu. Bu durumda acaba İsa'nın çarmıha gerilmemiş olma-

sını mı kabul etmeliydim? Kolaylıkla böyle bir sonuca ulaşmak doğru olmazdı ve bilimsel tarihi araştırmaların yapılması gerekiyordu. Aslında benim sorgulamam yanlış yönlendirmeye yol açıyordu. Bunun "bir infaz emri var mıydı" şeklinde olması gerekirdi. O dönemde çarmıha germe süreci nasıl işliyordu? Yunan yazar Herodot'tan Pers Kralı Darius'un MÖ 519 yılında 3000 Babil vatandaşını çarmıha germiş olduğunu öğrenmiştim. Büyük İskender Tyrus'un düşmesinden sonra sahil boyunca 2000 kişiyi çarmıha germişti. Spartaküs köle ayaklanması sırasında Roma yakınındaki Via Appia'da 6000 kişi çarmıha gerilmişti. Josephus kendi yorumu olarak ayrıca Musevi ayaklanması sırasında Romalıların binlerce kişiyi çarmıha germiş olduklarını belirtmişti. Hindistan ve Cermenya bölgelerinde "Barbar insanlar" bir ceza olarak çarmıha germeyi kullanmışlardı. Bunun Musevi halklar arasında olduğu bile iddia ediliyordu. On emir kitabının Beşincisinde 21:22'de "Eğer bir adam günah işlediği için ölüm cezasına çarptırılmışsa ve bu infaz edilecekse onu bir ağaca (ayrıca tahtaya) asın: Onun bedeni gece boyunca ağaç üzerinde kalmayacak ve aynı gün gömülecektir; Tanrı'nın laneti onun üzerinde olacaktır." Josephus bunun acınılacak bir ölüm şekli olduğunu ifade etmiştir. İsa'dan bir yüzyıl önce yaşamış olan Cicero bunu "crudelissimum taeterrimumque supplicun – en acımasız ve en iğrenç ölüm cezası olarak nitelendirmiştir. Hiç kuşkusuz bu korkunç bir cezaydı fakat insanların çarmıha gerilmesinin yasal dayanağı neydi? Kim İsa'yı böyle bir ölüm cezasına çarptırmıştı?

İsa bir Yahudi'ydi ancak kendisi ve Yahudi din adamları arasında bir uyumsuzluk vardı. Bunun sonucunda Yahudi yasalarına dayanılarak çarmıha gerilme cezası verilmiş olabilirdi. Pilate'nin ifadesine göre İsa için "bizim aramızdaki yönetici

kişi" denmişti. Josephus hem Yahudi hem de Romalıydı. Bu nedenle buradaki "bizim aramızdaki" ifadesi hem Yahudileri hem de Romalıları kastetmiş olabilirdi. Ancak eğer Romalılar İsa'yı bir isyancı olduğu için çarmıha germişlerse o Yahudilerin lanetine maruz kalmamalıydı. Dönemin tüm özgürlük savaşçıları Romalılar tarafından çarmıha geriliyordu ve son olarak, Josephus neden "Sanhedrin Yargıçları" hakkında konuşmuştu. Musevi yasalarına göre İsa onursuz ve şerefsiz biriydi. Bu durumda Romalılar tarafından çarmıha gerilmesi onların onayladığı bir durum olabilirdi. Ben Yahudi olan güçlü kişiler ve Romalılar arasındaki ilişkinin bir resmini elde etmek için tarihi arşivleri taramaya başladım.

YAHUDİ ROMALI İLİŞKİSİ

MÖ 130'dan MS 37 yılına kadar Yahudiler ve Romalılar arasındaki ilişki pek çok insanın düşündüğü gibi çok fazla gergin değildi. Suriye Kralı Niconar saldırısına karşı her iki toplum birlikte mücadele etmişlerdi. Onlar ortak düşmanlara karşı birlikte hareket edebiliyorlardı. Eğer Yahudiler saldırıya uğramışlarsa Romalılar onların yardımına koşuyordu. Suriyeliler Yahudi ve Romalılara iki kez saldırmış olmalarına karşın herhangi bir sonuç elde edememişlerdi. Ancak daha sonraki saldırıda Yafa ve Gazze kentlerini ele geçirdiler. Bunun sonrasında bir delegasyon Roma'ya gitti ve Romalıları Şehirlerini Suriyelilerden geri almaları konusunda ikna etti. Suriyeliler bu durum karşısında boyun eğmek zorunda kaldılar. Romalıların desteğiyle kendi-

lerini güçlenmiş hisseden Yahudiler güney komşuları Edomite'lere saldırdılar. Onlar mücadeleyi kazandılar ve elde ettikleri topraklarda Musevi inancını yaymaya başladılar.

Anlaşma sonrası çok sayıda Yahudi tüccar olmak amacıyla Roma'ya gitti. Yahudi köleler bu kentte yaşıyorlardı fakat onlar Sabbath günü çalışmayı reddettikleri için sıklıkla Romalılar ile sorun yaşıyorlardı. Zaman içinde özgür olan Yahudilere Libertini adı veriliyordu. Genel olarak, binlerce Yahudi kendi inançlarına saygı gösteren farklı ülkelerde yaşıyordu. Onlar yıl boyunca kazandıkları parayı Kudüs'teki tapınağın yapılması amacıyla gönderiyorlardı. Roma hükümeti vergi konusunda onlara özel bir muafiyet sunuyordu; normal olarak altının imparatorluk dışına çıkarılması yasak olmasına karşın Yahudiler Tapınak yapımı için altın gönderebiliyorlardı. Roma imparatorları Yahudi yüksek din adamlarına karşı son derece saygılıydılar. Julius Caesar bir defasında Yunan adası Delas'ta yaşayan Yahudilerin tapınak bağışlarının toplanması ve gönderilmesi konusunda sorun yaşadıklarını öğrendiğinde ada yöneticilerini azarlamıştı. Sorun çözülmüştü ve Tapınak yapımında kullanılmak üzere altın ve para gönderiminin kesintisiz bir şekilde sürdürülmesi sağlanmıştı. Bu amaçla toplanan altın ve paralar Yahudi yüksek din adamlarının (Sadducee'ler) da zenginleşmesini sağlıyordu. Onlar elit bir tabaka oluşturmuşlardı ve kendilerinin normal Yahudi vatandaşlardan çok daha önemli kişiler olduklarına inanmaya başlamışlardı. Onların hükümleri kanun yerine geçiyordu.

Yahudi insanlar arasında büyük bir bölünme vardı. Eski bir deyişte "İki Yahudi'yi bir araya getirirseniz, üç fikir elde edersiniz" deniyordu. Yaklaşık bir yüzyıl önce İsa Sadducee'lerin bir hizip grubuydu. Onlar Pharisee'ler olarak adlandırılıyordu. Bunun anlamı ayrılıkçılar veya din değiştirenler idi. Pharisee'ler

Musevi İnancına bağlıydı fakat Tevrat'ın yorumlamalarının çok katı olduğuna inanıyorlardı. Hatta bazı noktalarda yanlış olduğunu düşünüyorlardı ve onun tartışmaya açık olmasını istiyorlardı. Her şeyin ötesinde, onlar ruhani ve cismani konuların birbirlerinden ayrıştırılmasını istiyorlardı. Yüksek rahipler, kendi Tapınak kültleri aracılığıyla hem politik hem de dini liderlerdi. Pharisee'ler din adamlığı ve krallık arasında, kilise ve devlet arasında bir ayırım olmasını istiyorlardı. Onlar insanların ibadetlerini Tapınak dışında da yapabilmelerini istiyorlardı ve bu amaçla bir inanç evi olarak sinagog oluşumunu sağladılar. İki grup arasındaki gerilim büyüktü ve bir isyana, iç savaşa dönüşüyordu. Yahudi halkın çoğunluğu Pharisee'leri seçti çünkü onları dürüst ve onurlu olarak görüyorlardı. Pharisee'ler yalnızca anavatanlarında değil, ayrıca Mısır'daki İskenderiye'de de bulunuyordu. Burada bir grup MÖ 80 yılında kaçmış olan Judah ben Tabbai'yi destekliyordu. Yavaş yavaş Sadducee'ler ve Pharisee'ler bir uzlaşma zemini buldular ve aralarında barış inşa edildi.

Bu arada güney komşuları intikam alma arayışı içine girdiler. Yenilgiye uğramış olan Edomite'lerin lideri olan Herod Antipater bazı Roma askeri bölgeleriyle dostluk kurmuştu ve sonunda onları Kudüs'ün fethedilmesinde kendilerine destek vermeleri konusunda ikna etmişti. MÖ 63 yılının sonbaharında Sabbath günü askeri birlikler şehir kapılarına dayanmıştı. Kutsal dinlenme gününde, Yahudiler savaşmayı reddetmişler ve çatışma olmaksızın şehri teslim etmişlerdi. Aslında Yahudiler için kenti kimin yönettiği çok önemli değildi. MÖ 40 yılında Roma Herod Antipater'i yeni Yahudi kral olarak tanıdı, ancak Yahudiler Edomite'leri kendi halkından görmedi ve onu yeni kral olarak tanımadı. Onlar isyan çıkardılar ve ayrıca Romalılara da başkaldırdılar. Gerilim gitgide artıyordu. Romalılar gitgide artan

bir şiddet ile bu hareketi bastırmaya başladı. İsa'nın döneminde üç şey açıktı: Tapınak bir para basma makinesiydi; Roma kralları atanıyordu; ve Kudüs fitili ateşlenmiş bir barut fıçısı gibiydi.

İsa hakkındaki bu öyküler sınırlı bir ölçüde doğru olsa bile, bu durumda o yüksek rütbeli din adamlarının mevkilerine karşı başkaldırmış biriydi. Bu açıdan bakıldığında o modern bir Pharisee, bir neo-Pharisee idi. Açık bir şekilde yüksek dereceli din adamlarının yasaları ve yönetmeliklerini eleştirmişti. Bunu Tevrat'ın kendi yorumlamaları üzerine dayandırmıştı. Eski Ahit'in ilk beş kitabı, Pentateuch, basit bir şekilde bir öyküler dizisi değildi. Yahudi inancına göre onlar harfi harfine Tanrı'nın sözleri idi. İnsanlığa Musa aracılığıyla duyurulmuştu. Yahudi inanışına göre Tanrı bunu daha önceden çeşitli halklara sunmuştu fakat Musa'nın Mısır'dan çıkışı sırasında bunu kabul edene kadar hep reddedilmişti. Benim haham dostumun bana öğrettiğine göre Tevrat tüm yaratımın yasasını içeriyordu ve Tanrı ile mistik bir anlaşma idi. İnsanoğlunun Tanrı ile birlikte yaratımın ve mistik anlaşmanın sürdürülmesi konusunda bir sorumluluğu vardı. Tanrı'yı bilmenin tek yolu Tevrat aracılığıyla olabilirdi. Tüm Musevi dini yasaları Tevrat kaynaklıydı. Sünnet ve oruç gibi etkinlikler de bunun içindeydi. Sünnet bir erkek çocuğun derisinin kesilmesinden daha fazlasını ifade ediyordu: Yahudi mistisizmine göre, deri insan vücuduna kötülüklerin girmesini önlüyordu. Böylece insanoğlu spritüel gelişimini devam ettirebiliyordu. Tevrat yasaları yalnızca sosyal rehber değil, aynı zamanda insanlığı Tanrı'ya yaklaştıran katı kanunlardı.

Sonra İsa gelmişti. Hiç kuşkusuz Tevrat'ı ayrıntılarıyla biliyordu. Çölde 40 gün ve gece geçirmesi Tevrat'ta yer alan arınma sürecine ilişkindi. İsa, Lukas'ın İnciline göre sünnet olmuştu, böylece Tanrı'ya daha yakın olacaktı. Tanrı her şeye gücü ye-

tendi ve gerekirse "İbrahim'in çocukları"nı (Yahudiler) taştan meydana getirebilirdi. Küçük bir et parçası onu durduramazdı. İsa'ya göre, sünnet Musa tarafından oluşturulmuş bir yasa değil "babalar" tarafından konulmuş bir yasaydı. Bu nedenle sünnet olmanın Tevrat'ın yorumlamasında hatalı bir yorumlama sonucunda zorunlu kılındığını söylemişti—bu ilahi bir emir değil, kültürel bir zorunluluktu.

Ayrıca yemekten önce ellerin yıkanması da gereksizdi. Ağza giden şeyin ne olduğu önemli değildi, kalpten gelen ve ağızdan çıkan şey önemliydi. Tanrı'ya sunulanlar da gerekli değildi çünkü Yeryüzündeki her şey Tanrı'nın yaratımının parçasıydı ve halihazırda onun görünümüydü. İsa ayrıca hasta, yoksul ve sakat olanlar ile ilgiliydi. Oysa yüksek rütbeli din adamları bu kişileri tamamen gözardı etmişti. İsa açık bir şekilde din adamlarının ikiyüzlülüğünü ifade etmişti. Onların Tanrı'nın emirlerini yerine getirmek yerine kendi konum ve zenginlikleri için çaba gösterdiklerini haykırmıştı. İsa Tevrat'ın özüne dönülmesini istiyordu. Ona göre bunun ufacık bir zerresinin bile değiştirilmemesi gerekiyordu.

Eğer yüksek dereceli din adamları yaptıkları her şeyin doğru olduğuna gerçekten inanıyorlarsa, İsa'nın tutumu karşısında şaşkınlığa uğramaları gerekirdi. Bu durumda onun takındığı tutum hoşgörülemezdi. Ancak diğer taraftan eğer din adamları böyle bir dürüstlüğe sahip değillerse bu onların edinmiş oldukları büyük zenginliğe karşı bir tehdit oluşturacaktı. Onlar uzun zaman boyunca bir uzlaşı içinde olacak bu konunun üzerinin kapatılması yönünde çalışma yapmışlardır. Ancak İsa açık bir şekilde uzlaşmak istemediğini göstermiş ve bir başkaldırının ateşini yakmıştır. Bu durumda İsa'nın ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Benim Romalıların da İsa'nın ortadan kaldırılmasını isteyip istemediklerine dair sorum yanıtsız kalmıştır. O onlar içinde bir tehdit oluşturmuş mudur? Onun Romalıların çıkarlarını zedeleyecek bir potansiyel ile şiddetli bir başkaldırıya önayak olması olanaklı mıdır? Buna inanmak zordur. Bunun böyle olduğuna dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. İsa'nın krallığı "Yeryüzü krallığı" değildir. Herhangi bir coğrafi alan ile sınırlı olmayan "gizli bir krallık"tır. Krallığın günün birinde her yere egemen olması maddesel dünyaya ilişkin değil, Tanrı'nın yasalarının her şeye egemen olması anlamına gelmektedir. "Bize günlük ekmeğimizi ver" ifadesi dinsel kavrayışı geliştirme yönünde gerekli olan gündelik derslerin verilmesidir.

Romalılar her zaman için Musevi dinini çok az anladıklarını ifade etmişlerdir. "İki Yahudi'nin bir araya gelmesiyle üç fikrin oluşması" deyişi boşuna söylenmemiştir.

Bir önceki yüzyıldan beri karmaşık bir yapı içinde olan topraklarda İsa'nın tutumu patlamaya neden olmuştur. Pharisee'ler uzun zamandır ikiyüzlülük içinde görüldükleri için başkaldırının yayılması çok zor olmamıştır. Halkın büyük bir kısmı İsa ve yandaşlarını desteklemişlerdir. Benim bakış açıma göre yüksek dereceli din adamları Roma İmparatorları nezdinde kendi ayrıcalıklı konumlarını kullanarak İsa ve yandaşlarını baskı altına almaya çalışmışlardır. Roma İmparatoru ikilemde kalmıştır. Denklemden İsa'nın çekilmesi durumunda onların konumu daha rahat olacaktır. Aslında özsel olarak onların başka bir seçeneği bulunmamaktadır.

Bu konuda yazılı kaynaklar yetersiz olduğu için belirsiz kalan noktalar vardır. Herkesin bir ikili veya gizli gündemi vardır. Herkes birbiri ile mücadele ve çekişme halindedir. Vakaya ilişkin resmi bir kayıt bulunsa bile bunun gerçekleri yansıttı-

ğına dair kuşkular olacaktır. Günümüzde bile insanlar gerçekten suçlu olmalarına yönelik olarak yeterli kanıt olmamasına karşın ceza alabilmektedir. Bu nedenle İsa'nın infaz edilmesine yönelik olarak hiçbir Yahudi yazılı emrinin olmaması anlaşılabilir bir durumdur.

Katolik Kilisesi'nin tüm Yahudi ırkının İsa'nın ölümü nedeniyle suçlu olduğu iddiası gülünçtür ve tam bir anti-Semitizm (Yahudi aleyhtarlığı) tutumudur. Bu İsa'nın ölüm fermanını veren mahkemede çok az sayıda Yahudi olduğu gerçeğini gözardı etmektedir. Ülkede bulunan binlerce Yahudi'nin bu konuda bir sorumluluğu yoktur. İsa yargılanmıştır ve Romalılar tarafından ölüm cezasına çarptırılmıştır. Peki bu neden Roma tarih kitaplarında yer almamaktadır? Çarmıha gerilme sonrasında Hıristiyanlık tüm dünya çapında yayılan dini bir harekete dönüşmüştür. Ancak biz halkların tarihlerinde bu yönde yeterli ayrıntıya sahip değiliz.

ÇARMIHA GERİLME

Roma'da çarmıha gerilme işlemi birkaç farklı şekilde gerçekleştirilmekteydi. Çarmıh "X" şeklinde, aşağı çevrilmiş "L" şeklinde ve bir "T" şeklinde olabilirdi. Bir ağaca yaslandırılarak infaz edilmiş kişilerin elleri başlarının yukarısında olurdu. Ayrıca dört kollu bir haç (crux capitata) pek çok kilisede bulunurdu fakat onlar çok sık olarak kullanılmazdı. T haçında suçlu ilan edilen kişinin kolları yatay olarak tutularak ilk olarak çivilenirdi. Bazı İncillerde Romalıların haçın taşınmasına yardımcı olduk-

ları söylenmiştir. Bu crux capitata kullanıldığını gösteren bir durum olabilir. John'un inciline göre İsa haçı kendisi taşımaktadır. Bu "T" şeklinde haç olduğunu ifade edebilir.

Çarmıha gerilme genel uygulamasında yapılan şekilde İsa'nın başına dikenli taç konulduğu söylenmektedir. Taç yol kenarlarından yetişen bir dikenli çalı olan *Zizyphus Spina*'dan yapılmıştır. Her biri 2-3 cm. uzunluğunda keskin dikenleri vardır. Bu, infaza daha fazla işkence eklemektedir. Suçlunun giysileri çıkarılır ve kırbaçlanır. Kırbaçlama o kadar şiddetlidir ki buna tanık olanların bazıları yalnızca bu nedenle ölümlerin gerçekleşebildiğini söylemiştir. Kırbacın üzerinde düğümler, keskin kemikler ve metal bilyalar bulunmaktadır. Bazı kaynaklar İsa'nın 39 kez kırbaçlandığını yazmıştır fakat bu kuşkulu bir bilgidir. On Emir kitabının Beşincisinde ise kırbaçlanma sayısı 40 olarak ifade edilir. 40 sayısı, çölde geçirilen 40 gün gibi, arınmayı temsil etmektedir. Yahudiler kırbaçlanma sayısını bir eksik olarak ifade etmeleri noksan sayma olarak değerlendirilir. 40. kırbaçtan sonra kişi arınmış ve yeniden suçsuz olmaktadır. Eğer infazı gerçekleştiren kişi bilmeden 41. kırbacı vurursa görevini iyi yapamadığı gerekçesiyle cezalandırılacaktır. Ancak İsa Roma kurallarına göre kırbaçlanmıştır ve bunda sayının önemi yoktur. Kırbaçlayan kişi çarmıha gerilen kişinin ölümün eşiğine gelene kadar bunu yapmayı sürdürecektir. Bazılarının kırbaçlanma nedeniyle ölmelerini bu durum açıklamaktadır.

Kırbaçlamadan sonra suçlu kişi infaz edilmek için hazırdır. İnfaz genellikle halkın etrafında toplandığı bir meydanda gerçekleştirilir. İnfazı yapılan kişiye mür ile karışık şarap içirilir. Bu geçici bir ağrıkesici görevi görür. Kırbaçlanmış olan kişi o

denli güçsüzleşmiştir ki işkencenin devam etmesi durumunda hayatta kalamayacak ve çarmıha gerilme işkencesi yapılamayacaktır. O acıları nedeniyle bilincini kaydetmiş olacaktır. İçecek infazın biraz uzatılmasından başka bir şey değildir. Tüm kaynaklara göre İsa içmeyi reddetmiştir.

Suçlu çarmıhın üzerine yere yatırılır ve elleri çivilenir. Çarmıha gerilmenin bu kısmı kişinin çarmıhtan ayrılmasını engelleyecektir. Modern görüşe göre, çiviler bileğinin yanına elinin alt kısmına çakılmıştır. Ben üniversitedeki görevimin bir parçası olarak öğrencilere çarmıha gerilme çizimleri yaptırmıştım ve alternatif çarmıha gerilme çizimleri ile karşı karşıya kalmıştım. Çivilerin el veya bilek üzerine değil, yanlarda çivilenmesi şeklinde çizimler de ortaya çıkmıştı. Öğrencilerin doğru bir şekilde ortaya koydukları şekilde bizim yaptığımız çarmıha gerilme imgelerinin tümünde bu öldükten sonra gerçekleşmiştir. Ressamların hiçbirisi daha az kan göstermek ve daha Batılı bir İsa göstermek için estetik olarak değiştirmemişlerdir. Benim araştırmalarımda ellerin nasıl çivilendiğine yönelik olarak ayrıntılı bilgi yoktu. Zaten benim bilmem gereken şey benim aramam gereken kaç tane çivi olduğuydu.

Genel tarihsel kaynaklar Romalıların 20 cm. uzunluğunda ve bir kare kafası olan çivilerin kullanıldığı yönündedir. Genellikle çivi kişinin elini tahtaya sabitleyecek şekilde tek seferde çakılmaktadır. Ellerin yana açılarak çarmıha sabitlenmesi acı nedeniyle kişinin soluksuz kalarak hemen ölmesini engeller ve ölmeden acı çekmesini sağlar. Güçlü bir yaşama içgüdüsü olan kişi saatler ve hatta günler boyunca bir şekilde ölmeden kalabilir. Romalılar can çekişme döneminin yeterli olduğuna kanaat

getirdikleri zaman cezalandırılan kişinin bacaklarını kırarlar ve bu onun kendi ağırlığını artık taşıyamayacak noktaya getirir ve akciğerlerin nefes almasını engeller. Birkaç dakika içinde kişi nefes alamama nedeniyle ölecektir. Bazı kaynaklara göre ayaklar çivilenmemektedir ve böylece cezalandırılan kişi ayakları üzerinde durabilmektedir.

Başının üzerinde idam edilme nedeninin yazılı olduğu bir afiş bulunur. İsa'nın durumunda üç dilde yazılmış olan ve onu Yahudilerin Kralı olarak nitelendiren bir levha bulunuyordu. Latince olarak INRI yazılmıştı, bu Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum veya İsa Nazarene Yahudilerin Kralı ifadesinin ilk harfleriydi. Bu ifade din adamlarının çok öfkelenmesine neden olmuştu ve Pilate'den "O Yahudilerin Kralı olduğunu söylüyor" şeklinde değişiklik yapmasını talep etmişlerdi. Pilate bu konuda kararlıydı ve metni olduğu gibi bırakmıştı.

Böyle vahşice öldürülmeye gönüllü olabilecek birinin olmadığını düşündüm. İsa kışkırtıcı tavırlarının bu şekilde sonuçlanacağını biliyor muydu? Onun tutuklandığı gün ter olarak kanının aktığı söylenmiştir. İç kanama geçirmiş olabileceği için bunun mutlaka uydurulmuş bir ifade olması gerekmez. Kişinin kan basıncı seviyesi yükseldiğinde, örneğin bir terör olayına maruz kaldığında kan damarları patlayabilir ve ter bezleri aracılığıyla vücuttan kan çıkışı olabilir. Savaş döneminde cephedeki askerlerde bu tür şeyler yaşanmıştır. Aradaki büyük fark cephedeki askerler bulundukları koşulları özgürce kendileri seçmemiş olmalarına karşın İsa'nın bunu kendisinin özgür iradesi ile seçmiş olmasıdır. İsa, muazzam bir korku yaşamış olmasına karşın bu durum karşısında soğukkanlılığını yitirmemiş ve "Ben öğretti-

ğim şeyin doğru olduğuna inanıyorum ve hiçbir şey beni bundan uzaklaştıramaz" demiştir. Bu senaryoda İsa kendisini Moshiach olarak görmüştür. O şiddet yanlısı bir askeri kişi değil, barışsever bir ruhani liderdir. Tanrı'nın Sözü'nün çekirdeğine geri dönmek istemiştir. Tarihsel kayıtlardan özümsediğim kadarıyla İsa bir Moshiach olmak için gerekli olan her şeyi yerine getirmiştir. Onun 12 havarisi 12 Yahudi kavmi simgelemektedir. Yahudi halkların yeniden bir araya gelmesi bu şekilde sembolize edilmiştir. Yahudi yasalarını son derece iyi bilmektedir. O dini mahkemeyi yeniden canlandırmak istemiştir. Her şeyden öte, Tapınağın yine Tanrı'nın evi olmasını istemiştir.

Eğer İsa kendisinin Moshiach olduğunu gerçekten düşünüyorsa, bu durumda din adamları onun Günlerin Sonu'ndan önce ölebileceğini bilmek istemişlerdir. İncillerde "Mesih (Moshiach), İsmail'in Kralı, çarmıhtan aşağı gelmiştir böylece biz onu görürüz ve ona inanırız" ifadesi vardır. İsa, bu ıstırabın ortasında "Tanrım, Tanrım, neden beni terk etin" diye sormuştur. Bazı insanlar bunu İsa'nın kendisini yanlış yönlendirdiğinin nihayet farkına vardığı şeklinde yorumlamıştır. Ben bu görüşe karşıt iki fikre sahibim. Eğer İsa kendisini yanlış yönlendirdiğinin farkına varmış olsaydı, Tanrı'nın kendi tarafında olmadığını düşünseydi, bu durumda ona Tanrım diye seslenmezdi. İkinci nokta ise acıdan kıvranan birinin buna katlanmak için Tanrı'nın desteğine ihtiyaç duyması normal bir tepkidir. Romalı askerlerin verdikleri şarabı kabul etmemiş olan İsa birkaç dakika içinde ölecektir. Ben onun Tanrı'nın Oğlu rolüne hâlâ inanmıyorum fakat kendi inancı doğrultusunda çarmıha gerilmeyi göze almış biri olarak fikirlerini çiviyle çakar gibi zihinlere kazımıştır ve kendi inançları doğrultusunda çarmıha gerilerek korkunç bir şekilde ölmüştür.

ÇARMIHTAN İNDİRİLMESİ

İsa'nın bedeninin çarmıhtan nasıl indirildiği Arma Christi açısından büyük önem taşımaktaydı. Geleneksel olarak bu Arimathea'lı Yusuf tarafından anlatılmıştır fakat daha önce söylemiş olduğum gibi doğrulama olmaksızın hiçbir bilgiyi kabul etmiyordum. Yusuf İsa'nın ailesinin bir üyesi değildi ve anladığım kadarıyla aile bağları Yahudilerin davrandıkları şekilde belirlenmişti. Bu durumda İsa'nın annesi Meryem'e bakmak gerekiyordu. Ben onun bu sahne karşısında ne yaptığını bilmek istiyordum. Böylesine travma yaratan bir durum karşısında onun tutumunu bilmek istiyordum.

O günlerde bir Yahudi kadın pek çok başka kültürde olduğundan daha iyi bir konumdaydı. O köle ticareti sonucunda satılmıyordu. Hiçbir hakka sahip olmadan öldürülen, sürgün edilen, kötü muamele edilen kadınlardan biri değildi. Bir Yahudi kadın toplum içinde saygın bir konuma sahipti.

2000 yıl önceki bir toplumu modern çağda yaşayarak eleştirmek kolay değildir; batılı kadınlar bir önceki yüzyılda bugün sahip oldukları hakların büyük bir kısmına sahip değillerdi (Pek çok açıdan Batı toplumu Yahudilerin gerisinde kalmıştır). Kadının rolü dinsel bakış açısıyla değerlendirilmelidir. O soyun devamından sorumludur. 14 yaşına geldiğinde evlendirilir ve en az iki çocuk doğurmaları beklenirdi. O dönemde bu yaş erken değildi çünkü Arap kızları daha erken evlendirilirdi. Örneğin Muhammed Peygamber'in eşlerinden biri olan Ayşe altı yaşında evlendirilmiştir ve "dokuz yaşında evlilik gerekleri tamamlan-

mıştır." Çocuk doğuramamak bir kadın için utanç kaynağıydı ve bu nedenle ben Meryem Ana'nın İsa'yı en geç 16 yaş civarında doğurmuş olduğunu düşünüyorum. Çocuğun evdeki yeri kadının yanıydı.

Ancak Yahudi mantığına göre doğumdan sonra tüm yetkin organlar çocuk üzerindeki hakkı babaya tanıyordu. İbrahim'in, annesinin rızası olmadan İshak'ın yaşamını kurban etmeye karar verebilmesi böylece benim için daha anlaşılır olmuştu. İsa'nın durumunda, babası Yusuf bir çocuk iken onun üzerinde tüm haklara sahipti. Bu İsa'nın yaşamındaki en büyük bulmacalardan birisidir: Doğumundan kısa bir süre sonra babasının izi görülmemektedir. İsa'nın evlilik bağı dışında doğduğu ve Pantera adlı bir Romalı lejyoner'in çocuğu olduğu şeklinde bir söylenti olmuştur. Bu öykünün çıkış kaynağı ikinci yüzyılda yaşamış olan ve bir anti-Hıristiyan olan filozof Celsus'tur. Onun bu konudaki söyleminde iki yanlış algılama vardır. İlk olarak, evlilik dışı olarak doğmuş olduğu kanıtlanan bir çocuk Meryem için yüz karası olacaktır ve onun hemen taşlanarak öldürülmesine neden olacaktır. İkinci olarak, bu İsa'nın bir Roma vatandaşı olması anlamına gelir ve bu durumda Roma'da yargılanmadan çarmıha gerilmesi söz konusu olamaz.

Bu tür sansasyonel dedikodulara karşın Yusuf'un onun babası olduğundan kuşkulanmak için herhangi bir neden yoktur, ancak bu adama neler olduğu bir bilinmez olarak kalmıştır. Bunun tek açıklaması bir erkek çocuğun erginliğe ulaşmasıyla kendi yolunu belirlemesidir. Aslında İsa 12 yaşına geldiğinde yanında aile üyelerinden kimse olmaksızın Tapınak'taki din adamlarıyla tartışma yapmaya gitmiştir. İsa'ya annesi ve kardeşlerinin orada olduğu söylendiğinde kendisini izleyen kişilerin ailesi olduğunu söyleyecektir. Yusuf belki de ölmüştür veya bizim düşündüğü-

müzden tamamen farklı biriydi. Veya belki de farklı bir isimle yaşamaya devam ediyordu. İsa'nın ölüm anında Meryem bir ebeveyn olarak onun üzerinde daha fazla hakka sahip değildi. Onun çarmıhın yanındaki rolü kendini paralayan ve ağlayan bir anne olmanın ötesine gidemezdi. Ancak İsa'nın eşinin hakları vardı.

MARY MAGDALEN

Bu şekilde düşünmek İsa'nın Mary Magdalen ile evlenmiş olduğunu iddia eden Rosenberg'i hatırlattı bana. Ben bu fikre ılımlı yaklaşmıştım. Hatta bana daha çok ilgi çekici ve ayrıca biraz romantik gelmişti; kahraman inançları nedeniyle ölürken eşi onun ayaklarının dibinde gözyaşı döküyordu. Rosenberg'in önermesi iki tarafı uzlaştırıyordu. Bir Mısır manastırında (ben bunun Ebu Hennes olduğunu düşünüyorum) bazı parşömenleri görmesine izin verilmişti. Keşişlere göre bu Mary Magdalen'in İsa'nın eşi olduğunun göstergesiydi. Diğer havariler İsa'nın sevdiği bu kadından hoşlanmamışlardı. İkinci olarak, Rosenberg Yahudi geleneğine göre evlenmiş oldukları yönünde ısrarlıydı. Mary Magdalen çok mantıklı bir evlilik partneriydi. O asla fahişelik yapmamıştı fakat Katolik Kilisesi tarafından karalama amacıyla bu iftiraya maruz kalmıştı. İsa açık bir şekilde evlenmemiş olduğu için Kilise kadının rolünü en alt düzeye indirmişti.

Rosenberg kızların yaklaşık 14 yaşında evlendirildiklerini göz önünde bulundurarak erkeklerin ise yaklaşık 20 yaşında evlenmek durumunda olduklarını belirtmişti. Eğer İsa gerçekten bu geleneğe bağlı kalmışsa öldüğünde en azından iki çocuğu-

nun olması gerekiyordu. Hatta İsa'nın 18 yaşındayken evlendiği ve hemen çocuk sahibi olduğu düşünülürse öldüğünde evlilik çağına gelmiş bir çocuğu olabilirdi. Ancak Kilise İsa'nın hiçbir çocuğu olmadığı konusunda iddialı olmuştur.

Benim düşünebildiğim tek şey İsa'nın ölümünden kısa bir süre önce evlenmiş olmasıdır. Bunun nedeni ne olabilirdi? Gelenek olabilir miydi? Kısa süre sonra öleceğini bilen İsa bir kadını hamile bırakarak onun çocuğunu tek başına büyütmesini isteyebilir miydi? O ilkesel olarak böyle bir karakterde olan biri değildi. Böyle biri için soyunun devamını sağlamak bir aile kurmak için yeterli bir neden olabilir miydi?

İlk etapta para ve mülk gibi maddesel bir mirasa ilişkin herhangi bir kaynak bulamamıştım. Aile bağlarına ilişkin bir miras bağı var mıydı? Örnek olarak, İsa Edomite'ler ile rekabet içinde olmuş muydu? Torunlarının taç sahibi olmasını ister miydi? Eğer öyleyse bile, bir ailenin reisi babaydı ve onun ölmesi durumunda çocukları onun haklarına sahip oluyordu. Eğer Herod ölürse, otomatikman onun oğullarından birisi yerine geçecekti. Eğer İsa tahtta söz sahibi olduğunu iddia ederse kendi aile bağlarının olması gerekiyordu. Bu baba Yusuf'un krallık için sıralamada ilk kişi olacağı anlamına geliyordu. Eğer Yusuf başka bir evlilikten erkek çocuklara sahipse, bu durumda İsa'nın iddiası tamamen çökmüş oluyordu. Ve eğer Yusuf daha önceki bir evliliğinden hiçbir çocuğa sahip değilse, bu durumda İsa'nın bir erkek çocuğa sahip olması gerekiyordu; bir kız çocuğu bile herhangi bir hakka sahip olmazdı. Ben kendi kendime başımı sallayarak İsa'nın bir kraliyet soy kütüğü nedeniyle sıkıntı duyacağını ve son ana kadar böyle bir sorumluluğu almaktan çekinmiş olabileceğini düşündüm. Ancak onun sorumluluk duygusunu sorgulamaya hakkım yoktu. O zaten bir dünya krallığı kurma mücade-

lesi içinde olmamıştı. O Tanrı'nın oğlu olarak ruhani bir mirasa sahipti, ancak ben bu iddiayı ciddiye almıyordum.

İsa evlenmemiş olmasına karşın havari Peter gibi birisi nasıl evlenmişti? Ölü Deniz Parşömenleri Essene'lerin bekar olarak yaşadıklarını göstermişti. Josephus ve Yahudi filozof İskenderiye'li Philon bekar kalmayı övmüşlerdi. Vaftizci John da evlenmemişti; bu çok da sıradışı bir durum değildi. Bazı eleştirmenlere göre İsa'nın evliliği Kilise tarafından reddedilmişti. Din adamlarının bekar kalmalarını övmek için bu yapılmıştı. Ancak Hıristiyan Kilisesinin ilk din adamları ve piskoposlar özellikle İrlanda'da yaşayanlar bekar olarak yaşamıyorlardı ve çoğu evlenmişti. Ne olursa olsun, onlar İsa'nın kendisinin bekar olduğuna inanıyorlardı.

Rosenberg'in "hayat arkadaşı" olarak ifade ettiği sözcüğü ben "eş" olarak çevirmiştim. Başka Yahudi eşleri için kullanılan ifade neden Mary Magdalen için kullanılmıyordu? Yaradılış 2:18'de bir kişinin yalnız olmasının iyi bir şey olmadığı belirtiliyordu. Metin özellikle evlilik hakkında değildi fakat iki kişinin birbirini tamamlaması hakkındaydı. Kişinin Tevrat'ı nasıl yorumladığına bağlı olarak, kişiler arasında tamamlayıcı bir ilişki vardı. İsa'yı tamamlayacak kadının çok güçlü ve ruhani biri olması gerekiyordu. Bu yeni bir düşünme hattı açıyordu.

Musevi tarihi Hannah, Esther ve Sare gibi kadın peygamberlerden bahseder. Eski Ahit dönemlerinde, bu kadınlar Mısır'dan kaçmış olan Yahudilerin arasında bulunuyordu. Musa dağda Tanrı ile konuşurken onlar put yapmak için altın eritme işinin bir parçası olmayı reddetmişlerdi. Onlar Tanrı'ya ve kendi spritüelliklerine sadık kalmışlardı. Bu İsa'nın döneminden çok önce yaşanmıştı. Yahudilere göre kadınlar "eşit fakat farklı" idi. Onlar

dini konularda oy kullanmada eşit değillerdi. Ben bunu son derece karmaşık bulmuştum.

Bir Yahudi kadın Tanrı'nın emirlerinin tümüne bağlı olmak zorunda değildi ancak tüm yasaklamalara itaat etmek zorundaydı. Kadının ne yapması gerektiği ve neleri yapmaması gerektiği söylenmişti. Kadın annelik görevlerini terk edemezdi. Yahudi inancına göre, erkeğin doğası gereği olarak otoriter bir yapıda olması gerekiyordu. Kadınlar ise daha narin bir yapıya sahip olduğu için hafif işler yapmalıydılar. Dini kuralları yerine getirmek erkekler için daha önemliydi. Eğer kadın dini bir hizmet için gönüllü olursa bu büyük bir başarı olmayacaktı fakat toplum içinde daha iyi bir konumda olacaktı. Yahudi mantığına göre Tanrı'nın emirlerine zorunlu olarak itaat etmek zorunda olmadıkları için kadınlar erkeklere göre daha az ayrıcalıklıydılar. Erkek dua edenin "bir kadın olmadığı için" teşekkür etmesi tam olarak bu noktayı ifade etmektedir. İlkesel olarak kadın için hiçbir dinsel rol yoktu ve din hukuk ve toplum yaşantısını belirlediği için, bu durumda kadınlar sessiz kalıyorlardı. Onlar örneğin mahkemelerde tanıklık yapamazlardı.

Kadınların spritüel yaşantısına ilişkin olarak, Tevrat dindar bir kadınla evlenmiş olan tanrısız bir adamın dindar olacağını söylemişti. Ancak dindar bir adamın tanrısız bir kadınla evlenmesi durumunda onun şeytana doğru yaklaşacağı belirtilmişti. Bu kaçınılmaz olarak bir Yahudi kadına spritüel açıdan üstünlük veriyordu ve o daha derine gidiyordu. Kadınların yüksek eğitim almasına izin verilmiyordu çünkü erkekler bunun onların evdeki önemli işlerini aksatmalarına yol açacağından korkuyorlardı. Açık bir şekilde, din adamları aşırı spritüel olan ve kendi sosyal sorumluluklarını aksatan kadınlardan korkuyorlardı. Bu Mary Magdalen'i benim gözümde büyüleyici bir yere yerleştirdi.

Muhtemelen o eğitimli bir kadındı. İbranice konuşabiliyordu. Bu John 20:16 ve başka kaynaklarda gösterilmişti. Bu özel bir şeydi çünkü İbranice o dönemde ölü bir dildi ve insanlar Aramca konuşuyorlardı. İbranice kutsal kitapların ve eğitimli din adamlarının diliydi. Mary'nin soyadı muhtemelen Yahudi metinlerinde bulunan küçük bir kasaba olan Magdala Tarichaea'dan geliyordu. Magdala kule anlamına geliyordu ve Tarichaea "tuzlu balık" anlamındaydı. Yahudi metni Magdala'ya ahlaksızlığın egemen olması nedeniyle Tanrı tarafından yok edildiğini yazmaktadır.

Bağımsız ve kesinlikle evlenmemiş bir kadın olarak o bir dizi çocuk yetiştirmeyi reddetmiş ve ayrıca dini konularla ilgili olmuştur. Bu, hiç kuşkusuz erkek din adamları arasında öfkeye neden olmuştur. Ancak o dönemde hiç kimse onu bir fahişe olarak adlandırmamıştır. Bunu yapan ilk kişi yaklaşık altı yüzyıl sonra Papa Büyük Gregory olmuştur. O, paskalya vaazında İncil'de adı geçen günahkârlar ve Mary Magdalen için günahlarından arınmaları amacıyla dua edilmesini istemiştir. Ben şimdi İnciller üzerine çalışma yaparak kendi adıma bunun büyük bir yanlışlık olduğunu gördüm. Mary, İsa'nın yanında onu ölüme götürecek misyonu nedeniyle bulunmuştur. Bunun en büyük kanıtı onun büyük bir sorumluluk duygusuna sahip olmasıdır. Eğer o ve İsa gelenekler nedeniyle evlenmiş olsalardı, aynı geleneği sürdürerek Mary evinde oturacak, çocuklarına bakacak ve rolünü oynayamamış olacaktı.

Böylece İsa'nın Mary Magdalen ile evlenmemiş olduğu yönünde kanıtlar vardır. Her konuda İsa'yı fanatik bir şekilde takip eden bekar Paul bile Corinthians 7:1'de "Bir erkeğin bir kadına dokunmaması iyidir" diye yazmıştır. Bunun yanı sıra 9:5'te havarilerin çoğunun evli olduğunu fakat İsa'nın bunlar arasında

olmadığını belirtmiştir. Eğer İsa evlenmiş olsaydı Paul bunu belirtir ve onu takip ederdi.

Peki, İsa'nın Mary Magdalen'i öpmesi nasıl değerlendirilebilir. Benim Elfrie ile deneyimlerimden sonra, bir adım daha ileri gitmek ve sevişmek istemeksizin bir kadını öpmeyi hayal edemiyordum. Belki de ben aşk ve arzuyu birbirine karıştırıyordum. Bir keşiş ile bekarlık yemini üzerine konuştuğum zaman "cinselliğin hayvani bir içgüdü olduğunu ve bunun dizginlenememesinin bir saldırganlığı doğurduğu" düşüncesinde olduğunu söylemişti. Spritüel olarak kendisini geliştirmiş kişi kendisini kontrol edebilirdi. Ancak ben yanlış yolu takip ediyor gibiydim. Bulmacanın anahtarı Mary Magdalen tarafından öpülmek istenen havarilerin yorumlarında bulunuyordu. Öpmek Yahudi sembolizminde bilgi taşımayı temsil ediyordu. Bu, havarilerin neden kıskanç olduğunu açıklıyordu. İsa Mary Magdelen ile onlardan daha fazla bilgi paylaşıyordu.

Kısmen hayal kırıklığına uğramış olarak Mary'nin evlilik öyküsünün yedinci yüzyıldan kaynaklandığını ve İslami geçmişi olduğunu keşfettim. O dönemde katı Sünni Müslümanlar ile Şiiler arasında bir bölünme vardı. Sünni Müslümanlar Muhammed'in öğretilerine sıkı sıkıya bağlıyken Şiiler peygamberin ruhani ve cismani gücünün onun damadı olan Ali'ye geçmiş olduğuna inanıyorlardı. Bu dönemde Hıristiyanlar ve Müslümanlar düzenli olarak temas halindeydi ve bazı Hıristiyanlar Kilise'nin yeni bir soyu takip etmesi gerektiğini düşünüyordu. Kilise havari Peter üzerine temellenmişti, dinini değiştirenler ise kan ile devam eden soy mirasına bakıyorlardı. Sonraki yüzyılda soy çizgisi belirsiz olana kadar bu önemli bir belirleyici olmuştur. Benim araştırmalarıma göre, Mary Magdalen İsa ile evlenmiş olsa bile öldüğü zaman onun bedenini çarmıhın dibin-

den alanın Mary'nin olmasına ve mezara götürmesine izin verilmezdi. Bu açıdan bakıldığında cenaze konularında erkekler erkeklerle ve kadınlar kadınlarla ilgili olurdu.

Bu durumda İsa'nın ailesinden erkek üyelerden birinin bunu yapması gerekirdi. İncillerde onun erkek kardeşlerinden bahsedilmiştir. Zaten İsa'nın bedenini çarmıhtan indirenin bu kişiler olduğu söylenmiştir fakat ne yazık ki bu yönde daha belirgin kanıtlar yoktur. Ben İsa'nın kardeşlerinin onun çarmıha gerileceğinden haberdar olmamaları olasılığının olduğunu düşünmüyorum çünkü İsa'nın annesi, kız kardeşi ve Mary Magdalen orada bulunmaktadır. Onların kesin olarak bu durumdan ailenin erkek üyelerini haberdar etmiş olmaları gerekir. Doğal olarak "birader" sözcüğü aile bağlarının dışında olarak din kardeşliği anlamında da kullanılmış olabilir, ya da belki de onlar tutuklanma korkusu ile kendilerini gösterememiş olabilirler. Her şeyden önce yalnızca birkaç saat önce Peter İsa'nın öğrencisi olduğunu inkâr etmiş ve hatta onu tanımadığını belirtmiştir. Herhangi bir vakada kardeşlerin veya müritlerin biri hariç hiçbirisi orada bulunmuyordu, bu mürit İsa'nın çok sevdiği John idi.

EVANGELİST JOHN

Yeni Ahit'te John 21:20'de "Ardından Peter, İsa'nın sevdiği müritleri akşam yemeğinde buluşmuştur" ifadesi yer alır. John ile İsa arasında özel bir ilişki olduğu görülmektedir. John ve Mary Magdalen bir ve aynı kişi gibi bir düşünme hattı vardır. Kilise kadının rolünü baskılamak için bunu her zaman saklamıştır. Le-

onardo da Vinci'nin ünlü resmi Son Akşam Yemeği'nde John çok feminen özelliklerle resmedilmiştir. Ben bundan herhangi bir anlam çıkarmadım. Pek çok ressam John'u genç biri olarak betimlemiştir ve bundan dolayı sakalı olmayan bir adam görünümündedir. Bir Belçika kasabası olan Hoogstraten'deki bir kilisede feminen görünümlü John'un Son Akşam Yemeği resmi vardır. Ve Van Eyck'ın altar eserinde de John yine genç ve sakalsızdır.

Havari John, Vaftizci John'un bir takipçisiydi (onlar Van Eyck'ın altar eserinde ayrı panolarda yan yana resmedilmiştir) ve İsa'nın müritlerinden biri olmuştur. Onun özel konumu açıktı: Son Akşam Yemeği sırasında İsa'nın göğsüne doğru yaslanıyordu. Bu dönemde insanlar Rönesans ressamlarının yüksek masalarda resmedildikleri klasik bir şekilde oturmazlardı, onlar alçak masalarda oturuyorlardı ve dirsekleriyle destek alıyorlardı. Masa bir kare şeklindeydi. John, İsa'nın göğsüne yaslanmış olarak onunla aynı tarafta bulunuyordu.

Son Akşam Yemeği sırasında İsa müritlerine şarabı kendi kanı olarak düşünmelerini istemişti. Yemeğin sonunda şarap kupası John'da kalmıştı. İnanılması daha güç olan senaryo kupanın Arimathea'lı Yusuf'ta kalmasıydı—oysa o Son Akşam Yemeği'nde bulunmamıştı. Bu güzel bir şekilde işlenmiş bir kupaydı. İsa ve John'un birbirlerine ilgi gösterdikleri açıktı. O müridinden kendi ölümünden sonra annesiyle ilgilenmesini istemişti. İsa'nın erkek kardeşlerinin olması nedeniyle bu isteği tuhaf bulunabilirdi. Meryem neden yaşamak için oğullarının birinin yanına yerleşmiyordu? Belki de John, İsa'nın erkek kardeşiydi. Ancak böyle olduğunu sanmıyorum çünkü öyle olsaydı neden daha önce Vaftizci John'un bir takipçisi olsundu?

Daha önce okumuş olduğum pasajı anımsadım. Ancak bunun ne anlama geldiğini gerçekte anlayamamıştım. Mark 14:51'de

İsa'nın tutuklanma öyküsü anlatılmaktaydı. Herkes kaçtığı zaman çıplak bir genç adam onu elbiseler içine sarmıştı. Askerler onu yakaladığında onlardan kurtulmaya çalışmıştı. Elbiselerini bırakarak yine çıplak kalmıştı. Bu durumu hayalimde canlandırmaya çalışarak genç bir çıplak adamın neden İsa'nın yakınında olduğunu merak ettim. Açık bir şekilde genç adam İsa'ya karşı güçlü duygular hissediyor olmalıydı. Diğerleri kaçarken onu takip eden tek kişi o olmuştu. Bu genç adamın kim olabileceği yönünde çeşitli yorumlamalar buldum. Bu yorumlamalar "biseksüel olan İsa'nın bir erkek arkadaşı"ndan Rudolf Steiner'in iddiasına göre insan İsa'dan çıkan Mesih İsa ruhu olduğuna kadar çeşitlilik göstermekteydi. Genesis 1:27'ye göre o Tanrı'nın imgesinde biseksüel olarak yaratılmış ilk insandı. O İsa'nın yanında mümkün olduğunca uzun süre kalma cesaretini göstermiş olan tek kişiydi. Çarmıha gerilme sırasında orada bulunan tek mürit John'du. Ancak onun hakkında bulduğum tüm enformasyonlara karşın onun İsa'yı çarmıhtan indiren kişi olduğuna dair somut bir kanıt elde edemedim. Bu nedenle Arimathea'lı Yusuf hakkındaki raporlar daha inanılır ve önemli gelmişti.

ARIMATHEA'LI YUSUF

Arimathea'lı Yusuf herhangi biri değildi. Onun adı şimdi Ramatha veya Ramleh (Ramallah) olduğu düşünülen bir kasabadan gelmektedir. O Petra şehrine kervanlar gönderen zengin biriydi. İngiltere şehirleriyle ticaret bağlantıları vardı. Deniz yoluyla da ticaret yapıyordu ve bunu yapan çok az Yahudi vardı.

Doğal olarak, Yusuf bir aracı olabilirdi fakat öyle olsa bile Kudüs veya Arimathea olmadığı kesin olan bir liman kentinden önemli ticari bağlantıları vardı. Petra ile yaptığı ticarete ilişkin somut kanıtlar bulunmaktadır. MÖ 1200'de taştan inşa edilmiş güzel Petra kentinde Edomite'ler yaşıyordu. MÖ yaklaşık 312'de Araplar (Nobatean'lar) şehri aldılar ve İsa'nın yaşadığı dönemde karışık bir kültür söz konusuydu. Şehir çeşitli ticaret yollarının kesişme noktasında bulunuyordu. Bunlar arasında Kudüs de bulunmaktaydı. Tekstil, seramik ve çok değerli yağlar oradan geliyordu—bunların hepsi Yahudi topraklarında bulunan ve büyük talep gören mallardı. Yusuf, iş etkinliklerinin yanı sıra eğitimli bir Pharisee idi ve ayrıca bir senatördü. Bu onun Sanhedrin'in bir üyesi olduğu anlamına geliyordu. Ticaret yaptığı İngiltere'ye sık sık gidiyordu. Bu tür bir yolculuk haftalar alabiliyordu ve bu tür dönemlerde Sanhedrin'deki işlerini tamamlayamıyordu.

Ben Yusuf'un çift taraflı olarak çalışan bir casus olduğuna dair bir öykü bile okumuştum. O Romalılar adına casusluk yapıyordu. Ancak böyle bir öykünün gerçek olmayacağına kanaat getirmiştim. Arimathea'lı Yusuf, İsa'nın gizli müridiydi. Kutsal metinlerde adı Nicodemus olarak geçen Nagdimon ile birlikte hareket ediyordu. O da bir senatördü ve zengindi. Bu iki Pharisee gönülden İsa'ya bağlıydılar. Onlar geçmişte yüksek dereceli din adamlarının konumuna karşı olan bir gruba dahil olmuşlardı. Ve bu Mısır'a kaçmak zorunda kalan bir Pharisee grubuydu. O dönemde İsa bir çocuk olarak kaçan ailesi ile birlikteydi. Bazı kaynaklara göre Pilate'nin önündeki mahkemede Nicodemus din adamlarına direnmiş ve İsa'yı savunmuştu. Din adamları öfkeliydi ve Pilate'ye ona inanmamasını çünkü onun İsa'nın bir müridi olduğunu söylemişlerdi. Nicodemus'a eğer dikkatli olmazsa kaderinin tıpkı İsa'nın kaderi gibi olacağını söylemişlerdi. Ni-

codemus bir ayaklanma tehdidine kadar sessiz kalmayı reddetmiştir. Bu noktada Nicodemus Pilate'ye kendi içgüdüsüne göre yargılama yapması gerektiğini söylemiştir.

Pek çok yerde Romalılar leş yiyen hayvanlar onları yiyene kadar çarmıhlar üzerinde bedenlerini bırakmıştır. Kudüs'te bu daha az sıklıkla olmuştur veya belki de hiç olmamıştır. Çünkü Beşinci kitaptaki koşullara göre bedenin gece olmadan kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. Romalılar her gün Yahudilerle çatışma içinde olmamak için bu konuda esnek davranmışlardır. Bu durumda Yusuf ve Nicodemus'un İsa'nın bedenini almak istemeleri ve onu mezara götürmeleri uzak bir olasılık değildir. Yahudi cenaze törenleri günümüzde "chevra kaddisha" olarak adlandırılır. Buna göre kutsal bir topluluk yakınlarının ölüm ve defin işlemlerinde yardımcı olurlar. Eğer ölen kişinin cenazesini almaya gelen hiçbir yakını yoksa onlar bu işi üstlenirler. Bu nedenle Yusuf ve Nicodemus bu geleneğe bağlı olarak cenaze işlemlerini gerçekleştirmiş olabilirler. Bu kişilerin hiçbirinin İsa'ya olan sempatilerini saklamalarına gerek yoktu çünkü onlar yüksek dereceli yargıçlar tarafından bu yönleriyle zaten biliniyordu. Onlar cenaze için rehber olarak Yahudi Misha ve Tevrat kurallarını uygulayacaklardı.

MEZARA DEFNETME

Bedenin çarmıhtan alınması çok sayıda pratik soruna maruz kalınması anlamına geliyordu. Yahudilerin ölü bedene temiz olmaması gerekçesiyle dokunmamaları bir yanlış algılamadır:

Böyle bir mantığa göre hiçbir Yahudi'nin gömülememesi gerekir. Yahudi öğretisine göre cenazeye dokunan kişinin arınması için yedi gün boyunca bir ritüeli gerçekleştirmesi gerekmektedir. İsa'yı çarmıhtan indirmek için bazı aletlerin kullanılması gerekmekteydi. Arimathea'lı Yusuf fiziksel olarak İsa'nın bedeninin çarmıhtan ayrılmasına yardım etmiştir. İsa yere yatırılmıştır ve çıkarılan çiviler yanı başına konmuştur. Ben daha sonra yapılanların neler olabileceğini tahmin etmeye çalıştım. Yahudilerin ölen kişiyi kanlı olarak gömmeleri yaygın olarak yapılan bir uygulamadır. Son Akşam Yemeği'nde İsa'nın sözleri nedeniyle onun kanına spritüel bir değer verilmiş olmalıdır. Kana temas edilmemesi düşüncesi bir yanlış algılamadır. Eğer böyle olsaydı doktorlar bu konuda savunmasız olurlardı. Ben Yusuf'un İsa'nın kanını kâse içinde topladığına inanmakta zorlanıyorum. Eğer birisi kanı toplamışsa bu John olmalıdır. O bütün kanı toplayamazdı, fakat Son Akşam Yemeği'nde kullanılan kupaya bir miktar kan almış olabilir.

Yahudi yasalarına göre şiddete dayalı bir ölüm ile karşılaşan kişi ölüm anında olduğu şekilde gömülürdü. İsa'nın durumunda bu çiviler ve başındaki dikenli tacı da kapsamaktaydı. Ürperti içinde, Yusuf'un gördüklerini hissetmeye çalıştım. O çarmıhın yanına vardığı zaman İsa'nın ölümünün tam nedenini anlayamayacaktı. İsa'nın kalbine saplanmış olan mızrak sonuç olarak onun ölüm nedeniydi.

İsa'nın ölümünün kesin zamanı ile gömülme zamanı arasında bir karmaşa vardı. Bu Romalıların ve Yahudilerin her birinin farklı zaman sistemleri kullanmalarından kaynaklanıyordu. Yahudilere göre yeni gün alacakaranlıkta başlıyordu, Romalılar ise bunu şafak vakti başlatıyorlardı. Yahudilere göre gün ortası altıncı saat idi ve Romalılara göre bu on ikinci saat idi. Saat

11.00 ila 12.00 arası için Yahudiler "altıncı saat" ifadesini kullanırlardı. Yahudilere göre Sabbath insanların ve hayvanların dinlediği kutsal dini gündü ve Cuma akşamı güneşin batışından sonra başlardı. Bu günün dinsel açıklamasında Tanrı'nın kâinatı altı günde yaratması ve yedinci gün dinlenmiş olması inancı vardı. Bu günde yapılması dinen yasak olan pek çok şey vardı. Örneğin düğüm atmak bile yasaktı. İsa, Musa'nın bu denli sıkı yasalarını kabul etmemişti. Onun düşüncesine göre bunun bu denli katı bir şekilde yorumlanmaması gerekiyordu.

İsa Yahudilerin dokuzuncu saatinde Cuma akşamı ölmüştü. Onun ölüm saati 14.00 ila 15.00 arasındaydı. Bu yaklaşık olarak Sabbath-öncesi bir zamandır. Nisan ayında güneş yaklaşık 18.00'de batıyordu. Arimathea'lı Yusuf'un hava kararmadan cenazeyi alması ve mezara götürmesi için acele etmesi gerekiyordu. İsa'nın bedeni kayalıkların yakınındaki yeni mezarlığa götürülmüştü. Çeşitli kaynaklar bu mezarın Arimathea'lı Yusuf'un mülkü olduğunu söyler. "Yeni" olması zorunlu olarak mezarlığın yakın zamanda inşa edildiği anlamına gelmezdi. Bu mezarlığın en son kullanılan mezarlık olduğu anlamını taşıyor olabilirdi. Mezarlık çarmıha gerilme işleminin yapıldığı yer ile yürüme mesafesindeydi. O dönemde yerleşim birimleri çok geniş alanlara yayılmamıştı. Her yer birbirine daha yakındı. Bedenin mezara taşınabilmesi için Yusuf'un yardım alması gerekiyordu. John'un bu konuda bir yardımı olduğu kanaatini taşıyorum. Mezarlığa yaklaşık 15 kg. sarısabır ve mür getirilmişti. Böylesine büyük bir miktar ancak Edom ve Petra arasında ticari ilişkileri olan biri tarafından getirilebilirdi.

Nicodemus'un getirtmiş olduğu sarısabır ve mür miktarı birkaç soruyu ortaya çıkarıyordu. Mür kuzeydoğu Afrika ve güney Arabistan'da yetişen bir çalılıktan elde ediliyordu. Reçineden

güçlü bir yağ damlatılıyordu ve bu iltihaplar üzerine uygulanıyordu ve cildin soğutulması için kullanılıyordu. Tıbbi amaçlarla yalnızca küçük bir miktar gerekiyordu. Mür kralların yağı olarak görülüyordu çünkü ezoterik bir seviyede o spritüel olanla fiziksel olanı birleştiriyordu. "Ruhun kanatları" adlı takma bir isme sahipti. Okumuş olduğum çeşitli yorumlarda sarısabırın İsa'ya henüz ölmeden uygulandığı belirtiliyordu.

Sarısabır altı metre uzunluğa kadar ulaşabilen dallara sahip olan bir çalıdır. Antik dönemlerde çeşitli tıbbi amaçlarla kullanılıyordu. Yaraların iyileştirilmesi ve mumyalama işlemleri gibi durumlarda kullanılırdı. Başka bitki ve yağlarla karıştırılarak emülsiyon yapıcı madde olarak da kullanılırdı. Bitkilerle şifa dağıtan birinden geçmiş 2000 yıl boyunca çeşitli insanlar tarafından sarısabır ile tedavi edilen kişiler olduğunu öğrenmiştim: O uyuşturucu ilaç olarak da kullanılmaktaydı; ayrıca midenin temizlenmesi amacıyla kusmaya yardımcı oluyordu; çıban, tümör, ve iltihaplara karşı kullanılırdı; deri kuruluğu, hemoroit, ezikler, saç dökülmesi, bademcik iltihabı ve cilt enfeksiyonlarına karşı; ve hatta kanamaya karşı bir merhem olarak kullanılabilirdi. İsa'nın kanamasını durdurmak niyetiyle getirtilmiş olabilirdi. Ancak bu altı saat boyunca çarmıhta kalmış biri için faydasız bir çaba olacaktı. Onun mezara getirtilmiş olması zaten bunun bir göstergesiydi. Buraya getirildiğinde İsa zaten çok fazla kan kaybetmişti. Ancak 2000 yıl önceki bir kültür üzerine çağdaş tıp bilgileri ile yorum yapmak doğru olmaz. Bu döneme ilişkin olarak bilinenler genel ortalama ömrün çok kısa olmamasıdır. Örneğin çocuk doğurmak yaşamı tehdit eden bir durum değildi. Ancak doktor bilgilerine göre yalnızca mür ve sarısabır kullanılarak İsa'nın yaşamının kurtarılması olanaksızdı. Peki öyleyse Nicodemus neden bu kadar çok getirtmişti? Bu,

İsa'nın bedeninin mumyalanması için olamazdı çünkü Yahudiler ölülerini mumyalamazlardı.

Şiddet sonucunda ölüm ve açık yaralar İsa'nın bedeninin su ile yıkanmasına olanak vermemiştir. Böylece kan kaybı olmamıştır. Yahudi düşüncesine göre ölüm anında ruh bedenden ayrılır fakat onun çevresinde kalır: Bu durumda bedenin saygılı ve ölçülü bir şekilde muamele görmesi gerekmektedir. Cenazenin gömülmesinin ertelenmesi ruhun acı çekmesi anlamına gelir ve ayrıca Yahudi yasaları ile çelişen bir durumdur. Saygı göstermek ve ayrıca "ruha kanat" verme arzusu Yusuf, Nicodemus ve John'un neden mür kullanmak istediklerini açıklar. Güçlü mürün yalnızca küçük bir miktarının İsa'nın bedeninin tümüne uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle sarısabır mürü inceltmek için emülsiyon yapıcı madde olarak mantıklı bir tercihtir. Geleneksel olarak, insanlar bitkinin yapraklarının ve kozalarının olgunlaşmasını son ana kadar beklerdi. Böylece sarısabır jeli çok fazla sıvı olmazdı. Çarmıha gerilme sırasında çok fazla sarısabır getirilmesi onun ham haliyle toplanmış olmasından kaynaklanıyor olabilirdi. Bu işlemler çok miktarda yaprağın kesilmesi ve temizlenmesini gerektiriyor olabilirdi fakat bu kişiler yalnızca kişisel saygılarını göstermek amacıyla bu miktarda sarısabır ve mür getirtmiş olabilirlerdi.

İsa'nın bedenini sarmalamak için saf beyaz kumaştan yedi ölçü sargı kullanılmıştır (kadınlar için on ölçü kullanılırdı). Kefen bezinde hiçbir düğüm yoktu. Beden tamamen sarıldığı zaman, son eylem olarak küçük bir kuşak ile uçlar birbirine tutturulmuştu. Bu kefenleme Jeremiah 13:11'de yazılanlarla uygun bir şekilde yapılmıştır.

Yusuf ve Nicodemus çarmıha gerilme sırasında orada bulunmuyorlardı ve bu nedenle onlar zaten İsa'nın cansız bedeni

ile karşılaşacaklarını biliyorlardı. Onlar çarmıha gerilme sırasında cenaze işleriyle ilgili olarak ayarlamalar yapıyorlardı. Ölüm anından itibaren bedenin mezara taşınması arasında üç saatlik bir zaman dilimi olmuştu. Eğer İsa'nın ölüm anı dokuzuncu saat ise, bunun yaklaşık olarak 14:05 ila 14:59 arasında bir zaman içinde olması gerekiyordu. Bunun ardından adamların yaklaşık dört saati vardı. Defin işleminin hava kararmadan yapılması gerekiyordu.

HAYATTA KALMA YANLIŞ İNANIŞI

İsa'nın hayatta kalma yanlış inanışına ilişkin olarak yaptığım araştırmalar sırasında yalnızca birkaç varsayıma ulaştım. Blavatsky ve Batılı ustaların izinden giden birkaç başka kişi İsa'nın bir Budist usta olduğunu ve Hindistan'da hayata geri döndüğünü söylemişti. Derin bir şekilde meditasyon yaparak beden işlevlerini son derece düşük bir düzeye düşürmüştü ve bu nedenle ölmüş gibi görünüyordu. Bunun yanı sıra bazı kişilerin çarmıha gerildikleri halde yaşamlarını sürdürdükleri yönünde bilgiler vardı. Ancak Budistler bir Tanrı'ya inanmazlardı. Bunun ötesinde İsa Budistler gibi bir vejetaryen değildi. Doğruluğu şüpheli olan metinlerde, daha sonra Nag Hammadi metinleriyle doğrulanmış olarak, İsa'nın "İnsan tarafından yenmiş olan aslan kutsanmıştır çünkü o bir insan olmuştur fakat bir aslan tarafından yenmiş olan insan lanetlenmiştir çünkü o bir aslan olmuştur" dediği ifade edilmiştir. İsa Son Akşam Yemeği'nde kurban etini yemeyi reddetmiştir fakat bunu vejetaryen düşüncelerle

değil Yahudi günahlardan arınma anlayışı nedeniyle yapmıştır. Ertesi gün İsa'nın kendisi kurban olacaktır, tüm insanlığın günahlarının bağışlanması için öldürülmüştür.

Ayrıca İsa'nın halen yaşadığına dair Turin kefeni öyküsü vardır. O bileğinin üzerindeki küçük bir kan damlasıyla yaşantısını sürdürmüştür. Ancak ölmüş olan birisinin kanı akmaz. Zaten ölmemiş olması durumunda kefene sarılması söz konusu olmazdı. Eğer hiç kimse İsa'nın halen hayatta olduğunu bilmiyorsa, bu durumda kefene sararak onun boğulmasına neden olmuşlardır. 1920'li yılların sonunda, İngiliz yazar D. H. Lawrence *Ölen Adam* adlı bir roman yazmıştır. Bu romanda çarmıha gerilen İsa cennete gitmemektedir fakat Mary Magdalen ile evlenir. Magdalen aslında Mısır tanrıçası Isis'tir. Birlikte çok sayıda çocuk sahibi olurlar. Lawrence pek çok açık soruya yanıt vermez: İsa kendi Musevi tektanrıcılığı ile Mary Magdalen'in Mısırlı çoktanrıcılığını nasıl bağdaştırmıştır? Benzer olarak onun yaşamaya devam etmesine ilişkin çok sayıda bilgisizce yanlış inanış olmuştur.

Başka bir göze çarpıcı fikir onun ikiz kardeşinin kendi yerine geçmesidir. Yeni Ahit'te bu Dydimus takma adlı mürit Thomas'dır. Bu dönemde herkesin hem bir İbrani hem de bir Yunanca veya Latince ismi vardı. Hem Thomas hem de Dydimus "ikiz" anlamına gelmektedir. Thomas'ın ikizi olduğunu belirten herhangi bir kaynak olmadığı için onun İsa'nın ikizi olması gerektiği düşünülmüştür. Aslında pek çok kilisede İsa'nın babası Yusuf ve annesi Meryem'in her birinin kucağında birer bebeğin olduğu heykelcikleri vardır. Bazı insanlar bunu Roma Katolik Kilisesinin İsa'nın bir ikiz erkek kardeşi olduğunu kabul ettikleri gizli onaylama olduğu şeklinde yorumlar.

İkiz kardeş Thomas İsa'nın yerine geçmek isteyen olağandışı bir insan olmalıdır çünkü o işkence görecek ve çarmıha gerilecektir. Akla ilk gelen soru Thomas'ın neden bunu yapmak istediğidir. Yorumcular buna tatmin edici bir yanıt verememişlerdir ve ben kendim de bir gerekçe bulamıyorum. Ancak bu İsa'nın ölümünden bir gece öncesinde ölüm korkusuyla kanlı bir şekilde terlemiş olmasının açıklaması olabilir. Acaba o bir gece önceden öleceğini bildiği için mi bu şekilde terlemişti. Yeni Ahit'te bir erkek kardeşinin havarilere inanmadığı neden belirtilmişti ve inanmak için yarasına parmaklarıyla dokunmayı talep etmiştir? Kuşku duyan bir erkek kardeş çarmıha gerilmeyi kabul eder miydi?

Daha önce kabul etmiş olduğum gibi İsa'nın özgün öyküsü inanılmazdı fakat ben daha az inanılır olan sansasyonel çağdaş öyküler de dinlemiştim. İsa'nın çarmıha gerildikten sonra hayatta kalma yanlış inanışı onun hem insan hem de Tanrı olmasına inanan eski Gnostik öğretiden kaynaklanır ve Tanrı ölemezdi. Bu durumda ölen kişi yalnızca insandı, içindeki Tanrı değildi. Edebi olarak söylemek gerekirse "Istırap çekmiş olan ben değildim" ve "çarmıha gerilmiş olan ben değildim." Bu, insan olan İsa'nın değil, ilahi İsa'nın konuşmasıydı.

Sonuç olarak, üç çivi ve bir dikenli taç Arma Christi'yi oluşturuyordu. Buna bir de mızrak, çarmıhın yan ve dikey tahtaları eklenebilirdi. Bunun yanı sıra Arma Christi'ye ilk olarak sahip olan kişilerin John, Arimathea'lı Yusuf ve Nicodemus olduğundan emindim. Soru şuydu: Onlar bu nesneleri ne yapmışlardı? Şimdiye kadar, tüm vaka teorik düzlemde ilerliyordu çünkü benim tüm bilgim yazılı kaynaklar ve konuşmalardan kaynaklanıyordu. Ben öğrencilerimle yaptığım reprodüksiyonlardan farklı olarak yalnızca hayal gücümü kullanarak onları "görebilmek"

durumundaydım. Asi İsa'ya dokunmuştum. O yerleşik düzeni sarsan biriydi, fakat ben onun yürümüş olduğu bölgede bir adım dahi atmamıştım. Bu nedenle, onun yaşadığı yerleri görmek istiyordum: Kudüs, Tapınak Tepesi ve Golgotha'daki çarmıha gerilme yeri. Yeterli bir bütçem varken neden oralara gitmiyordum ki? Bunun tek nedeni kendimi bedenimde yedi kurşunla hastanede bulmam olabilirdi.

5
Tanrı'nın Kenti

IRAK'TAN İSRAİL'E

Savaştan önce ve savaş sırasında Yahudilerin karşı karşıya kaldıkları anti-Semitizm'e tanıklık etmiştim. Beni en çok çeken şey Yahudi insanların her zaman için bir grup olarak görülmesidir. Tek bir Yahudi bir hata yaptığında tüm Yahudiler suçlanmaktadır. Savaş sırasında iyi ve kötü Almanların, iyi ve kötü İngilizlerin ve iyi ve kötü Hollandalıların olduğunu öğrenmiştim. Bu, aynı şekilde Yahudilere de uygulanabilirdi. Benim Arma Christi'ye ilişkin araştırmalarım Yahudilerin belli konularda ne denli içten olduklarını anlamamı sağladı. Onların bakış açısı dünyanın haritasını değiştirmek üzerineydi. Bu değişimin ekseni şehirlerin en kutsalı olan Kudüs'tü.

Yahudiler güney Irak'taki Sümerli göçmenlerden gelmektedir. Bu bölge o zamanlar Mezopotamya olarak adlandırılmaktaydı. Adem ve Havva'nın İncil'de anlatılan Cenneti Fırat ve Dicle nehirlerinin aktığı Arap bölgesindeydi. İbrahim'in babası Terah ailesi ve sürüsüyle bu bölgeye gelmiş olan bir Sümerliydi. O dönemde bu bölgede bir savaş ortamı egemendi. Çok sayıda göçmen halk toprak elde etmek için birbiriyle rekabet halin-

deydi. Bölgede arazi ve su kaynakları kıt olduğu için bu konuda sorun yaşanıyordu. Savaşmak gündelik hayatın bir parçasıydı. O dönemde yaşayan Yahudiler Terah ve ilk Yahudileri barışçıl gezginler olarak betimlemişlerdir. Ancak onlar hiç de barışçıl değildi. Böyle olamazlardı: Sürülerinin su içmelerine izin verilmesi için kibarca ricada bulunduklarında küçümseyici bir kahkaha ve kesin bir red cevabı alıyorlardı. Bu, güçlünün egemen olduğu bir dünyaydı.

Kırsal alanın tersine olarak Sümer'in kent bölgeleri kültürel olarak gelişmişti. Ur ve Haran kentleri ticaret merkezlerine dönüşmüştü. İbrahim'in göçebe yaşantısını geride bıraktığı yer Haran olmuştu. O Kenan Diyarı'na gelmişti. İbrahim zengin bir adamdı. Sare ile evlenmişti ve ailesi ile yolculuk etmişti. Mal sahibi biri olarak Kenan Diyarı'na bir konuk olarak kabul edilmişti. Ancak bu dönemde bölgede yaşanan kıtlık nedeniyle Mısır'a göç etmek durumunda kalmıştı.

Mısır'da yaşanan bazı olaylardan sonra İbrahim Kenan diyarına geri döndü ve kuzeni Lut'tan ailesini ve mallarını bırakmasını çünkü onların bölgedeki su kuyuları ve yeşillik alana göre çok kalabalık olduklarını söyledi. Lut doğuya doğru yola çıktı. Orada yerel kralların arasındaki iç çekişmelerin ortasında kaldı ve yakalanarak hapse atıldı. İbrahim bunu duydu ve yaklaşık 300 kişiden oluşan kişisel bir ordu kurdu. Bir kısmı kölelerden oluşan bu ordu ile yeğenini kaçırdı. Kısa bir süre sonra, Salem Kralı Melchizedek şimdi Kudüs olarak adlandırılan zengin bir ticaret kasabası kurdu. İbrahim ve Melchizedek yakın düşüncelere sahip kişilerdi. Bu bölgedeki başkaları çok geniş bir tanrılar dizisine tapıyorlardı. Bu iki adam yaratımın ardındaki tüm kuvvetin tek bir güce indirgenebileceğine inandılar. Melchizedek kentinin ilahi bir merkez olduğuna ve böyle bir güçle

idare edildiğine inanıyordu. Dinsel ve spritüel inançlarını överek İbrahim'e minnettarlığını gösterdi. İbrahim ise Melchizedek'in spritüel üstünlüğünü tanıyarak tüm mal varlığının onda birini ona bağışladı. Kudüs, bağımsız bir şehir-devlet olarak herhangi bir kutsal görünüme sahip değildi. Ancak bu çok daha sonraları değişecekti.

İbrahim hâlâ çocuksuzdu fakat Tanrı ona bir anlaşma önerdi. Erkek çocuğu olursa onu kendisine kurban olarak verecekti. Daha sonrasında ise onun çok sayıda torunu olacağını bildirmişti. İbrahim'in karısı Sare kısırdı. Bu, o dönem için aşağılanan bir durumdu. Bu nedenle kadın kocasının Mısırlı bir köle olan Hacer ile evlenerek bir çocuk babası olmasını önerdi. Bu, o dönemde yaygın bir uygulamaydı. Köle Hagar hamile kaldı ve Sare'yi küçümsedi. Bunun üzerine Sarah onun sürgün edilmesini sağladı. Ancak Hacer kaçtıktan kısa bir süre sonra çocuğu İsmail'i doğurmak için geri döndü. O İbrahim'in ilk oğluydu. Dönemin yasalarına göre, ilk doğan erkek çocuk babasının tek varisi olurdu.

Zaman geçti ve Tanrı İbrahim ile olan anlaşmasını yeniledi. O zamanlar yaşı ilerlemiş olan Sare'ye bir çocuk doğuracağını söyledi. Bu gerçekten oldu ve Sare kendi erkek çocuğunu doğurdu, adını İshak koydular. Yasalara göre, İshak mirastan sınırlı hakka sahipti. Sare bu durumu değiştirmek istedi. İbrahim'den Hacer ve oğlu İsmail'i göndermesini istedi. Başlangıçta İbrahim bu fikri kabul etmedi fakat Tanrı ona İsmail'in kendi halkı olacağını söyledi. Yalnızca bir somun ekmek ve biraz su ile İbrahim ilk doğan oğlu ve Hacer'i çöle gönderdi. Su bittiği zaman anne ve oğul susuzluktan ölmek üzereydiler. Hacer oğlunu bir çalının altına koydu ve uzaklara yürüdü, onun ölümüne tanıklık etmek istemiyordu. Ancak kısa süre içinde bir su kuyusu buldu ve her

ikisi de ölmekten kurtuldu. İsmail büyüdü ve 12 erkek çocuk yetiştirdi. Onlar kendi kavimlerinin hükümdarları oldular. Kenan diyarında yaşamıyorlardı, “Mısır’ın doğusundaki” topraklarda yaşıyorlardı. Burası Negev, Sina ve Arap Yarımadasıydı. Bu Araplar kendilerini İbrahim’in oğulları olarak adlandırdılar.

Kenan bağımsız bir zengin yer olmak için çok az doğal kaynağa sahipti. Ancak stratejik olarak çok önemli bir yerdi. Afrika ve Asya arasında bir köprüydü ve ticaret yollarının kavşağıydı. Herkes burayı ele geçirmek istiyordu. Sürekli olarak savaş hali söz konusuydu. İbrahim’in ölümünden birkaç nesil sonra Sare’nin oğlu İshak’ın torunları Kenan diyarında önemli bir nüfusa sahip olmuşlardı. Nihayetinde bu torunlar zengin Mısır’a gitmek için ayrıldılar ve orada saygı ile karşılandılar. Büyük torun Yusuf Mısır’ın valisi bile oldu (ilkin kardeşi tarafından bir köle olarak satıldıktan sonra). Mısır’da Hiksos hanedanlığından kısa bir süre sonra Yahudilerin konumunu tehlikeye düşüren bir iç savaş baş gösterdi. Yusuf’un önceki vali olan rolü nedeniyle yeni hükümdarlar Yahudileri kendi güçlerini tehdit edecek olan “beşinci sütun” mezhebi olarak gördüler. Daha önceleri ticaret yapmış ve köle sahibi olmuş olan Yahudilerin kendileri köle durumuna düştüler. Onlar başkaldırdı ve özgürlük hareketine benzer bir durum oldu. Bazı tarihçiler Yahudilerin önceki Hiksos hanedanlığının gücünü ele geçirmeye çalıştıklarına inanırlar. Ancak yeni Mısır hükümdarları uzlaşmacı değillerdi ve Yahudilere tek seçenek bıraktılar—Mısır’ı terk etmek. Onlar nihayetinde Musa’nın liderliği altında Tanrı tarafından kendilerine vaat edilmiş olan topraklara yöneldiler.

Mısır’dan büyük göç, çıkış, 40 yıl sürmüştür. Yahudilerde 40 sayısı simgesel bir değere sahiptir ve “arınma ve spritüel yeniden doğuşu” simgeler. Mısır dini altında yıllarca yaşadıktan

sonra kaçan Yahudiler Musa'nın önderliğinde halkı arasında Musevi inancını yeniden oluşturmayı görev edindiler. Çıkış 32:27-8'e göre, kendisini dinlemeyi reddeden ve putlara tapmayı sürdüren kendi halkından 3000 kişiyi öldürmekten çekinmemiştir.

Ne yazık ki Yahudilerin serbestçe sahip olabilecekleri hiçbir boş alan yoktu. Gittikleri yerdeki topraklarda Kenanlılar ve Filistinliler gibi başka halklar yerleşik bir yaşam sürüyorlardı. Bu halklar iyi korunan şehirlere sahipti. Bu durumda Yahudilerin vaat edilmiş Toprakları ele geçirmelerinin tek yolu kuvvet kullanmaktı ve bunu yaptıklarında öldürmek ve başkasının mülküne göz dikme şeklindeki On Emir'in ikisini çiğnemişlerdi. Başlarda Yahudiler gerilla taktiği uygulamışlardı fakat yavaş yavaş bunu açık bir savaşa dönüştürdüler. Sonunda topraklara sahip olmayı başardılar ve bunu Tanrı'nın desteğinin onaylanması olarak gördüler.

Filistinliler ise yenilgiyi kabul etmeye niyetli değillerdi. Ancak yıllarca süren çarpışmalar sonucunda güçsüz kalmışlardı. Yahudiler için barışın oluşmasının tek şartı Vadedilmiş Topraklar'ın kendilerine ait olmasıydı. Yahudi kavimlerini tek bir millet olarak bir araya getirmek istiyorlardı. Bu amaca yönelik olarak bir krallık oluşturdular. İsa'dan yaklaşık bin yıl önce Bünyamin kavminden Saul ilk kral olarak kutsandı. Tanrı Yahudilere kendi krallarını atamış olmasına karşın tahta çıkan kişi özel olarak Tanrı tarafından belirlenmiş olmuyordu ve kendisini seçenlerin bir lideri oluyordu. İlgi çekici bir şekilde, bu bir Tanrı tarafından oluşturulmuş olan demokratik bir model örneğini ortaya koyuyordu. Saul'un hanedanlığının başkenti Kudüs'ün birkaç mil kuzeyindeydi. Onun hükümdarlığı altında Filistinlilerle çatışmalar yeniden alevlendi. Ancak o kesin bir yenilgi yaşatmak konusunda başarısız oldu. Bu başarı için Kral Davut'un beklen-

mesi gerekiyordu. Davut Yahudiler için ortak bir başkent seçen kişiydi. Herhangi bir Yahudi kabilesine ilişkin değil, bağımsız bir şehir istiyordu. Bölgedeki ekonomik merkez olan Kudüs'ü seçti.

Kudüs'te yaşayan Jebusite'ler zorla yerlerinden edildiler. Her ne kadar bazı tarihçiler Davut'un şehri Jebusite Kralı Ornan'dan satın aldığına inansalar da bunun doğruluğu kanıtlanmamıştır. Şehir su kaynakları aracılığıyla yapılan şaşırtıcı bir gerilla saldırısıyla alınmıştır. Tartışma konusu olan tek nokta Davut'un daha sonra tapınak inşa edilecek alan için para ödeyip ödemediğidir. Yahudiler Tapınağın çalınmış bir alan üzerinde değil, parası ödenmiş bir alan üzerinde kurulmuş olduğu iddiasındadır. Kudüs dinsel anlamda da bir Yahudi başkenti olmuştur, çıkış döneminde Tanrı tarafından Yahudilere verilmiş olan kutsal nesnelere ev sahipliği yapmıştır.

SİYONİZM

Ben Nisan 1948'de aynı Kudüs'te bulunuyordum. Bundan daha kötü bir zaman seçemezdim. Yüzyılın başından beri çok sayıda Yahudi Vadedilmiş Toprakları geri alma niyetini ortaya koyuyordu. Yüzyıllar içinde onlar bu toprakları zaman zaman kaybetmişler ve sonra geri almışlardı. Çeşitli ülkelerde hükümet düzeyinde pek çok gerilim yaşanmıştı. Kudüs'ün üzerinde bulunduğu Sion Dağı nedeniyle Siyonist olarak adlandırılan kişiler pek çok ülkede göç elde etmişlerdi. İlginç bir şekilde, onlara en fazla karşı çıkanlar katı Yahudilerdi. Onlar Siyonistlerin Tanrı'nın görevi olan bir şeyi insan eliyle başarmayı istedikle-

rini düşünüyorlardı: Bu Yahudilerin kendi topraklarında birleşmesiydi. Sonuç olarak onlar Siyonizmin kutsal şeylere karşı saygısızlık biçimi olduğuna inanıyorlardı.

Siyonizmin güçlü bir savunucusu olan Theodor Herzl (1860-1904) hukuk alanında doktora yapmıştı. Sürekli olarak tüm ülkelerde ve tüm sosyal çevrelerde anti-Semitizm tutumuna maruz kalarak sorunun ancak Yahudi halkının (yeniden) kendi ülkesinde bütünleşmesiyle çözülebileceği noktasına ulaşmıştı. Yalnızca bu şekilde Yahudiler kurumsal bir yapıya sahip olacaklar ve coğrafi bir alan üzerinde yerleşik bir yapıda olacaklardı. Herzl bu konuda kitaplar ve makaleler yazdı ve böyle bir çözüme ulaşılması için tartışma ortamları yarattı. Ancak bu gerçekleşmedi ve daha kötüsü anti-Semitizm onun yaşadığı dönemde daha da arttı. Hem okült hem de milliyetçi gruplar tarafından küçümsendi. Herzl *Altneuland* (Eski-Yeni Topraklar) kitabında toprağın işlenmesinin kooperatifler aracılığıyla olduğu bir sosyalist anavatan hayalini ortaya koydu. Ancak onun fikirleri Batılı liderler tarafından ilgi görmedi. Batılı göçler Komünizm düşüncesine sempati ile bakmıyorlardı. Başlangıçta Yahudi anavatanı için çok az destek olmasına karşın, politik arka odalardaki düşünceler değişmeye başladı. Aslında, fikir Batılı yönetimlerin çoğunu cezp etmişti çünkü büyüyen bir sorunun ortadan kaldırılması için onlara fırsat sunuyordu. Yahudi aleyhtarlığı kendi toplumları içinde artıyordu ve pek çok ülke bunu Yahudilerden kurtulmak için bir şans olarak gördüler.

1903 yılında Siyonist hareket Doğu Afrika'daki Uganda'da bir anavatan oluşturmaları yönünde İngilizlerden teklif aldılar. İngilizler bu ülkeyi işgal etmişlerdi ve tipik bir sömürge şeklinde yönetiyorlardı. Siyonistler bu konuyu tartıştılar fakat sonunda teklifi reddettiler. Uganda Sion değildi. Bu arada Yahu-

diler üzerine baskılar artmıştı çünkü Rusya ve Doğu Avrupa katliamları tırmanmaya başlamıştı ve onların yaşamları tehlike altındaydı. Bitirici darbe nihayetinde 1917 yılında İngiltere'den Balfour Deklarasyonu ile geldi. A. J. Balfour bir İngiliz politikacıydı. O İrlanda'nın İngiltere egemenliğinde kalması gerektiğine inandığı için genellikle "kanlı Balfour" olarak anılırdı. İçtenlikle dindar olan Balfour Yahudilerin Tanrı'nın planının bir parçası olarak Vadedilmiş Topraklara geri dönmelerinin gerekli olduğu yönünde ikna edilmişti. O ayrıca Yahudiler kendi topraklarına geri dönmedikçe İsa'nın Yeryüzü'ne geri dönmeyeceğine inanıyordu. Amerikan Başkanı Woodrow Wilson'un da üyesi olduğu dinsel-politik bir grup onun görüşünü destekliyordu. Wilson'un babası bir din bilimciydi ve dindar bir kilise müdavini olan başkan dünya politikasında yer etmişti.

Balfour tanınmış bir politikacıydı ve büyük uluslararası ilişkiler konularında uzmandı. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya silah yapımında kullanılan aseton maddesinin İngiltere'ye satılmasını durdurmuştu. Yahudi bir bilim adamı olan Chaim Weizmann bir fermantasyon oluşumu ile bu sorunu çözmüştü. Weizmann ayrıca Siyonistlerin başkanıydı. İngiliz elit tabakası Yahudilerin Filistin'de ulusal bir anavatan kurmasını istiyordu. Bunun kendi vatandaşlarının tehdit altında kalmadan yaşayabilmesi için önemli olduğunu düşünüyordu. Arap dünyası bu gelişmeyle ne yapacağını bilemedi. Yahudiler aslında Irak'tan gelen Araplardı. Gerçek sorun Arapların yüzyıllardır Muhammed peygamberin öğretisini izliyor olmalarıydı. Onlar Yahudilerden farklı bir cinsel geleneğe sahiplerdi.

Tüm Filistinliler protesto gösterileri düzenledi. Ancak İngiliz askeri gücünün dayatması sonucunda durumda herhangi bir değişiklik olmadı. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok

sayıda Yahudi öldürüldü. Tartışma kaç adet Yahudi'nin öldürülmüş olduğu üzerine temellendi. Bu sayı bir mi, iki mi yoksa altı milyon muydu? Kuşkular sayının altı milyon olması yönünde yoğunlaşıyordu. Bunun iki temel nedeni vardı. İlki kutsal bir Yahudi sayısıydı ve şeytanı simgeliyordu ve Yaratılış kitabında 6. bölümde yer alıyordu. Ayrıca 6 Tanrı'nın Yeryüzünü yarattığı gün sayısıydı. Bazılarına göre altı milyon sayısı düz bir sembolizmdi. 31 Ekim 1919 tarihli *The American Hebrew* gazetesinde altı milyon Yahudi'nin açlık tehdidiyle karşı karşıya olduğu yazılmıştı ve Rus-Yahudi gazetesi Ilya Ehrenburg Aralık 1944'de ölen Yahudi sayısının altı milyon olduğunu belirtmişti. Benim düşünceme göre her ne kadar çok sayıda Yahudi'nin katledilmiş olduğu inkâr edilemez olsa da böyle bir sayı tespitinde bulunmanın hiç de kolay olmadığı yönündedir.

1940 yılının yaz aylarına kadar Hitler hâlâ Yahudileri Afrika'nın güney-doğu kıyısında bir Fransız sömürgesi olan Madagaskar adasına sürme planını hayata geçirmeye çalışıyordu. Fikir 1937'de Polonya hükümetinden çıkmıştı. Temsilci Michael Lepecki birçok Siyonistle birlikte durumu gözden geçirmek için Madagaskar'a gitmişti. Fransız bakan Georges Bonnet belli koşullar altında planı kabul etmeye hazırlanıyordu. Bu koşullardan birisi diğer ülkelerin bunun finanse edilmesinde yardımcı olmasıydı. İkinci Dünya Savaşı bu planları bozmuştu çünkü ülkeler karşı taraftaydı ve Fransız hükümeti bu koşullar altında bir sömürgesini vermeyi reddetmişti.

Savaşın bitmesiyle birlikte Siyonistlerle bir anlaşma yapmanın zamanı gelmişti. Doğal olarak Amerikalılar böyle bir fırsatı ellerinde tutmak istiyorlardı. İngiliz ve Amerikanlar Yahudilerden kendilerini kurtarmanın gerçek bir şansını görmüşlerdi, böylece kendi vatandaşlarının Yahudi aleyhtarı söylemleri sona

ermiş olacaktı. Aynı zamanda Orta Doğu'da stratejik bir askeri cephe kazanmış olacaklardı. Ayrıca sürekli bir petrol ihraç limanına kavuşmuş olacaklardı. O dönemde onlar Mısır'ın kontrolündeki Süveyş kanalına bağımlıydılar (bunun alternatifi Afrika kıtasının dolaşılmasıydı). Bu durumda eğer işbirliği içinde olunursa her taraf için iyi bir sonuç elde edilecekti. Bunun istisnası Filistinlilerdi çünkü Balfour Deklarasyonu Filistin'de Yahudi-olmayan toplulukla varlığının insani ve dinsel haklarını tehdit eden hiçbir şey yapılmamasını güvence altına alıyordu. Filistinlilerin Yahudi devletinin bir parçası olmayacakları uzun zamandan beri açıktı. Böyle bir durum Yahudilerin de isteyebileceği bir şey değildi. Filistinliler sayı olarak Yahudilerden çok daha fazla oldukları için demokratik seçimlerde lideri kendi aralarından seçerlerdi. Bu her zaman için Filistinlilerin avantajına bir durum olurdu. Yalnızca bir iki-devlet ilkesi olası bir çözüm sağlardı. Filistinlilerin yerlerinden ayrılmaları gerekiyordu fakat onlar savaşmadan bunu yapmaya niyetli değillerdi.

İSA'NIN AYAKİZİNDE

Kudüs'e vardığımda şehir gergin bir havadaydı benim farkıma vardığımdan çok daha kötü bir durum söz konusuydu. Doğal olarak, Şam'daki CIA meslektaşımdan bilgi almıştım fakat benim Amerikalı kardeşim de gelişmelerin boyutunu tam olarak kestirememişti. Filistinli rehberim Yousef daha gerçekçiydi ve Kudüs ufuklarında bir savaşın uğursuz belirtileri olduğunu görmüştü. Onun düşüncesine göre kısa bir süre içinde İngiliz, Ya-

hudi ve Filistinliler arasında şiddetli çarpışmalar meydana gelecekti. Dikkat ettiğim ilk şey Kudüs'ün çok-kültürlü bir metropol olmasıydı. Her türden etnik grup ve sosyal sınıf özgürce yaşıyordu ve her şeyin ötesinde barışçıl bir ortam vardı. Çeşitli milletlerden Yahudi, Müslüman, Hıristiyan ve Tanrıtanımazlar şehrin nüfusunu oluşturuyordu. Dar sokaklar ve geçitlerle çok-kültürlü bir yapının izlerini taşıyan bir mimari yapı karışımı göze çarpıyordu. Kudüs'ü ziyaretim sırasında yerleşimcilerin birbirlerine karşılıklı hoşgörüsü konusunda hızlı bir düşüş yaşandığı görülüyordu. Birleşmiş Milletler'in sınır çizgisi belirlemesinden sonra, insanlar birbirine kuşkuyla bakmaya başlamışlardı ve şiddet egemen olacaktı. Yousef duygusal olarak karmaşık duygular yaşıyordu çünkü eski dostları artık potansiyel düşmanları olmuştu.

Ben ziyaretime Yahudi Tapınağının bulunduğu yerden başlamak istemiştim. Bana göre Tapınak benzersiz ve büyüleyici bir tarihin simgesiydi. Burası tektanrılı inanç sistemlerinin doğduğu yerdi. Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar birbiri peşi sıra kendi inanç sistemlerini burada hayata geçirmişlerdi. Dünyanın geri kalan kısmı bu durumdan büyük ölçüde etkilenmişti. Tapınaktan geriye çok fazla bir şey kalmamıştı. Bir zamanlar Batı duvarı olan kalıntılar ziyaret ediliyordu. Bu duvar yaklaşık 500 metre uzunluğundaydı. Ancak şimdi yaklaşık 60 metrelik bir kısmı ayaktaydı. Bu bölüme "Ağlama Duvarı" deniyordu. Romalı general Titus MS 70 yılında kenti yağmaladığında Yahudilerin artık Kudüs'te yaşamalarına izin vermeyeceğini duyurmuştu. Bu, benim Arma Christi araştırmam için önemli bir noktaydı. Çünkü bu dönemde bu nesnelerin bu bölgeden götürülmüş olmaları büyük bir olasılıktı. Ben orada kalırken Ağlama Duvarı'nın önünde dua eden Yahudiler gördüm. Yousef onlara saygılı bir mesafede durarak, onların hem kendi

geçmiş hatıraları hem de gelecek beklentileri nedeniyle dua ettiklerini söyledi. Yousef onlara son derece saygı duyuyordu. Onların durumundan dolayı küçümseme veya haz duyma gibi bir tavrı yoktu. Ona Yahudilerin neden ileri geri sallandıklarını sordum. Onun açıklaması onların tüm bedenleri ve ruhlarıyla dua etmek zorunda olduklarıydı. Bedenlerin sallanması dualarının temel bir parçasıydı. Ayrıca Yahudilerin taşların oyuklarına katlanmış küçük kâğıt parçaları (*Kvitelach*) yerleştirdiklerini söyledi. Bunlar yalnızca Tanrı'nın gözlerinin görebileceği metinlerdi. Kendilerinden geçmiş haldeydiler; sol tarafta kendi mabetlerinin önünde tamamen kendilerinden geçmiş olan Yahudiler vardı, sağda ve en kutsal Müslümanlık yerlerinden biri görülüyordu. Ben Hıristiyan mabetlerini de görebiliyordum. Bir mil kareden daha fazla olmayan bir alan içinde, Kudüs'ün eski merkezinde üç büyük dünya dininin kutsal yerleri görülüyordu.

Benim araştırmalarım için önemli bir yer Gethsemane Bahçesi idi. Burası İsa'nın tutuklandığı ve kanlı bir şekilde terlediği alandı. Bazı kaynaklara göre İsa'nın alacakaranlık vaktinde Zeytin Dağı'na çıkma alışkanlığı vardı. Gethsemane ismi muhtemelen İbranice *gath* (baskı) ve *shemanim* (yağ) sözcüklerinden türetilmişti. Bu durumda bahçe açık bir şekilde zeytinin yağının çıkarıldığı bir yerdi. Ben Kidron vadisi boyunca yürüyerek bahçeye vardım. Yousef bu sabah bana eşlik etmemişti. Giriş kapısının yanındaki bir levhanın üzerine "Hortus Gethsemani" yazılıydı. İçeride yüz yıllık zeytin ağaçlarından kurulu bir bahçe gördüm. Fransisken keşişleri beni son derece dostça karşıladılar ve bana İsa'nın dua etmiş olduğu ağacın tam altında olduğumu söylediler. Kısa bir süre sonrasında İsa burada kanlı bir şekilde terlemiş ve tutuklanarak götürülmüştü (ben buna biraz kuşkuyla yaklaşıyordum çünkü İsa'nın dua etmiş olduğu ağaç artık yoktu,

General Titus bölgede görüş alanının daha iyi olması için tüm ağaçları söktürmüştü). İsa bir ölüm korkusu içinde dua etmek için neden açık alanda bir ağacın altını seçmişti? Ağaç insanın doğayla olan bağlarının bir simgesidir. Titus ağaçları söktürerek stratejik bir amacı gerçekleştirmekle kalmamış, aynı zamanda Yahudilerin spritüel kalbine zarar vermişti. Ben Kudüs'ün büyük bir kısmının yok edilmiş olduğunu unutmamalıydım. MS yaklaşık 135 yılında İmparator Hadrian orada Aelie Capitolina adlı yeni bir şehir kurmuştu. Bu durumda benim gördüğüm her şey değişmişti. Ben kendi davama ilişkin olarak bununla ilgili olmalıydım.

İsa'nın gece tutuklanmış olması gerekiyordu çünkü havariler uyanamayacak kadar yorgundular. Ancak tutuklamanın şafak vaktinden önce yapılmış olması gerekiyordu çünkü onu alan grup meşaleler taşıyordu ve İsa'nın din adamlarının önünde alınmasında kısa bir süre sonra Peter ile birlikte olanlar horoz seslerini duymuşlardı. Ben Gethsemane bahçesinde tutuklanmış olan İsa'nın yüksek dereceli din adamlarının önüne çıkarılmasının ne kadar zaman aldığını merak etmiştim. Eğer uzun bir yolculuk yapılması gerekiyorsa çarmıha gerilme öyküsünün zamanlaması işlemeyecekti. Ancak zamanlama doğruydu. İsa tutuklanmış ve yarım saatten daha az bir zaman içinde din adamlarının önüne çıkarılmış olabilirdi. Bu benim bahçeden Tapınağa gitmem için gereken süreydi. Ve eğer küçük Kidron vadisinin üzerinde o dönemde bir köprü varsa bu süre bunun yarısı kadar olacaktır.

Benim Gethsemane bahçesine yaptığım ziyaret beklenmedik bir şey ile karşılaşmama neden oldu. Bir ağacın altına oturmuş bazı şeyleri derin derin düşünürken, İsa'nın buralarda yürümüş olduğu zamana geri döndüm. Onun son gecesinin nasıl olduğunu hayal etmeye çalışıyordum. O kendisini yanlış yönlen-

dirmiş olan bir çılgın mıydı? Yoksa inanılmaz bir irade gücüne sahip olan zeki bir filozof muydu? Ya da …? Ben başka seçenekler hakkında düşünmemeyi tercih ediyordum. Ben Tanrıya inanmıyordum. Derin düşüncelere dalmışken birisinin yanıma gelmiş olduğunu fark etmemiştim. "Senin Tanrı tanımlaman nedir" diye sordu yavaşça. Afallamıştım. Orta yaşlı bir kadın yanıma ilişti ve gülümsedi. Bende ona sıkılgan bir şekilde gülümsedim. Bir yanıt bulmaya çalışıyordum. Pek çok insan gibi "benim Tanrım bulutların üzerinde oturan ve kendi istediklerini yapmayan herkesi cehenneme göndermek ve lanetlemekle tehdit eden sakallı bir adam" diye yanıtladım. Kadın başını kaldırarak mavi, bulutsuz gökyüzüne baktı. "Öyleyse Tanrı şu anda burada yok. İyi, o halde Tanrı geri dönmeden önce hızlıca bazı kötülükler yapabiliriz" dedi. İkimiz de gülmeye başladık. Elini uzattı ve kendisinin Gabriella olduğunu söyledi.

Gabriella İngiliz'di ve Paris'te çocuklara müzik dersleri veriyordu. Kudüs'e bir turist ve hacı olarak gelmişti. Ben üniversiteye bağlı bir sanat tarihçisi olduğumu söyledim ve Kudüs'te bir turist olarak bulunduğunu belirttim. Gabriella kısa bir süre boyunca bana baktı. "Tatil sezonunun dışında gelmiş olman ilginç öğrencilerin seni özleyecek" dedi. Bir yanıt beklemeksizin Tanrı ile bilim arasındaki ilişki hakkında felsefe yapmaya başladı. Hiç kuşkusuz benim sinik yanıtım bir tanrıtanımaz olduğumu anlamasını sağlamıştı ve bana evrende hiçbir şeyin olmadığını düşünüp düşünmediğimi sordu. Hiçbir düzenleyici güç, basit bir şekilde hiçbir şey yok muydu? Ve eğer hiçbir yaratıcı güç yoksa hayvanlar, bitkiler ve insanlar gibi varlıklar nasıl var olabilmişlerdir? Ben bir yaratıcı, düzenleyici kuvvetin olduğuna inandığımı fakat bunun doğal yasalar olduğunu düşündüğümü söyledim. Onun ardında hiçbir zekâ yoktu. Gabriella yönlendi-

rici bir kuvvetin zeka tanımı olduğunu düşünüyordu, böyle olmaması durumunda o yönlendiremezdi. "Ses geçirmeyen, penceresi olmayan bir odada küçük bir çocuk olduğunu hayal et. Odada senin hayatta kalman için her şey mevcuttur." Eliyle kumlara dokunarak konuşmasını sürdürdü. "Odanın dışında kocaman bir dünya olduğunu, güneşin parladığını, büyük okyanuslar ve dağların var olduğunu nasıl bilebilirdin?" Ben en azından duvarlara çarptığım zaman bir kısıtlama olduğunu bilirdim diye yanıtladım. "Ancak bu durumda senin önce bir duvarın tanımlamasını bilmen gerekirdi. Eğer bunu yapmazsan çarptığın şeyin ne olduğunu bilemezdin. Ve bunun ötesinde herhangi bir şeyin var olduğunu bilemezdin. Bu tanımlama olmaksızın, çarptığın şey basit bir şekilde senin var olan dünyanın sonu olacaktı." Ben bunun üzerinde düşünmeliydim. Gabriella sessiz bir iniltiyle ayağa kalktı. "Eğer Tanrının bir tanımına sahip değilsen, ona inanıp inanmadığını söyleyemezsin."

HELENA'NIN HAÇI

Geleneksel olarak, İsa'nın infaz edildiği yere "Golgotha" (Latince "Calvaria") adı verilir. Ancak buranın tam olarak neresi olduğunu söylemek zordur. En fazla olası olan yer şimdi Via Dolorosa boyunca olan bir yerdir. Burası kuzey-doğuda bulunan Antonia kalesinden kuzey-batı yönüne uzanan yoldur. Antonia kalesi ismini Herod'un dostu olan Marcus Antonius'tan almıştır. Antonius burada bir askeri birlik kurmuştur. Pilate'nin önünde yapılan mahkeme burada gerçekleştirilmiştir; John bunun Ya-

hudi katılımcıların tek sıra halinde yürüyerek girdikleri bir mahkeme binasında olduğunu belirtmiştir. İnfazların halk önünde gerçekleşmesi Romalıların geleneğinde olan bir durumdur. Çarmıha gerilme işlemlerinin halka açık bir şekilde yapılması suç işleme konusunda caydırıcılığı artıran bir unsurdur. Bir sabah erkenden, saat 8.00'de, Via Dolorosa boyunca Golgotha'ya yürüyordum. Yaşanan o günlerin atmosferinin deneyimini duyumsamaya çalışıyordum. Etrafa bakarken Arimathea'lı Yusuf'u fark ettim, zengin bir adam ve bir Pharisee din adamıydı. İsa'nın bedenini kendi hazırladığı mezar yerine gömmüştü. Bu durumda, İsa'nın gömülmüş olduğu mezar çarmıha gerilmiş olduğu yerden çok uzakta değildi. John'un İncilinde mezarında yakında olduğu belirtilmişti. Bu en azından mezar yeri ile infaz yerinin aynı yer olmadığını ortaya koyuyordu. Ben onu 200 ila 300 metre uzakta olduğunu tahmin etmiştim. Dönemin Kudüs'ünde bu makul bir uzaklıktı. Komşu köy Bethany buradan iki milden daha az uzaklıktaydı. Cenazenin taşınması göz önünde bulundurulduğunda çarmıh ile taş mezar arasındaki yolculuğun 20 dakika içinde tamamlandığı düşünülebilirdi.

O sabah daha geç saatlerde Yousef ile birlikte Kutsal Mezar Kilisesi'nin girişine gittim. Burası geleneksel olarak İsa'nın mezar alanıydı ve İsa'nın diriliş yeriydi. Yousef diriliş kavramından rahatsızdı. İslamiyet'e göre İsa ölümlü bir adamdı ve "Allah'ın iyi bir kulu" idi. Tanrı anlamına gelen Arapça sözcük *Ilah* İbranice *Eloah* ve *Elohim* sözcükleriyle ilintiliydi. Allah "Tanrı" demekti ve Yahudi ve Hıristiyanlar için olduğu gibi bir ad değil, bir unvandı. İsa'nın konuşma dili Aramca'ydı ve "Alhh" sözcüğünü kullanırdı (bu al-agh olarak okunur). Yousef İsa'nın ardında ikilemler bırakarak aramızdan ayrılmış olduğunu düşünüyordu. İsa, örneğin, din adamlarına kendisinin

Allah'ın oğlu olduğunu söylemişti. Eğer İsa Allah'ın iyi bir kulu ise, İslam'a göre Tanrı'nın çocuk sahibi olmadığını bilmesi gerekiyordu. Ancak İsa spritüel anlamda oğlu olduğunu söylemiş olabilirdi. Ben bu konu üzerinde düşünüyordum ve kafam karışıktı. Eğer, İslam'a göre, Tanrı çocuk sahibi olamazsa, bu durumda O her şeye gücü yeten değildi. Ve Yaradılış 6'da ifade edilen Tanrı'nın oğulları sözü mecazi anlamda ele alınmalıydı.

Binanın girişinde durmuş Ermeni, Yunan Ortodoks ve Hıristiyan din adamlarının her birinin kendi yerlerine gidişlerini seyrederken dışarıdan gelen Gabriella'yı gördüm. Orada bir hacı olarak bulunduğu için onu görmek şaşırtıcı değildi. Ancak Ermeni keşişlerin onu tanıdık birisiymiş gibi içtenlikle selamlamaları benim dikkatimi çekti.

Kutsal Mezar Kilisesi Bizans imparatoriçesi Helena'nın dördüncü yüzyılda yaptırmış olduğu bir armağandı. Persliler onu 614 yılında yıkmışlardı fakat aynı alana daha sonra yeni bir mabet yapılmıştı. İmparator Konstantin'in annesi olan Helena bir şekilde benim öncülüm olmuştu. O, başta çarmıh olmak üzere, İsa'ya ilişkin eşyayı araştırmıştı. Konstantin çok sayıda savaşa katılmıştı. 312 yılında gökyüzünde "En Toutoi Nika" (kelimesi kelimesine, "Zafer bu işarettedir") sözcüklerinin ışık saçtığını görmüştü. Bu ifade "bu işaretle sen zafer kazanacaksın" olarak yorumlanmıştır. Ertesi akşam eğer düşmanı Maxentius'a haç işaretini gösterirse bir zafer kazanacağını anlamıştır ve tüm sancaklarım üzerine bu işareti yerleştirmiştir. O savaşı gerçekten kazandığı zaman Hıristiyanlığa geçmiştir ve bu inanç nedeniyle infazlara son vermiştir. Konstantin'in öyküsü içinde bir kahramanlığı barındırır fakat aynı zamanda yapısal olarak noksandır. Barışçıl İsa ("düşmanınızı sevin") İmparatora adil olmayan savaşın kazanılmasında yardımcı olmuştur. Kilisenin daha

sonra Konstantin'i aziz ilan etmesi anlaşılabilir değildir. O Kiliseyi, Kudüs'teki Tapınak gibi, bir para basma makinesine dönüştürme yönünde çaba göstermiştir. Konstantin'in annesi Helena büyük bir entrikacıdır, oğlunun kendi karısı ve çocuğunu öldürmesine neden olmuştur. O hızla gelişen Hıristiyanlıkta bir potansiyel görmüştür. Helena jeopolitik bir önseziye sahiptir ve oğlunun bölünmüş olan Roma İmparatorluğu'nu tekrar bir araya getirecek sınırsız bir güce sahip olması için Hıristiyanlığı bağlayıcı bir unsur olarak görmüştür.

Helena 80 yaşındayken bir ordu ve hizmetkârları eşliğinde, Golgotha bölgesinde kazılar yapmaya gitmiştir. Folklore göre, Yahudiler Hıristiyanların saygı göstermesini önlemek için çarmıhı gizli bir yere gömmüşlerdir. Ancak Helena daha sonra önemli bir dini görev vereceği Judas Cyriacus adlı bir Yahudi'den gömü yerini öğrenmiştir. Belli bir nokta kazıldıktan sonra tek değil, üç tane Çarmıh bulunmuştur. Bunlar çivilerle birbirine tutturulmuştur ve tabelanın üzerinde İsa'ya dair bir yazı vardır. İsa, adları Dismas ve Gesmos olan iki suçlu ile birlikte infaz edilmiştir. Bu neden üç çarmıh olduğunu açıklamaktadır. Helena el değmemiş bir crux capitata bulmuştur. Bu kesinlikle Konstantin'in gökyüzünde görmüş olduğu ve tüm sancaklara yerleştirdiği işarettir. Yahudiler açık bir şekilde üç crux capitata'yı el değmemiş bir şekilde gömmüşlerdir. Onların bu tahta parçalarını basit bir şekilde yakmaları onlara hürmet edilmesini önlemek ve tamamen yok etmek için daha iyi bir yöntem olmaz mıydı? Ve Yahudiler onların hangi çarmıha ait olduğunun anlaşılmasını kolaylaştırmak için çivileri yanlarına koymuşlardır. Modern araştırmacıların gözünde Helena'nın öyküsü bir propagandadan başka bir şey değildir.

Buluntudan sonra bu üç çarmıhın hangisinin gerçekten İsa'nın infaz edildiği çarmıh olduğunu hiç kimse bilmiyordu fakat Kudüs'teki piskopos Macarius bir çözüm bulmuştu. O üç çarmıhı ölümcül derecede hasta olan bir kadının yanına getirdi. Onlardan birinden sonra kadın "hemen ve kesin olarak" iyileşti ve Piskopos doğru olan çarmıhın bu olduğunu ilan etti.

Helena mutluydu ve çarmıh ve çiviler kutsal emanetler olarak kabul edildi. Çarmıhtan bir kıymık parçası Konstantin'in savaş miğferine takıldı. Çarmıhtan kopartılan çok sayıda parça inşa edilen başka katedrallere gönderildi.

Benim Helena'nın iddialarını kabul etmememin birkaç nedeni var. Onun güdüsü açık bir şekilde politikti ve hiçbir profesyonel araştırma olmaksızın bu kadar tesadüfün bir araya gelmesi inandırıcı değildir. Çarmıha sahip olmak Konstantin ve Helena'yı birer havari mertebesine çıkarıyordu ve böylece papa ile dinsel açıdan eşit bir güce sahip oluyorlardı. İlerlemiş yaşına rağmen Helena'yı Kudüs'e yolculuk yapmaya iten güç buydu. O kişisel zaferi açısından böyle bir girişimde bulunmuştu. Ancak çarmıhtan koparılmış olan parçalar benim dikkatimi çekmişti. Onların ölmekte olan bir kadını iyileştirebileceğine inanmıyordum fakat benim aradığım da bu kutsal nesnelerdi.

Helena'nın öyküsünün ölümcül yanı onun bulunmasına yardımcı olan kişinin Kudüs'te önemli bir dini göreve getirilmesidir. Tarihçiler çarmıha ilişkin yazılanların güvenilirliğinden kuşku duymaktadır. İmparator Konstantin'in bu öyküden büyük bir kazanç elde etmesi bunu desteklemektedir. Onun döneminde verilen vaazlarda Kudüs'teki pagan kültürünün yıkılması yönünde söylemler geliştirilmiştir. İnsanlar kutsal nesneler ile bir inanç etrafında toplanmaya çalışılmaktadır. Dinsel buluntular kârlı bir iştir.

ARMA CHRISTI'NİN İZİNDE

Helena'nın iddiaları bir kenara bırakıldığında, Kutsal Kâse efsanesi Arimathea'lı Yusuf ile doğrudan bağlantılı olduğu için dikkatimi ona çevirdim. Bazı öykülere göre o İsa'nın amcasıydı. Bu doğru değildir ve doğruluğu kesin olmayan metinler kullanılarak çürütülebilir. Aile bağlarına ilişkin hiçbir ipucu yoktur. Doğruluğu şüpheli olan metinlerde, Sanhedrin İsa'nın babası belli olmayan bir şekilde doğmuş olduğunu betimler. Ancak bu bir gayrimeşru ilişki sonucunda olmamıştır. Tanıklığı olan metinlerde ise İsa'nın bir evlilik bağının olduğu aile içinde doğduğu söylenir. Bu tanıklar İsa'nın aile ilişkilerinin mahrem bilgisine sahiplerdir (Ancak hiç kimse bir bakire doğumdan bahsetmez). Bunun tanığı olan kişiler arasında Arimathea'lı Yusuf'un ismi geçmiyordu. Eğer o yalnızca Sanhedrin'in bir üyesi değilse fakat aynı zamanda İsa'nın amcası ise, tanıklar arasında onun da adının anılması gerekirdi.

Bunun ötesinde özellikle İngiliz Kutsal Kâse inananları arasında 37 (veya 67) yılında Arimathea'lı Yusuf'un havari Philip, Lazarus ve Mary Magdalen ile birlikte Fransa'ya gitmek üzere ayrılmış oldukları ve Mary ile Lazarus'un oraya yerleşmiş oldukları söylentisi vardır. Manş Denizi'nde, Philip Yusuf'u İngiltere'ye yönlendirmiştir ve orada Hıristiyan topluluğunu kurmak amacıyla 12 yeni havari atanmıştır. Yusuf Kâse'yi taşıyarak Glastonbury'ye varmıştı. Bu Yusuf'un zaten İngiltere'yi bildiği öyküsüne pek uymuyordu çünkü bu durumda Philip'in ona yönlendirmede bulunmasına gerek olmazdı. Öyküdeki en büyük

çelişki Philip'in Akdeniz'i geçmemesi fakat önce Samiri'ye ve ardından Caesarea ve Hieropolis'e gitmesiydi. Böylece Yusuf ve Philip birlikte yolculuk yapamamıştı. Bunun ötesinde eğer Joseph Hıristiyanlığı İngiltere'ye taşımışsa yüz yıl sonra Papa Gregory'nin pagan barbarları Hıristiyanlığa döndürmek için St. Augustine'i göndermiş olması tuhaftır.

Benim için belirli hata Yusuf'un İngiltere'de ölmüş olması öyküsüdür. Onun 80 yaşında olması iddia edilmişti ve mezarının üzerinde şöyle yazıyordu: "Burada Aritmathea'lı Yusuf adındaki kutsal metinlerde kaydedilmiş olan en soylu müridin bedeni yatmaktadır." Bu saçmadır çünkü Kutsal Metin artık Yeni Ahit olarak adlandırılmıştır ve Yusuf'un öldüğü dönemde henüz tamamlanmamıştı.

Aritmathea'lı Yusuf'un öyküsü İngiltere'nin büyük ve aziz gösterilmesi çabasına dayanmış olabilir. Hiç kuşkusuz bu kendi askerlerinin onurlu gösterilmesine yönelik iyi niyetli bir çabadır. Kelt dünyası, druid kültürü dahil olmak üzere, Orta Çağlar'a kadar insan kurban eden barbar bir yapıydı. Onlar öylesine barbarlardı ki ilahi olarak kutsanan bir eylem olarak Keltliler atlarla seks ilişkisi yaşarlardı (Modern dönemdeki heykel gibi arkeolojik buluntular bunu onaylamıştır).

Kudüs üzerindeki güzel bir günbatımını seyrederek tarih üzerine düşünüyordum. Arimathea'lı Yusuf, Nicodemus ve John'un Arma Christi ile ne yaptıkları sorusu yanıtsız kalmıştı. Diriliş hakkındaki sorulardan kaçmanın bir yolunu bulmak beni biraz rahatlatmıştı. Ölümünden sonra İsa ister göğe yükselmiş isterse normal bir şekilde bedeni çürümüş olsun, kesin olan bir şey çarmıha gerilme nesnelerinin onun ardında kalmamış olmasıdır. Üç adam onları sürekli olarak kendilerinde tutmamışlardır, bu durumda onları bir yere götürmüş olmaları gerekir. Arma Christi

bu kişilerin kişisel malı değildi, İsa'nın tüm takipçilerinin malıydı. Ben yalnızca tek bir makul sonuç düşünebiliyordum: Nesnelerin İsa'nın ölümünden sonra takipçiler grubunun lideri olacak kişiye verilmiş olması.

İSA'NIN BİR HALEFİ

Roma Katolik öğretisine göre, İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra inananlar grubunun lideri havari Peter olmuştur. Peter'ın özgün ismi Simon bar- (oğlu) Jona idi. Daha önce belirtilmiş olduğu gibi Yahudiler arasında iki isme sahip olmak yaygındı. Bunların biri İbranice ve diğeri Yunanca veya Roma diliydi. Genel olarak İbranice ve diğer Yunanca veya Roma diliydi. Genel olarak İbranice ismin Yunanca veya Roma dilindeki çevirisi diğer isim olurdu. Ancak Peter'ın durumu böyle değildi. Simon (Shimon) "dikkatlice dinlemek" anlamına geliyordu ve Peter (petra) "kaya" anlamındadır. İsimler birbiriyle alakasızdır. Bunun anlamı neydi? İsa yeni topluluğunu bir kayanın üzerine mi kuracaktı? Metaforik olarak bu akla yatkındı. İsa'nın kendisi zaten "kaya" olarak sembolize edilmişti, bu durumda "kaya" Simon için kasıtlı olarak seçilmiş bir takma ad olamazdı. En iyisi Simon'un "sabit" (kaya gibi) anlamına gelen simgesel bir isme sahip olmasıydı. Ancak ben İsa'nın Peter'ı inançlı ve sabit bir adam olarak gördüğünü hayal edemiyordum. Tersine olarak, Matthew 16:19'da Peter Cennetin Krallığının anahtarlarını alacağını işitir fakat 16:23'te İsa ona şaşırtıcı bir uyarıda bulunur ve onu "Şeytan" olarak adlandırılır. Bu Peter'ın ilk veya son

kez karanlık tarafta görülmesi değildir. İsa'nın tutuklanmasından sonra onun havarilerin en önemlisi olması olanaklı değildir. Kendisi de üç kez bunu reddetmiştir. Daha sonrasında "acı çekerek gözyaşı" dökmüştür fakat Tanrı'nın Oğlu'nun ardılı olma konusunda yetkisiz kılınmıştır.

Eğer grubun yeni lideri Peter değilse, bu durumda kimdi? Ben yanıtı Havariler Tarihi'nde buldum. Bu esere başvururken çok dikkatli olmuştum. İlk bölümde, o akla yatkın görünüyordu fakat Paul hakkında uzun bir ahlaksızlık öyküsü anlatıyordu. O İsa'nın takipçilerini yok etmeyi amaçlamış olan bir havariydi. Ben Paul'ün doğrudan doğruya bunu görev edinmiş olduğunu düşünmüyordum fakat yine de etkilenmiştim. Satır aralarını okuyarak bu konuda daha ayrıntılı bilgi edinmeye çalışıyordum.

Havariler arasındaki en önemli kişiye ilişkin olarak Acts 12:17'de "James ve kardeşleri" ifadesini gördüm. 21:18'de bununla karşılaştırılabilir bir metin daha vardı. James öylesine önemliydi ki ilk ve bireysel olarak tanımlanmıştı. İlginç bir şekilde, burada akrabalık ruhunu göstermek için "kardeşler" terimi kullanılmıştı. En fazla sözü edilen kişi yine Peter idi fakat kritik noktalarda James'in adı geçiyordu. Her tartışmada kararı o veriyordu. Yargılanmıştı ve son bir sözü vardı. Papa geçmişlerine bakarak tüm havarileri aforoz etmeliydi çünkü James veya Peter'ın grup lideri olduğuna dair bir belirti yoktu. Ancak Yusuf Nicodemus ve John'un Arma Christi'yi teslim edeceği kişi oydu.

Havariler Tarihi'nde James'in Arma Christi'yi saklamış olacağına dair yetersiz bir gösterge vardı. 1:13'te onların Kudüs'te "üstteki oda"da bir araya geldiklerini okudum. Burası hiç kuşkusuz Mark 14:15'te bahsi geçen Son Akşam Yemeği'nin yendiği odaydı. Oda İsa'nın takipçileri tarafından kullanıma açılmış olduğu için geriye kalan havarilere aynı kişiler tarafından hiz-

met sunulmuştu. Yukarı oda muhtemelen bir hanın içinde değildi çünkü Akşam Yemeği'nden sonra grup geceyi geçirmek için Gethsemane Bahçesi'ne gitmek üzere ayrılmıştı. Havariler Tarihinde yukarı oda insanların bir araya geldikleri ve daha sonra ayrıldıkları bir yer olarak betimleniyordu. Aynı şey Kudüs yakınında bulunan Bethany köyü için de geçerliydi. Mary Magdalen ailesiyle orada yaşadığı için İsa ve havarileri orayı düzenli olarak ziyaret etmelerine rağmen, oranın sürekli bir konaklama yeri olarak kullanıldığına dair hiçbir kanıt yoktu. Havarilerin bir karargâhlarının olmadığı açıktı. Yüksek dereceli din adamları için Tapınak veya daha sonrasında Katolikler için Vatikan benzeri bir karargâhları, havarileri destekleyenlerin sayısının hızla artmasına rağmen yoktu. Yüksek dereceli din adamlarının havarileri yeniden tutuklamaları ve onların sessiz kalmalarını sağlamaları çok hızlı bir şekilde gerçekleşiyordu. Ancak havariler bu uyarılara kulak asmıyorlardı ve topluluk genişlemeyi sürdürüyordu. Bir üye olan herkes kişisel mallarından vazgeçiyor ve bunları en fazla ihtiyaç duyanlara dağıtıyordu. İsa'nın bu ilk takipçilerinin erken dönem Komünistler olması nedeniyle kendimi gülümsemekten alıkoyamadım. Bu, CIA'deki meslektaşlarımın hiç hoşuma gitmeyecekti.

SAKLAMBAÇ

İsa'nın infaz edilmesinden sonra havariler kendilerini tehlikeli bir durum içinde buldular fakat henüz yaşamlarını tehdit eden bir durum yoktu. Kaçmaları için henüz bir neden yoktu, bu ne-

denle Kudüs'te kaldılar. Yüksek dereceli din adamlarından gelen ilk uyarılardan sonra durum gitgide daha kötü hale geldi ve yeni bir ölüm gerçekleşti. İlk Hıristiyan şehidi olan Stephen taşlaşmıştı. Bundan doğrudan doğruya sorumlu olanlar din adamları veya Romalılar değildi, sahneye yeni çıkan biriydi—Havariler Tarihi Kitabı'ndan biri olan Paul. Ben Paul'un rolünün önemli olduğunu düşünüyorum çünkü o inancı nedeniyle soykırıma uğramış biriydi ve kendisini Kudüs ile kısıtlamamıştı. O ayrıca Şam'daki inananları infaz etmek üzere yüksek dereceli din adamlarından izin almıştı. Kendi ifadesiyle İsa'nın öğretisini "ölümüne" takip edecekti.

"Paul, Şam'a yaptığı yolculukta İsa'nın görünümü ile karşılaşmış ve pişmanlık duymuştu. Bu andan itibaren Paul'un kendisi İsa'nın öğretisini vaaz edecekti. Ve bunu daha önce tüm inananları yok etmeye çalıştığı zamankiyle aynı heyecan içinde yapacaktı. Bir tarafın fanatiklerinin dramatik bir şekilde saf değiştirerek karşı tarafa geçmeleri modern felsefede iyi bilinen bir fenomendir. Kişi karşı konuma geçtiğinde destekleme konusunda eşit derecede fanatik olur. Benzer bir belirti sigarayı bırakanlarda sıklıkla görülebilir. Onlar daha sonrasında sigara karşıtı olma konusunda fanatik hale gelirler. Paul'un durumunda bu önce inanılmaz gelmiştir. Havarilere katılmak istediği zaman kendisine güvenilmediği için önce kapılar yüzüne kapanmıştır. Bu, Hitler'in Yahudilere giderek "Bana güvenin, ben değiştim" demesine benzer bir durumdur. Bir olayda Yahudilere kendisinin Yahudi ve Pharisee Gamaliel'in öğrencisi olduğunu ve başka bir olayda bir cezadan kurtulmak için Romalılara bir Roma vatandaşı olduğunu söylemiştir. Bu tür davranışlar ona güven duyulmamasına neden olmuştur.

İnfazların değerlendirilmeleri Arma Christi ile bağlantıları nedeniyle önemlidir. Paul'un kan dökmeye başladığı dönemde, nesnelerin güvenli bir yere konmuş olmaları gerekirdi. Her şeyden önce, Arma Christi Mısır'dan kaçmış olan Yahudilerin bilgisi dahilinde korunmuş olabilirdi. Çarmıha gerilme nesneleri nereye götürülmüş olursa olsun muhtemelen grup lideri olan James'in ulaşabileceği bir yerde olacaktı. Bu durumda Finike, Kıbrıs, Antakya veya Şam gibi yerlere götürülmemiş olduğunu düşünebilirdim. Daha olası olarak nesnelerin Kudüs veya Bethany'de kalmış olabileceğini düşünüyordum. Hiç kuşkusuz James kendisinin veya diğer inananların herhangi birisinin de herhangi bir anda tutuklanabileceğini ve infaz edilebileceklerini biliyordu. Bu kendisine veya yakındakilere bir şey olması durumunda Arma Christi'nin yerini bilen ve onu koruyacak birilerinin olması gerektiği anlamına geliyordu. Takipçilerin hac görevini yerine getirirken kutsal kalıntıları görmeleri özellikle önemliydi. Böyle bir sistem nasıl işleyecekti ve bu sistemi kim kuracaktı? Aforoz edilmiş olan Peter bunun için uygun aday olarak görünmüyordu ve Paul ise asla olmazdı. Peter ve Paul önderliğinde kurulmuş olan Katolik Kilisesi böyle bir işin içinde görünmüyordu. Kilise açık bir şekilde Arma Christi'nin varlığını biliyordu fakat saklanma yerinin neresi olduğunu bilmiyordu.

Göze çarpmayan, sakin bir kişi olan James MS 62'de trajik bir şekilde öldü. Josephus'un Yahudiler Tarihi'nde Bölüm 4'te onun Sanhedrin önüne çıkarıldığı ve yasaları çiğnemesi nedeniyle infaz edildiği yazılıdır. O muhtemelen İsa'nın öğretilerini sürdürme niyeti nedeniyle öldürülmüştü. Yahudi olsun veya olmasın herkesi kendi öğretilerine katılmaya çağırmıştı. O Yahudi olmayanların da yüzlerini Tanrı'ya dönmeleri gerektiğine inanıyordu ve bu yönde çağrılar yapmıştı. James İsa'nın bu yön-

deki çabalarını daha da derinleştirmişti. O İsa'nın yalnızca bir takipçisi değil, aynı zamanda fikir adamıydı. Bu sessiz, sakin adam Arimathea'lı Yusuf ile en az aynı ayarda öneme sahipti. Aslında Yusuf'tan daha ön plandaydı çünkü İsa'nın ölümünden sonra topluluğu yönlendiren kişi olarak kalmıştı. James Yahudi olmayanların sünnet edilmelerine gerek olmadığını düşünüyordu. Yahudilerin ve Yahudi-olmayanların aynı dinde buluşabileceklerini açık yüreklilikte belirtmişti. Bu açıklama ateşin üzerine benzin dökmek gibi bir etki yaparak yüksek dereceli din adamlarını öfkelendirmişti.

Josephus'un eseri James'in rolü ve daha sonra neler olduğu hakkında daha fazla bilgi vermemektedir. Ben başka belgelerden James hakkında bilgi toplamaya devam edecektim.

ATEŞ ALTINDA

Kudüs'te kaldığım sürede benim için en uygun olan King David oteline yerleşmiştim. Şam'daki CIA ofisi ile telefon bağlantım vardı. Teröristler 1946 yılında King David Oteli'ni bombalamışlardı. David Ben-Gurion ve Menachem Begin tarafından yönlendirilen Irgun Tsvai-Leumi adlı terörist grup saldırıyı gerçekleştirmişti. Terörist liderlerinin ikisi de daha sonra İsrail başbakanı olmuşlardır. Bir sütçü gibi giyinen ve süt bidonları taşıyan teröristler bidonların içindeki patlayıcılarla saldırıyı gerçekleştirmişlerdi. Süt bidonlarını bıraktıktan sonra binadan ayrılmışlardı ve öğle yemeği zamanında meydana gelen patlama sonucunda yaklaşık yüz kişi hayatını kaybetmişti. Yahudi Saldırıları

o günlerde çok yaygındı. Şubat 1944'te St. George Katedraline bir bomba yerleştirilmişti, Fransız Ratisbonne Okulu'nda Meryem Ana'nın heykeli yıkılmıştı; ayrıca Dormito Abbey ve Alman Katolik Kilisesi'ne bombalar atılmıştı.

King David Oteli'nin lobisinde bir fincan kahve içtikten sonra Şam'a rapor verebilmek için telefon ettim. Binadan ayrıldıktan sonra askeri korumalara geçiş belgemi göstermiştim. Sola dönerek Eski Şehir'e gittim. 50 metreden daha az bir mesafe gittikten sonra arkamda sesli bir çığlık işittim ve sol omzumda felç edecek şekilde bıçak gibi saplanan bir acı hissettim. Dizlerimin bağı çözüldü ve yere yığıldım. Her tarafımda ateş seslerini duyuyordum. Yukarı doğru bakmak istedim fakat boynumu veya başımı hareket ettiremiyordum. Altımdaki zeminde bir kan gölü oluşmaya başlamıştı. Kan gölü sürekli olarak büyüyordu ve bunun benim kanım olduğunu anlamıştım. Bundan sonrasında hiçbir şeyi hatırlamıyordum.

Gözlerimi açtığım zaman kar beyazı bir tavan gördüm. Sokaktaki sesleri işitebiliyordum. Ölmemiştim. Nerede olduğumu bilmiyordum, muhtemelen bir hastanedeydim. Başımı dikkatli bir şekilde çevirdiğimde tıbbi cihazlar yerine Gabriella'nın yüzü ile karşılaştım. "Sen yaşayacaksın. Tanrıya inanmayan bir kişi olsan da en azından doğa yasaları senin yanında görünüyor." Ben bir şey söylemek için içime nefes çekmeye çalıştım fakat hissettiğim acı bunu yapmamı engelledi. Gabriella herhangi bir şey hatırlayıp hatırlamadığımı sordu. Dikkatli bir şekilde başımı salladım. Bir sokak savaşçısının mermisiyle omzumdan vurulmuş olduğumu söyledi. Bu bir tüfek mermisi olduğu için göreceli olarak yavaştı ve yalnızca yaralanmama neden olmuştu. Ben şanslıydım: Mermi vücudumu sıyırıp geçmişti. Yaşamsal bir organıma zarar vermemişti. Eğer mermi biraz daha aşağıya isa-

bet etseydi benim için felaket olacaktı. Bacaklarımda halsizlik vardı. Kaşlarımı çattım. Bacaklarım? Başka bir mermi baldırıma isabet etmişti. Fısıldayarak Gabriella'ya nerede olduğumu sordum. "İtalyan hastanesinde" diye yanıtladı, "fakat eğer istersen seni daha iyi bir yere aldırabilirim." Benim sorgulayıcı ifadem onu daha fazla açıklama yapmaya yöneltti. "Bu şehirde dostlarım var. Konuk olarak onların manastırında kalabilirsin: Daha sakindir ve yemekleri, bakımı daha iyidir. Bu halde Hollanda'ya gitmek için uçağa binemezsin."

Ben onun Gethsemane'de burada hacı ve turist olarak bulunduğunu söylemiş olduğunu net bir şekilde hatırlıyordum. Yaralı bir adamı manastıra götürebilecek derecede burada dostları olması garipti. Benim yaralanarak bu hastaneye getirildiğimi nereden biliyordu? Ona bunları sorma gücüm yoktu. Gabriella benim kimliğimi elinde tutuyordu. "Kimliğinin üzerinde kan grubunun yazılmış olması çok iyi oldu" dedi. Bir süre bekledi. Ben tansiyonumun yükseldiğini hissetmiştim. O benim cüzdanımda bulunan başka şeyleri de görmüş müydü? Gülümsemesi kaybolmuştu. "Kudüs'te Hollandalı bir adam, İngiliz karargâhları için geçiş belgesi var ve Şam bürosunun bir telefon numarası. Kurşunların seni hedef almadığından emin misin? Hissettiğim acı yüzümü buruşturmama neden olmuştu. "Sen Paris'te yaşayan bir İngiliz müzik öğretmeni olduğuna emin misin? Gülümsemesi geri dönmüştü. "Ben seni sabahleyin buradan aldıracağım. Bana güven, daha iyi bakım göreceksin."

Birkaç dakika sonra Gabriella ayrılmıştı. Göz ucuyla baktığımda kapıda Yousef'i görmüştüm. Çekingen bir şekilde içeri girdi. Bir Hollandalının tüfekle vurulmuş olduğunu duymuş ve bu kişinin müşterisi olduğundan kuşkulanmıştı. Sonrasında şehir boyunca beni aramaya çıkmıştı. Ben Yousef'in orada oldu-

ğunu görmekten memnundum. Onda kişiye güven veren bir tavır vardı. Oteldeki eşyamı istediğimde hemen getirebileceğini söyledi. Sonrasında bunun bedelini ödemek istediğimde para ödememin söz konusu olamayacağını söyledi. O bunu insani bir yardım olarak görünüyordu.

Ertesi gün Ermeni Ortodoks Patrikhanesi'nin St. James Manastırı'na geçtim. Buranın daha sakin olduğu doğru değildi. Ben normal koğuşların uzağında bir odada yatıyordum. Gün boyunca hacıların ve ziyaretçilerin akını vardı. Onların seslerini açık bir şekilde duyabiliyordum. Kaldırım taşları üzerinde ayaklarını sürüyerek yürüyorlardı ve konuşmaları havayı kaplıyordu. Pek çoğu bu alanda bulunan St. James Katedrali için gelmişti. Tarih kayıtlarına göre ilk James (Daha büyük) başı kesilerek öldürülmüştü. Daha küçük olan James'ten kalanlar ise dördüncü yüzyılda buraya getirilmişti.

Eşyamı getirmiş olan Yousef bana şefkatli bir anne gibi davranıyordu. Bir Müslüman olmasına karşın bir Hıristiyan manastırına rahatça girip çıkabiliyordu. Günün sonunda Ermeni cemaatinde yüksek rütbeli bir din adamı olan Patrik Goregh Israelian ziyaretime gelmişti. Odaya Gabriella ve benim bakımımla ilgilenen bir keşişle birlikte girdiler. Protokol kurallarına uygun dikkatli bir konuşma oldu. Çok kişisel sorular sormaktan kaçınmıştı. Patrik babacan bir tavra sahipti. Her şeyi anlatabileceğiniz biri izlenimi bırakıyordu. Ne kadar kötü olursanız olun o sizin günahlarınızı affedecek yapıda biriydi. Gabriella ve bu saygın adam birbirlerini iyi tanıyor görünüyorlardı. O benim için bir yer ayarlamakla kalmamış, ayrıca daha fazla özen gösterilmesi için girişimlerde bulunmuştu. Erkek-egemen dini bir toplulukta bir kadının bunları yapabilmesi dikkat çekiciydi. Patrik gücümü topladıktan sonra benim için şehiriçi bir

gezi ayarlamaktan memnun olacağını söyledi. Bakımımı yapan keşiş bana ağrıkesici ilaç vermiş olduğu için herhangi bir ağrı hissetmiyordum. Kendime geldiğimde Gabriella'ya birkaç soru sormak istiyordum fakat bir süre boyunca onu göremeyecektim.

Manastırdaki ilk günlerimde uyumaktan başka bir şey yapmadım. Vücudumda aşırı bir yorgunluk hissediyordum ve iyileşmem için dinlenmem gerekiyordu. Uyanık olduğumda kendimle yüzleşiyordum. Hayatım boyunca ilk kez ölümle burun buruna gelmiştim. Ölümün nasıl bir şey olduğunu hayal etmeye çalışıyordum. Benim ruhum nereye gidecekti—cennete mi? Yoksa cehenneme mi? Tanrı var mıydı? Bu soru niçin hiç aklımdan çıkmıyordu? Ben bundan çok yorulmuştum. Tanrı'nın tanımlamasını yapamadığım için yanıt bulamıyordum. Ne zaman bir tanım yaratsam ve Tanrı'nın olmadığını kanıtlayabildiğimi düşünsem benim tanımımda bir şeylerin eksik olduğunun farkına varıyor ve baştan başlıyordum. Gabriella beni kaçamayacağım bir çevre içine sokmuştu. Bakım yapan keşiş günde birkaç kez geliyor ve benimle çok ilgileniyordu. Yousef bana günde iki kez yiyecek ve içecek getiriyordu. Hediye olarak çarşıdan birçok eski İngiliz ve Fransız dergisi getirmişti. Ben orada çok konforlu bir ortamdaydım ve herhangi bir yere gitme konusunda acelem yoktu.

Orada bulunduğum beşinci veya altıncı gün şehir üzerinde ateş sesleri duymuştum. Akşama doğru Yousef odama girdi ve ben onun ağladığını görebiliyordum. Bana Siyonistlerin çeşitli Arap köylerini yok ettiklerini anlattı. Köylerin birinde ailesinin bazı üyeleri yaşıyordu. Deir Yassin adlı köy birkaç yüz kişinin yaşadığı bir yerdi. Siyonistler tüm ülkeyi işgal etmenin hazırlığı içinde olarak köyleri yakıp yıkıyorlardı. Ben konuşamadan ona baktım. Yousef'in anlattıkları henüz bitmemişti. İntikam ama-

cıyla Araplar Hadassah Hastanesi'nin bir tıbbi konvoyuna saldırmışlardı. Yaklaşık 80 Yahudi ölmüştü, bunlar arasında doktor ve hemşireler bulunuyordu. Yousef sandalyenin üzerine çöktü ve etrafa bakınmaya başladı. Birkaç dakika sonra mırıldandı: "Her şey alev alacak. Burada kalmamalısın." Benim yanıtımı beklemeden odadan ayrıldı. Bu, insanların bunu birbirlerine nasıl yapabildikleri konusunda yoğun bir düşünceye dalmama neden oldu. Bir savaş yeni bitmişken, burada başka bir savaş başlıyordu.

Ertesi sabah Gabriella yanında Yousef ile birlikte geldi. Durum hakkında konuştuk. Bu iki kişinin birbirlerini önceden tanıdıkları belliydi. Bulmacanın bazı parçaları yerli yerine oturuyordu. Ben Kudüs'te rehberim olması için Yousef'e yaklaştığımda benim tipik bir turist veya hacı olmadığımı anlamıştı. Yahudi-Filistinli sorununa ilişkin bir casus olduğumu düşünerek çeşitli gruplar arasında güvenilir biri olan Gabriella'ya haber vermişti. Gabriella ile Gethsemane'de konuşmaları rastlantı değildi. Gabriella benim politik veya askeri bir casus olmadığımı düşünmüştü fakat kişisel bir spritüel görevimin olduğunu anlamıştı. Gabriella pencereden dışarı bakıyordu. "Araplar veya Yahudilerin senin onlara karşı bir casusluk faaliyeti içinde bulunduğunu düşünmeleri durumunda seni öldürmek için bir saniye bile tereddüt etmeyeceklerini biliyorsun. Seni bu manastıra getirmemin bir nedeni de buydu. Etrafta bazı söylentiler dolaşıyor. Kişisel olarak ben senin kötü niyetli olarak burada bulunduğunu düşünmüyorum." O bir soruyu yanıtlamamı istiyordu. İngiliz karargâhında ne yapıyordum ve Şam'daki karargâh numarası neden bende vardı? Ben İngilizler adına Üniversite çalışmalarında bulunduğumu söyledim. Onlar bu gerilimli dönemde benim durumumu merak ettikleri için telefon numaralarını ver-

mişlerdi. Bu ifade tam anlamıyla yalan değildi. Ben yalnızca her şeyi açıklamamıştım.

Kudüs'te durum günden güne daha kötüye gitmesine karşın birkaç nedenle buradan ayrılmaya hazır değildim. Aslında yaralarım iyileşmişti ve ülkeden ayrılabilirdim fakat bakımımı üstlenen keşiş birkaç gün daha kalmanın daha iyi olacağını söylemişti. Benim için daha önemli olan şey cevabına ihtiyacım olan sorulardı. Şehir ve manastır derin düşüncelere dalmak için mükemmel bir ortam sunuyordu. Gabriella ve Yousef'e kişisel spritüel misyonum nedeniyle birkaç gün daha buralarda kalmak istediğimi söyledim. Bu şekilde manastır yaşantısını daha iyi özümseyecektim. Diğer taraftan manastıra minnet duyacağımı ve gelecekte Hollanda'dan buraya bağış yapılmasını sağlayacağımı söyledim. Bu kötü bir rüşvet verme girişimiydi. Londra'da etrafımda bombaların patlaması deneyimini yaşamış olduğum için Kudüs'teki durum beni korkutmuyordu. Eğer ölme vaktim gelmişse bunun beni nerede olursam olayım bulacağını düşündüğümü söyledim. Gabriella başıyla onayladı. Patrik ile konuşacak ve benim biraz daha kalmamı sağlayacaktı. Ancak bu en fazla Mayıs ayının ikinci haftasına kadar olabilecekti. Daha sonrasında, benim ayrılmam gerekiyordu çünkü 14 Mayıs'ta İngiliz birlikleri Kudüs'e girecekti ve hiç kuşkusuz burası cehennem yerine dönecekti. Bu benim için yeterli bir süreydi. Manastırın bir kütüphanesi olduğunu biliyordum ve James hakkında burnumun dibinde olan bilgilere ulaşmak istiyordum.

Birkaç günlük dinlenmeden sonra, koltuk değneğinden yardım olarak koridorlarda gezinmeye başladım. Bakımımı üstlenmiş olan keşiş bendeki ilerlemeden memnundu. O çok az Fransızca biliyordu ve ben ona bazı şeyleri el kol hareketleriyle anlatıyordum. Kitap okumak için kütüphaneye gitmek istediğimi

söyledim. Beni anlamadı veya anlamamış gibi yaptı. Gabriella geldiğinde James'e olan ilgimi söylediğimde bunun için memnun oldu. Yunanca, İbranice ve Latince yazılmış gerçekten ilginç eski metinler vardı fakat onlar genel kütüphanede değildi ve ayrı ayrı sınıflandırılmıştı. Eğer gerçekten onları görmek istiyorsam bana yardım edebileceğini söyledi. Buna şaşırmıştım ve bu dillerden herhangi birini bilip bilmediğini sordum. "İbranice diğerlerinden daha zordur" diye yanıtladı kısaca.

Gabriella'ya göre eski metinlere ulaşabilmem için keşişlerin bana güvenmeleri önemliydi. Bundan sonrasında Ermeni Toros Roshin tarafından yazılmış olan güzel on üçüncü yüzyıl illüstrasyonlarını incelememe bile izin verirlerdi. Benim bir önceki rüşvet verme girişimim başarısız olduğu için, bunu nasıl yapabileceğimi sordum. "Onların aşai rabbani ayinine katılarak" diye güldü Gabriella. Bu mantıklı görünüyordu fakat hiç de çekici değildi. Ben yıllar boyunca bana dayatılmaya çalışılan ritüellerden kaçmaya çalışmıştım. Şimdi ise kendi isteğimle bunların birine katılmam gerekiyordu. Ancak henüz Gabriella'nın oyununa gelmemiştim. Bunu yapmak bana ikiyüzlülük gibi gelmişti.

İLK HAMLE

Avrupa kültürü üzerinde önemli bir etkisi olan şair Lord Byron 1816-17 kışını Ermeni keşişler arasında geçirmişti. Soylu bir kişi olarak kendisine karşı yapılabilecek saldırılara karşı keşişleri birer gardiyan olarak düşünmüştü. Byron ayrıca Ermenistan'ın insanlığın beşiği olduğunu düşünüyordu. İncil'e göre Adem ve

Havva Mezopotamya (Irak) bölgesinde yaratılmıştı. Ancak onların günah işlemeleri nedeniyle tufan aracılığıyla insanları yok etmişti ve Nuh peygamber aracılığıyla insanlığın yeniden gelişmesine olanak tanımıştı. Nuh'un toprağa ilk ayak bastığı yer Ermenistan'da bulunan Ağrı Dağı idi.

İsa'nın ölümünden sonra bu topraklarda yeni bir inanç yeşermişti. Önce Havari Thaddeus (lider James'in kardeşidir ve ayrıca Judos Thaddeus olarak bilinir) ve ardından Bartholomew tarafından yeni bir öğreti ortaya konmuştu. İki havari bu topraklara gittikleri için Ermeni Kilisesi bu havarilerin kilisesi olarak bilinir. Benzer bir şekilde Katolik Kilisesi Havari Peter'e dayanan bir öğreti sunmaktadır. Tarafsız olarak konuşulduğunda, Ermeni Kilisesi "daha yüksek" bir havari derecesine sahiptir çünkü o kaynağını İsa'nın doğrudan ardılı olan James'in çizgisinden almaktadır. İlk üç yüzyılda, dünyanın her yerinde olduğu gibi, yeni inanç genel nüfus içinde güç kazanmıştır. İnfazlar MS 301 yılında Ermeni Kralı Tiridates'in bu dini kabul etmesi ve devletin dini olarak benimsemesiyle sona ermiştir. İmparator Konstantin ve annesi Helena'dan bile önce yeni öğreti Ermenistan'da kurulmuştur, kendi haç biçemi olarak "khachkar"ı yaratmıştır.

İsa'nın ilk takipçileri kendilerini hiçbir zaman "Hıristiyan" olarak adlandırmamıştır. Çünkü "Christ" (Kurtarıcı) sözcüğü İsa'nın onuru için en yüksek unvandı. Bu ismi kendileri için benimsemeyi kibirlilik olarak görmüşlerdir. Onlar kendilerini Yahudi-Aramca "yoksul" anlamına gelen "ebionim" sözcüğü nedeniyle Ebionite'ler olarak adlandırmışlardır. Bu inanca giren herkes tüm mal varlığını satmakta ve komünal bir yaşantıyı kabul etmekteydi. İsa'nın öğretisini yaymak isteyenler ödül olarak para veya herhangi bir nesne kabul etmezlerdi. İsa mal konusunda sade bir anlayışa sahipti. Matthew 10:8'e göre "üc-

retsiz alınanın ücretsiz olarak verilmesi" gerektiği söylenmişti. Bu İncil Tanrı'nın Sözleri'nin insanlara sunulmasını fakat bunun zorla yapılmamasının gerektiğini söylüyordu. İnsanların dinlemek istememeleri durumunda "o ev veya Şehirden ayrılın, ayağınızdaki tozu silin" deniyordu. Ben Engizisyonun bu bölümü bir şekilde atlamış olduğunu düşündüm.

Havariler Tarihi'nde Paul'ün gelmesinden sonra iki eğilimin geliştiği görülebilir; ilk öğretilere sadık kalanlar ve Paul'ün öğretilerini takip edenler. Paul bir vizyon olarak İsa'yı görmüş olduğu için kendi sezgilerine göre İsa'nın öğretilerini yorumlayabilirdi. O ayrıca İsa'nın öğretmiş olduklarının aksine takipçilerin kendi para keselerini doldurmaları gerektiğini düşünüyordu. 1 Corinthians 16'da daha ileri giderek halka yazdığı mektupta kendisi geldiği zaman onların verecekleri parayı hazır etmelerini istiyordu. Kendi kendini havari ilan etmiş bu kişi yaşamı boyunca İsa ile hiç karşılaşmamıştı James'in öğretilerine göre davranmamasının yanı sıra bunun tam tersi yönde hareket ediyordu. James barışçıl bir anlayışa sahipti. Paul ise daha farklı bir yaklaşımdaydı. İnanç ayrımı herkes için açık bir şekilde görülür olmuştu. Paul bizim şimdi Batılı Katolik Kilisesi olarak bildiğimiz yapıyı kurmuştu. Ebonite'ler ise tarihten siliniyor görünüyorlardı—fakat tamamen değil.

Hıristiyan filozof Justin ve Yahudi Trypho arasındaki diyalogda bu konu işleniyordu. Gabriella ile birlikte eski metinlerin bulunduğu yere girmiştim. Ebionite'ler İsa'nın Tanrı olduğuna inanmıyorlardı. Ebionite'lere göre İsa'nın doğumu kusursuzdu. Bu hamile kalmamayı ifade eden bir durum değildi. Meryem'in bakire olması onun günahsız olması anlamına geliyordu. İsa Tanrı tarafından değil normal olarak cismani bir baba tarafın-

dan kendisine hayat verilen biriydi. O, Vaftizci John tarafından vaftiz edildikten sonra Tanrı'nın Oğlu olmuştu.

Ebionite'lerin öğretileri erken dönem kilise babaları tarafından küçümsenmişti. İsa'dan yalnızca bir yüzyıl sonra *Adversus Haereses* (Kafirlere Karşı) metni yazılmıştı. Onların yoksulluk anlayışları ile "zihin yoksulluğu" şeklinde alay ediliyordu.

Yalnızca Matthew'e göre yazılan İncil'de simgesel anlamlar üzerine tarihsel belgeler sunuluyordu. Bu beni şaşırtmıştı. Ben o ve diğer üç İncil arasında bu kadar çok farklılık olduğunu düşünmemiştim. Matthew'a göre yazılan İncil'i bu denli önemli kılan şey neydi? Ben eski metinleri taradıkça kişinin günahlarından arınmak için Tanrı'ya hayvan kurban etme sisteminin Ebionite'ler tarafından reddedilmiş olduğunu görmüştüm. Onlar vejetaryen olmamalarına karşın Cennetin Krallığına girmek için kurban etme sisteminin gerekli olmadığını düşünüyorlardı. Bu durum bana Hitler ve Himmler'in vejetaryen olduklarını hatırlattı. Vejetaryenlik insanları daha barışçıl yapmıyordu.

Ebionite grubu içinde başka dinsel hareketlerde bulunmayan bir dayanışma vardı. Onlar diğer dini inanışlara karşı son derece saygılıydılar. İlk Hıristiyanlar infaz edilmemek için birbirlerini tanımanın gizli bir yolu olarak balık simgesini kullanmışlardı. Ben Ebionite'ler tarafından aynı simgenin kullanılmış olduğunu umuyordum. Balık sembolü Yunanca alfa harfinden geliyordu. Tanrı sonsuzdu ve arı Ruhtu. Alfabenin ilk ve son harfleri ile sembolize edilecek şekilde alfa ve omega idi. Ancak Ebonite'ler kendi Yahudi kökenlerine bağlı kalarak hoşgörü ilkelerini yansıtacak şekilde daha nötr simgeler seçmişlerdi. Bir zeytin dalının üzerindeki daire şekli bunlardan biriydi. Zeytin dalı barışı simgeliyordu. Daire dünyaya açık olmayı ve konuşarak sorunların çözülmesini ifade etmekteydi. "Barışçıl di-

yalog" iyi bir çeviri olabilirdi. Tüm anlaşmazlık ve çekişmeler barışçıl bir yöntemle konuşarak aşılabilirdi. Yalnızca tek Tanrı vardı, geri kalan şey politikaydı. Geçerli olan tek ölçüt İsa'nın ilkeleriydi. Düşmanınızı sevin; size yapılmasını istemediğiniz bir şeyi başkalarına yapmayın; başkalarına karşı önyargılı olmayın; kendi davranışlarınızın sorumluluğunu üstlenin. Bunlar tutarlı bir şekilde gerçekleştirilmesi kolay olmayan ilkelerdir. Ebionite'ler pahalı mücevherler kullanmazlardı ve basit bir şekilde giyinirlerdi. Başkalarını oldukları gibi kabul ederlerdi. Ben onlar hakkında daha fazla düşündükçe İsa'nın niyetlenmiş olduğu en saf inancın onlarda olduğunun farkına varmıştım. Onlar cehennem, lanetlenme, aforoz edilme ve yakılma gibi korkularla karşı karşıya bırakılmadan, kısıtlayıcı öğretiler olmaksızın basit bir inanç sistemini yürütüyorlardı.

Ebionite'lerin yoğun olarak ilgilendikleri iki önemli konu astroloji ve *gematria* idi. Gematria İbranice harflerin sayısal değeri temeline dayanan Yahudi numeroloji bilgisidir. Tevrat'ın özel bir sayısal değeri vardır çünkü sözcükler ve harfler kendi içinde değere sahiptir. Katolik Kilisesi babaları gematria bilgisini anlamıyorlardı, bu nedenle onu kâfirlik olarak nitelendirmişlerdir. Herhangi birinin gematria ile ilgilenmesi yasaklanmıştı. Üniversitede Rus matematikçi Ivan Panin hakkında bir şeyler duymuştum. O bir agnostik idi. İncil'in dinsel yönünü bir kenara bırakarak Yunanca çevirisinin matematiksel yapısını incelemeye girişti. Örneğin belirli ve belirsiz artikellerin cümle içinde kullanışlarını incelemişti. İbranice metinleri araştırmaya başladığında sözcüklerin ardındaki sayıları keşfetmiş ve onlarla oynamaya başlamıştı. Yavaş yavaş, İncil'in her bir sayfasını inceleyerek ömrünün 50 yılını bu uğraşa vermişti. Nihayetinde, son derece radikal bir sonuca ulaşmıştı. Onda insan beyninin çöze-

meyeceği inanılmaz bir şifre olduğunu düşünüyordu. Tanrı'ya inançlı biri olmuştu. Ivan Panin İncil'de gizli bir şifrenin olduğunu düşünen tek kişi değildi. Yüzyıllar boyunca Yahudi hahamlar bu konuda araştırmalar yapmışlardı; onlar gizli formüllerin arayışı içinde olmuşlardı. Bunlar aracılığıyla Tanrı'nın büyük planının şifresinin çözülebileceğini düşünüyorlardı.

Ebionite'lerin astrolojik konulara olan ilgileri İsa'nın doğumuna tanıklık etmiş olan doğudan gelen üç bilge adamın öyküsüne dayanır. Matthew'a göre yazılmış İncil'de bu bilge kralların uzak yerlerden gelmiş oldukları belirtilmektedir.

Gabriella bu noktada bana takılmadan edemedi. Benim bu üç bilge adamla konuşma konusunda ısrar etmemin nedenini sordu. Üstelik onlar yalnızca "bilge adamlar" olarak belirtilmişlerdi. Bunlar iki veya yirmi kişi olabilirlerdi. Üç sayısı yalnızca üç armağan olmasından türetilmişti. Bu apaçık belliydi. Tüm Hıristiyan dünyasında onların isimlerinin Caspar, Melchior ve Balthazar olduğu düşünülüyordu. Gabriella bana göz kırptı. "Ne okuduğunu bil."

Farkında olmadan Gabriella benim sorularıma yanıt vermişti. Hieronymus ve Epighanius'un dördüncü yüzyıl metinlerini tercüme ettiği zaman bu iki kişinin İncil'in en eski versiyonlarında gizli sırlar olduğundan kuşkulandıklarının anladım. Bu sırların koruyucuları Desponyi olarak adlandırılan topluluktu. Bu, "efendiye ait olmak" anlamına gelen bir terimdi. Gabriella'ya "Allahist'ler" terimini duyup duymadığını sordum. Tereddüt etmeden ismin "Agla" sözcüğünden bozma olduğunu söyledi. Bu, Yahudi mistiklerinin Kabala'sından bir terimdi. "Attah Gibbor Le-olam Adonai" (Sonsuzluğa sahip olan Tanrı) teriminin ilk harflerinden oluşmuştu ve Tanrı'nın yaratımına ilişkin büyüsel bir formüldü. Avrupalılar İbranice konusunda zayıf ol-

dukları için "Agla-istler" terimi "Allahistler" olmuştu. "H" harfi muhtemelen telaffuzu kolaylaştırmak için eklenmişti. Ben bununla Van Eyck arasında bir bağlantı kurmuştum. "Agla" belli belirsiz olarak esere kazınmış olan bir sözcüktü. Bu belki bir rastlantı olabilirdi.

Gabriella'ya Ebionite'lerin aynı zamanda bir Desposyni olup olmadıklarını sordum. Bir Ebionite İsa'nın takipçisiydi, bunu James'in çizgisinde ilerleyerek yapıyordu. Ancak onlar sır taşımıyorlardı. Onlar topraklarında çiftçilik yapan basit inananlardı. Komşularından farklı olarak hiçbir yanları yoktu. Ancak Ebionite'ler arasında Desposyni veya Allahist olarak adlandırılabilecek kişiler vardı. Papa Sylvester özellikle Desposyni olmak üzere mümkün olduğunca fazla Ebionite'nin infaz edilmesine neden olmuştu. Nihayetinde onlar saklanmışlar ve tarih kitaplarından kaybolmuşlardı. Çağdaş dönemlerde genel nüfus içinde halen yaşantılarını sürdürüyorlardı ve hatta şimdiki Katolik Kilisesi içinde bir mevkiye sahiptiler.

Bir akşam yemekten sonra dinlenirken kapım çalındı. Gelen Gabriella idi. Beni kütüphaneye davet ediyordu. Bana özel bir şey göstermek istiyordu. Kütüphanede masanın üzerinde gerçekten antik zamana ait bazı parşömenler gördüm. Bunların zarar görmesini engellemek için Gabriella onları pamuklu bir eldiven ile tutuyordu. Ayrıca uzatılmış bir işaret parmağı şeklinde küçük bir el biçimindeki aleti kullanıyordu. Bu alete Yahudilerin "yad" adını verdiklerini ve ne zaman Tevrat okusalar bunu kullandıklarını söyledi. Kutsal olduğuna inandıkları metinlere dokunmamak için bunu kullanıyorlardı. Gabriella kahverengi-sarı deri üzerine yazılmış olan ve en eski incilden parçalar olduğunu söylediği yazıları gösteriyordu. Yad metnin üzerinde ilerledikçe Gabriella Vaftizci John hakkında yazılmış bir bölümün çeviri-

sini yapıyordu. İşaret parmağı ile John'un İsa'yı vaftiz etmesini anlatıyordu. İşaret parmağı yad'ı sembolize ediyordu, Vaftizci John, İsa hakkında konuşuyordu: Bak bu Tevrattır, harfi harfine Tanrı'nın Sözleri'nin insani biçimidir. Ben tarihsel resimlerde İsa'nın doğumunun duyurulmasının neden her zaman yukarı doğru kalkmış olan işaret parmağı ile sembolize edildiğini anlamıştım: İsa Tevrat olarak cisimleşmişti.

Gabriella metnin başka bir bölümüne geldi ve bir süre baktı. Daha sonra tercüme etmeye başladı, "Ve müritler o aralarından ayrıldıktan sonra kendilerine kimin önderlik edeceğini bilmek isterler? Ve İsa yanıtlamıştır ki, ne zaman olursa olsun soruları olduğunda ve birinin kendilerine önderlik etmeleri gerektiğinde Adil James'e gidiniz." Birkaç saniye boyunca ben nefes almayı unutmuştum. James'in yeni lider olduğunu biliyordum fakat onun "adil" olarak adlandırıldığını bilmiyordum. Gabriella'ya baktım ve orada gerçekten "adil" yazıp yazmadığını sordum. Başını sallayarak onayladı. Ben heyecanımı mümkün olduğunca saklamaya çalışıyordum. James yalnızca yargıç değil, aynı zamanda adil yargıçtı; Arma Christi'ye sahip olan kişi adil yargıçtı.

Hollanda'ya dönmeden bir gece önce yatağımda uzanmıştım ve tavana bakıyordum. Hastanede gözlerimi açtığım zamanı hatırladım. Ölmekten kıl payı kurtulmuştum. Düşüncelerim Kudüs'te dolaşıyordu. Buranın milyonlarca insan için Tanrı'nın Kenti olduğunu düşünüyordum. Durum korkunç gözüküyordu ve ben yaklaşan savaş nedeniyle kimin kazanacağını görmek zorunda kalmadığım için mutluydum. Yavaşça, uyumak için hazırlanırken tüm insanların Ebionite'ler gibi olmasının ne kadar iyi olacağını düşünüyordum.

Birdenbire doğruldum. Muhtemel bir şifrenin farkına varmıştım! İsa'nın halefi olarak Peter hakkındaki metin yalnızca

Matthew'a göre yazılan İncil'de vardı. Bu İncil Ebionite'ler için olağandışı bir öneme sahipti. Peki ya İsa'dan sonra gelen lider James değil de Paul olursa ne olacak? Ben bu soruyu kendi kendime yanıtladım: Metin bir şifre olduğuna göre, Ebionite'ler Arma Christi'nin gizli yerini bilmek konusunda bir şifre koymuş olmalılardı. Ben size cennetin krallığının "anahtar"ını verdim size Tevrat'a "giriş" yolunu gösterdim anlamına geliyordu. Bu yazılı olan Tevrat'ta değil, İsa'nın bedeni olan Tevrat'ta idi. Bu, Peter adının neden Simon adıyla çevrilmediğini açıklıyordu. Giriş kayalardaki bir yeri gösteriyordu ve benim çalışmam boyunca duymuş olduğum bir şey ile bağlantısı vardı. Onu kimin söylediğini hatırlamıyordum fakat öğle yemeği sırasında *Adil Yargıçlar*'ın ardındaki kayalarda bir yüzün ayırt edildiğini tartışmıştık. Yüz Vaftizci John panosunun arkasındaydı ve işaret parmağı kolundaki lambayı gösteriyordu. Savaşın yarattığı kaos nedeniyle bu söylentinin gerçekliğini kontrol edememiştim. Daha sonrasında ise bunu tamamen unutmuştum. Eğer Vaftizci John'un kolundaki lamba İsa'nın simgesi ise diğer taraftaki yüz acaba İsa'nın yüzü müydü? Vaftizci John kayalardaki bir noktayı mı işaret ediyordu? Arma Christi'nin kaybolmuş olduğuna ikna olmamıştım ve ünlü Van Eyck ailesinin genel olarak kabul edilenden daha fazlasını bildiğine inanmaya başlamıştım. Hollanda'ya dönmeyi bekleyemeyecektim ve evraklarımı karıştırmaya başladım. Orada orijinal *Adil Yargıçlar*'ın siyah beyaz bir fotoğrafı vardı.

6
Bir Sanat Eseri İncelemesi

KAYADAKİ YÜZ

Üniversite'ye döndüğümde sıcak bir şekilde karşılandım. Benim sokak çatışmasında vurulmuş olmam herkes için büyük bir şoktu. Beni bekleyen en büyük sürpriz ile Direniş döneminde tanıştığım Avusturyalı kız Elfrie'den gelmiş olan mektuptu. O büyükelçilik aracılığıyla izimi sürmüş ve bana kendi ülkesindeki ekonomik görünümün iyi olmadığına dair mektup yazmıştı. Şansını Hollanda'da denemek istiyordu ve oturum izni için yardıma ihtiyacı vardı. Savaş sonrası yıllarda Hollanda hükümeti herkese ve Alman olan her şeye karşı intikamcı bir yapıdaydı. Alman kanının en küçük bir izine sahip olmak bile ülkeden kovulmak için bir nedendi. Bundaki istisna tabii ki Prens Bernhard idi. Ancak halkın algılaması yavaş yavaş değişiyordu. Benim Elfrie'ye temizlikçi olarak bir hastanede iş bulmam birkaç günümü aldı. Hastane ayrıca çalışanları için kalma yeri veriyordu. Doğal olarak ben onun benim yanıma taşınmasını tercih ederdim fakat o günlerde evli olmayan kişilerin birlikte yaşaması sosyal olarak kabul görmeyen bir durumdu.

Onun gelmesini beklerken dosyalarımı açtım ve *Adil Yargıçlar* panosunun fotoğraflarına bakmaya başladım. Ancak onda bir yüz seçememiştim. Sonra, *Vaftizci John* fotoğrafını elime aldım fakat farklı boyutlarda tutmama karşın John'un işaret parmağının gösterdiği yeri üst üste çakıştırmanın bir yolu yoktu. Bir süre bununla boşa vakit harcadıktan sonra iki fotoğrafı aynı ebatta çoğaltması için bir fotoğraf stüdyosuna gittim. Dükkândan çıktığımda bir fincan kahve içmek için benim yerel kafeme uğramak üzere yürümeye başladım. İçeri girmeden önce tanıdığım biri tarafından kibarca durduruldum. O bana bir zarf verdi ve "Amerikalı dostlardan" olduğunu söyledi. Sonrasında sokağın sonunda hemen kayboluverdi. Kafede kahve siparişi verdim ve zarfı açmak için tuvalete gittim. Zarfın içinde Amsterdam'daki Hotel Krasnapolsky otelinin küçük bir kartı vardı ve arkasında Billy'nin imzası atılmıştı. İstihbarat servislerinde bağlantılar normal olarak şifreli mektuplaşmalar veya telefonda bir aracı ile yapılırdı. Bu, sıradışı bir yaklaşımdı.

O akşam istenilen zamanda otele gittim. Bana notu veren kişi lobide oturuyordu. İçtenlikle el sıkıştık ve beni üçüncü kata çıkardı. Ben odaya geldiğimde içerideki kişi kapıyı açtı. Rehberim holde kaybolurken Billy başıyla selam verdi ve kapıyı ardımdan kapattı. Eski dostluğumuzdan eser yoktu. Şaşırmış bir şekilde Hollanda'da ne yaptığını sordum. "İş" diye yanıtladı sıkıntılı bir şekilde. Diğer odada beni bir sürpriz bekliyordu. François Van't Sant divanın üzerinde uzanıyordu. İki adam tabii ki birbirlerini tanıyorlardı fakat Van't Sant'ı Amsterdam'da görmek tuhaftı. Bildiğim kadarıyla o Paskalya Yumurtası Operasyonu ile ilgili değildi. François de bana gönülsüzce selam verdi. Odada soğuk rüzgarlar esiyordu.

Billy bana içecek bir şey doldururken Van't Sant'a sonunda Hollanda'ya dönmeye karar verip vermediğini sordum. Başımı olumsuz anlamda salladı ve yalnızca dostlarını ziyaret ettiğini söyledi. O dönemde Kraliçe Wilhelmina'nın etrafında her türden sorun vardı. Van't Sant her zaman için onun sırdaşı ve danışmanı olduğu için Hollanda'ya gelmişti. Bu toplantının amacı açık bir şekilde benim etkinliklerimin bir değerlendirmesiydi. Billy yaralarım hakkında göstermelik bir ilgi gösterdi. Benden Arap-İsrail savaşına ilişkin bilgi almak istiyorlardı. Billy ve François bunun kaçınılmaz olduğunu düşünüyorlardı. Onların görüşüne göre böyle bir savaş olasılığı Arma Christi'nin bir an önce bulunmasını gerektiriyordu. Din olgusu geçmiş yüzyıllarda her zaman için bir savaş bahanesi olmuştur. 1833 ila 1856 yılları arasında olan Kırım Savaşı dini bir tartışma sonucunda çıkmıştı. Türk Sultanı Fransız hükümetine Filistin'deki kutsal yerlerin kontrolünü Roma Katoliklerine vermişti ve Rus Ortodoks keşişleri Çar I. Nicholas'ı bunu kabul etmeyi reddetmesi konusunda cesaretlendirmişlerdi. Birinci Dünya Savaşı da dinsel bir unsura sahipti. Katolik Avusturyalılar Ortodoks Hıristiyan Sırbistan'ı işgal etmişti ve Sırplılar bunun sonrasında Avusturyalı arşidük Franz Ferdinand'ı öldürmüştü. Nazilerin geçmişinde de sahte-dinsel motifler vardı.

François Van't Sant divanda doğruldu ve pencereden dışarıya baktı. Meydanın karşı tarafında Kraliyet Sarayı vardı. Ben bir buçuk yıldır işimle yoğun bir şekilde ilgiliydim ve yaptıklarım hakkında ayrıntılı bir rapor vermemiştim. Beyaz Propaganda kampanyasına katkı vermeye çalışıyordum. Gizlilik içinde yürüttüğüm görev sıkıntılıydı çünkü hiç kimseyle görüşme yapamıyordum ve sanat tarihçilerine fikirlerini açıkça soramıyordum. Her şeyi kaçamak bir şekilde yapmalıydım ve çok fazla

zaman alan taktikler uygulamak zorundaydım. Billy ve François kendilerinin beni eleştirmedikleri konusunda beni temin ettiler. Ancak onların merak ettikleri şeyi herhangi bir sonuç alıp almadığımdı. Ben Arma Christi'nin var olduğuna ikna olduğumu söyledim. Ghent altar eserinin öyküyle nasıl bir bağlantısı olduğunu bilmiyordum fakat fotoğraf dükkânından reprodüksiyonları aldığımda bir ilerleme kaydedebileceğimi düşündüğümü söyledim. Billy ve Van't Sant'a kayadaki yüzden bahsettim ve otele döndüğünde fotoğraflara birlikte bakabileceğimizi söyledim.

Kısa bir süre sonra reprodüksiyonları aldım ve Krasnapolsky'ye geri döndüm. İmgeleri orijinal panoda olduğu gibi arka arkaya getirdik. Onları ışığa tuttuk ve John'un parmağının *Adil Yargıçlar*'daki imgesinden nereye geldiğini görmeye çalıştık. Ancak bir sorun vardı. İmgeleri arka arkaya koyduğumuzda John'un parmağı gökyüzündeki bir noktayı işaret ediyordu. İmgeleri ancak birbiri üzerine koyduğumuzda kayalardaki bir yeri işaret etmekteydi. Ben küçük bir kurşunkalem noktasıyla işaret koydum ve fotoğrafı masanın üzerine serdim. Bakmaya başladık. Onun içinde parlak bir oval şekil vardı. Işık ve karanlık arasında bir noktada görülüyordu. Billy gerçekten bir yüz gördüğünü düşünmüştü. Ona göre, bıyığı ve sakalı olan geniş alınlı biriydi. Boynunun bir kısmı da görülebiliyordu. Van't Sant duraksadı. Şimdi her ikisi de bana bakıyordu. Hayal gücü kullanarak bir yüzün saptanmasının olanaklı olabileceğini düşünmüştüm. Benim için bir problem vardı çünkü bir gerçeğin doğrulanmasında hayal gücüne ihtiyaç olmasını istemiyordum. Biz reprodüksiyonları masanın üzerinde bıraktık ve oda içinde koltuklara oturduk. Gözlerimizi dinlendiriyorduk.

Aslında hiç birimiz açık bir şekilde bir yüz görmemiştik. Kayadaki yüz tüm yanıtı veremezdi. Kayanın kendisi simgesel

ilişkilerle çizilmiş gerçek bir yerleşim yerini temsil edebilirdi. Sanat üstatları kayanın başka bir pano üzerinde olduğunu düşünmüşlerdi. Efsaneye göre Mary Magdalen yaşantısının son yıllarını kayalık bir alan içinde geçirmişti. Diğer taraftan eğer kayadaki yüz bir yeri gösteriyorsa ve Vaftizci John parmağıyla kesin olarak burayı işaret ediyorsa, şifre çok basitti; ben yüzün atlardaki başka bir şeyle ilintili olduğu fikrine ulaşmıştım. Zaten benim düşünceme göre herhangi bir yüz yoktu. Ben Kudüs'te basit bir şekilde böyle bir fikre kapılmıştım.

Soru ilerlemenin nasıl olacağıydı. Billy şifrenin anahtarını bulabilmek için yaratıcısının geçmişini ve düşünme şeklini bilmemiz gerektiğini hatırlattı. Eğer Van Eyck gerçekten bir tarikat üyesiyse, bu durumda izleri bulmak olanaklı olabilirdi. Onun yaptıklarını ve yaşam şeklini incelemeliydik. Başkalarıyla olan bağlantılarının araştırılması gerekiyordu. Ben gülmeye başladım. Ben Van Eyck'ın geçmişini derinlemesine incelemiştim. Ancak buna ilişkin hiçbir şey bulamamıştım. Billy bana sert bir şekilde baktı. "Şifre oradadır. Ben bunu hissedebiliyorum" dedi. Ben bu meydan okumayı kabul ederek, aynı ciddiyetle ona yanıt verdim. "Eğer öyleyse, ben onu bulacağım."

MAJOR QUO NEMO REPERTUS

Van Eyck kardeşlerin annesi ve babası hakkında çok az bilgi vardır. Onlar Meuse (Maaseik) nehrinin üzerinde küçük bir kasabada yaşamışlardı. Ebeveynlerin her ikisi de buralıydı. Onların soylulukları yoktu fakat yaşam yoluna mütevazı bir şekilde başlama-

larına karşın hızlı bir ilerleme sağlamışlardı. Baba Van Eyck'ın mesleği belli değildir. Onun sanat yeteneği olan biri olup olmadığı bilinmemektedir. Çocuklarının isimleri Hubert, Jan, Lambert ve Margarete'dir. Ayrıca Barthélemy ve Clement adında iki yeğeni vardır. Yeğenleri Fransa'da René d'Anjou için çalışmıştır. Bu kişi Kral René olarak tanınmaktadır. Clement hakkında başka alıntı yoktur; o bir giysi tasarımcısı olabilir. Barthélemy van Eyck ressam ve muhasebeciydi. Normal olarak onun görevi işvereninin geliştirmek, sanat galerisinin düzenlemesini yapmaktı. Onun başyapıtı *V. Celestine'nin Taç Giyme Alegorisi*'dir. Tarihçiler bu resimde arka planda sağda olan kişinin Barthálemy'nin kendisi olduğunu düşünmektedir. Kristal kraliyet asası Ghent altar eseridir. Barthélemy bir ressam olmasının yanı sıra bir çizim ustasıdır ve elyazmalarına küçük resimler yapmakta, süslü harfler işlemektedir. Yaşadığı dönemde baskı makinesi yaygın olarak kullanılmadığı için elyazmaları son derece pahalıydı. İşverenin muhasebecisi olarak bir sırdaş ve danışmandı. O ayrıca dolaylı olarak bir sırdaş ve danışmandı. O ayrıca dolaylı olarak Jan Dark ile ilintiliydi. Dükalık içinde doğmuş olan Jan Dark 1429 yılından itibaren büyük bir dinsel ve politik kargaşanın nedeni olmuştur. O bir cadı olarak nitelendirilmiş ve Mayıs 1431'de kazığa bağlanarak yakılmıştır. O dönemde René d'Anjou daha tanınmış biriydi ve çok sayıda eser vermişti. Onun minyatürlerinde hiç kuşku yok ki Eyck tarzı bir etki görülmektedir. Bazı kişiler Dük René'nin minyatürlerinin Van Eyck kardeşlerden biri tarafından yapıldığını düşünmektedir.

Hubert, Jan, Lambert ve Margarete Hollanda'da etkin bir şekilde resim yapmışlardır. Margarete eski günlüklerde bir kadın olarak ölene kadar bakireliğini korumuş biri olarak betim-

lenmiştir. Onun bir rahibe olduğuna dair göstergeler vardır. Margarete'nin çalışmalarından hiçbiri günümüze kadar ulaşmamıştır. Bu nedenle pek çok tarihçi onun erkek kardeşleriyle birlikte çalışmış olduğuna inanmaktadır. Erkek kardeşi Hubert ile çok yakın oldukları düşünülmektedir çünkü onun yanında gömülmüştür. Magdalen Kızkardeşler Manastırı'nın bir üyesi olması muhtemeldir. O dönemde Ghent'de çok sayıda manastır bulunmaktaydı. O bu manastırların birinin üyesi olsa bile erkek kardeşleri ile sıkı bir işbirliği içinde olduğu bilinmektedir.

Erkek kardeş Lambert'in sanatsal nitelikleri hakkında bilgi yoktur fakat o da sanat konusunda başka alanlarda çalışmalar yapmıştır.

Van Eyck ailesinin en ünlü iki ismi hiç tartışmasız Hubert ve Jan idi. 1933'te Nazilerle ticaret yapmış olan Brüksel'li sanat simsarı Emil Renders Hubert'in asla var olmadığını iddia etmiştir fakat tarihsel kanıtlarla bunun yanlışlığı hemen ortaya konmuştur. Hubert iki kardeşten daha büyük olanıydı. Ancak onun resmi doğum tarihi bilinmemektedir. "Hubert" ismi çeşitli şekillerde telaffuz edilmiştir: Lubrecht, Ubert, Hurbertus, Hubrechte vb. Soyadı da farklı şekillerde söylenmiştir. Eick, Eyck, D'eyk. Göreceli olarak Hubert'in etkinlik ve eserleri daha az bilinmektedir. Kesin olan şey 1409 yılında küçük Tongeren kasabasındaki Bazilika tarafından ona ödeme yapılmış olmasıdır. Belgelerde onun ismi Magistro Huberto Pictori olarak geçmiştir. Orta Çağlar'da kişilerin kimliği belirtilirken şimdi olduğu gibi soyadları değil, ilk adları kullanılırdı; bu Van Eyck soy adının olmamasını açıklamaktadır. O dönemde kilise Radulphus de Rivo liderliği altında dinsel bir reformun merkeziydi. De Rivo, Breda şehrinde doğmuştu. Dindarlık açısından katı bir kilise lideriydi.

Özgün Roma ritüellerinin yeniden yaşatılmasını istiyordu. Orta Çağ'da ayin şekli konusunda birlik yoktu. Farklı şekillerde ibadet edilebiliyordu.

De Rivo'nun dinsel devrimi başka olaylardan soyutlanarak ele alınamaz. Bu dönemde büyük bir çalkantı yaşanıyordu. Kilise içinde bölünmeler vardı. Farklı ülkelerde farklı papalar vardı ve her biri diğerini aforoz ediyordu. John Wycliffe ve John Huss gibi insanlar Kilise'ye yanlış öğretiler nedeniyle suçlamalar yaparak açıkça saldırıyorlardı. Kilise Avrupalı Yahudileri zorla kendi dinine çevirmeye çalışıyordu. Avrupa'da Tanrıdostları veya Tanrı'nın Dostları adlı bir Rönesans grubu kurulmuştu. Onların isimleri John'a göre yazılmış olan İncil'den geliyordu: "Siz benim dostlarımsınız." Bu tarikatin üyeleri arasında Johann Eckhart ve Belçikalı Jan Van Ruysbroeck vardı. Ayrıca İsviçre'den Rachilde, Norveç'ten Julian ve Corbie'li Colette gibi kadınlar vardı. Bu kadınların çoğu münzeviydi. Kendilerini dünyadan soyutlamış olarak yaşıyorlardı. Kilise binasındaki küçük bir hücrede yaşamaktaydılar. Corbie'li Colette bunun istisnasıydı. Zaman zaman Fransa'da yaşıyordu fakat aralarında Ghent'in de olduğu başka yerlerde de bulunuyordu 1447 yılında Ghent'te ölmüştü. Tanrı'nın Dostları sıklıkla gizemli güçlere sahip kişiler olarak düşünülüyordu. Kendilerine peygamberlik yeteneği verilmiş olduğuna inanılırdı. Bu nedenle dükler, düşesler ve hükümdarlar sıklıkla onları ziyaret ederek tavsiyelerine başvururlardı. Hubert Van Eyck'ın Tanrı'nın Dostları tarikatına üye olup olmadığı bilinmiyor. O evlenmemiştir ve çocuğu olmamıştır. Büyük bir ressam olmasına karşın zengin olmamıştır. Bazilika'dan yapılan ödeme belgesi onun resimlerini para karşılığında yaptığını göstermektedir. Ancak kazandığı para ile ne yaptığı bir

soru olarak kalmıştır; belki de gelirini manastır veya kilise cemaatine bağışlıyordu veya yoksullara dağıtıyordu.

1426 yılında Hubert'in ölümüne neyin sebep olduğu bilinmemektedir. Ancak bu sırada Ghent altar eserinin üzerinde çalışmayı sürdürüyordu. O şapelde altara yakın bir yere gömülmüştür. Mezartaşında bir şiir yazılıdır. "Ben ruhumu acılarla Tanrı'ya verdim." Onun ölümü beklenmedik bir şekilde ve acı çekerek gelmişti. Onun mezartaşı Roma Katolik tarzda değil, Ortodoks Hıristiyan ve Bizans tarzında yazılmıştı. Bu, güney Fransa'da ilk yüzyılda eski bir gelenekti. Bu tür mezartaşları kuzey bölgelerde kullanılmıyordu. Hubert hızlı ve beklenmedik bir şekilde ölmüş olduğu için böylesine özel bir mezartaşının nasıl yapılabildiğini merak ettim. Bu belki de son günlerinde Hubert'in kendisi tarafından yapılmıştı? Belki de aile üyelerinden biri tarafından? Ne olursa olsun eski bir dini gelenek çok uzak bir yerde yaşatılmıştı.

ALS ICH CAN

Onun daha büyük kardeşi Jan van Eyck'ın hayatı hakkında daha fazla şey bilinmektedir. Hubert'ten farklı olarak Jan'ın ismi herhangi bir belgede "Magister" olarak geçmemiştir. 1422 yılında 1425 yılına kadar o bir saray sanatçısı olmuştur. Bu önemli bir mevkidir. van Eyck'lar farklı saraylarda üst düzey konumda bulunmuşlardır. 1220 yılından itibaren Hollanda'nın etrafında şatolar kurulmaya başlamıştır. Soylular bu şatolar aracılığıyla kendilerini halktan soyutlardı.

Dük Philip van Eyck'ın sanatçı olarak çalıştığı sarayın sahibiydi. O bir sanatseverdi, himayesi altında çok sayıda ressamı, müzisyen ve besteci vardı. Vaernewijck'li Marcus (1568)'a göre Jan van Eyck zekasıyla ön plana çıkıyordu. van Eyck hamisinin sanat eserleri için ayırmış olduğu paranın kullanımını da gerçekleştiriyordu. 1435 yılında ödeneklerde bir sıkıntı olduğunda van Eyck ressamların daha ucuza mal olacak bir teknik ile çalışmasını sağlamıştır. Bu teknik yağlıboya tekniğidir. İtalyan ressam ve yazar Giorgio Vasari 1550 yılında yayınladığı kitabında yağlıboyanın mucidinin Jan van Eyck olduğunu belirtmiştir. O zamana kadar İtalyanlar suda çözünen pigmentlerden yapılan suluboyalarla çalışıyorlardı. Ancak bu boya parlak görünmüyordu ve ayrıntılar net bir şekilde olmuyordu. İnsanlar daha iyi yöntem arayışı içindeydi. Avrupa'nın batısında yağlı boya ile denemeler yapılıyordu. Her ne kadar biz şimdi Jan van Eyck'ın yağlıboyanın mucidi olmadığını bilsek de, o bu alanda daha incelikli bir teknik geliştirmiştir. Vasari'nin hatası Jan van Eyck'ın eserinin benzersiz bir parlaklığa sahip olması ve hiç kimsenin onun tekniği hakkında bilgi sahibi olmamasından kaynaklanır. Buna ilişkin her şey yüzyıllar boyunca çözülmeyen bir sır olarak kalmıştır. Modern zamanlarda, mikroskobik ve kimyasal testler ile bu sırrın ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Ancak bu konuda başarı elde edilmemiştir. Bu dönemde "Simya" Orta Çağların okült bilimi olarak görülmekteydi. Bu nedenle Jan van Eyck'ın "Als Ich Can" (Eğer Yapabilirsem) üstü örtülü olarak "simyacı" ifade şeklinde algılanmıştır. Her ne kadar ben Jan van Eyck'ın bir simyacı olduğuna inansam da, bu fikir benim için çok fazla zorlamaydı.

Jan'ın çalışmaları Panopolis'li Zosimus'un öğretilerine dayanmaktadır. Zosimus dördüncü yüzyılın en tanınan Yunan simyacısıydı. Simyayı spritüel bir disiplin olarak görüyordu. İç dünyanın dışa yansıması olarak açıklıyordu. Zosimus ayrıca simyacıların sözcüklerle değil imgelerdeki bilgilerle konuşmaları gerektiğine inanıyordu. Ben Jan van Eyck'ın Arap simyacı Jabir İbn Hayyan (721-815)'ı bilmesi nedeniyle bunun önemli olduğunu düşünüyordum. Hayyan bugün modern kimyanın babası olarak bilinir çünkü her türden madde ile başarılı deneyler yapmıştır, damıtma ve kristalleştirme gibi teknikleri kullanmıştır. Kitapları ayrıca Latince'ye çevrilmiştir ve deneylerinin van Eyck'ın gizli boyama kompozisyonu için temel teşkil ettiği düşünülmektedir. Jan'ın kendisini resmettiği portre genel olarak Doğu bilgeliğinin bir simgesi olarak göz önünde bulundurulmuştur. Resim tekniği içinde matematik, simya ve spritüel güç kullanılmıştır.

Sanat tarihçilerinin popüler görüşü Jan van Eyck'ın simya ile hiçbir bağının olmamasıdır. Tarihçiler bu fikre sahip olmak için nedene sahiplerdir. "Simyacı" terimi seküler saçmalıklarla bağlantılı belirsiz bir kavramdır. Kurşunun altına çevrilmesi gibi boş uğraşlar içinde olmuştur. Hıristiyanlar düşüncesi ile simya bağdaştırılamamıştır. Oysa tersine olarak; pek çok Avrupalı simyacıya göre, Hıristiyanlık tüm eski pagan bilgeliklerinin bir sonucu ve birikimidir. Gerçek simyacılar doğal filozoflardır. Onlar dünyevi konularda Tanrı'nın işleyişi arayışında bulunurlar.

Jan van Eyck ayrıca günümüzün önemli bilim dallarından biri olan haritacılık ile ilgili olmuştur. 1456 yılında, İtalyan tarihçi Bartolomeo Facio (Fracius) Jan van Eyck'ın bir dünya haritası yapmış olduğunu yazmıştır. Facius'a göre, bu dünya haritası mükemmeldi, çeşitli kıtaları ve aralarındaki mesafeleri gösteri-

yordu. Bu dünya haritasının Dük Philip tarafından hac görevini yerine getirmek amacıyla yaptırıldığı düşünülmektedir. Ancak buna karşıt fikirler ortaya çıkmıştır: İlk olarak, Philip hiçbir zaman hacca gitmemiştir ve ikinci olarak hac yolu çok sık olarak ziyaret edilen yerlerdir ve rota üzerinde kilise, han, hastane ve başka binalar bulunmaktadır. Ancak önceki yüzyıllarda yaşanan haçlı seferleri nedeniyle Kudüs'e giden yeni haritalar çizilmesi gereği ortaya çıkmış olabilir.

Jan gibi çok yönlü bir adamın haritacılık ile ilgilenmesi beni şaşırtmadı çünkü Philip'in himayesinde o sayısız yolculuklar yapmıştır. Ancak bu konuda araştırmalar yapmama karşın bu tür gezilerin nerelere olduğu bir sırdı. Dük adına hac için geziye çıkmak bir sır olamazdı. Bir defasında Jan yıllık maaşının iki katını alarak "bilinmeyen bir bölgeye uzak bir yolculuk" yapmıştı. "Bilinmeyen bölge" yolculuğun Avrupa dışına yapıldığını ortaya koyuyordu. Arap ve Afrika dünyası da bilindiği için bu bölgelerin de dışında olması gerekiyordu. Bu, konuyu daha da gizemli yapıyordu. Philip onu Avrupa'dan bu kadar uzak bir bölgeye neden göndermiş olabilirdi? Bu konuda tahminde bulunmaktan başka bir şey yapamıyordum.

Pek çok sanat tarihçisi bunun Portekiz'e yapılmış bir gizli yolculuk olduğuna inanıyordu. Amacı olarak Philip'in evlenmek istediği Kral Joâo'nun kızı Isabella'nın portesini yapmak şeklinde belirtilmişti. Bu açıklama Jan'ın bir prensesin resmini yapmak için yolculuğa çıkmış olduğu ifadesine dayandırılıyordu. Tarihçiler Philip'in bu resmi olası gelinin nasıl göründüğünü anlamak için yaptırdığını düşünmüşlerdir. Bu bana inandırıcılığı olmayan bir açıklama olarak göründü. Orta Çağlarda soyluların düğünleri bir sosyal buluşma ortamıydı. Prenses kendini sak-

lasa bile prensesin daha önceden yapılmış bir portresini görmesi zor olmayacaktı. Üstelik yolculuğun tarihi olarak 12 Ocak ile 12 Şubat 1429 tarihleri arası gösterilmişti. Oysa Jan Van Eyck mükemmeliyetçi biri olarak bir ay gibi bir sürede portreyi bitiremezdi bunun için aylar gerekiyordu. Ancak yalnızca taslak çizimleri yapmış olması olasıdır. Dük böylesine pahalı ve yoğun saray ressamını uzun süre boyunca başka bir yere göndermek istememiş olabilir.

7 Ocak 1430'da Philip Portekiz'li Isabella ile evlendi. Yaşantısının geri kalan bölümünde Portekiz'de bulunmuştur. Birkaç yıl sonra nedeni bilinmeyen bir şekilde evliliklerinde sorunlar yaşanmasına karşın Portekiz'de yaşamayı sürdürmüştür. Philip orada Altın Post Tarikatını kurmuştur. İsim bir Hıristiyan tarikatı için tuhaf gözükmektedir. Bu isim Yunan Yason Argonot mitinden gelir. Mitte bahsi geçen Altın Post kahinler tarafından "tanrıların insanlara bahsettikleri en değerli armağan" olarak betimlenmiş altın rengi koç derisi anlatılmaktadır. Hıristiyanlıkta tek Tanrı'ya inanılmasına karşın onlar çok sayıda tanrıya tapınmaktadır. Yason ve Argonotlar Postu bulmak için uzun yolculuklar yapmıştır ve koç Philip'in tarikatının simgesi olmuştur. Diğer taraftan Philip'in bir Yunan efsanesini seçmiş olması bu denli tuhaf değildir. 1 Maccabee'de şöyle yazılmıştır: "Spartalılar ve Yahudiler kardeştirler ve onlar İbrahim'in ailesindendir." Bu durumda Yunan Spartalılar ve Yahudiler temel olarak aynı kökenden gelmektedir. Onların inançlarının da aynı olması gerekir. Yunan cenneti Arcadia ile Cennet Bahçesi'nin aynı yer olduğu sonucuna varılmıştır. Arcadia'da basit çobanlar yaşamaktadır ve bu Lukas'a göre yazılmış olan İncil'deki çobanlar ile paralellik taşımaktadır. Lukas, İsa'nın bir melekten doğmuş

olduğunu duyan ilk kişidir. İsa (Jesus) isminin Yunanca versiyonu Yason (Jason)'dur.

Philip'in tarikatı bir sır değildi. Aslında bunun tersi doğruydu. Tarikatın kurulmasından bir hafta sonra 17 Ocak'ta bir açılış töreni yapılmıştı. Geriye hiçbir tutanak kalmamış olduğundan üyelerin kimler olduğu ve nelerin tartışıldığı bilinmemektedir. Muhtemelen geleceğe ilişkin belli planlar yapılmış ve tarikata davet edilmiş olan şövalyelerin listesi oluşturulmuştur. Jan Van Eyck listede olmayacaktır çünkü o bir soylu değildi. Onun tarikatın bir üyesi olduğuna dair hiçbir belge yoktur.

BİR BAŞYAPIT İÇİN GÖREVLENDİRİLME

Araştırmalarım sırasında daha önce olmamış kadar büyük bir eserin yapımına ilişkin bir görevlendirmeye rastlamıştım. Folklore göre, Hubert van Eyck Ghent belediye meclis üyesi Joost Vijd tarafından bir altar eseri yapmakla görevlendirilmişti. Hem Joost Vijd hem de eşi Elisabeth Borluut sipariş verilen bu eser içinde resmedilmiştir. Bunun yanı sıra alttaki panoların yan tarafında Latince olarak Joost Vijd ismi yer almaktadır.

Pictor Hubertus e Eyck maior quo nemo repertus

Incepit pondus q [ue] Johannes arte secundus

[Frater] perficit Judoci Vijd prece fretus

Vers**U** se**X**ta **M**a**I** **V**os **C**o**LL**o**C**at a**C**ta t**U**er**I**

Nazi sempatizanı Emil Renders bu dizenin sahtekarlık olduğunu çünkü Hubert Van Eyck'ın hiçbir zaman var olmadığını söylemiştir. Ancak başkaları için bu hiç kuşkusuz güvenilir bir metindir (daha sonraki yıllarda x-ışını araştırmasıyla doğrulanmıştır). Bu bir sanatçının veya işverenin kişisel bir notu olduğu için bu dörtlük dikkatimi çekmişti. Körü körüne düz bir çeviriyi kabul etmek istemiyordum ve lise döneminden Latince bilgim kesin bir inceleme için yeterli değildi. Bu nedenle konunun uzmanı olan eğitimli bir keşişe ve bir profesörüne danıştım. Onların çevirisi şöyleydi:

Ressam Hubert Van Eyck, daha büyüğü asla yoktur,
Jan'ın çizmeye ve resmetmeye başladığı eseri
[kardeşi tarafından] tamamlamıştır, Loost Vijd isteğiyle,
Onlar bu dizeleri eserin tamamlanmasından sonra
6 Mayıs 1432'de yazmışlardır.

Bazıları kullanılan Latince'nin biraz bozuk olduğunu iddia etmişlerdir. Sanat eseri inanılmaz derecede detaylandırılmıştı; küçük çiçekler ve saç telleri bile dikkat çekiyordu. Ben bunun altında böylesine beceriksizce yazılmış bir metin olmasını anlayamıyordum. Çeviriyi benim için yapmış olan keşiş yazarın Latince'ye hakim olduğunu, ancak cümle yapısının satır uzunluğunu denk getirmek amacıyla değiştirilmiş olduğunu söyledi. Metnin gelişigüzel yapılmadığını gösteren başka bir işaret son satırdaki kronogram idi. Yapım yılı kırmızı harflerle (yukarıda bold olarak verilmiştir) ve büyük harflerle Roma rakamı olarak verilmiştir; hem U hem de V harfleri 5 sayısı için kullanıl-

mıştır. Bu sayıların toplanması ile yapım yılı ortaya çıkaracaktır: 5+5+10+1.000+1+5+100+50+50+100+100+5+1=1432. Aynı dizedeki "sexta mai" 6 Mayıs'tır. Kronogramın dörtlüklerde kullanılması yaygın bir uygulamaydı. Bu, açık bir şekilde oynanan bir kelime oyunuydu. Benzer örnekleri Maastricht kentinde bina üzerlerinde vardı. Alman kasabası Bad Salzuflen'de bir evin üzerinde Latince bir metnin içinde 1621 yazıyordu. Jan van Eyck kendi düsturu olan "Als Ich Can" ifadesini Yunanca L harfi yerine Λ veya Lambda, C harfi yerine S ve X harfi yerine C kullanarak yazmıştı: "AΛC IXH XAN". Bir an için burada da gizli bir toplam olduğunu düşünerek onları Roma rakamı değerleriyle topladım; C+I+X+X=121. Bu benim için hiçbir şey ifade etmiyordu. Çarpıcı yazı biçemi şöyle açıklanabilirdi. Jan van Eyck bir dördüncü yüzyıl dinsel metninden Yunanca ve Latince harfler kullanarak bir biçem benimsemişti ve bu daha sonra Kodeks Bezae olarak bilinecekti.

Belediye meclis üyesi Joost Vijd seçkin bir aileden geliyordu. Babası Nicolas bir şövalye ve kral temsilcisiydi. Eşi Elizabeth Borluut daha seçkin bir aile üyesiydi. Babasının önemli unvanları vardı. Joost Vijd yalnızca belediye meclis üyesi değil, aynı zamanda katedralin kilise yöneticisiydi. Bu iş bina ve iç düzenden de sorumlu olduğu anlamına geliyordu. Zengin birisiydi ve binanın bakım, tamir masraflarını kendisi karşılıyordu. Vijd-Borluut aileleri bina için temel teşkil ediyordu. Şapele zaman zaman "Vijd Şapeli" denirdi.

Joost Vijd katedralin bir altar eserine sahip olmasının onun şanını artıracağını düşünüyordu. Eserin halka gösterilme günü olarak 6 Mayıs'ın seçilmiş olmasının nedeni Dük Philip'in oğlunun Vaftiz tarihi olabilir. Ancak böylesine görkemli bir ese-

rin oğlunun vaftiz gününe denk getirilmesi Dük Philip gösteriş meraklısı biri olmadığı için küçük bir olasılıktır.

Benim danışmış olduğum keşişe göre 6 Mayıs St. Petronax'ı işaret etmek için seçilmiş olabilirdi. Bu kişi Monte Cassino manastırını restore etmişti. Bu manastır 717 yılında Benedictine'lerin evi olmuştur ve daha sonra Lombard'lar tarafından yok edilmiştir. Çok sayıda münzevi bu bölgede toplanmıştır ve St. Petrinax sayıları gitgide artan bir cemaat oluşturmak üzere geri dönmüştür. 6 Mayıs Tanrının Dostları için bir festival günüdür. Tanrının Dostları'nı yakından bilen Joost Vijd, Hubert veya Jan van Eyck için bu tarih eserin açılış gününe çok uymaktadır.

Bazı tarihçiler Joost Vijd'in bu kurumu babasının suçlarının kefareti olarak 1390 yılında kurmuş olduğuna inanıyordu. Bu fikrin arkasında John'un İncil'i 1:29 vardır: "Tanrı'nın Lambasının arkasında dünyanın günahlarından uzaklaşmak vardır." Bu vakada babasının günahlarından bahsedilmektedir. Ben bu açıklamaya çok fazla güvenmedim çünkü babası bunu kendisi yapabilecek ölçüde zaten zengindi. Bunun ötesinde, Joost Vijd daha önce altar eseri yaptırmıştı ve neredeyse 40 yıl boyunca beklememişti (babasının kefaretini yerine getirmek için bu kadar beklemesi bir risk oluşturuyordu). Bunun yanı sıra kuruluşun yapım amacı ile bir uyum yoktu: Dua edenler babası için değil, kurucu için dua ediyorlardı. Kuruluş anlaşmasını incelediğim zaman 13 Mayıs 1435 tarihine rastladım. Bu altar eserinin tamamlanmasından üç yıl sonrasıydı.

Dörtlüğün çevirisinin profesör tarafından yapılan yorumu daha fazla kuşku vericiydi: Latince dörtlük kime hitap edilerek yazılmıştı? İlk cümlede kilisenin personeli için yazılmış olduğu düşünülmektedir, ancak bu bazı mesajların gereksiz olması du-

rumunu ortaya koymaktadır. Joost Vijd'in kendisi yalnızca kilise yöneticisi değil, aynı zamanda katedralin içinden ve kendi şapelinden sorumlu kişidir. Eğer Vijd ölümünden sonra da sanat eserinin kalıcılığından emin olmak istiyorsa Kilise'nin kuruluş bildirgesine bunu ekletmiş olmalıydı ve dörtlük halka bir mesaj verme amacında olamaz çünkü pek çok yurttaş Latince'yi bilmiyordu. Mesajlar ancak bu konuda çalışma yapmış ve eğitim görmüş birileri tarafından anlaşılabilirdi. Bunlar bilim adamları ve akademisyenlerdi. Her şeyden önce, metin Joost Vijd'in ve Elizabeth Borluut'un kurtuluşu için bir çağrı niteliğinde değildi.

Altar eserlerinin reprodüksiyonlarını incelerken ikonografi –şekil, eylem ve nesnelerin anlam ve konumlandırılması– üzerine düşündüm. Orta Çağlar'da bir ressam bir zanaatkardı. Bir patrona hizmet veriyordu. Sanat eserine ilişkin her şey dikkatlice detaylandırılmıştı ve bir sözleşme ile sabitlenmişti. Bu eserin boyutu, neyin betimleneceği, boyanın maliyeti ve ressam ve yardımcılarının maaşını da kapsıyordu. Ancak Rönesans'tan sonra, bu Van Eyck'dan sonradır, ressamlar bugün düşündüğümüz anlamda bağımsız olmuşlardır. Hollandalılar kendi ticari zekâlarıyla sanat eserlerini bir ticari ürün olarak görmeye başlamışlardır. Kısa bir süre sonra ressamlar kendilerine lonca kısıtlamalarından temelli olarak özgür kılmışlardır ve patronun emrinde olma durumu ortadan kalkmıştır. Bu zamandan itibaren kişisel dürtülerle eserler ortaya çıkmaya başlamıştır. Rembrandt, Rubens, David Teniers yalnızca ressam değil, aynı zamanda resim simsarlarıdır veya onların "aracı" gibi davranan eşleri vardı; hatta Teniers uluslararası bir simsar olarak sınıflandırılabilirdi. Ancak Hubert van Eyck'ın zamanında piyasa henüz bu yönde gelişmemişti. Bu nedenle o patronunun iste-

diklerini yerine getirmek zorundaydı. Joost Vijd altar eseri konusunda en fazla ikonografi bilgisine sahip olan kişiydi. Ancak onun da doğru bir geçmişe sahip olmaması olasılığı bulunmaktadır. Eserin teması çok fazla karmaşık değildi: Vahiy (veya Kıyamet) Kitabı'ndan görüntülerinin bire bir enstantanesini ortaya koymaktadır. Ancak resimde inanılmaz karmaşık ayrıntılar vardır ve ayrıca Vijd ve Van Eyck arasında bu esere ilişkin hiçbir sözleşme bulunamamıştır.

Tehlikeli düşünceler yavaş yavaş benim üzerime geliyordu. Bu benim eski öğretmenlerimin bana aşıladığı bir düşünceydi. Belki de Joost Vijd bir işveren değildi. Dörtlükteki hiçbir yerde Hubert'in eserin yapımına Vijd'in emriyle başladığına dair bir ibare yoktu. Yalnızca Jan'ın eseri Vijd'in isteğiyle tamamlamış olduğu ifade edilmişti. Ben kilise yöneticisi Vijd'in müdahalesi konusunda kuşku duymuyorum çünkü o şapele ilişkin her şeyden sorumluydu. O gölgeler ve ışık vurmalarıyla bile ilgiliydi. Yakından bakıldığında ilahi söyleyen kadının broşundaki mavi taş içinde bile yansımalar görülebilirdi. Ancak Hubert'in eserin yapımına bağımsız bir şekilde başlaması ve Vijd'in yalnızca genel düzenlemeyi sağlaması olası mıdır? Bu Hubert'in neden şapelde gömülmüş olduğunu açıklayabilir –böylece o sonsuza kadar başyapıtı ile birlikte kalabilecektir.

Hubert öldüğü zaman eserin nasıl bir durumda olduğunu kesin olarak söylemek olanaklı değildir. Bu dönemde Jan, Dük ile sözleşmeliydi ve başka birisi için çalışamazdı. Jan'ın kardeşinin eserini bitirmeye zorlanması yönünde hiçbir yasal neden yoktu. Ayrıca onun paraya da ihtiyacı yoktu. Ben Jan'ın neden kardeşinin eserini bitirmek istediğinin iki sebebini kafamda canlandırabiliyordum: İlkin kardeşine olan sevgisi; ve ikinci olarak pro-

jenin eşine rastlanmayan bir görkemde olması. Philip'ten izin alma konusunda sıkıntı yaşamış olduğunu tahmin ediyorum. Dük kendi sarayına ait olmayan bir eser için tüm sanat çalışmalarının genel sorumlusu olan Jan'ı bırakmak istemeyecekti.

Benim aklımı kurcalayan şey böylesine büyük bir projeye başlanması isteğinin nasıl oluştuğuydu. Çok sayıda sanat eserinin bir araya toplanarak yapıldığı büyük bir eser söz konusuydu. Benim Ghent'e giderek tüm eseri bütün olarak özümsemem gerekiyordu. İmgeleri tek tek inleyerek altar eserini analiz etmek bana yeni bir bakış açısı kazandırabilirdi. Ancak Elfrie Hollanda'ya gelene kadar beklemek zorundaydım.

ELFRIE

Amsterdam Merkez İstasyonu sonbahar güneşinde bile boğucu bir sıcaklığa sahipti. Birkaç dakika sonra Elfrie'yi getiren tren gar girişinde görüldü. Ben günler boyunca onun düşüncesiyle yoğunlaşmıştım. Yatağımda uzanırken onu düşünüyordum. Kabul etmek istemiyordum fakat ona olan duygularım gitgide yoğunlaşmıştı. Altaussee'de geçen romantik akşamlarımız her zaman belleğimdeydi. Elfrie'den beri hiçbir başka kadınla olmamıştım. O benim başıma gelen en iyi şeydi. Ancak belki de onun benden sonra başka erkek arkadaşları olmuştu. Belki de ben Hollanda'da yaşadığım için beni hiç düşünmemişti. Orada durmuş Elfrie'nin trenden inmesini bekliyordum. Onu gördüğümde dar tren kapısından bavullarıyla iniyordu. Hoş bir gülümsemesi vardı. Bavullarını yere koydu ve bana doğru koştu

kollarıma atıldı. Altaussee'den beri hiç değişmemişti, onu tutkuyla kucakladım.

Elfrie için ayarlamış olduğum hastanenin odası Mercatorplein üzerindeydi. Burası Amsterdam'ın batı yakası üzerinde bir meydandı. Elfrie Avusturyalıydı ve bu nedenle Almanca konuşuyordu fakat Hollanda dilinde de kendi derdini anlatabilirdi.

Çalışmaya başlamadan önce iki haftalık bir boşluğu vardı. İlk birkaç gün ona şehri gezdirecektim. Yeni birkaç kıyafet almak istiyordu. Para sorunum yoktu. Ona üniversitede iyi kazandığımı söylemiştim. Elfrie benim istihbarat örgütü için çalıştığımı biliyordu. Ancak bu konuda hiçbir şey sormadı. Aramızdaki romantik duygu geçmişteki yoğunluğundan hiçbir şey kaybetmemişti.

Savaş sırasında Direniş zamanı yaşamını riske atmıştı. Benim ona karşı minnettarlığım vardı. Onun cesaretine hayrandım. Birlikte dolaşmaya başladığımız için etraftaki insanlara bir açıklama yapma gereği ortaya çıkıyordu. Aramızda bir öykü oluşturduk ve herkese bunu anlatmaya karar verdik. Onunla Viyana müzesinde tanıştığımızı söylüyordum. Benim Altaussee'deki görevimin ve Naziler konusunda yaptığım araştırmaların ortaya çıkmaması gerekiyordu. Ben arzu etmediğim sorularla muhatap olmak istemiyordum. Konuşmalarımızda buna çok dikkat ediyorduk. Bu dönemde Paskalya Yumurtası Operasyonu ile ilgili olduğum için dosyalarımı gizlilikle takip etmem gerekiyordu. Bir süre boyunca Elfrie ile daha az ilgilenecektim.

Billy ve François'nın ziyareti bizim oyun oynamadığımızı bana hatırlatmıştı. Benim mutlaka Ghent'e gitmem gerekiyordu. Ancak aynı zamanda Elfrie'den de ayrılmak istemiyordum. Ondan ayrı bir gün bile geçirmek istemiyordum. O benimle sırlar paylaşmış biriydi. Onunla ortak bir geçmişimiz vardı.

Birkaç akşam sonra yemeğin ardından ona bir istihbarat servisi için çalıştığımı söyledim. Ayrıca özel bir sanat tarihi konusuyla ilgilendiğimi belirttim. Ona herhangi bir ayrıntı veremiyordum fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan beri araştırdığım bir vaka olduğunu söylemiştim. O zamana kadar en azından yalan söylememiştim. Öykümü birkaç günlüğüne Ghent'e gitmem gerektiğini söyleyerek tamamladım. Güldü ve benim Van Eyck'ı araştırıyor olmam gerektiğini söyledi. Altaussee'de bu altar eserinin ülkesine iade edilmesiyle ilgili çalıştığımı ve eserin Ghent'e gönderilmek üzere gemiye yüklenmiş olduğunu hatırlıyordu. İki şeyi bir araya getirerek böyle bir sonuca varmıştı. Her şey ortadaydı ve eğer isterse kendisiyle kısa bir tatile çıkabileceğimizi söyledim. Böylece dinlenmiş olurdu ve serbest saatlerde şehri gezebilirdik. Bu bana mükemmel bir fikir olarak gözükmüştü.

Ghent'e küçük bir otele yerleştiğimizde bize kibarca evli olup olmadığımız sorulmuştu. Ancak bu şekilde tek oda verebiliyorlardı. Doğal olarak biz ayrı odalar tuttuk. Akşam yemeği ve yürüyüşten sonra aramızdaki çekim gücü dayanılmaz olmaya başladı ve tek odada buluştuk. Ertesi gün ayrı yollara gittik. Elfrie tarih ve mimari ile resime göre daha ilgiliydi ve Ghent'te bulunmaktan dolayı mutlu görünüyordu. Ben okuma gözlüklerimi alarak bazı başvuru kitaplarını okumak üzere Saint Bavo katedraline gittim. Orada *Mistik Kuzuya Tapınılması* eserinin ayrıntıları üzerinde çalışacaktım. Orada bulunan birkaç turistin küçümseyici bakışlarını gözardı etmeye çalıştım. Bulduklarımı Amsterdam'daki eve geri götürerek analiz etmek istiyordum. Orada sorularıma yanıt bulabileceğimi ummamıştım. Ancak bunun tam tersi olacaktı.

PERSPEKTİF İÇİNDE SANAT

Yapıldığı ilk zamanlarda altar eseri büyük bir hayranlık uyandırmıştı. Uzak yerlerden onu görmeye gelenler oluyordu. 1521 yılında yetenekli Alman ressam ve oymacı olan Albrecht Dürer saatler boyunca tam bir sessizlik içinde onu incelemişti. Sonrasında çerçeveyi öpmüş ve şapelden ayrılmıştı. Uzun zaman boyunca Dürer'in basit bir şekilde renkler ve boyama tekniğinden etkilenmiş olduğu düşünülmüştü. Ancak aradan iki yüzyıl geçtikten sonra sanat dünyası onun ayrıca başka bir motivasyona sahip olduğunu anlamıştı.

Antik dönemlerin efsanelerine göre dünya ve evren "ölçü ve sayı ve ağırlık" üzerine göre yaratılmıştı. Süleyman Bilgeliği 11:20'de de bu şekilde ifade ediliyordu. Bu nedenle sayı teorisi zamanın bilimini destekleyen önemli bir sütundu. Astrologlar göksel yapıların kendi devinimleri sırasında sabit modelleri izlediklerini belirlemişlerdi. Venüs gezegeni düzgün bir beş köşeli yıldız (pentagram) şeklinde betimlenmişti ve mükemmel yapısı Tanrı'nın işareti olarak görülmüştü. Venüs pentagram ilahi olarak düşünülmüştü. Geometri sayı teorisinden geliştirilmişti ve figürlerin biçim ve uzamsal görünümleri üzerine odaklanmıştı. On dördüncü yüzyıl civarında, geometri Avrupa sanatına giriş şansı bulmuştu. Bu zamana kadar, çizim ve biçim görünümleri çok az öneme sahipti. Bu nedenle Orta Çağlar'da sanat eserleri çocukça düzlüğe sahipti. Bir atın üzerindeki bir şövalye orantısız olarak, gittikleri şato kadar büyük betimlenebilirdi. Derinlik (perspektif) araştırmasında, insanlar kaçınılmaz olarak geo-

metri ile ilgilenmek durumunda kaldılar. Avrupa heyecan verici bir deneyim yaşıyordu ve Dürer çok övgü alan *Unterweysung der Messung* (Ölçüm Üzerine Araştırmalar) kitabını yayınladı. 1514 yılında *Melencolia* (Melankoli) oymasını gerçekleştirdi. Orta Çağlarda "melankoli" bilim adamlarının çalışması ve eylemler anlamına gelirdi. Dürer'in geometri bilgisinin derinliği resimde görülen taştan öğrenilebilir. Bu çok yüzlü cisim, bir polihedron, düzensiz bir üç-boyutlu pentagram üzerine temellenmiştir.

Perspektifin genel olarak anlaşılmış olması olgusuna karşın, geometrinin daha derin öngörüleri sır olarak kalacaktır. Dürer temel ilkeleri öğrencilerine aktarmaya hazırlanmıştır fakat ilahi geometriyi seçkin olan az kişiyle paylaşmıştır. Ekim 1506'da Venedik'ten arkadaşı Willibald Pirckheimer'e şöyle yazmıştır. "Ich bin in 10 Tagen noch nie fertig. Darnach wurd ich gen Polonia reiten um Kunst willen in heimlichen perspective die mich einer lehren wil" (10 gün sonra ben halen bitirmemiştim. Daha sonrasında Bolonya'ya gidecektim çünkü birisi gizli perspektif içindeki sanatı bana öğretmek istiyordu). Açık bir şekilde Dürer öğretmeninin adını gizli tutmasının gerekli olduğunu düşünmüştür. On dört yıl sonra Ghent'te iken ve kendi gözleriyle Van Eyck kardeşlerin ürettiklerini gördüğünde perspektif ve geometri ile büyü gerçekleştirdiğini düşünmüştür. Altar eserinde Vaftizci John tarafından tutulan kitap çerçevenin köşesinin ötesinde bir proje olarak görünmüştür. Üst sol panoda, Adem'in ayağı dışarı doğru adım atar gibi görünmektedir ve kapalı panoların orta bölümü optik yanılsamanın yalpalayan bir örneğini gösterir. Zemin ve lambriler dört pano boyunca ilerler ve arkaplan derinlik içindedir. Dürer ortadaki panonun yeşil zemininin nasıl çok dik bir şekilde arttığını görmüştür. Perspektif yanlış gibi görü-

nür fakat bu bilerek yapılmıştır çünkü doğru perspektif kullanmak iki grubu daha ileri taşıyacaktır. Ön plandaki grupların ardındaki yapı ise yok olacaktır. İki kardeş bu panoda göze çarpan bir perspektif uygulaması olduğumu göstermişlerdir. Ayrıca ilahi pentagram aynı pano içinde gizlenmiştir. Eğer panonun üst kenarından alt sağdaki insan grubuna bir çizgi çizilirse, ardından üst soldaki grubu, ardından yatay olarak sağdaki kadınlar grubuna, alt soldaki grup üzerinde ve son olarak arkaya doğru bir pentagram kendi merkezindeki Mistik Kuzu ile açığa çıkmıştır.

Van Eyck kardeşlerin döneminde, perspektif açısından uyum sağlayabilecek tek kişi İtalyan Masaccio'dur. Onun 1426 yılına ait altar eseri olan *Kutsal Teslis* derinliğin güzel bir örneğini göstermiştir: O gerçekten İsa'nın çarmıha gerilmiş hali olarak görülmektedir. Van Eyck gibi, solda ve sağda bir erkek ve kadın dua eder ve eserin altında sanki heykelmiş gibi boyanmış olan bir altar ve iskelet vardır. Massaccio, Hubert ve Jan Van Eyck'ın yapmış olduğu her şeyi yapmıştır. Onlar yalnızca daha fazla ve daha iyi yapmıştır. Dürer bu iki ustanın eserine nefesini tutmuş olarak bakmıştır. Bütün bu çabanın yerel bir belediye meclisi üyesi için yapılmış olduğunu düşünmek saçmaydı. Onlar daha küçük ve daha basit sanat eserleri yapabilirlerdi. Daha az çabayla bu amaç mükemmel şekilde yerine getirilebilirdi. Bunun yerine, yalnızca büyük olması ve iyi bir şekilde gerçekleştirilmesi de yeterli değildi. Onlar olağandışı uzunluğa ulaşmışlardır. İnanılmaz derecede önemli bir şeyler kullanılarak ilahi sanat oluşturulmuştur. Eğer Arma Christi'nin gizlenme yerinin şifresi değilse, bu durumda buna benzer bir şey olacaktır. Yanıt sembolizm içinde üstü örtülü olarak bulunacaktır.

Binlerce yıl boyunca mesajlar şifreli metinler ve imgeler içinde saklanmıştır. Sümerliler kendi çiviyazılarını gerçekleştirmişlerdir. Bunu Ud Gal Nun elyazmasında tanrı Enlil'e ağıt şeklinde yaparak başlamışlardır. Onlar kendi tanrılarının adını saklamışlardır. Yunanlılar ve Romalılar düşmandan korunma konusunda kendi askeri planlarını şifre halinde oluşturmuşlardır. Yahudilerin de *Atbash* adlı bir şifreleme sistemine sahip olmuştur. Bunlar alfabedeki harflerin yerine geçmiştir. Batılı alfabede "A" harfi "Z" olmuştur, "B" harfi "Y" olmuştur, "C" harfi "X" olacaktır, vb.

Semboller erken dönem Hıristiyanlarda da önemli bir rol oynamıştır. Onlar birbirleriyle gizli bir şekilde iletişim kurmak için bunları kullanmıştır. Romalılar ile Yahudiler arasında da bir şifre geliştirilmiştir. Başlangıçta bu Hıristiyanlar kendi spritüel sembolizmlerine sahip değildi ve bunun sonucunda inançlarının çıkış noktası olarak Yahudilerden ödünç aldıkları sembolleri kullanıyorlardı. Din yavaş yavaş geliştikçe onlar da pagan dininin yerini almış olan sembolleri benimsediler. Sonrasında inanç iki ayrı harekete bölününce sembolizm de birbirinden ayrılmıştı. Sayısız çekirdeği bulunan nar "verimlilik" anlamına geliyordu.

Orta Çağlarda dinsel sembolizmin yanı sıra evrensel sembolizm de vardı. Bağlı bir köpekle bir kadının yanında duran bir adam zenginliğin bir simgesiydi. Eğer adam kadına elini uzatırsa, köpek sadakati temsil ederdi. Ancak gizli sembolizm yalnızca çoğunluğu sanatçı olan bir inisiyeler şebekesi tarafından anlaşılıyordu. Bunun hoş bir örneği Jan van Eyck'ın resmi görevli Rolin'e yazdığı mektupta kullandığı tavuskuşu ve saksağan motifleridir. Normalde tavuskuşu görkem ve ihtişamın bir

işaretidir. Rolin bunu böyle anlayacaktır. Ancak buna saksağan eklenmesi anlamı hırs ve açgözlülüğe değiştirmiştir. İnisiyelerin bir şebekesi genel olarak benzer geçmişe sahip birbirini tanıyan insanların yakın bağını ortaya koymaktadır. Bu geçmişler belli benzer resim tekniklerinden simyaya kadar değişiklik göstermektedir. Bir ülkedeki bir kişi başka ülkedeki bir kişinin inisiye olduğunu bir işaretten anlayabilmektedir. Çağdaş dönemlerde şifreleme üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Bu bir yabancı "dil" öğrenmek kadar çok fazla uğraş gerektirmektedir.

Altar eserinin karmaşık ikonografisine göre Hubert van Eyck teolojik bir unvan olarak "Magister" unvanına layık görülmüştür. *Mistik Kuzuya Tapınılması* bir Modern dönem ismidir. Orijinal olarak üzerinde cehennem veya bir iskeletin resmedildiği bir kaide olmuştur. Bu vakada o bir eklemeden daha fazlası olmayacaktır. Daha önceden belirtilmiş olduğu gibi Vahiy Kitabı'ndan Zamanların Sonu enstantanesi belirtilmiştir. Alternatif başlık olan "Kıyamet" yalnızca çok az kişi tarafından paylaşılan ilahi bir sırdır. Eğer tarihi doğruysa eser üzerindeki çalışma yedi yıl sürmüştür. Bu Mistik sayı bir tesadüf olabilir. Fakat Yaratım ile bağlantılı bir sayı olması ilgi çekicidir. Vahiy Kitabı yedi sayısına ilişkin referanslarla doludur. Altar eserinin 12 panodan oluşması muhtemelen rastlantı değildir—12 sayısı Tanrı'nın planının tamamlanması için sayısal referanstır. Bu sayı Vahiy Kitabı boyunca tekrarlanmaktadır.

KAPALI ALTAR ESERİ

Kapalı altar eserinin üstteki panolarının sol ve sağındakiler peygamberler Zacharias ve Micheas (Micah)'ın görünümleridir. Peygamberin rolü gelecek olayları bildirmek değil Tanrı'nın bir mesajcısı olarak davranmaktır. İnsanlık için bir rehber olma görevini yerine getirmek isterler. Zacharias kürklü bir şapka takmaktadır, bu muhtemelen bazı Yahudiler tarafından resmi etkinliklerde takılan *Shtreimel* veya *spodik* için bir referanstır. Yahudilerin bir "üniforması" yoktur. Bu nedenle onlar çeşitli şapkalar takmaktadır. Ve Van Eyck muhtemelen bu nedenle bir Avrupa versiyonunu kullanmıştır. İki peygamberin arkasındaki parşömenler, kehanet sembolleridir. Kitaplar bilgi ve bilgelik üzerine betimlenmiştir. Bu şekilde olan çok sayıda kitap altar eserinde kullanılmıştır. Hubert ve Jan göksel zihinlere sahip öğrenen kişilerdir. Zacharias parşömeninin arkasında Latince bir metinde "Sevinin ve neşelenin, Sion'un kızı, sizin kralınız gelmektedir," yazılıdır. Bu metin Eski Ahit'te Zacharias 2:10'dadır. Bazı harfler dörtlük içinde kırmızı renkli olarak verilmiştir. Metin Latince olmasına karşın Arapça 9 sayısıyla sona ermiş gözükmektedir. Eğer Van Eyck Latince sayı yazmış olsaydı, bunun IX olması gerekirdi. Micah'ın ardındaki sembol "İsrail'e bir hükümdarın geleceği" yönündedir. Micah 5'te birkaç harf kırmızıdır. Her iki peygamber de Mesih'in geleceğini haber vermektedir. Tanrı'nın yasaları artık çiğnenmeyecek ve ona itaat edilecektir.

Zacharias ve Micah arasındaki iki pano üzerinde betimlemeler kadın kâhinler tarafından yapılmıştır. Onlar peygamberlerin

kadın karşılıklarıdır. Mağaralarda münzevi olarak yaşamaktadırlar. Kutsal kadın olarak değer görürler. Solda Eritrea adlı kadın kâhin ve sağda Cumae adlı kadın kâhin vardır. Kâhinlerin parşömenlerinde bazı yerler kırmızı harflerle yazılmıştır. Sağ tarafta bir yemin ifadesi bulunmaktadır. "Ben doğruyu konuşacağım" yazılıdır. Onun sol eli dizinin üzerindedir ve yüzük parmağı uzatılmıştır. Diğer parmaklar ile kıvrılmıştır. Ben elimi serbest şekilde bıraktım. Bu hareketin aynısını yapamıyordum. Bu hareket kasıtlı olarak yapılmıştı. El hareketleri erken dönemlerde inisiyeler için kendilerini belli etme yöntemiydi. Eritrea adlı kadın kahin ilahi şeklinde belli sayıda kehanette bulunmuştur: "Judicii signum tellus sudore madescet." Bazı geleneklerde bu ilahinin Cumae'den geldiğine inanılır. Ben bunun nedeninin Van Eyck'ın her ikisini de resmetmiş olmasından kaynaklandığını düşünüyorum. İlahi korkunç bir felaketi anlatmaktadır, yeryüzü yok olacaktır. Sonrasında ruhlar yargılanacaktır. Karanlık ve kasvetli yönünden ayrı olarak ilahide özel bir şey vardır. Eğer Yunanca orijinalindeki her bir cümlenin ilk harfi alınırsa ve ardından okunursa "İsa Mesih Tanrının Oğlu-Kurtarıcı" ifadesi çıkmaktadır. Daha sonra eğer bu yeni cümledeki her bir sözcüğün ilk harfleri alınırsa "balık" sözcüğü çıkmaktadır. Bu Yunanca alfa harfinin işaretine dayanır. Bunun ötesinde ilahide 27 satır bulunmaktadır. 3x3x3'tür. İlahi geometriyi yansıtmaktadır.

Altar eserinin orta bölümünün solunda Başmelek Cebrail vardır. O Meryem'e İsa için hamile kalacağını duyurmaktadır. Van Eyck onu bir zambak tohumu ile resmetmiştir. Cebrail işaret parmağını kaldırır. Bu benim Kudüs'teki araştırmalarım sırasında aşina olduğum bir semboldür. Böylece Tevrat'ın meydana gelişini haber vermektedir.

Meryem meleğe yaldızlı bir metinle yanıt verir, “Tanrı’nın hizmetkarı olacaktır.” Yeni Ahit’te (Matthew 3:16) bu ifade yer almaktadır. İsa vaftiz edilmiştir.

Başmelek Cebrail ile Meryem arasında göze çarpan bir boşluk vardır. Bu alan perspektifin kullanıldığı bir alanıdır. Sembolizmde, boşluk bencil olmayan spritüel aydınlanmanın başarısı ve egonun sona ermesi anlamına gelir. Bir havlu ile birlikte yüz yıkama leğeni Mezmur 26:6’dan alınan bir semboldür, “Ben yüzümü masumiyet içinde yıkayacağım ve altarın etrafını dolaşacağım.” Bu durumda iki pano birlikte bir mesaj içermektedir: “Egonuzdan arının ve Tanrı’ya ulaşmak için günahlarınızdan temizlenin.” Orta panolardaki pencereler şehrin güzel bir görüntüsünü sunmaktadır—bunun Ghent’in eski hali olduğunu anlamak kolaydı fakat buna ilişkin hiçbir kanıt yoktu.

Bir adam kapalı altar eserinin alt kısmının solunda diz çökmüştür. Bu kişi Joost Vijd idi. Onun belinde sıradışı büyüklükte bir para çantası vardır. Ancak onun elbisesinin sıradan olması zenginliğinden kibir duymadığını gösteriyordu. Eğer bu kişi gerçekten Joost Vijd ise bu sembolizm bir çelişki taşıyordu. Onun böylesine görkemli bir eseri yaptırmış olmaktan kaynaklanan bir gurura sahip olması gerekirdi. Bu, büyük bir alçakgönüllülük göstergesi değildi, oysa burada ılımlı bir adam resmedilmişti. Joost Vijd’in eşi olan Elizabeth Borluut alçak bölümün dış tarafında bulunuyordu. O kocasından bile daha büyük çizilmişti. Gösterişten uzaktı. Bir zenginlik veya şatafat gösterisi içinde değildi. Geleneksel bir şekilde resmedilmişti ve daha ileri bir sembolizm görünmüyordu.

İki eşin arasında *grisalle* adı verilen tek renkli resimler vardı. Bunlar Vaftizci John ve Evangelist John idi. Vaftizci John dö-

nemin önde gelen peygamberiydi. Çölde yaşadıktan sonra insanları vaftiz etmesi için çağrılmıştı. Böylece onları günahlarından arındırmaktaydı. İsa Vaftiz olmak için John'a geldiğinde, John "Tanrı'nın ışığı, dünyanın günahlarını alıp götür" demişti. Bazılarına göre İsa'nın vaftiz edilmesi onun Tanrı olmadığının kanıtıydı. Çünkü Tanrı'nın günahlarından arınması diye bir şey söz konusu olamazdı.

Evangelist John elindeki kupa ile tanınabilirdi. Etrafında sürünen yılanlar vardı. Bu sembolizm kupanın içindeki şarabın kutsanmasıyla zehirlenmekten kaçınılabileceğini anlatıyordu. O bir heykel olarak resmedilmişti. Bunun nedenini bilmiyorum fakat bir şeyin taş kesilmesi sonsuz değere sahip olduğu anlamına geliyordu.

AÇIK ALTAR ESERİ

Uçtaki sol ve sağ bölümde yukarıda Adem ve Havva vardı. Her ikisinin de yukarısında oğulları Cain ve Abel bulunuyordu. Adem'e yakın olan çerçevenin üzerine koyu bir şekilde, "Adem ölüme dalıyor" yazıyordu. Havva tarafında ise "Havva ölüm aracılığıyla bizim mahvolmamıza neden oldu" yazıyordu. Metinler Yaradılış'taki öykülerin referanslarıydı. Cain'in Abel'i öldürmesi anlatılmıştı. Adem ve Havva cennet'in ortasındaki yasaklanmış meyveyi ağaçtan koparıyorlardı. Tanrı onları cezalandırarak ölümsüzlüklerini ellerinden alıyordu. Katolik öğretisine göre, yasaklanmış meyve bir elmaydı, fakat Van Eyck Yahudiler için Çadır Festivali'nde özel bir anlamı olan turunç-

gillerden bir meyveyi resmetmişti. Çadır Festivali Yahudilerin Kudüs'te Tanrı'ya tapınmak için başkalarıyla buluşmaları için davet niteliğindeydi.

Adem ve Havva'nın yanında ilahi söyleyen ve müzik aleti çalan kadınların panosu vardı. Onlar çok sıkışık bir durumdaydılar; bu "çok fazla" veya "sayısız" olmayı anlatan bir ortaçağ sembolizmi idi. Benim öğretmenlerim her zaman onların melek olduklarını söylemişti fakat bu konuda benim kuşkularım vardı. Altar eserindeki tüm diğer meleklerin kanatları vardı, oysa bu kadınların yoktu. Bunun yanı sıra mavi gökyüzünün altında beyaz bir parıltı bulunuyordu. Aynı parıltı tüm diğer panolarda dünyevi sahneler ile görülüyordu. Yalnızca ortanın üzerindeki panolardaki göksel figürlerde bulunmuyordu—bu mantıklıydı çünkü üç figür gerçekten de cennette bulunuyordu. Ben bunun Dünya üzerindeki insanların müzik yapan kadınlar tarafından temsil edildiği şeklinde yorumladım. İlahi söyleyen kadınların yakınında kabalacı bir sözcük olan "AGLA" yazıyordu. Onun için çok az yer kalmış olduğundan Paschal Lamb onu bir zemin karosunun üzerine yazmıştı. Eğer Latince "Agni" (Lamba) sözcüğü yazılmış olsaydı daha mantıklı olacaktı. Van Eyck özellikle bir İbranice terim seçmişti. Yatay çizgiyi izleyerek sağa doğru, müzikal aletler çalan kadınların panosunda yer karosunun üzerinde "Veyck" sözcüğü yazılıydı. Bu Van Eyck'in ismini veya imzasını ifade ediyordu.

Üst kısmın ortasında üç pano vardı. Bunlar Meryem, Tanrı ve Vaftizci John'u gösteriyordu. Meryem bir dua kitabı okuyordu. Her bir köşesinde püsküller vardı. Van Eyck onu incelikli bir şekilde resmetmişti. Püsküllerle birlikte giysisinin kenarlarına da özen göstererek ayrıntılı bir şekilde resmetmişti.

Yahudilere göre giysinin kenarları kıvrılmış değildi, bu yalnızca giyen kişinin statüsünü gösteriyordu. İsa Matthew 23:5'te kendisine adil olmayan bir şekilde yaklaşan insanlara kaşı serzenişte bulunmuştu. Meryem başında muhtemelen 12 yıldızlı olan ve kıyamet hakkında yazılar yazılmış olan taç takıyordu. Ancak bu yıldızları birbirinden ayırmak zordu. Bu nedenle sayıların 12 olması açık bir tartışma konusudur. Onun tacının üzerindeki çiçekler erdemini simgeler, tıpkı zambağın masumiyeti ve fundanın sevgiyi temsil etmesi gibi. Bu panodaki yer karoları yandaki iki panoda da devam etmektedir. Bu, onların hepsinin aynı uzam içinde olduklarını gösterir.

Meryem'in yanında Tanrı Baba vardır. Tüm panolar içinde bu en heybetli olanıdır. Elinde kristal bir asa bulunur. Altın gibi parlamaktadır. Üzerindeki mücevherler nefes kesicidir. Van Eyck bu panoda "Kralların Kralı, Efendilerin Efendisi" diye yazmıştır. Dokulu kemer üzerinde Latince olarak "Bu Tanrı'dır. Onun ilahi, Yüce, Üstün Varlığı Her şeye Gücü Yetendir, Cömertliği ile Ödüllendiricidir" diye yazmaktadır. Bu metinler yine kırmızı harfleri ve bir Malta haçı içermektedir. Tanrı altın işlemeli giysiler içindedir. Arka planda çok sayıda pelikan, üzüm salkımları bulunmaktadır. "IHESUS XPS" (İsa Mesih) sözcükleri yazılıdır. Pelikan ve üzüm salkımları İsa'yı sembolize eder. O hem Tanrı hem de İsa olarak resmedilmiştir. Panonun üzerindeki figürün İsa'nın bedenine ilişkin bir referansı yoktur, o yalnızca Tanrı'ya ait bir görünüm içindedir. Göğsünün üzerindeki altın bantta İbranice olarak "SABAOTH" (Tanrı) yazılıdır. Van Eyck'ın onun sembolizminin sonuçlarını anlaması gereklidir. Bu nedenle Tanrı'nın broşunun üzerine bir pelikan ve üzüm salkımları yerleştirirken böyle bir yanlış anlaşılmaya yol açmak

istemezdi. Bunun yerine İsa için “AGLA” terimini ve Tanrı için “SABAOTH” terimini kullanmıştı. “AGLA” Tanrı’dan meydana gelmeyi ifade ediyordu. “SABAOTH” ise Tanrı’nın spesifik isimlerinden biriydi.

Vaftizci John üçlü yönetimi tamamlamaktadır. O İncil’de betimlenmiş olduğu gibi deve tüyünden yapılmış olan bir giysi giymiştir. Yeşil giysinin kenarları işlemelidir. Meryem’in giysisi ile uyum içindedir. Sırasıyla mavi, kırmızı ve yeşil giysi giymişlerdir. Bunlar ışığın ana renkleridir. Bu bir rastlantı değildir. Ortada kırmızı renk, onun bir yanında mavi ve diğer yanında yeşil renk kullanılmıştır. Van Eyck burada açık bir şekilde geleneksel ressamların kırmızı, sarı ve yeşil kullanımı üzerinde değişiklik yapmıştır. Peygamberin parmağıyla onu göstermesi Tanrı figürünün aynı zamanda İsa olduğuna dair bir kanıt niteliğindedir, çünkü John her zaman onu işaret etmiştir. Bu akla yatkın bir düşüncedir fakat zorunlu olarak doğru değildir. John’un kucağında bir kitap bulunmaktadır. Bu, yeşil mantosu gibi, sıradışıdır ve geleneksel sembollere ait değildir. Van Eyck burada kasıtlı bir tercih kullanmıştır. Kitap açıktır ve “consolami” sözcüğü ile başlamaktadır. C harfi büyük ve süslü bir şekilde yazılmıştır. Bu durumda bu Isaiah Kitabı’dır. Açık olan sayfa 40:1’dir. Metinde “Consolami, consolami populus meus dicit Deus vester” (Teselli et, benim halkımı teselli et, aziz Tanrım) yazılıdır. John bu durumda Tanrı’yı işaret etmektedir. Her şeyin ötesinde, Yeni Ahit’te Vaftizci John tekrar İsa’nın “Tanrı’nın oğlu” olduğunu söylemiştir. Bu durumda Tanrı ve oğlunu birbirinden ayırmaktadır. İkisinin arasındaki birlik saf bir şekilde spritüel doğaya sahiptir, cismani değildir. Van Eyck tekrar tekrar zamanı gösterir. O kutsal metinden bilgiler vermektedir. Bu durumu gö-

zardı edip John'un belli bir yeri işaret ettiğini düşünüyordum. Benim zihnimde onun bir yeri işaret ettiğine dair bir algı oluşmuştu. Uzun zaman boyunca küçük haçın olası bir göstergesinin Arma Christi'nin yerine ilişkin olarak bir referans noktası oluşturacağını düşünmüştüm fakat buna dair bir şey bulamamıştım.

Sağ tarafın alt kısmında hacılar güzel bir alanda yürüyorlardı. Uzakta şehir görünüyordu. Panonun en dikkat çekici özelliği St. Christopher'ın kocaman figürüydü. Normal olarak, onun omzunun üzerinde bebek İsa ile betimlenirdi çünkü efsaneye göre o nehrin üzerinde bebeği taşımıştı. O gitgide daha ağırlaşmıştı ve İsa'ya dönüşmüştü. O dünyanın günahlarını alarak büyümüştü. Ben bunun mantıklı olduğunu düşündüm. İsa, Christopher'ın başını çektiği ortadaki panoya doğru lamba tutuyordu. Efsane onun uzun boylu olduğunu söylüyordu fakat Van Eyck bunu çok orantısız bir şekilde yapmıştı. O ayrıca bir acemi hatası yapmıştı. Onun gövdesi kalabalığın üçte birini kaplıyordu. Daha büyük figürleri arka planda daha küçük olanları ise ön planda çizmek estetik açıdan daha mantıklıdır. Van Eyck amatör olmadığı için onun sembolizme, kompozisyondan daha fazla önem verdiği söylenebilir. Christopher'ın ardındaki figürlerin hepsi hacıdır. Bu, onların başlarındaki Aziz James kepi ile doğrulanmıştır. O açık bir şekilde Santiago de Compostela'ya hac yolculuğuna çıkmıştır (başında bu tür şapkası olan insanlar ona katılmışlardır). Ancak Christopher'ın kendisi hiçbir zaman bir hacı olmamıştır. Bu nedenle onun neden onlarla birlikte olduğu açık değildir. Ayrıca başkalarının geçmesi gereken bir nehir yoktur ve bunlara rağmen panoda en önemli figür olarak gösterilmiştir. Ben onun seyyahların koruyucu azizi olduğu sonucuna var-

mıştım. Ancak onların dünyanın yok olmasından sonra İsa'nın yoluna giderken hâlâ bir koruyucuya ihtiyaçları olması tuhaftı.

Hacıların yanında inzivaya çekilmiş olan keşişlerin panosu vardı. Yarı-gizlenmiş olan iki kadın bir kayanın ardından ortaya çıkmışlardı. Mary Magdalen açık bir şekilde seçilebiliyordu. Elindeki kavanozda yorgun İsa için kutsal yağ bulunuyordu. Mary de diğer münzeviler gibi inzivaya çekilmiş gibiydi. Efsaneye göre o münzevi olarak yaşamıştı. Diğer kadının Mary örneğini izleyerek daha sonrasında orada yaşamış olan münzevilerden biri olduğu düşünülebilir. Ancak belki de o Mary'nin kız kardeşi Martha idi. Benim dikkatimi çeken şey onun giysisiydi. Diğer münzevilerin tekdüze basit mantolarından farklı olarak daha renkli bir görünüme sahipti. Van Eyck kadınları açık bir şekilde diğer gruptan ayırmak istemişti. Ben panoyu daha ayrıntılı bir şekilde inceledim fakat Arimathea'lı Yusuf'un izine rastlayamadım, bu konuda herhangi bir şey bulamamıştım. Van Eyck, Mary Magdalen hakkında Sainte-Baume'de geçen efsaneyi betimlemişti. Ancak Arimathea'lı Yusuf'un İngiltere'de yaşadıklarına ilişkin efsaneyi gözardı etmişti.

Açık altar eserinin ortasındaki pano gerçekten de resmin kalbidir. Yalnızca bu panoda tüm ayrıntıların üzerinde inceleme yapmak benim bütün günümü aldı. Yukarıda, ortada, Kutsal Hayaletin simgesi olarak güvercin uçmaktadır. Güvercinin etrafında ışık yayılmaktadır. Ufukta sayısız binalarla dolu olan tepelere doğru ışık yayılmaktadır. Bu binaların olağan açıklaması onların Kıyamet'ten sonra Yeni Kudüs olduklarıdır. Ancak bu mantıklı olmayacaktır. Utrecht kentinin Kubbe Kulesi gibi binalar, Bruge Meryem Ana Kilisesi gibi yapılar görülmektedir. Onlar Kudüs'ün bir parçası değillerdir. Bu binalar daha fazla genel ola-

rak dünyayı simgelemektedir. Ancak bu da oldukça kafa karıştırıcıdır çünkü Kıyamet sırasında tüm dünya yok olmuştur. Eğer Van Eyck Yeni-Dünya olarak adlandırılan bir betimleme yapmak istemişse o neden var olan, tanınabilen binalar yapmıştır?

Alanın ortasındaki tümsek üzerinde altardaki Mistik Kuzu kanamaktadır. Kan zorlukla akmamakta, pratik bir şekilde yaradan fışkırmaktadır. Buradan kupanın içine dökülmekte altarın üzerine sızmaktadır. Biraz kendini beğenmişlik ile ben Van Eyck'ın açık bir şekilde benimle aynı sonuca ulaştığını düşünüyorum: İsa'nın kanı çarmıha gerilme sırasında düzgün bir şekilde toplanmamıştır. Altarın etrafındaki melekler Çilenin Aletlerini tutmaktadır. Bunlar İsa'nın işkence görmesi ve infaz edilmesi sırasında kullanılmış olan nesnelerdir. Van Eyck düzgün bir şekilde iki gruba ayırmıştır. Ben büyülenmiş bir şekilde Van Eyck'ın infaz aletlerini benim Arma Christi'nin oluştuğuna inandığım şekilde çizmiş olduğunu gördüm (bunun istisnası Van Eyck'ın bir tam çarmıh göstermiş olması, benim ise kanatları yanlara doğru uzayan T şeklindeki bir Çarmıhı kafamda canlandırmış olmamdı). Dikenli tellerden oluşan taç ve çarmıh yeşil meleğin ellerindeydi, beyaz meleğin ellerinde ise çiviler ve mızrak vardır. Ben yanılıyor olabilirim fakat bu nesnelerin çizilmesi mantıklıdır çünkü onlar çarmıha gerilme öyküsüne aittir. Ancak eğer bu doğruysa Van Eyck'ın bir şeyi inanılmaz bir şekilde yanlış yaptığı söylenebilir. O çarmıhta kullanılan süngerli çubuk ile İsa'ya sunulan sirkeyi yanlış tarafta kullanmıştır. Böylesine sanatçı ehliyeti olan birisinin eserin en önemli yanlarından biri olan İsa'nın kurban edilmesi konusunda böyle bir yanlış yapması ilginç bir durumdur. Ben Van Eyck'ın sopayı neden sağ tarafta çizdiğinin açıklamasını yapmaya çalıştım. Bu belki

de kompozisyon nedeniyle böyle yapılmıştır – hem sağ hem de sol tarafta uzun bir nesne betimlenmiştir. Ancak Christopher onun kompozisyonunun mesajının yerine geçtiğini kanıtlamıştır. Belki de sirke infazın değil, işkence nesnelerinin biri olarak görülmektedir. Eğer öyleyse Van Eyck sağ tarafa da dikenli telleri olan tacı yerleştirmeliydi. Ben konu hakkında daha fazla araştırma yaptıkça onun Arma Christi'yi isteyerek bir arada yerleştirmiş olduğuna dair başka bir şey bulamamıştım.

Orta panoda beni daha fazla sürprizler bekliyordu. Altarın etrafındaki alanda Kuzuya tapmak için çeşitli gruplar toplanmıştı. Sol üstte olan adamlar geleneksel olarak "itirafçılar" olarak görülüyorlardı. Bunlar din uğruna ölenler değil, erkek azizlerdi. Bu açıklama belki de yanlıştı fakat onların hepsinin mavi giysi giymiş oldukları dikkatimi çekmişti. Mavi azizler için Yahudi simgesel rengiydi. Hıristiyanlar kırmızıyı kullanırdı. Özellikle, ellerinde palmiye dalları taşıyor olmaları tuhaftı. Bu şehitliğin bir simgesiydi. Oysa itirafçılar kesinlikle şehit değillerdi. Yahudiler Çadır Festivali sırasında palmiye dalları taşırlardı. Sinagogda gündelik işlemlerde de bunu yaparlardı.

Sağ tarafta bir grup kadın şehit yaklaşmaktaydı. Onların bazıları kendi simgesel nitelikleri nedeniyle hemen tanınıyorlardı. Kutsal Dorothea bir çiçek vazosunu sıkı bir şekilde tutuyordu, Barbara küçük bir şato kulesi taşıyordu, Agnes'in kucağında kuzu vardı ve Ursula öldürülmüş olduğu ok ile birlikte görülüyordu. Panonun daha aşağısında erkeklerin birbirinden ayrılmış grupları vardı. Solda, gösterişsiz giysiler içinde havariler diz çökmüş halde İsa'ya tapınıyorlardı. Van Eyck geleneksel olarak 12 yerine, kısmen gizlenmiş olarak 14 kişiyi resmetmişti. Tüm havariler aynı giysiyi giyiyordu ve onların kimliklerini ortaya

koyacak hiçbir bireysel nitelik yoktu. Kesin olarak kimin kim olduğu ortaya konmamış olduğu için, gruba kimin katılmış olduğu bilinemezdi. Ben sağdaki gruba biraz daha dikkat ederek baktım. Orada Kilise temsilcileri ve havarilerin halefleri vardı. Gösterişli giysiler giymişlerdi. Onların giysilerinin havarilerin giysilerinden çok daha pahalı olduğu anlaşılıyordu. Mistik Kuzu haricinde her şeyle ilgiliydiler. Onların hiçbiri İsa'nın kanının aktığı altara bakmıyordu ve her biri kendi yaptığı ile ilgiliydi. Daha göze çarpan şey iki adamın başlarını gruptan uzağa çevirmiş olmalarıydı. Bu "ben onlarla değilim" anlamına geliyordu. Onların ikisi de aynı yöne bakıyorlardı ve bu benzer düşüncede olduklarını gösteriyordu. Biri açık bir şekilde bir keşişti, başının tepesinin tıraş edilmesiyle bu hemen anlaşılıyordu, diğeri ise bilinmezdi. Fıskiyenin solundaki grup Eski Ahit'ten patrik ve peygamberleri simgeliyordu. Öndeki adamlar Tevrat'ın beş kitabını okuyorlardı. En fazla dikkat çeken adamlar beyaz ve mavi giysiler içinde olanlardı. Her bir Çadır Festivalini sembolize eden dallar tutuyorlardı. Beyazlar içindeki adamın dalının üzerinde bir meyve (*etrog*) vardı. Beyaz giysi Kefaret Günü'nü simgeleyen bir mantoydu ve defne halkası şehitlerin zaferi için bir Yahudi simgesiydi. Van Eyck Yahudilere karşı yine uzlaşmacı bir tutum içinde olmuştu. Onları burada ortaçağ Hıristiyan geleneğinde tipik olduğu şekilde "kaybolmuş" olarak resmetmemişti, bunun yerine Kefaret ödeyerek kurtulmaktan (Kuzudan) eşit mesafede yerleştirmişti. Gerçekte Van Eyck kardeşlerin Yahudi hahamların çıraklığı içinde olduklarını inkâr edecek bir durum yoktur. Onlar Yahudilerle çok kişisel ve dostça ilişki sürdürmüşlerdir. Açık ve gizli sembolizm olarak basit bir yaklaşımları ol-

muştur. Bu onların Musevi–Hıristiyan Allahist'ler olduğuna dair benim inancımı kesinlikle sağlamlaştırmaktadır.

Ben altar eserindeki fıskiyeye baktığım zaman çok şaşırmıştım. Fıskiye bir yeraltı kaynağından beslenen bir yapı görünümünde değildi. Yunan mitolojik nehri Alpheus tarzında bir görünümü vardı. Sekizgen bir vaftiz su kabına benziyordu. Beni en çok şaşkınlığa uğratan şey kenarlarında bir metin olmasıydı. Daha önceki bakışlarımda bunu görememiştim. Metinde "Hic est fons aqua vitae procedens de sede dei agni" (Bu Tanrı ve İsa'nın tahtından çıkan yaşam suyunun kaynağıdır) yazıyordu. Bu, Vahiy Kitabı'ndan bir metindi. Ancak kesinlikle "agni" yoktu. "Honi" vardı. İnsanlar sembolizm açıklaması hakkında farklı fikirlere sahip olabilirler. Ancak basit bir sözcük okumasında bu kesinlikle olmaz. Ben "honi"nin yalnızca iki anlamı olduğunu biliyorum. İlki Altın Post Tarikatının İngiliz emsali olan Garter Tarikatının düsturu olarak "honi soit qui mal y pense" ifadesidir. O dönemde yaygın olarak Fransızca kullanılan ifade "onun şeytan olduğunu düşünenlerin utanması gerektiği" anlamına gelir. "Honi"nin ifade ettiği diğer seçenek Yahudi mucize işçi Honi'dir. O büyük bir kıtlık sırasında Tanrı'dan yağmur dilemiştir. Ve dileği yerine gelmiştir. Ben yağmur ile fıskiye arasında bir paralellik olduğunu düşünüyordum, fakat Vahiy Kitabı bunu benim gözümden tamamen kaçmasına neden olmuştu.

Uzak soldaki *Adil Yargıçlar*'ın kopyası bana sembolizm hakkında yeni bir şey söylemiyordu. Benim kendi büyüttüğüm siyah-beyaz fotoğraf onların başlıklarından Yahudi, Avrupalı ve Arap olduklarını ortaya koyuyordu. Ön taraftaki adam Hubert Van Eyck idi. Sarıklı kişi ise Jan van Eyck idi. Ancak geri kalan kişilerin kimler oldukları tartışmalıdır. Bu ve yanındaki pano-

daki tüm figürler at üzerindedir. Onların seçkin mevkileri olan insanlar oldukları anlaşılmaktadır.

Benim üzerimde çalışmak istediğim son pano İsa'nın Şövalyeleri panosudur. Onlar üç şövalye ve altı soyludan oluşmaktadır çünkü yalnızca ilk üç tanesi silahlıdır. Bazıları onların dokuz soylu olduklarını iddia etmektedir. Onların iddiasına göre bunlar 1119 yılında toparlayıcı bir grup içinde Kraliyet Şövalyeleri Tarikatını kurmuşlardır. Zırhlı şövalyeler Aziz Michael, Aziz George ve Aziz Sebastian'dır. Benim gözüm ortadaki şövalyenin kalkanı üzerine odaklandı. Kırmızı kuşağın üzerinde yukarıdan aşağıda doğru "DS Fortis Adonay" yazısı vardır. Daha sonra ayrı bir "T" ve ardından "Sabaoth" yazısı görülür. Soldan sağa "Emmanuel" yazılıdır, ardından ortada "T" ve "IHSXRI AGLA" yazısı vardır. "T" harfinin neden olduğunu merak ediyordum. Latince bir terim olarak onun herhangi bir anlamı yoktu. "DS" harf kombinasyonu "Dominus" anlamına geliyordu. "IHSXRI" kısaltması "İsa Mesih" içindi ve "AGLA"nın ne olduğunu ben iyi biliyordum. Van Eyck'ın "T" harfini çarmıh için kullanıp kullanmadığını merak ediyordum. Bu harf belki de başka bir anlam ifade ediyordu. Bunu bilmiyordum.

Son günümüzde Elfrie'yi Saint Bavo katedraline götürdüm. Orada *Mistik Kuzuya Tapınılması* eserini inceleyecektik. Binanın atmosferi bizi yüzlerce yıl geriye götürdü. Altar eserinin karşısına geldiğimizde Elfrie dakikalarca sessizlik içinde ona baktı. Büyük bir saygı ifadesi içindeydi. Sonra ağzını kulağıma yaklaştırdı ve "Ben Jan Dark'ın incelikli olarak çalışıldığını düşünmüyorum" dedi. Ben güldüm. Bu diğer ziyaretçilerin dikkatini çekecek kadar yüksek sesli bir gülme olmuştu. Bana şövalyeleri işaret etti. Ben fısıldayarak şövalyelerin kadın olmadığını

söyledim. Elfrie vazgeçmeyecekti. "Jan Dark bir göğüslük giymiş" dedi. Sevgili kız arkadaşım beni şaşırtmıştı. O neden bahsettiğini çok iyi biliyordu. Göğüslük üç şövalyenin de takmış oldukları zırhlı tabakaydı. Ben diğer iki şövalyenin kim olduklarını merak ediyordum. Elfrie tereddütsüz bir şekilde panoyu gösterdi ve "St. Margaret ve St. Catherine" dedi.

Şimdi durum daha fazla ilgimi çekmişti. Şövalyelerin kim olduklarına dair benim de bazı tahminlerim vardı fakat bunları hiç düşünmemiştim. Ben Jan Dark'ı genel terimleriyle biliyordum. Elfrie eski bir direniş savaşçısı olarak onların hayranıydı. Bu kişiler Fransa'da en fazla hayran kitlesine sahip olan kişilerdi. Elfrie onlar hakkındaki tüm kitapları okumuştu. "Jan Dark erkek giysisi giyiyordu" dedi düz bir ifadeyle. Kendinden emin bir ses tonuyla onun Jan Dark olduğunu nasıl anladığını açıkladı. Jan'ın zırhı panodaki zırh gibi katışıksız çelikten yapılmıştı. Ek olarak, bayrağın arka planındaki beyazlık ortadaki şövalyenin "chef de guerre" olduğunu kanıtlıyordu; o emirleri veren kişiydi, tıpkı Jan Dark'ın yaptığı gibi. Ayrıca Jan geleneksel olarak kendi bayrağını taşıyordu. Bu standart ve daha küçük bir bayraktı. Resimle tam olarak uyumluydu. O açıktı, en azından Elfrie için. Panodaki resmedilmiş bayraklar Jan'ın taşıdığıyla aynıydı. Zırhın üzerindeki "T" harfi Fransisken haç işaretiydi. Ben kız arkadaşıma baktım. Jan Dark düsturu "İsa Mary" idi. Bu Corbie'li St. Colette'den alınmıştı. Colette onu kullanmıştı, tıpkı Jan gibi. Ben Colette'in Ghent'te bir tarikat kurduğunu hatırladım. Onun öldüğü yerde burasıydı. Onun Van Eyck ile bağlantısı vardı. Jan gerçekten burada yaşamıştı. Elfrie'nin anlattıkları benim araştırmalarıma yeni bir boyut kazandırmıştı.

JAN DARK

Elfrie Yüzyıl Savaşı (1337-1453) patlak verdiğinden beri İngiliz ve Fransızların bu alanda yoğun bir çaba içinde olduklarını söylemişti. Bu bölgedeki nüfus bölünmüştü. 1392'de Fransa Kralı VI. Charles delirme belirtileri göstermişti ve kraliyet yönetimi VI. Charles'ın eşine geçmişti. Bavaria'lı Isabelle ahlaki açıdan zayıf karakterli bir kadındı. O yatağını Orleans'lı Louis ile paylaşmaktan çekinmemişti. İçten bir mücadele sonucunda bir iç savaş ortaya çıktı. İngilizler bu fırsatı kullanarak Kıta üzerindeki hakimiyetlerini arttırdılar. İki taraf karşılıklı ekonomik çıkarlara sahipti. Korkusuz John'un kızları (Philip'in babası) İngiliz Kraliyet ailesinden birileriyle evlenmişlerdir. 1415 yılında İngilizler Agincourt savaşını kazandı ve egemenliğini arttırdı.

İngiltere Kralı V. Henry Fransa bölgesinden önemli bir yer kazanmıştı. Ancak onun ani ölümü sonrasında taht sekiz yaşındaki VI. Henry'ye geçti. Onun kraliyet soyundan olmadığı söylentileri vardı. Fransa Kralı bu söylentiyi kullanarak evlilik bağları nedeniyle her iki krallığa birden egemen olma girişiminde bulundu. Tahtın ilahi olduğu düşünülüyordu ve babası belli olmayan birinin orada oturması düşünülemezdi. Bu olayların devamında Korkusuz John öldürüldü. Onun oğlu Philip kurduğu orduyla egemenliği eline geçirmeye çalıştı.

Devrim 1429 yılında geldi. Genç ve dindar bir kız olan Jan Dark 13 yaşından beri Tanrı tarafından gönderildiğine dair vizyonlar görüyordu. Melek Mikhail görevini tamamlaması için ona iki yardımcı vermişti. Jan Orleans kentini özgürleştirecekti.

Jan evinden ayrılarak VII. Charles'ın sarayına gitti. Chinon'daki saraya bir grup destekçi ile birlikte ulaşmıştı. Daha önce çok sayıda mektup göndermişti. İlkin Charles onu huzuruna kabul etmek istemese de birkaç danışmanı görüşmesinin daha iyi olacağını söylemişi. Aralarındaki özel konuşma sonrasında halka açıklanmayan bir bağ oluştu. Bu andan itibaren Charles onun planlarını uygulamaya başlamıştı. O açık bir şekilde onda ilahi bir işaret görmüştü.

Başlarda Charles'ın şövalyeleri Jan'a inanma konusunda isteksizdi. Bir işbirliği olmamasına karşın askeri zaferler elde ediliyordu. Orleans İngiliz birliklerinin kuşatmasından kurtuldu. Bu bir mucize gibi görünüyordu. Jan'ın generalleri nehrin yanlış tarafında mevzilenmişlerdi. Rüzgar karşı yönden esiyordu. Ancak birdenbire rüzgarın yönü değişmişti ve onlar savaşı kazandılar. Bu andan itibaren onun ismi daha çok duyulmaya başladı. Jan fanatik olarak Fransız çıkarlarını korumakla kalmıyor, aynı zamanda kendi bekaretini de koruyordu. Ona "Orleans'ın Bakiresi" takma ismini koymuşlardı. Bunun yanı sıra erkek giysileri giyiyordu ve Tanrı'ya olan görevini tamamlayana kadar bu tutumu değiştirmeyi reddetmişti. İngilizlerin gözünde o bir cadıydı. Onların buna inanmasının nedeni İngiliz birliklerinin bir kadın tarafından püskürtülmüş olmasıydı. Jan Orleans'a girdiği zaman şimşekler çakıyordu ve fırtına vardı. Bu onun daha fazla şeytan gibi görünmesine neden olmuştu. Orleans'tan sonra Jan zafer yürüyüşüne çıktı. 17 Temmuz 1429'da VII. Charles taç giymişti.

Charles'ın taç giyme töreninden sonra Fransızlar durmadı: Tüm ülkeyi birleştirmek istiyorlardı. Jan bu nedenle savaşmayı sürdürdü. Başka askeri başarıları olmuştu. Ancak 23 Mayıs 1430'da terslik oldu. Compiegne kentinde savaşın ortasında

Jan atından düştü ve yakalandı. Hapse atılmıştı. Lüksemburg'lu John'un eline düşmüştü. O Philip'in komutanıydı. Birkaç günlük hapis hayatından sonra Philip onu ziyaret etti. Tarihi kayıtlara göre onunla "iyi hatırlamadığı konular hakkında" konuşmuşlardı. Muhtemelen konuştukları yazılması yasak olan konular hakkındaydı. Jan daha sonra Atrecht'teki başka bir hapishaneye alındığında Philip bir kez daha oradaydı. Philip'in danışmanlarından biri olan Jean de Pressy birkaç kez Jan'ı ziyaret etmişti. Hapiste kaldığı süre boyunca o önemli dostluklar edinecekti. Fransa'nın Jan için fidye ödeyeceği düşünülüyordu fakat böyle olmadı. Bazılarına göre, onlar gizlice onu kaçırmayı planlamışlardı veya Jan'ın kendisinin kaçabileceğini düşünüyorlardı. Philip tarafsız konumdaydı ve Jan'ın özgürlüğünün satın alınması konusuyla ilgili değildi. Bu Lüksemburg'lu John, Fransızlar ve İngilizler arasındaki bir konuydu.

Bunu ortaçağ tarihindeki en fazla skandala yol açan göstermelik mahkeme izledi. Paris Üniversitesi'nin desteğiyle, Roven kasabasında bir mahkeme kuruldu. Jan bu mahkemede yargılanacaktı. Bazı üyeleri bu mahkemede yer almak istemedikleri için mahkeme olaylı başladı. Jan'ın sorgulamasında adaletsizlikler yaşanıyordu. Ona sorulan soruyu yanıtlarken henüz yanıtını bitirmeden yeni soru soruluyordu. Yargıçlar grubu ona cephe almış durumdaydı. Ona kendini savunması için adil bir davranış göstermediler. Sonunda onun kazığa bağlanarak yakılmasına karar verildi.

Ancak bazı dindar insanlar onun yanında yer aldılar ve İngiliz baskısına karşı direndiler. Guillaume Erard kazığa bağlanmış olan Jan'a cezasını duyurdu. Pek çok kişi gözyaşı dökerken Jan kazıktan kurtularak kaçmayı başarmıştı. İngilizler protes-

toların en yüksek sesleriyle haykırdılar. Onlar öfkeliydiler fakat yapabilecekleri bir şey yoktu. Kaçışın tam olarak nasıl gerçekleştiği bir muammadır. Ona önce kadın giysisi giydirilmiştir. Jan daha sonra yakalandığında yine erkek giysileri içindedir.

30 Mayıs 1431'de Jan ikinci kez yakalanmıştı. Sabah 9'da alanın ortasına bir platform kurulmuştu. Halktan büyük bir kalabalık infazı izlemek üzere alana gelmişti. Jan alana vardığı zaman uzun bir vaaz okundu. Jan bunu sessizce dinledi. Daha sonrasında Piskopos cezasını yüzüne okudu ve konuşması için Jan'a sözü verdi. Jan yarım saat boyunca dua etti ve tüm günahlarından affedilmesini diledi. Başkaları da ona karşı yapılanlar nedeniyle kendilerini affetmesini istediler. Kalabalıkta bir hareketlilik oldu fakat İngiliz askerleri buna gülüp geçtiler. Sonrasında Jan kendisini yakacak olan görevlinin ortaya çıkmasını bekledi. Kilisenin kendisi insanları yakmadığı için bunu yerel mahkemeden bir görevli yapacaktı. Bütün bunların olup bitmesi saatler alıyordu ve İngiliz askerleri sabırsızlanıyordu. Onlar acıkmışlardı ve öğle yemeği saatine yetişmek istiyorlardı. Jan yakılacak olan odun yığınlarına bağlıydı ve demir zincirliydi. O bir haç istemişti. Birisi hızlıca iki çubuğu birleştirerek haç yaptı ve ona verdi. Görevli kişi ona cesaret vermek istemişti fakat İngiliz tarafından engellenmişti. Yeterince uzun bir süre beklenmişti. Jan Keşiş Isambard dela Pierre'den af diledi. Birkaç dakika içinde İngilizler infazın gerçekleşmesi için infaz memuru Geoffrey Therage'yi baskı altına alıyorlardı. O ateşi yaktı. Alevler yükselirken Isambard kendi canını tehlikeye atarak ona güç vermeye çalışmıştı.

Konulmuş olan odun miktarı fazla olduğu için alevler yükselince Jan görünmez olmuştu. Tarihçilere göre o sonsuzluğa

gitmiş görünüyordu. İnsanlar onun azizlere olan çağrısını duyuyorlardı. Bir an sonra bir sessizlik oldu. Jan "İsa Mary" diye seslendi ve başını eğdi. Yandıktan sonra onun külleri Seine Nehri'ne atıldı. Aynı gün silahlı askerler bağırıyorlardı: "Nous sommes perdus, car nous avons brule une Sainte" (biz kaybettik çünkü biz bir aziz yaktık). İnfazı gerçekleştiren kişi akşam bir din adamına gitti ve günah çıkardı. Kendisinin lanetlenmiş olduğundan korktuğunu söylemişti.

Bu noktaya kadar Elfrie büyülenmiş bir dinleyiciydi. Hubert van Eyck bu öykü içinde değildi çünkü o 1426 yılında ölmüştü. Jan ise 1431 yılında öldürülmüştü. İlerleyen dönemde, Jan van Eyck, Philip ile olan bağlarını kopardı ve kendi yoluna gitti. Philip onun izini sürmeye devam etti ve onu Bruges'de ziyaret etti. Ondan bir çalışma daha yapmasını istemişti. Philip için son eser olarak Rolin resmini yapmıştı. Philip'in muhasebecisi ödeme konusunda yavaş davranıyordu. Bu, aralarında gergin bir atmosfer oluşmasına neden oldu; Philip ödemenin hemen yapılmasını sağladı çünkü Jan van Eyck gibi başka birini yeniden bulamayacağını biliyordu. Ben öykünün sonunun geldiğini düşünürken Elfrie final bölümünü sundu.

Jan Dark'ın infaz hakkında geleneksel öykü onun küllerinin Seine Nehri'ne atılmasıyla son bulmasına karşın, bu konuda başka bir görüş daha vardır. O ancak 1920'de bir azize olarak ilan edilmiştir. Bu tarihe kadar önemli tartışmalar yapılmıştır. Onun bir azize olarak ilan edilmesi için geriye dünyevi bazı şeylerin kalmış olması gerekiyordu. Kilise'nin egemen öğretisine göre, Kıyamet Günü'nde tüm azizler göğe yükselecekti. Jan yakılmış olduğu için bu bir sorun teşkil edecekti. Külleri oluşacak kadar yanmak için ısının 1100 santigrat derecede olması gere-

kiyordu. Odun ateşindeki böyle bir ısıya ulaşılması olanaksızdır. İngiliz askerleri aç oldukları ve yemek yemeği istedikleri için Jan'ın ateşi saatlerce yanmamıştır. Onun ölüm çığlığından sonra ateş söndürülmüştür. Günün sonuna kadar halktan hiç kimse platformda beklememiştir. Bu bazı kalıntıların kalmış olmasını gerekli kılmaktadır. Jan çok sayıda müttefike sahipti ve onlar ilahi bir misyona sahiptiler. Onun azize olduğunu düşünüyorlardı. Buradaki önemli soru Jan'ın küle dönüşmüş kalıntılarının Seine Nehri'ne gerçekten savrulup savrulmadığıdır. Belki de o gizlice toprağa gömülmüştür. İngilizler olayın bir an önce kapanmasını istemişlerdir. Gerçekte ise kalıntılar halen bir yerlerde saklı olabilir. Elfrie sessiz kalmıştı. O kendi önermesinin sonuna gelmişti.

"Bu durumda onun kalıntılarının nerede gömülü olduğunu hiç kimse bilmiyor mu?" diye sordum yüksek sesle. Elfrie başını salladı. Benim beynim artık çalışmıyordu. Jan adil olmayan yargıçlar tarafından ölüm cezasına çarptırılmıştı. Adil yargıçlar ise onu suçsuz ilan etmek için çaba göstermişlerdi. Ben onun panoda ortadaki şövalye olarak resmedildiğine inanamıyordum. Geri planda çeşitli Avrupa hanedanlıklarından kişiler vardı. Sanat tarihçileri onlardan birinin St. George olduğunu söylemektedir. O ilahi söyleyen kadınların pırıltısı içinde değildi. Onlar kolaylıkla farklı insanları temsil edebilirdi. Ben Alfred Rosenberg'in bulmacasına geri dönmüştüm. O çobanların takip edilmesini söylemişti. Acaba Jan Dark'ı mı kast etmişti. Bir çocuk olarak Jan hayvanları gütmüştü. Tüm yaşantısı boyunca bir bakire olarak kalmıştı ve "Fransa'nın bakire çoban kızı" olarak tanınıyordu. Arma Christi'nin gizlendiği yeri bulmada acaba bu

bir işe yarar mıydı? Jan Dark'ın son sözü olan "İsa Mary" aynı zamanda Corbie'li Colette tarafından da söylenmişti. Bu düstur Tanrının Dostları tarikatına aitti. Jan'ın müttefikleri arasında Tanrı'nın Dostları'ndan birkaç kişi vardı ve ayrıca Ebionite'lerden de insanlar bulunuyordu. Onlar Arma Christi'nin kalıntılarını gömmüş olan grup değil miydi? İnananların iki grubu karşılıklı olarak ayrıcalıklı bir durumdaydı.

Biz katedralden ayrıldıktan sonra Elfrie bana Ghent mimarisini göstermek istedi. Bir şehir haritasıyla sokaklar boyunca yürüdük ve araştırmalarım sırasında okumuş olduğum yerleri yakından görme fırsatı yakalamış oldum. Goedertier'in panoyu saklamış olduğu yeri keşfetmeyi ummuyordum, ancak merak içindeydim.

Saatler boyunca Elfrie ve ben büyük bir mutlulukla yürüdük. Orada burada durarak çatılara ve dükkan vitrinlerine bakıyorduk. Antika dükkânlarında Albrecht Dürer tarafından yapılmış 1515 tarihli bir yıldız haritası dikkatimi çekti. Van Eyck gibi, Dürer de haritacılık ile ilgilenmişti. Bunu düşününce buz kesmiştim. Bu gerçek olamazdı. Hoş bir öpücükle Elfrie'den ayrıldım. Onu daha geç saatte otelde göreceğini söylemiştim. Kapanmadan önce katedrale gitmem gerekiyordu. Altar eserinin önüne geldiğimde gözlerim yatay olarak soldan sağa doğru ilerliyordu. Kalbim göğsümden fırlayacak gibiydi. Ben keşfetmiş olduğum şeyin önemli olduğunu düşünüyordum. Çünkü Dürer bu eserden çok etkilenmişti. Hubert van Eyck bu dinsel sanat eserini üretmekle kalmamıştı. Onun erkek kardeşi aynı zamanda bir harita yapmıştı. Harita üzerinde gizli yolculukları nasıl değerlendirilebilirdi? Onun Portekiz'e yaptığı yolculuk haritası o

dönemdeki Avrupa haritaları içinde en iyisiydi. Doğal olarak Philip Portekizli prenses ile evlenmek istiyordu ve bunun yapılmasını o istemişti. Ancak onun haritaları bundan daha fazlasını içeriyordu. Bu benim binalara başka bir bakış açısıyla bakmamı sağlayacaktı.

7
Deccal

HARİTACILIK

Ben Ghent'ten aniden ayrılınca Elfrie sersemlemişti. Korkunç bir şey olduğunu veya benim tehlike altında olabileceğimi düşünüyordu. Ben otele geri döndüğümde benden bir açıklama istedi. Gizli serviste ustaca yalan söylemeyi öğrenmiştim fakat asla Elfrie'yi kandıramazdım. Ben bahaneler arıyordum ve bir şeye bakmam gerektiğini hatırladığımı söyledim. Doğal olarak buna inanmadı. Onu kandırmaya çalıştığımı hemen anlamıştı. Onun benim gizli görev üzerinde çalışmam konusunda herhangi bir sorunu yoktu, ancak bir panik durumunda onun ilişkimizi hemen sona erdireceği kaygısı taşıyordum; savaş sırasında yeterince korku yaşamıştı ve benzer bir şeyi sürdürme gibi bir niyeti yoktu. Benim bir tercih yapmam gerekiyordu: Ona yaptığım işi (tüm ayrıntıları açıklamaksızın) söyleyecektim ve benimle kalmaya devam edip etmemek konusunda karar vermesini isteyecektim, ya da söylemeyecektim ve o ilişkiyi kesecekti. Amsterdam'a geri dönüş yolundaki atmosfer korkunçtu. Ben telaş içindeydim, amirime karşı sadakat ile Elfrie'yi kay-

betme korkusu arasında sıkışıp kalmıştım. Sonraki birkaç gün boyunca huzursuzdum ve görevimi bırakmayı bile düşünmeye başlamıştım. Ancak inandırıcı bir gerekçe olmadıkça CIA böyle bir şeye asla izin vermezdi. Benim kız arkadaşımın sorun çıkardığını söylemek onlarda soğuk duş etkisi yapardı. Bunun yanı sıra yüreğim araştırmayı sona erdirmemem gerektiğini söylüyordu. Diğer seçenek Elfrie'ye her şeyi anlatmaktı. Ancak bu durumda ben işimden ve gelirimden olacaktım.

Birkaç gün sonra, Vondelpark'ta bir havuz kenarındaki piknik sırasında Elfrie'ye neler olup bittiğini açıkladım. Onun kafasındaki soruların çoğunu yanıtlamıştım. O eğer yardım edebileceğini düşünüyorsam elinden geleni yapabileceğini söyledi. Rüyalarımın kadını benim suç ortağım olacaktı.

Arma Christi'nin saklanma yeri ancak altar eserinin harita unsurları ile bulunabilirdi. Çok sayıda incelikli sorunla yüzleşecektik. Ben profesyonel bir haritacı değildim ve haritaların nasıl "yorumlanması" gerektiği konusunda çok az şey biliyordum. Hatta bu konuda bildiklerimin bazıları yanlıştı. Orta Çağlar'da haritacılık üzerine çok fazla ilgi vardı. Daha sonraları bu bilgi birikimi "coğrafya" veya "evrenbilim" gibi diğer bilim dallarının ayrılmasına yol açmıştı. Özellikle fetih yaşayan ülkelerde haritacılık bilgisi gelişiyordu. Portekiz bu ülkelerin başında geliyordu. Portekizli Denizci Henry bu konuda devlet sırlarına sahipti. Raporlar saklı olarak tutuluyordu. Önemli haritalar devletin kasalarında saklanıyordu. Bu haritalarda kasıtlı olarak bazı hatalar bulunuyordu. Böylece bir hırsızlık durumunda bazı bilgiler saklanmış oluyordu. Daha önceleri dünyanın düz olduğu düşünülürken uzun zamandır dünyanın yuvarlak olduğu anlaşılmıştı. Astronom Ptolemy bunun hakkında yazılı çalışmalar bı-

rakmıştı; onun eserleri on beşinci yüzyılda yeniden keşfedilmiştir. Kolomb'un yolculuğu yalnızca heyecan verici ve sansasyonel değildi. Aynı zamanda dünyanın yapısını ortaya koyan bir keşifti.

Benim Van Eyck'ın haritasını okumak için profesyonel yardım alma konusunda kuşkularım vardı. Rastgele olarak bir haritacıya gidip ona *Mistik Kuzuya Tapınılması*'ndaki haritanın şifresini benim için çözmesini isteyemezdim. Belki de en mantıklı seçenek CIA'dan bir haritacı istemek olacaktı. Oysa ben Arma Christi'yi yalnızca kendi çabamla bulmak istiyordum. Bu konuda yardım almaksızın başarının yalnızca bana ait olmasını istiyordum.

Yatak odamın duvarına altar eserinin tam bir biçiminin fotoğraf ve reprodüksiyonunu asmıştım. Yatmadan önce ve uyandığımda ona bakıyordum. Fabius Van Eyck'ın dünya haritasını gördüğü zaman ne yazmıştı acaba? Ve Van Eyck bunu nasıl yapmıştı? Onun çeşitli semboller kullanmış olduğu açıktı. Bunların bazıları günümüzde halen kullanılan spesifik nesneleri gösteriyordu. Haritalarda bazı şekiller kullanılıyordu. Zaten her şeyin gösterilmeye çalışılması durumda çok büyük bir karmaşa ortaya çıkardı. Bu nedenle haritanın amacına bağlı olarak bazı renk, şekil ve yönlendirmeler vardı. Mary Magdalen'in ortaya çıktığı kayalık alan böyle bir semboldü. Mistik kuzunun kanının aktığı altar bir kilisenin sembolü olarak yorumlanabilirdi. Van Eyck başka kiliseleri altar olarak resmetmemişti. Eğer o böyle bir girişimde bulunsaydı absürt bir resim yapmış olurdu. Bunun ötesinde gizli niyetlerini simgeleyen bazı harfler ve semboller vardı. "T" harfi Tramontana'yi temsil ediyor olabilirdi. Bu kuzey rüzgârının ortaçağdaki ismiydi, haritada kuzey anlamına geliyordu. Bir haç "doğu" anlamına geliyor olabilirdi çünkü Kudüs

doğuda bulunuyordu ve her zaman bir haç ile temsil ediliyordu. Belki de benim yalnızca ufuktaki binaları incelemem gerekiyordu. Eğer böyleyse Van Eyck'ın yaşamış olduğu ortamı hissedebilecektim. Hiç kuşku yok ki ortamın büyük kısmı gerçek binalarının arasındaki fantezi binalar içeriyordu. Bu, insanları Orta Çağlar'da yanlış yönlendirmeye yetecek bir durumdu. Ben aylar boyunca kütüphanede katedral fotoğrafları karşılaştırması yaptım. Orta Çağ dönemine ait olan bu binaların bazıları artık yoktu veya tanınmayacak harabeler durumuna dönüşmüştü.

Bir altar eserini değerlendirmek için Arma Christi'ye ilişkin verilerin olması gerekiyordu. Kilisenin tepelik, tümsek bir alanda olması gerekiyordu. Bir fıskiye küçük bir nehirden oluşan doğal bir kaynak için sembol olabilirdi. Ancak bunun Avrupa'nın hangi bölgesini temsil ettiğini bilmiyordum. Benim en iyi tahminim bunun Mary Magdalen efsanesine ilişkin olduğuydu. O Sainte-Baume kayalık alanının olduğu bir pano üzerinde resmedilmişti. Belki de benim bu efsaneyi biraz daha yakından incelemem gerekiyordu. Kendime Truva efsanesinin 1880 yılı civarında Heinrich Schliemann tarafından yeniden keşfedilinceye kadar bir efsane olarak bilindiğini hatırlattım.

LEGENDA AUREA

Mary Magdalen'in bu öyküsü eğitimli bir İtalyan Dominiken olan Jacobus de Voragine tarafından 1265 yılında *Legenda Sanctorum* (Azizlerin Öyküleri) adıyla kaleme alınmıştır. De Voragine'nin kendisi bunları efsane olarak nitelendirmiştir fakat günümüzde

bunların fantezi öyküler olarak yanlış bir şekilde değerlendirilmiş olduklarını görüyoruz. “Legenda” “okunması gereken konular” anlamına gelen Latince bir sözcüktür. Uydurulmuş öyküler “mit” veya “saga” (destan) olarak ifade edilmektedir. De Voragine bu öyküleri kendisi uydurmamıştır, mümkün olduğu kadar çok kaynaktan sözlü geleneklerden derlemiştir. Onun eseri kısa süre içinde yaygın bir şekilde kabul görmüş ve *Legenda Aurea* (Altın Öyküler) olarak popüler olmuştur. O yalnızca azizlerin öyküsünü anlatmamıştır ve Mary Magdalen onun tek konusu değildir. Öykülerini yazarken belli bir amaç doğrultusunda yazmadığına ikna olmuştum. De Voragine yazılarını ölçülü bir tarzda kaleme almış fakat bazen fantastik mucizeler de yazmıştır. O çok dindar biriydi ve fantastik mucizelerin gerçekten olduğuna inanıyordu.

İsa kullanılan zaman ölçüsüne bağlı olarak MS 27 ila 36 yılları arasında bir dönemde çarmıha gerilmişti. *Legenda Aurea*’ya göre 14 yıl sonra onun takipçilerinin bir grubu bir tekneye binmişler ve denize açılmışlardı, bu kürek ve yelkeni olmayan bir tekneydi. Onlar arasında Mary Magdalen, Lazarus, Martha, Marcella (Martha’nın hizmetkârı), Maximin ve Cedony bulunuyordu. Arimathea’lı Yusuf’un ismi listede geçmemekteydi. Tanrı’nın yardımıyla grup Fransa’nın güney doğu kıyılarında bulunan Marsilya’ya ulaşmışlardı. Mary Magdalen’in hamile olduğuna ilişkin bir durum söz konusu değildi. Zaten eğer İsa gerçekten 14 yıl önce çarmıha gerilmişse bunu söylemek gülünç olurdu; ayrıca bir çocuktan da bahsedilmiyordu.

De Voragine betimlemesinde havari Peter’in Mary’nin korunması görevini Maximin’e bıraktığı anlatılıyordu. O 72 yeni havariden biriydi. Eğer çarmıha gerilme MS 36 yılında olmuşsa

ve bu olay 14 yıl sonra gerçekleşmişse demek ki takvimler MS 50 yılını gösteriyordu. 50 yılında James halen yaşıyordu. Eğer Mary Magdalen'in birisi tarafından korunması gerekiyorsa bu kişinin İsa'nın halefi olan James olması gerekirdi. De Voragine Peter ismini hiç kullanmamıştı. Bu durumda Roma Katolik kilisesi tarafından deşifre olması söz konusu olurdu.

Voragine ayrıca teknede kürek ve yelken olmamasının nedeni olarak grubun ölüm cezasına çarptırılmış olabileceği yönünde bir değerlendirme yapmıştır. Benim düşünceme göre bu bir sürgündü. Ben daha önceden Arma Christi'nin Kudüs'te kalmadığından kuşkulanmıştım. Güvenlik gerekçesiyle bu akıllıca olmazdı. Kutsal nesnelerin başka bir yere taşınmış olması akla daha yatkındı.

Kontrolsüz bir teknenin Marsilya kıyılarına çıkabilmesi için mutlaka Tanrı'nın yardımı gerekmiyordu. Marsilya yüzyıllar boyunca bir Yunan şehir-devleti olmuştu. Felsefi okulları, kültürü ve hukuk sistemiyle ünlüydü. Bunun dışında Orta Doğu ile ticari bağları vardı. Kalay ticari ürünlerin bir tanesiydi. Arimathea'lı Yusuf da kalay ticareti yapıyordu. Ancak grubun Marsilya'ya vardığı dönemde Roma burayı ele geçirmişti, şehir karışık kültürlerin olduğu özgür bir kent görünümüne kavuşacaktı.

Grup Marsilya'ya geldiğinde soğuk karşılanmıştı. Onlara zarar verilmemişti fakat burayı terk etmeleri istenmişti. Bir süre boyunca putperest bir tapınak yakınındaki bir kulübeye sığındılar. Mary insanların putlara taptıklarını gördüğünde onlara kibarca yeni öğretiyi anlatmıştı. Yavaş yavaş halktan insanlar onları dinlemeye ve saygı göstermeye başlamışlardı. Öykü buradan itibaren inanılması zor bir hal almıştı. Oraya çocuksuz olarak gelmiş olan Mary bir çocuk sahibi olmuştu. Bu, Kudüs yolcu-

luğu sırasında annesi ölmüş olan bir kadının çocuğuydu. Eğer hemen emzirilmezse çocuk da kısa süre içinde ölecekti. Mary bu çocuğa hayat verecekti. Sonrasında annesi de canlanacaktı.

Her ne kadar De Voragine mucizelere inanan biri olsa da bu tür öykülerde yer alan bilinemezcilik durumu aşırıydı. Benim için bu öyküde daha önemli olan Mary Magdalen'in Fransa'ya gitmiş olmasıydı. De Voragine bir İtalyandı ve Mary'nin Fransa'ya gitmiş olduğunu doğruluyordu.

Lazarus Marsilya'nın piskoposu olmuştu. Diğerleri de şehir içinde din alanında etkin görevler üstlenmişlerdi. Onlar İsa'nın öğretilerini yaymaya devam ediyorlardı. Mary kendisini meditasyona adamıştı. Terk edilmiş bir alanda münzevi hayatı yaşıyordu. Onun yaşadığı "doğal yaşam alanı" genellikle yanlış olarak "çöl" olarak nitelendirilmiştir. Bu alanda insanlarla bağlantısız olarak 30 yıl kalmıştır. *Legenda Aurea* onun tam olarak nereye gitmiş olduğunu söylememiştir. Ancak burası su, ağaç ve bitkilerin olmadığı bir yerdir. Bu tanım yalnızca Marsilya'nın doğusundaki bölgeye uymaktadır. Burası kalabalık bir platodur. Bu yer şimdi Sainte-Baume (Kutsal Yağ) olarak bilinir. İsmini her zaman Mary ile özdeşleşen yağdan almıştır. Sainte-Baume'de insanların yaşadığı mağaralar vardır. Mary buraya gelmeden önce bu mağaralar kullanılıyordu. Mary bu alanı kendini dine adamak için uygun bir olarak görmüştür.

Birkaç on yıl sonra bir din adamı münzevi olarak burada yaşamaya karar vermiştir ve Mary'nin bulunduğu mağaradan yalnızca birkaç mil uzaklıkta olan bir mağaraya taşınmıştır. Bir gün Mary'yi görmek istediğinde fiziksel gücü buna yetmemiştir. Korku ve güçsüzlük hissetmiş ve kısmı felç geçirmiştir. Bu onun "gizli ilahi bir yer"e yaklaşmakta olduğunu düşünmesine

neden olmuştur. Ancak Mary'nin onu davet etmesiyle yaklaşabilmiştir. Mary ona kim olduğunu açıklamıştır. Din adamından Maximin'e gitmesini ve kendisinin kısa bir süre sonra ölmüş olacağını iletmesini istemiştir. Maximin bunu işitir işitmez hemen Mary'nin bulunduğu yere gelmiştir. Ancak kısa bir süre içinde Mary Magdalen ölmüştür. Onun bedeni cennete alınmamış, gömülmüştür. Jacobus de Voragine bu durumu göz önünde bulundurarak kendisinin de ölünce Aix'de Mary Magdalen'in yaşamış olduğu alana gömülmesini vasiyet etmiştir.

Mary bir münzevi hayatı yaşamıştır ve ancak başka bir münzevinin kendisini tesadüfen bulmasıyla yeri anlaşılmıştır. O dönemde münzeviler geleceğin azizleri olarak görülmekteydi ve insanları iyileştirebileceklerine inanılırdı. Bu nedenle münzevilerin yaşadıkları yerlerde sıklıkla büyük kalabalıklar toplanırdı. Bir münzevi mağarada değil, kilise yakınındaki bir hücre evinde yaşardı. Onların sığınaklarında baca bulunmazdı. Ateşi çok nadir olarak kullanırlardı. Fransa'da halen bu amaçla kullanılmış olan yerler vardır. Jacobus de Voragine Mary Magdalen ile ilgili olarak kendi kurgusal kahramanlık öyküsünü yazmak istemiş olabilir.

Mary'nin ölümünden sonra Sainte-Baume bölgesinde çok sayıda kilise ve manastır yapılmıştır. Bu anlatılanların yalnızca bir efsaneden ibaret olmadığını ortaya koyar. Bu bölgenin 300 mil kuzeyinde bulunan bir alanda bile ibadet yerlerinin olması bunun yalnızca yerel bir öykü olmadığını ve bölgede başka yerlerde de bilindiğini açığa çıkarır.

İnsanların Mary'den geriye kalan şeyleri görmek istemeleri anlaşılır bir durumdur. Kilise putperestliği yasaklamıştır ve yalnızca azizlerden yardım istenmesine izin verilmektedir. Bu amaçla

her kilisede kutsal emanetlerin saklandığı bir sandık veya altar içinde boş bir alan bulunur. Azizlerin kemikleri burada saklanmaktadır. Bazen altarın altında mezar bile bulunmaktadır. İnananlar buraları ziyaret etmenin kendileri için kutsal görev olduğunu düşünürler. Bu hac ziyaretleri büyük bir gelir kaynağıdır.

Sekizinci yüzyılda Gerard adlı bir keşiş bölgeye gelmiştir. O Mary Magdalen'in mezarını bulmuş ve kalanları Vesoul'a getirmiştir. Ben onun bunu amirlerinin emri olarak yapmış olduğunu düşünüyorum. Sonraki yüzyıllarda Saint Maximin-de-Provence ve Vézelay gibi manastırlarda Mary Magdalen'in kalıntılarının bulunduğu iddia edilmiştir. Vesoul'den gelen kalıntılar bir sahtekârlık nesnesi olarak görülmüştür.

Legenda Aurea'daki yetersiz bilgilere karşın, uydurulmuş kısımların yanı sıra doğruluk payı olan anlatımların olduğunu düşünüyorum. Truva efsanesinde olduğu gibi sonradan uydurulmuş bölümlerin dışında temel olarak doğrulara dayalı bir durum söz konusuydu. Benim Sainte-Baume veya Aix'ten işe yarar bir şey bulmam zor görünüyordu. Kuzeyde Alp dağlarının uzantısı vardı. En iyi tercihin batıya yönelmek olduğunu düşündüm. Orada bir yer ismi ile ilgimi çekti—Carcassonne [carcass: kadavra, kalıntı]. Koehn orada bulunmuştu. Von Crausshaar ile konuşmam sırasında oranın çalınmış sanat eserlerinin bir saklanma yeri olmadığını öğrenmiştim. Koehn acaba oraya neden gitmişti?

Onunla araştırma sırasında aynı sonuçlara ulaşmış olmamız muhtemeldi. Altar eserindeki Mistik Kuzunun yönü sola dönüktü. Bu haritacılık açısından batı anlamına geliyordu. Ben Koehn'in izinden gitmeye karar verdim.

TUHAF BİR KÜÇÜK KİLİSE

Fransa'ya gelmeden önce, bir Beyaz Propaganda toplantısına katılmak durumundaydım. Bu CIA tarafından düzenlenmiş ve yayın organları aracılığıyla yönlendirme içeren bir kültürel etkinlikti. 1947 yılından itibaren Amerikan film ve medya endüstrisi yapı değişikliğine gitmişti. Beyaz Propaganda unsurları üstü kapalı olarak medya aracılığıyla halka veriliyordu. Ünlü komedyen Charlie Chaplin gibi büyük yıldızlar bile bu çalışmanın içindeydiler. Onun *Büyük Diktatör* adlı filmi Hitler karşıtı yapısıyla dikkat çekiyordu.

Bazı kesimler bu duruma yönelik ağır eleştiriler yapıyorlardı. Basın ve konuşma özgürlüğü kısıtlanıyordu. Aslında savaşın çıkma nedenlerinden birisi de buydu. Genç Amerikan askerleriyle konuşmalarımda bunu açık bir şekilde görüyordum. Hangi tarafa bakarsam bakayım, sıradan vatandaşların özgür olmak için yoğun bir çaba harcadıklarını görüyordum. Vatandaşlar entelektüel ve duygusal olarak dışa bağımlı bir yapı içindeydiler. Düzgün bir şekilde yolunda yürüyen kişiler bile cezalandırılabiliyordu. Biz totaliter bir rejim altında gibiydik.

1949 yılının bahar ayında Fransa'ya gitmek üzere ayrıldım. Üniversiteye ve öğrencilere benim bazı sanat tarihi araştırmaları yapmak üzere ayrıldığım söylendi. Elfrie gerçek işimin ne olduğunu tahmin etmişti. Nerede olduğum konusunda Billy'yi her zaman bilgilendiriyordum. Ayrıca yapmaya niyetlendiğim şeyler konusunda da ona bilgi veriyordum. Araştırmalarım sıra-

sında bulmuş olduğum bir şey nedeniyle bunu doğrulamak için bu geziye çıkmam gerektiğini söyledim.

Carcassonne kenti bir perili öyküdeki şatoyu andırıyordu. Tam olarak nereye gittiğimi bilmiyordum. Bir turist gibi davranmaya ve her yeri keşfetmeye karar verdim. Belki altar eserine ilişkin olan bir unsura rastlarım diye düşünüyordum. Şehirde halen Nazilerin olup olmadığını sormama gerek yoktu çünkü izler hâlâ açıktı. Yıkılmış binalar ve Nazi ikonları gözüküyordu. Temiz sokaklar boyunca gezindikten sonra ulaştığım meydanda bir fıskiye görmüştüm. Bu, Van Eyck'ın altar eserinde görülen fıskiyeye benziyordu. Bir an için elle tutulur bir kanıt bulduğumu düşündüm. Ancak ne yazık ki herhangi bir başka referans noktası bulamıyordum.

Yolumu değiştirdim ve Koehn'in yaptıklarını izlemeye koyuldum. O yalnızca birkaç yıl önce şehirde olduğu için ve Almanlarla özel bir bağlantısı olduğundan onun hakkında bilgi toplayabilirim diye düşünüyordum. Müzeyi ziyaret ettim ve bir Hollanda üniversitesinden geldiğimi söyledim. Savaş döneminde şehirde sanata ilişkin olanlar konusuyla ilgilendiğimi belirttim. Müze personeli ile konuşurken Alman Kunstschutz'dan birilerinin Carcassonne'yi ziyaret edip etmediklerini sordum. Ziyaret yapılmıştı. İşgalin başlarında, Kunstschutz şehirdeki sanat eserlerinin envanterini çıkarmıştı ve daha sonra şehirden ayrılmıştı. Gestapo savaş sırasında çeşitli nesneler çalmıştı. Koehn savaşın ilerleyen zamanlarında Carcassonne'a gitmişti. Onun kendisini Kunstschutz üyesi olarak tanıtmaması muhtemeldi. Bunun dışında sanat ile çok ilgili olmayan bir Alman subayının oraya gelmiş olduğunu öğrendim. Bunun Koehn olduğunu tahmin et-

tim. Bu durumda o da kendisiyle aynı mantığı izlemiş oluyordu. Kendisi gibi fıskiyeyi keşfetmiş olmalıydı.

Rennes-le-Château adlı yaklaşık 20 mil güneyde olan bir köye gidecektim. Belirsiz kuşkularımı gözardı ettim. Bir süre araçla gittikten sonra köyün asfalt yolu olmadığı için bundan sonrasını yürüyerek gitmem gerekiyordu. Köy küçük bir dağın yamacındaydı. Yürümeyi severdim fakat yanımda ağır bavullarla bu hiç de kolay olmuyordu. Köydeki ev sayısı birkaç düzineden fazla değildi. Koehn'in buraya gelmiş olduğunu öğrendiğim için buradaydım. Bu dağın başında Koehn'in ne işi olmuştu? Birine eşyalarımı taşıtmaya niyetlendim fakat sokakta hiç kimse yoktu. Eğer Koehn buraya gelmişse, mutlaka burada özel bir şey bulmuş olmalıydı. Köye doğru yürürken etrafı seyrediyordum. Kilise görememiştim. Bu anda arkamda bir ses işittim. Döndüm ve orta yaşlı bir kadın gördüm. Pencereden bana bakıyordu. Heyecanlı bir şekilde beklememi istediğini belirtecek şekilde bana el salladı. Kısa bir süre sonra benim yanımdaydı. Kendisini bana Henriette olarak tanıttı. Merakla birini mi ziyarete geldiğimi sordu. Ben turist olduğum için burada olduğumu ve etrafı gezdiğimi söyledim. Köyün diğer tarafında bir konukevi vardı. Ben dostça ona teşekkür ettim ve burada kilise olup olmadığını sordum. Henriette tereddüt etmeden beni oraya götürdü. Yolda bana köyüyle ne kadar gurur duyduğunu söylüyordu. Kilisenin duvarının üzerinde "Azize Mary Magdalen" kabartması gördüm. Uzanmış bir şekilde resmedilmişti. Bu en azından iyi bir başlangıçtı. Henriette kapıyı itti. "Ben dua etmek için şimdi senden ayrılacağım. Daha sonra hazır olduğunda gel ve bizimle bir şeyler iç." Bunu yapacağıma söz verdim ve küçük kiliseye girdim.

İlk karşılaştığım şey Asmodeus heykeli oldu. Bu, Kral Süleyman tarafından şeytan olarak tanımlanmış olan yaratıktı. Elinde mızrağı ve başında boynuzları vardı. Üst kısımda "Par ce signe tu le vaincras" yazıyordu. Bu gökyüzünde haç görmüş ve savaşta düşmanlarını yenmiş olan İmparator Konstantin'in sözleriydi. Ancak yazan kişi biraz değişiklik yapmıştı. "Bu işaretle fetih yapacaksınız" sözü yerine "bu işaretle onu yeneceksiniz" demişti. Burada kast ettiği şeytandı. Ortada kırmızı bir kabartma vardı. Burada "BS" harfleri yazılıydı. Büyük Basil anlamında Basilius Supremus sözcüklerinin kısaltılmışıydı. O dördüncü yüzyılda yaşamış olan ve felsefe, astronomi, geometri ve tıp ile ilgilenmiş bir din adamıydı. Dünyasal zenginlikleri reddetmiş ve Hıristiyanlığın Musevi kaynağına yönelmişti.

Kilisenin geri kalan kısmında çok sayıda küçük heykelcik vardı. Yavaşça etrafı geziyordum. Tüm ayrıntıları inceliyordum. Asmodeus'un yanında fantastik bir rölyef vardı. Dünyasal malları reddederek cennete ulaşılabileceğini simgeleyen semboller ile süslüydü. Fransızca olarak yazılmış yazıda "Bana gelin, tüm yorgun olanlar ve yük taşıyanlar, ben size barış ve huzur getireceğim" yazıyordu. Bu metin Matthew 11:28'den alınmıştı. Yer karoları köşegen olarak döşenmişti. Köşeler rüzgârın yönünü işaret ediyordu çünkü erken dönemde yapılmış kiliselerde doğudan batıya doğru bir yön olurdu.

Kilise içinde göze çarpan unsur çok zengin ayrıntıların bulunmasıydı. İsa'ya siyahi bir hizmetkar tarafından su dolu beyaz bir kâse sunuluyordu. Beyaz kâse onun suçsuzluğunu simgeliyordu. İsa'ya çarmıha gerilme cezasını vermiş olan Pilate elinde yumurta tutuyordu. Katolik inancına göre yumurtanın hiçbir anlamı yoktu fakat Musevi inancında bir anlama sahipti. Özel

dini günlerde kuzu etinin yanı sıra yumurta sunulurdu. Ben Van Eyck ile Musevi inancında daha fazla paralellikler görmeye başlamıştım. Altarda yedi kollu şamdan vardı; ortadaki kolda çarmıha gerilmiş İsa vardı. O ışık olarak betimlenmişti.

Doğal olarak Mary Magdalen'i de inceledim. O çeşitli yerlerde resmedilmişti. Heykelciklerde ve renkli cam pencerelerde vardı. Altarda kapsamlı bir rölyef vardı. Bunda Mary dua ederken betimlenmişti. Altar kilisenin veya katedralin en kutsal yeri olarak görülürdü. Eski devirlerde önce altar yapılmakta ve bundan sonra onun etrafına kilise inşa edilmekteydi. Altar bir türbe biçimindeydi. Orta Çağlar'da insanlar mümkün olduğu kadar kiliseye yakın bir yerde gömülmek isterlerdi. Ölen kişi eğer zenginse kilisenin içine de gömülebilirdi. Bu küçük binanın Mary Magdalen'e ithaf edildiği açıktı. Kilisenin girişindeki Magdalen kabartması bunu açık bir şekilde ortaya koyuyordu.

Ben kilisenin içini dolaşırken zamanın nasıl geçtiğini unutmuştum. İçerideki nesnelerin bazılarının canlı renkleri kilisenin kendisi kadar eski olmadıklarını ortaya koyuyorlardı. Bunların bazıları orta çağın başlangıcı dönemine ait veya daha eskiydi. Kilisenin yanında bir bina vardı. Burası kiliseye ait değil gibiydi. Küçük yuvarlak bir penceresi vardı. Bir hücre evi gibi görünüyordu. Pencerenin küçüklüğü burada yaşayan bir münzevinin dışarıyla bağının çok az olması anlamına geliyordu. Pencere içeriye bolca ışık girmesi için yeterli değildi. Bu durumda münzevi karanlık içinde yaşamını sürdürecekti. Kilisenin etrafı alçak duvarlarla çevriliydi. Bunun gerisinde vadi uzanıyordu. Acaba Koehn buraya neden gelmişti? Benim bilmediğim neyi biliyordu? Belki de bu bölgede bambaşka bir şey keşfetmişti. Ancak onun bir tesadüf sonucu olarak buraya gelmediği açıktı. Bunu ancak

yöredeki insanlarla konuşarak bulabileceğimi düşündüm. Konukevine doğru yola koyuldum.

ESKİ BİR HAZİNE ÖYKÜSÜ

Henriette kapısının önündeki çiçeklerle ilgileniyordu. Beni görünce gülümsedi ve içeri seslendi. Kocası Noël centilmen bir şekilde elimdeki bavulu aldı. Beni büyük bir salona aldılar. Orada birkaç köylü oturuyordu. Bana bir bardak şarap ikram ettiler. Misafirperver bir ortam vardı. Köylüler kuşkucu insanlar değillerdi. Benim neden orada olduğum konusunda sorgulayıcı bir tavırları yoktu. Ben aileme ilişkin bir öykü uydurdum. Onlar daha önce Carcassonne'de bulunmuşlardı ve bu nedenle ben yöreyi bir turist olarak ziyaret etmiştim. Rennes-le-Château'nun güzel kilisesi hakkında bir şeyler duymuş olduğum için buraya gelmiştim. Yaşlı bir kadın bana dindar olup olmadığımı sordu. Gözümü kırpıştırmadan "Evet, tabii ki" dedim. Eğer Tanrı varsa, bu an benim üzerime şimşek çakacak bir andı.

Ben böylesine küçük bir köyde bir konukevi bulunmasına şaşırdığımı söyledim. Daha önce devlet dairesi olarak kullanılan bir bina konukevine çevrilmişti. Burası uzun bir süre köydeki din adamının misafirhanesi olarak görev yapmıştı. Bunu duyunca şaşırdım çünkü bir din adamına böyle bir yer tahsis etmek pek alışıldık bir durum değildi. Noël hemen açıklama yaptı. Daha önceki yüzyıllarda din adamı Cathar'ların değerli bir hazinesini bulmuştu. Bu nedenle köyün bazı şeylerini yenilemişti. Ben gülmeye başladım fakat benden başka kimsenin gülmemesi

bunun bir şaka olmadığını ortaya koyuyordu. Ben özür diledim ve Noël'in gerçekten ciddi olup olmadığını sordum. O hiç tereddüt etmeden önceki sözlerini yineledi.

Fantastik bir akşam yemeğinden sonra Noël beni siperlerin bulunduğu alana götürdü. Onun bazı bölümlerinin tamir edildiğini gördüm. Etrafta etkileyici bir görünüm vardı. Noël bize bir şişe şarap getirmişti ve bir kütüğün üzerine oturup içmeye başladık.

1885 yılında köye yeni bir din adamı gelmişti. O kilisenin genel görünümü eski olduğu için bazı dekorasyon işleri yapmak istemişti. Kendisi yoksul olduğu için para toplanmıştı. Altarda çalışma yapılırken şaşırtıcı bir keşif olmuştu. Sütunlar tarafından desteklenen bir taş döndürüldüğünde sürpriz bir keşif yaşanmıştı. O Latince metinlerin bulunduğu bir deste mektup bulmuştu. Mektuplar daha yakından incelendiğinde bunun şifreli bir duruma işaret edebileceği düşünülmüştü. Kendisi Latince okumuş olduğu için çalışmalara girişmişti ve birkaç ay sonra şifreyi çözmüştü. Bu bir hazine haritasıydı. Harita Cathar'ların gizli altınlarının yerini gösteriyordu. Onlar haçlı seferlerinden kaçarken bu hazineyi yanlarında getirmişlerdi. Din adamının hazinenin yerini bulması beş yılını alacaktı. Ancak sonunda zengin olmuştu. Parasını diğer köylülerle paylaşmak istemişti. Bir su kulesi inşa ettirdi ve yolların güzelleşmesini sağlamıştı. Bunun yanı sıra misafirlerin kalabilecekleri bir konukevi yaptırmıştı. O ayrıca zengin bir kütüphane oluşturmuştu ve kendisini çalışmaya adamıştı. Paranın büyük kısmını da kilisenin restorasyonu için harcamıştı. Zengin olduğu için Tanrı'ya minnettarlığını sunuyordu.

Bu, Kilisenin zengin görünümünün Cathar'lardan kaynaklanmadığını ortaya koyuyordu. Ancak din adamı sonradan ortadan kaybolmuştu. Ben "Tıpkı Jan Dark gibi" dedim. Noël bir süre bana baktı. "Ona hayranlık duyuyor musun" diye sordu. Onun Fransa'nın başına gelen en iyi şey olduğu şeklinde yanıt verdim. "Ben de öyle düşünüyorum" dedi. Bir şey ekleyecek diye bekledim fakat bir sessizlik oldu. Noël açık bir şekilde Jan hakkında daha fazlasını konuşmak istemiyordu.

Noël'e din adamının bu hazineyi bulduğunu amirlerine haber verip vermediğini sordum. Noël gülmeye başladı ve başını salladı. Din adamı herhangi birine açıklama yapmayı reddetmişti. Yeni din adamı geldiğinde aralarında bu nedenle bir tartışma yaşanmıştı. Yeni din adamı onu yasadışı olarak ayin paralarını zimmetine geçirmekle suçlamıştı. O dönemde ayin için herkes gönlünden koptuğu kadar bir parayı kiliseye verirdi. Bu genel bir uygulamaydı. Toplanan paralar kilisenin restorasyonu için kullanılırdı.

Noël bardağından bir yudum daha içti. Bu bölgede bulunabilecek daha fazla hazinenin olduğunu düşünüyordu. Din adamı her yeri kazmamıştı. 1917 yılında aniden ölmüştü. Hızlı bir hesaplama ile din adamının hazineyi 1897 yılında bulmuş olduğunu tahmin ettim. Ona din adamının nasıl öldüğünü sordum. Noël'in yüzü ciddileşti. Kalp krizi geçirmiş ve aynı gün ölmüştü. Ona Mary Magdalen'in kilisedeki öneminin ne olduğunu sordum. Önceden hazırlanmış bir yanıtı vardı. Kilise ona adanmıştı; o en önemli havariydi. Din adamları onu yürekten severdi. Ben "En önemli havari Peter değil miydi" diye sorduğumda güldü ve omuz silkti. Bu onun değil, din adamlarının sorunuydu.

Konukevine geri dönerken çok uzak olduğu için hiçbir Nazinin oraya gelmemiş olduğunu tahmin ediyordum. Noël bu konuda bir şey bilmiyordu. Oraya savaştan sonra gelmişti. Hazineyi bulan din adamı eski nesneler bulmuştu. Restorasyon işlerinin yapılabilmesi için bunları satması gerekiyordu. Bu ancak sanat tarihçileri ve bilim adamlarına gösterilerek yapılabilecek bir şeydi. Hiçbir antikacı ve koleksiyoncu değerini bilmeden bir nesne almazdı. Bunun için nesnelerin gerçekliğinin test edilmesi gerekiyordu. Ancak Noël bu konu hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Böyle bir durumda bu tür nesnelerin varlığının sanat çevreleri tarafından duyulmuş olması gerekiyordu.

Kahvaltı sofrasında Henriette gerçekten fantastik bir şekilde evsahipliği yaptı. Ben yeniden kiliseye giderken yaşlı kadın arkamdan geliyordu. Gözlerim altardaki Mary Magdalen resmi üzerindeydi. Arka plandaki manzara eski bir şatonun harabeleri gibi görünüyordu. Manzarayı iyice özümsemeye çalışıyordum. Bu bölgedeki bir arazi olabilirdi. Ben kilisede epeyce vakit geçirdikten sonra dış dünyaya çıktım. Meseleyi enine boyuna düşünüyordum. Yalnızca İsa veya Tanrı değil, genel meseleler de kafamı kurcalıyordu. Elfrie ile ilgili sorunları düşünüyordum; acaba onunla evlenmeli miydim?

Aynı sabah daha geç saatte Rennes-le-Château'nun karşısındaki tepeye çıkacaktım. Henriette'ye göre orada bulunan eski bir şato olan Coustaussa'nın harabeleri görülmeye değer bir yerdi. Birkaç saat sonra buraya ulaşmıştım. Kalıntı olarak çok az şey kalmıştı. Buranın Mary Magdalen resminde arka planda görülen yer olabileceğini düşünüyordum. Ancak bu konuda kesin bir şey söylemek olanaksızdı. Burada çok sayıda hücre evi vardı. Bu sayı 30'dan fazla olabilirdi. Bir münzeviye yakın yaşamak

isteyen çok kişinin olduğunu gösteriyordu. Bu münzevinin çok özel biri olması gerekiyordu.

Öğleden sonra konukevine döndüm. Konukevinin görevlisi Marie bahçede oturuyordu. Bana bakarak dostça selam verdi. Günümün nasıl geçtiğini sorduğunda ona güzel bir yürüyüş yaptığımı söyledim. Onun yanına oturdum ve çevrenin ne kadar güzel olduğu hakkında biraz konuştuk. Ben ona hücre evlerinden bahsettim ve bu bölgede önemli bir münzevinin yaşayıp yaşamadığını sordum. “Münzeviler hakkında çok şey biliyor musun” diye sordu. Ben bu konuya meraklı olduğumu ve araştırma yaptığımı söyledim. Kilisenin sekizinci yüzyıl yapımı olduğunu ve yaklaşık bu dönemde erkek münzevilerin mağaralarda yaşadıklarını söyledim. Ancak kadın olan bir münzevinin bunu yapması olanaksızdı. Böylesine korunaksız bir yerde kadınların kalması çok zordu. Bu nedenle kadınlara kilisede bir yer ayarlanmış olabilirdi. Burası küçük kapılı ve küçük pencereli bir yer olacaktı. Marie “Bugünlerde senin gibi genç birinin bu tür konularla ilgili olması çok güzel” dedi. Ben onda daha iyi bir izlenim bırakmaya çalışacaktım. Bana ne kadar değer verirse ondan daha fazla bilgi alabilecektim. Tüm bildiklerimi bir anda açığa çıkarmamaya çalışarak onun güvenini kazanmaya çalıştım.

Ben Mary Magdalen’in çok saygı gören bir münzevi olduğunu ve kendisinin burada duvarlar arasında yaşamış olabileceğini söyledim. Kilisenin onun ismine yapılmış olması bu görüşü destekleyen bir durumdu. Ben Marie tepki verebilir düşüncesiyle bir süre sözlerime ara verdim. Düşünceli bir şekilde başını salladı. Benim düşünceme göre münzevilere büyük bir saygı duyuyordu. Marie’ye kilisede ölmüş olan bir münzevinin kemiklerinin altarın altına konmuş olabileceğini söyledim. Bu

bir tahmindi. Ancak bölgedeki en kutsal yer kilise olduğu için akla yatkındı. Marie “Hayır, altarın altına değil. Orası çok kutsaldır” dedi. Ben uygun olmayan bir tahminde bulunmuş olduğum için hemen özür diledim. Altarın Tanrı’nın yeri olduğunu bildiğimi söyledim. Marie kendini toparladı ve bilgisizliğim nedeniyle beni bağışladı. Ben altarda Mary Magdalen imgesinin olduğunu ve bunun İsa veya Tanrı için bir sembol olmadığına işaret ettim. Marie ayağa kalktı. “Bu nedenle çok kutsal” dedi. Benim yanımdan uzaklaşmaya çalışıyordu. Ya şimdi ya da hiçbir zaman olmayacaktı. Bu fırsatı tekrar yakalayamazdım. “Ben Cathar hazinesi için burada değilim, madam” dedim. “Ben hazinenin olduğuna inanmıyorum.” Marie bana döndü. “Bu bölgede keyfi sürülebilecek birçok başka şey var” dedi. Ben bu kinayeli ifadeyi yorumlamam gerekip gerekmediğini düşündüm. Döndü ve yanımdan ayrıldı.

ŞİFRENİN ÇÖZÜLMESİ

Ben o akşamı din adamının kütüphanesinde geçirdim. Akşam yemeği sırasında okumak için kitap ödünç almak istediğimi söyledim. Marie ile aramızdaki buzlar erimişti. Bana merakla bundan sonra gezi amaçlı olarak gideceğim yerin neresi olduğunu bile sormuştu. Ben de ona köyü ziyaret etmiş olan Naziler hakkında sorular sormuştum. Marie oraya bazı adamların gelmiş olduğunu onayladı fakat onların geldiği zamanda konukevi misafir kabul etmiyordu. Ve kadın onların isimlerini unutmuştu. Benim gelenlerden birinin Koehn olduğuna hiç kuşkum yoktu.

Kütüphanedeki kitaplar özel değildi. Birkaç dinsel eser vardı. Bunun yanı sıra felsefi kitaplar, din tarihi hakkında yapıtlar ve birkaç klasik roman bulunuyordu. Noël'in bahsettiği kadar değerli eserler değildi. Benim dil konusuna özel bir ilgim vardı ve duvarlarda Kelt dilinde yazılmış yazılar vardı. Kitaplar arasında *La Vraire Langue Celtique* (Gerçek Kelt Dili) adlı bir kitap bulmuştum. Benim aklımda öğleden sonra Marie ile yaptığımız sohbet vardı. Onun benimle bildiklerini tam olarak paylaşmadığını düşünüyordum. Yalnızca dinlemişti ve münzeviler hakkında pek bir şey söylememişti.

Çatıya çıktım ve manzarayı seyrettim. Koehn'in de buraya çıkmış olduğuna emindim. Acaba o ne arıyordu? Altar eserinin haritaya ilişkin unsurlarını düşündüm. Henriette'den buranın bahar aylarında dağlardan inen su kaynaklarına sahip olduğunu öğrenmiştim. Onların bazıları akarsu oluşturuyordu. Burada çok sayıda tümsek vardı. Rennes-le-Château'nun kendisi de bir tepenin üzerinde yer alıyordu. Tüm öğrendiklerimi zihnimde bir araya getirmeye çalışıyordum. Yavaşça düşüncelerim odaklanmaya başlamıştı. Bu köyün sıradışı küçük kilisesi önemli din adamlarına evsahipliği yapmıştı. Mary Magdalen'in kalıntıları buradaydı. Arma Christi'nin burada olma olasılığı güçlüydü. Bir sonraki adım bunların nereye gizlenmiş olabileceğini saptamaktı. Bir altar uygun bir yerdi fakat tüm eserler için uygun girinti bulmak zordu. Daha iyi bir çözüm kalıntıların mezar içine konması olabilirdi. Ancak ben onun boş olduğunu düşünüyordum. Vesoul'dan gelmiş olan keşiş mutlaka onun içine bakmış olmalıydı. Bir şehrin ortasındaki bir kilisenin en kolay bulunabilen yerine böylesine değerli şeylerin konulması zaten küçük bir ihtimaldi. Erken yüzyıllarda azizlerin mezarlıkları gizli yer-

lere yapılırdı. Bunun temel amacı onlarla birlikte gömülen nesnelerin korunmasıydı. Geçmişten alınan dersler nedeniyle bu tür önlemler alınıyordu. Yerel kiliseye yerleştirilmiş olan nesnelerin bulunması için şifreleme yapılıyordu. Üzerimde bir ürperti hissettim. Yanıt burada yatıyordu. Din adamı mezarın yerini bu şekilde öğrenmişti.

Erken yüzyıldan kalan metinler Latince yazılmış olmalıydılar. Din adamları genellikle sıradan insanların anlayamayacağı bir gizli dil kullanırlardı. Papalar mesajlarını temsilcilerine bu şekilde iletirlerdi. Bilinen bir yöntem belli harflerin simgeledikleri anlamlardı. Bazı harfler bir araya getirilerek başka anlamlar oluşturulurdu. Bir zamanlar bunlardan bilinen bir tanesi Maurus Şifresiydi. Keşiş Hrabanus Maurus eserlerinin bazılarında bunu kullanmıştı.

Bu şifrenin kökeni Musevi-Hıristiyan inancına dayanıyordu. Şifre seçilmiş olan az sayıdaki insan tarafından biliniyordu. Eğer benim mantığım birazcık doğruysa Marie seçilmiş olan bu az sayıdaki kişilerden biri olabilirdi. O ve din adamının canciğer dost ve sırdaş olduklarını öğrenmiştim. Belki Noël ve Henriette de inisiye olabilirlerdi. Onlar ziyaretçileri yanlış yöne döndürmek için dostça yaklaşmış olabilirlerdi.

Her şey birbirini tamamlıyor gibiydi. Koehn görevini tamamlayamamıştı. Doğu cephesine gönderilmesinin ertelenmesi ona yeterli zamanı vermemişti. Savaşın dramatik gelişmeleri onun planlarını altüst etmişti. Şimdi Arma Christi'yi bulma sırası bana gelmişti. Ben çok yakındaydım ve her şey yolunda giderse Batı tarihinin en büyük hazinesini kısa süre içinde elime alabilecektim. Bu hazine parasal değer açısından paha biçilmezdi ve dünyanın en ünlü nesnelerini kapsıyordu.

Kısa bir mutluluk hissinden sonra işe koyulmaya karar verdim. Konu üzerinde ne kadar çok düşünürsem o kadar çok ilerleme kaydedebiliyordum. Din adamının aksine Amerikan hükümeti Vatikan'ı göz önüne almamıştı. Yalnızca tek bir Hıristiyan kurumu yoktu. Katolik, Protestan, Reformcu, Apostolik ve başka kurumlar da vardı. Onların da bu nesnelere sahip olma hakları bulunuyordu. Nesnelerin devlet malı olarak kalması gerekiyordu. Papanın milyonlarca takipçisini Washington'a dökmesi ve Arma Christi'nin kendilerine verilmesi için yürüyüş yaptırması olanak dışı bir durum değildi. Başka dini unsurlar şiddet içeren eylemlerde bulunabilirdi. Ancak onun bir sır olarak saklanmaya devam edilmesi nesnelerin bilimsel testlerinin yapılmasını engelliyordu ve böylece onların gerçekten otantik oldukları saptanamıyordu. Söylentiler yayılmaya başlamıştı. Basın bu konuyu didikleyecekti. Ve kaygılanmayı gerektiren çok sayıda durum vardı.

Birkaç yıl önce olanaksız gibi görünen bir şey gerçeğe dönüşecekti. Bilim adamları maddenin atomlarını ayırıyorlardı ve tüm hayal güçlerinin ötesinde güce sahip olan bombalar yapıyorlardı. ABD bu bombaların ikisini Japon şehirlerine atmıştı. Bir anda herkesin gözü önünde on binlerce ve hatta belki de yüz binlerce kişi ölmüştü. Atom bombasından beri ben bilim alanında olanaksız olan hiçbir şeyin olmadığını düşünmeye başlamıştım; insan hücresinde kalıtsal özelliklerin şifresinin çözülmesinin olanaklılığı hakkında makaleler okumuştum. Bazı bilim adamları uzak-olmayan bir gelecekte yeni bir insan bedeninin klonlanabilmesinin olanaklı olduğunu düşünüyordu. Bu, orijinal bedenin aynısı olacaktı. Bu hücrelerde de doğal olarak kan bulunacaktı ve Arma Christi'deki bir damla kan izi yeni bir bedenin oluşu-

munu sağlayabilecekti. Klonlama tekniği halen bir fantezi gibi görünse de gelecek on yıllarda bu gerçeğe dönüşebilecekti. Eski bir kan damlasından yeni bir İsa yaratılması ne kadar güçlü bir istektir? Bu kavranamaz bir politik ve dinsel durum yaratacaktır. Zihnimde birbiri peşi sıra problem senaryoları oluşuyordu. Bu yüz milyonlarca insanı ilgilendirecek ve dünya politikasına damgasını vuracak bir durumdu.

Kişisel hırs ile sosyal sorumluluk arasındaki gerginlik beni sinirli bir hale getirdi ve ertesi gün amaçsızca dolaşıyordum; doğa içinde olmak bile keyif vermiyordu. Başkalarıyla konuşmaktan kaçınıyordum. Ancak yemek sırasında bunu yapmak olanaksızdı. Diğerleri kendilerine karşı koyduğum mesafenin farkına vardılar ve onlara çok bitkin olduğum şeklinde bir yalan söyledim. Marie'nin durumumu fark ederek benimle konuşmak istemesini umuyordum. Ancak bunu yapmadı. Onunla karşılaştığımda gözlerimin içine baktı ve bu benim üzerimdeki baskıyı daha da arttırdı. Ona doğru eğilerek bir sırrı keşfettiğimi fısıldamak istiyordum. Ancak benim sesim boğazımda düğümlenecekti. Tek kelime söylemeden yanımdan geçip gittim.

O akşam bir karara vardım. Arma Christi'ye yakın olup olmadığımı bilmek istiyordum. Daha sonrasında tüm ipleri Billy ve Van't Sant'ın eline verecektim. Onlar doğru karar verme konusunda benden daha deneyimliydiler. Yatağımın üzerine reprodüksiyonlarımı yaymıştım. Aşağıdaki beş panoya daha dikkatle baktım. Solda *Adil Yargıçlar*, yanında *İsa'nın Şövalyeleri*, orta pano, *Kutsal Münzeviler* ve son olarak *Kutsal Hacılar* vardı. Elimde küçük bir çubuk vardı. Mary Magdalen'den kan akıtan kuzuya doğru düz bir hat çizdim. Ne kadar uğraşsam da doğru bir hat çizemiyordum. Her defasında çubuk sola veya üst-sola

doğru kayıyordu. Oysa onun alt-sola gitmesi gerekiyordu. Çünkü Rennes-le-Château, Saint-Baume'nin güney batısında yer alıyordu. Eğer Koehn Carcassonne'deki su kaynakları üzerine odaklanmışsa Arma Christi'nin saklanma yeri buranın kuzeyinde olmalıydı, Rennes-Château'nun bulunduğu güneyde değil. Temel olarak yanlış olan bir şey vardı. Bir saat boyunca bu konu üzerinde düşündükten sonra artık düşünmeye devam edemiyordum. Kendime gelebilmek için yüzüme ıslak havlu koydum.

Bilinen iki işaret noktası Sainte-Baume ve Utrecht'teki Kubbe Kule idi. Çubuğu bu iki yer arasında tuttuğum zaman ve karşılaştırma yaptığımda sonunda yanlış yolda olduğumu anladım. Günümüzde Kuzey Kutbu bir haritanın üst kısmında bulunmaktadır. Oysa Orta Çağlar'da böyle değildi. O günlerde İngiltere kolaylıkla bir haritanın üst kısmında bulunan Kudüs'ün altında yer alabilirdi. Çıkış noktası haritayı yapan kişiye bağlıydı. Yön pusula aracılığıyla bulunuyordu. Benim haritayı saat yönünde döndürmem gerekiyordu. Bunu yaptığımda çıplak gözle bile farklı bir bakış açısı oluşuyordu. Önce umutsuzluğa kapıldım. Çubuğun açısındaki küçük değişiklikler beni Orléans, Reims ve Rouen üçgenine götürdü. Bu yerlerin hepsi Jan Dark'ın bağlantılı olduğu yerlerdi. Zihnimde "çoban kızı izleyin" ifadesi dönüyordu. Peki ama Rennes-le-Châtaeu kilisesinin bütün bunlarla ne ilgisi vardı? Bunu bir türlü bulamıyordum ve vazgeçtim.

Ertesi gün Henriette ve Noël'e tatilimin bittiğini ve eve geri döneceğimi söyledim. Orada bulunmaktan keyif duymuştum ve onlara mükemmel misafirperverlikleri için içtenlikte teşekkür ettim. Bir öğleden sonra yürüyüşünün ardından son kez kiliseye gittim. Orası huzur verici bir yerdi. Kapının yavaşça açıldığını duydum ve bunun bir köylü veya Marie olabileceği düşüncesine

kapıldım. Birisi geldi ve yandaki sıraya oturdu. Birkaç dakika boyunca her şey sessizdi.

"Bir Tanrı tanımını hâlâ bulamadın mı" diye sordu. Sarsılarak ona döndüm ve doğrudan yüzüne baktığımda onun Gabriella olduğunu gördüm. Konuşmuyordu. Sakin bir şekilde ayağa kalktı ve benim yanıma oturdu. Dilimin ucunda yüzlerce soru vardı, bunların ilki en basit olanıydı: "Sen buraya nereden geldin?" Yumuşak bir ses tonuyla "Paris'ten" diye yanıtladı. Başımı salladım. Bu çok fazla basitti. Onun burada olması tesadüf olamazdı. Gabriella bir süre daha sessizce oturmaya devam etti ve sonrasında konuşmak için dışarı çıktı. Sessizlik içinde ben onun konuşmaya başlamasını bekliyordum.

Birlikte Tour Magdala'ya gittik ve pencerenin pervazına oturduk. Gabriella oyun zamanının sona erdiğini, bizim kartlarımızı masanın üzerine koymamız gerektiğini söyledi. Onunla tamamen aynı fikirdeydim fakat ilk olarak ben kendimi açığa çıkarmak istemiyordum. Ona nasıl güvenebilirdim? Kudüs'te bana karşı çok iyi davranmış olsa bile öncelikle onun kendisini ifşa etmesini bekliyordum. Ancak o zaman bir şeyler söylemeye hazır olacaktım. Gabriella bunu anladı ve Kudüs'te benim Arma Christi'yi aradığımı anladığını söyledi. Bizim konuşmalarımızdan ve benim dinsel-olmayan tutumumdan bunu çıkarmıştı. Benim aynı şeyi arayan Vatikan ve pek çok başka okült gruptan biri olmadığımı düşünmüştü. Benim nesneleri finansal kazanç elde etmek için aradığımdan kuşkulanmıştı. Bulmam durumunda onları yüksek bir bedel karşılığında satacağımı düşünüyordu. Ancak Şam'daki telefon numarası benim Amerikan gizli servisi için çalıştığımı ortaya koyuyordu. Yüzünü bu-

ruşturdu. Tanınmayan genç bir adamı ava göndermek akıllıca bir hamleydi. Deneyimli bir sanat tarihçisi veya teolog dikkat çekerdi. Ben kimin dikkatini çekeceğini sordum. "Desposyni, Allahist'ler, onları nasıl adlandırırsan" diye yanıtladı.

Yoğun bir hayal kırıklığı yaşıyordum. Kudüs'te bir aradayken onun bu konunun içinde olduğunu anlayamamıştım. Bu büyük bir amatörlüktü! Gabriella'ya göre eski günlerde başka birimlerle bağlantılı daha az kişi varken şimdi CIA bağlantılı birisinin buraya gelmesi önemliydi. Ben Ghent'te iken Dürer'in reprodüksiyonunu satın alırken beni takip etmişti. Bağlantıyı kurduğumu anladığında benim yakınımda olmaya karar vermişti.

Şimdi benim açık olmam gerekiyordu ve CIA'nın Arma Christi'yi istediğini söyledim. Nazilerin okült maceralarından bahsettim ve bunun onların eline geçmesini engellemeye çalıştığımızı belirttim. Bana baktı, ayağa kalktı. "Bana deccal'in ne olduğunu söyle" dedi. Ben omzumu silktim. Deccal araştırmalarım sırasında sürekli olarak benim karşıma çıkan İncil'den bir öyküydü. "İsa'nın karşıt kutbu" dedim. Eğer İsa iyinin kişileştirilmesi ise, bu durumda deccal şeytanın kişileştirilmesi olur. Bu durumda Şeytan insan olur. Eski Ahit'te kendi içinde tüm kötülükleri barındıran bir kral tanımlanmaktadır. Onun adı Deccal'dir. Deccal dünyanın sonunu getirecek hükümdardır. Daha önce onun bir Yahudi olduğu düşünülmüştü çünkü İsa bir Yahudi'ydi. Ancak o her yönüyle İsa'nın karşıtı olduğu için bu düşünce değişmiştir. Bu durumda onun Yahudi karşıtı olması gerekiyordu.

Yüzyıllar boyunca sayısız insan Deccal'i tanımlamaya çalışmıştı. Newton gibi bilim adamları bile bu konuda kafa yor-

muşlardı. Şeytanın sayısı 666 idi. Bazı tarihçilere göre 666 sayısı kilise babası olan Irenaeus'tan geliyordu. İkinci yüzyılda o bir Yunanca çeviride 616 sayısını görmüştü. Bunun dolmakalemin kayması sonucunda değişmiş olduğunu düşünmüştü. Yunanlılar 777 sayısının mükemmellik anlamına geldiğini düşünürdü. İsa'nın sayısal değeri ise 888 idi. Bu durumda İsa'nın karşıtının 666 olması gerekiyordu. Çünkü 6 sayısı Yahudi sembolü olarak şeytanı temsil ediyordu. Ancak böylesine basit bir hesaplama yapılarak bu sonuçlara ulaşılması herkesin kabul edeceği bir durum değildir.

Ne olursa olsun, Şeytan acımasız olarak cisim bulmuştur. O insanları suiistimal etmekte ve cehennem azabı yaşamalarını istemektedir. Ahlaksız ve vicdansız bir yapıya sahiptir. İnsanların kendisine tapınmasını ister.

Gabriella mutlu bir okul öğretmeni gibi başını sallamıştı. O yirmi birinci yüzyılda Deccal'in ruhlar üzerinde egemen olduğunu düşünüyordu. Deccal bu dönemde amacı yönünde büyük bir ilerleme kaydetmişti. Ona göre gecenin karanlığında hırsızlık yapan kişi ile cebini doldurmak için hastasından fazla para alan doktor aynıydı. Gabriella'yı ilk kez olarak kızgın görüyordum. Benim yanıma oturdu ve Şeytanın tüm insanlığı ele geçirmek için ne tür araçlara sahip olduğunu düşündüğümü sordu. Arma Christi onun için mükemmel bir araç olacaktı. Yüz milyonlarca kişi bu aletler kullanılarak körü körüne harekete geçmeye hazırdı. Himmler gibi kişiler böyle bir amacı güdüyorlardı.

Gabriella'ya Koehn'den bahsettim. Onun da Rennes-le-Château'ya gelmiş olduğunu söyledim. Her ne kadar o ölmüş

olsa bile onun haritacısı ve başkaları bu konuda bilgi sahibiydiler. Gabriella başını salladı. Koehn'in ölmemiş olduğunu söyledi. Oysa ben bu bilgiyi doğrudan CIA'den almıştım ve bu doğrulanmış bir enformasyondu. Gabriella omuz silkti. Eğer Koehn ölmüş olsaydı, bu durumda geçen yıl onunla nasıl konuşmuş olabileceğini sordu. Ve üstelik onun haritacı kullanmadığını ekledi. O keşif yapmamıştı. Paris'te ezoterik çevrelerden edindiği bilgilerle buraya ulaşmıştı. Sonuç olarak araştırma yapabilmesi için buraya gelmesi gerekiyordu. Altar eseri ile burada bir benzerlik olup olmadığını görmek istemişti. Bir süre boyunca bölgeyi incelemişti ve Gabriella ile karşılaşmıştı. Araştırmalarının ardındaki nedenleri tartıştıkları zaman bazı sonuçlar elde etmişti. Sonrasında Doğu Cephesine gitmişti fakat orada ölmemişti. Gabriella ile bağlantı içinde olmayı sürdürmüştü. Kafam karışmıştı. İlk etapta Koehn'in Rennes'e gitmiş olduğunu düşünmüştüm çünkü orada altar eserinin haritasının deşifresi bulunuyordu. Bu anlatılanlar tamamen farklı bir referans noktasına işaret ediyordu. En çok kafamı karıştıran şey amirlerimin bana Koehn'in ölmüş olduğunu söylemeleriydi. Gabriella ise onun hayatta olduğunu söylüyordu. Birisinin yalan söylediği ortadaydı. Gabriella'nın yalan söylemesi için nasıl bir nedeni olabileceğini düşündüm. Peki amirlerimin neden yalan söylemiş olabilirlerdi. Bu daha kaygı verici bir durumdu. Neden gidip Koehn'i ziyaret etmiyordum? Gabriella kapıya doğru gitti, bir göz işareti yaptı. Biz Tour Magdala'dan ayrıldık ve tepenin aşağısına doğru patika yolunu izledik.

KAÇIŞ ROTASI

Birkaç dakika boyunca sessizce onu izledim. Eğilerek kopmuş bir dalı aldı ve asa gibi kullanmaya başladı. "Billy'nin Papa tarafından şövalye ilan edildiğini biliyor musun" diye sordu. Eğer bu soruyla beni şaşırtmaya çalışıyorsa bu konuda başarılı olmuştu. "Birkaç yıl önce oldu. Aziz Sylvester Tarikati içinde şövalye ilan edildi, bu ulaşabileceği en büyük unvandır." Durdu ve dalı bana doğru tuttu. "Bunun için teşekkür etmek amacıyla Arma Christi'yi sunmak sence de biraz fazla değil mi?" Ben artık nereye döneceğimi bilmiyordum. Dünyanın her tarafında din adamları yaşıyordu ve onların her yerde gözleri ve kulakları vardı.

1944 yılından itibaren CIA Vatikan ile olan bağlarını sağlamlaştırmıştı. İki kurum yakın bir işbirliği içindeydi. Savaş sonrasında aralarında yüksek rütbeli Nazileri yakalamak konusunda ortaklaşa çalışmalar olmuştu. İki taraf da Komünizme karşı savaş konusunda ortak amaca sahipti ve güçlerini birleştiriyorlardı. Ben çalışmak için ALIU'ya gittiğimde istihbarat servisi ile olan bağlantımı bir şekilde kaybetmiştim ve ancak dostlar ve eski meslektaşlar aracılığıyla tekrar bağlantı kurabilmiştim. Onlardan Kâğıt Kıskacı Operasyonu hakkında bilgi almıştım. Buna göre yüzlerce Alman bilim adamının ilk atom bombasının ve başka silahların yapılması için Amerika'ya yardım etmeleri için alınmış oldukları bilgisini almıştım. Bu anlaşılabilir bir hareket olarak görülüyordu, Ruslar da benzer bir girişimde bulunmuşlardı.

Gabriella en meşum Nazi casus-subayı olan Reinhard Gehlen ile bir anlaşma yaptıklarını söyledi. O Komünizmin çökertilmesi için yoğun çabalar harcayan biriydi. Ruslar hakkında ayrıntılı enformasyon topluyordu. Bu enformasyonu Amerikalılara ulaştırıyordu. Gehlen, asistanlarıyla birlikte uçakla Amerika'ya götürülmüştü. Burada lüks bir villada ağırlandı ve hatta kendisine hizmetçi tahsis edildi. Komünizmle savaşma ana amacını taşıyacak bir istihbarat faaliyeti içinde olacaktı. 1947 yılında Almanya'ya geri döndü ve tamamı eski Nazilerden oluşan bir ekip kurarak istihbarat faaliyetlerine başladı. Buraya kadar Gabriella'nın söylemiş olduğu her şeyi kabul etmiştim fakat son söyledikleri akıl almaz görünüyordu. Gahlen enformasyon elde etmek için insanlara işkence yapan bir adamdı. Onun tüm kariyeri bir savaş suçları kataloğu oluşturuyordu. Ve şimdi onunla aynı kurumda çalıştığım söyleniyordu. Bu olanaksızdı. Gabriella benim şaşkınlığımı anlamıştı fakat söyleyeceği başka kötü haberler de vardı. Açık bir şekilde Gahlen savaş suçları mahkemesine çıkarılmamış olan tek Nazi değildi. Takma adı "Lyon kasabı" olan Klaus Barbie ve "ölüm meleği" Joseph Mengele kaçmayı başarmıştı. Kaçanların çoğu Uruguay, Bolivya ve Arjantin gibi ülkelere gitmişti. Buralarda on dokuzuncu yüzyıldan beri Alman topluluklar vardı. Gabriella operasyonun kod adını bilmiyordu yalnızca kaçış rotasının neresi olduğunu biliyordu. Olayın içinde Alman havayolu şirketi KLM de vardı.

Biz eski bir su kulesine geldik ve bir süre boyunca oturduk. Geçmiş günler kafamı çok karıştırmıştı. Gabriella'nın verdiği bilgiler ise sarsıcıydı. Savaş sırasında hem İngiliz hem de Amerikan liderler tüm Nazi suçlularının izini takip edeceklerine söz vermişlerdi. Onlar dünyanın öbür ucuna bile gitseler yakalana-

caklardı. Winston Churchill tüm Nazi liderlerinin infaz edileceğini halka açıklamıştı. Başkan Harry S. Truman bu çağrıya karşı çıkmış ve onların resmi bir şekilde yargılanacaklarını belirtmişti. Böylece gelecek nesiller için daha iyi bir tarihi iz bırakacaklardı. Ben onun haklı olduğunu düşünmüştüm. Ancak eğer KLM bu kişilerin kaçışında rol oynamışsa bu durumda Hollanda hükümeti de olayın içinde olmalıydı. Bu benim gözbebeğim olan Prens Bernhard'ın olaydan haberdar olması anlamına geliyordu. Çünkü o KLM'nin yönetim kurulunda bulunuyordu. Ve eğer Bernhard bundan haberdarsa, bu durumda Van't Sant da, Billy ile birlikte konuyu biliyorlardı.

Benim Gabriella'ya olan ilk inancım kuşkuya dönüştü. Bana söyledikleri doğru olamazdı. Yıllar boyunca güvenmiş olduğum insanlar böylesine gaddarca bir olayın içinde olamazlardı. O kendisinin doğruyu söylediğine beni temin etti. Billy'nin şövalyeliği Vatikan'ın bir diyetiydi. Yoğun çabaları nedeniyle ona bu şekilde teşekkür etmişlerdi. Billy Vatikan'ın asla bulamayacağı bazı bilgileri vermiş olmalıydı. Daha fazlası için hiçbir şeyden kuşkulanmayan genç bir adamı iz peşine göndermişti. Gabriella'ya kızgınlıkla baktım. Benim Arma Christi'yi arayışımı bu şekilde yorumluyordu. Ben bunu kabul edemezdim. "Benim söylediklerimi dikkate alman gerekmez. Yeterli bağlantıların vardır, bunları kendin kontrol edebilirsin. Ve bunu yaparken Koehn'i ziyaret et. Ben sana onun adresini vereceğim" dedi. Bunu kontrol edebileceğim konusunda haklıydı. Gabriella beni çok dikkatli olmam konusunda uyardı. Billy bunu öğrendiğini anlarsa artık seninle işbirliği yapmak istemeyecektir. Onlar Koehn'i yalnız bıraktı çünkü büyük bir havuz içindeki küçük bir balıktı. Yan-

lızca Himmler'e itaat eden eski bir Naziydi. Ben ise, diğer taraftan CIA ile doğrudan temas kurabiliyordum.

Köye dönerken düşüncelerim sürekli olarak değişkenlik gösteriyordu. Masamın üzerindeki dosyalarımı aldım. Billy benden sonuç bekliyordu. Bana bu yönde bir mesaj göndermişti. O ALIU üyesi değildi fakat evraklar hakkında bile bilgisi vardı. Bunlar hakkında neden bilgilendirilmişti? Doğal olarak benim böyle bir şeyi sorgulamaya hakkım yoktu. Billy benim Rosenberg'i sorgulamamı ayarlamıştı fakat acaba neden mali işler sorumlusu Franz Xaver Schwarz ile görüşmemi istememişti. İzin istekleri sonuçsuz kalmıştı. Gabriella'ya onu tanıyıp tanımadığını sordum. İsmini iyi biliyordu fakat bana Schwarz'n artık öldüğünü söyledi. 1947 yılının sonunda bir kaza geçirmişti. Muhtemelen Schwarz basit bir şekilde öldürülmüştü. Ben Gabriella'ya inanmak istemediğim halde tamamen gözardı edemeyeceğim çok fazla sayıda belirsizlik vardı.

Tour Magdala'da bir soru beni zorlamıştı. Eğer Arma Christi sekizinci yüzyılda buraya getirilmişse ve onun dinlendiği yeri gösteren bir parşömen altarda bir yerde saklıysa Van Eyck bundan yedi yüzyıl sonra neden onun yerini göstermek için devasa bir eser ortaya koymuştu? Parşömenin yer değiştirmesi durumunda enformasyon artık doğru olmayacaktı. Eğer Arma Christi artık Rennes-de-Château'da değilse ve başka bir yere götürüldüyse çubuk ile yaptığım araştırma ve ölçümlerim beni yanlış yere götürecektir. Peki, bu durumda din adamının bulduğu şey neydi? Onun bulduğu kalıntılar Çile Aletleri değil, Mary Magdalen'in kalıntıları mıydı? Koehn'in izini takip ederek kendi sonuçlarıma ulaşmıştım. Dolayısıyla yanlış yola sapmış oluyordum. Daha fazla oyun oynayabilecek bir ruh hali içinde değildim. Bu

düşüncemi samimiyetle Gabriella'ya ifade ettim. Dudaklarını büzdü. "Şöyle yapalım; ben senin burada olacağını ummuyordum." Doğal olarak benim nerede olacağımı umduğunu merak ettim, acaba Jan Dark ile ilintili bir şehirde mi? Gabriella cebinden bir kartvizit çıkardı. "Evine git. Ne yapman gerekiyorsa onu yap ve Billy hakkında söylediklerimin doğru olduğuna kanaat getirirsen, bu adrese git çünkü benim sana ihtiyacım var" dedi. Benden ne beklediğini söylememişti.

BENİM KENDİ YÖNÜM

Amsterdam'a geri döndüğümde Elfrie'ye olan biten her şeyi anlattım. Ayrıntıları bile saklamamıştım. O benim birlikte yaşlanmak istediğim kadındı. Şimdiye kadar tanıdığım insanlar içinde güvenebileceğim tek kişiydi. Bunun dışında hem psikolojik hem de duygusal olarak onun yardımına ihtiyacım vardı. Onun yanına uzandım. Her şey olup bittikten sonra artık ne düşüneceğimi bilemiyordum. Onunla saatlerce konuştuktan sonra sakinleştim. Sohbetimiz tek gece ile sınırlı değildi. Günler boyunca şehri birlikte gezdik ve bolca konuştuk.

Elfrie'ye Rennes-le-Château'dan da bahsetmiştim. Unutulmaz köyü ona anlatmıştım. Mary Magdalen'e adanmış olan kilisede yaşadıklarımı aktardım. Ben altar eserinde bir şifreye ilişkin hiçbir doğrudan bağlantı bulmamıştım. Elfrie'ye Orléans, Rouen ve Reims üçgenini söyledim. Bunların ortalarında Paris bulunuyordu. İlk tepkisi Reims'in öne çıkan bir aday olduğuydu. Burası Fransa krallarının taç giydikleri yerdi. *Adil Yar-*

gıçlar hırsızlığına ilişkin olarak bir anahtar olabilirdi. D.U.A.'dan gelen mektup zihnimdeydi. "Ve dünyadaki hiç kimse bu ölümsüz eseri * edemeyecek, o sonsuza kadar kaybolmuş olacak." Buradaki * neyi ifade ediyordu. "Deşifre" sözcüğü şimdi iyi bir aday olarak görünüyordu.

Gecenin köründe Elfrie beni ansızın uyandırdı. Yarı uykulu olarak, ilkin ne istediğini anlayamadım. O bir çözüm bulduğunu düşünüyordu. "Benim düşüncem kalıntıların Aix'den Rennes-le-Château'ya götürülmüş olduğunun doğru olabileceği yönünde" dedi. Ancak yüzlerce yıl sonra Arma Christi hiç kuşkusuz çok önemli bir nedenle başka bir yere götürülmüş olabilir. Bu Jan Dark ve misyonunu açıklıyor olabilir. Yüzyıl Savaşı sırasında Fransa kaos içindeydi. Ülkenin tüm değerlerinin İngiliz egemenliğine geçme durumu vardı. Belki de Jan ile VII. Charles arasındaki ünlü gizli anlaşma bu nedenle yapılmıştı. Ben yatağımda doğrulmuştum. Elfrie tutkulu bir şekilde düşüncesini anlatmaya devam etti. Eğer Jan inisiye grubuna dahilse veya onlar tarafından gönderilmişse bu durumda eylemleri önceden belirlenmiş ve onlar tarafından planlanmış olacaktı. O ancak 1429 yılında insanların tanıdığı biri olmuştur fakat o sırada çok iyi bir şekilde ata binmekte ve silah kullanabilmektedir. Bu, onun bu göreve daha önceden hazırlanmış olduğunu ortaya koyar. O Charles'ın sarayına geldiği zaman basit bir köylünün kızı değildi.

Elfrie'nin açıklamalarının çoğuna katılıyordum fakat barışçıl Ebionite'lerin savaşa nasıl girdiklerini hâlâ anlayamıyordum. Öncesinde sorunların barışçıl olarak çözüme kavuşturulabilmesi için yoğun uğraşlar verilmişti fakat bunlar fayda etmemişti. Ben araştırmalarımda bunun aksine bir durumla karşılaşmamıştım. Eğer Arma Christi ortadan kaldırıldıysa, bu durumda Rennes-

le-Château'daki parşömen artık geçerli değildi ve sanat eseri yaratmak için bir neden vardı. Mary Magdalen'in kalıntıları Joan'ın misyonunda bir doğrudan rol oynamamıştı, böylece bir köyün çevresinde var olmaya devam etmişti. Din adamı Mary'nin kalıntıları hakkındaki parşömenleri tesadüf eseri bulmuş olabilirdi fakat bunlar artık Arma Christi hakkında değildi.

Elfrie sanki uygun bir şekilde uyandırır gibi beni hafifçe dürttü. Din adamı nasıl şans eseri olarak böyle bir şeyi bulabilirdi? Yanıt onun şans eseri bulmamış olduğuydu. O Ebionite'lerin bir üyesiydi veya en azından onlara karşı sempati besliyordu. Kilisenin restorasyonunu planlamıştı; eski binanın restore edilmesi gerekiyordu. Her şey bu grup tarafından karşılanıyordu. Paranın geldiği kaynak bu kişilerdi. Şimdi gizem açığa çıkıyordu. Köylüler geri almayı düşünmedikleri bir parayı din adamına veriyorlardı. Onların para kazanmak için satabilecekleri herhangi bir hazineleri yoktu. Dünyanın her tarafından üyeleri para gönderdikleri için ayinler sırasında para alışverişinin olmasına da gerek yoktu. Altar Arma Christi'nin saklanma yeriydi.

Kahvaltıda Elfrie ve ben CIA hakkındaki durumu konuştuk. Seçeneklerin hepsi de sorunluydu. Ben Billy'ye yazdığım son notta Koehn'in izinde Carcassonne'ye gideceğimi rapor etmiştim. Şimdi döndüğüm için CIA benden ayrıntılı bir rapor bekliyordu. Onlara bunu vermek istemiyordum. Ancak benim sessizliğimin onları kuşkulandıracağı kesindi. Bana ağır bir disiplin cezası verebilirlerdi. Eğer daha kirli bir oyun içinde olmaya karar verirlerse, bunun sonuçları hesaplanamazdı—yalnızca benim için değil, aynı zamanda Elfrie için. Onların Hollanda hükümeti ile içerden bağlantıları güçlüydü. Ben ve kız arkadaşım bundan çok büyük zarar görebilirdik. Elfrie Hollanda'dan ayrıl-

mak istemiyordu. Ancak buradaki yaşam hayal kırıklığına neden olurdu. Aslında işini sevmiyordu fakat tek isteği burada benimle kalmaktı. Bizim tüm hayatımızı birlikte geçirecek şekilde iyi bir plan yapmamız gerekiyordu.

Elfrie Koehn'in Almanya'daki adresine gidecekti. Bir Avusturyalı olduğu için bu ülkede pek ilgi çekmezdi. Onun yaşadığını doğrulayacak ve ona görünmeyecekti. Ne Koehn ne de CIA bu araştırmadan haberdar olmayacaktı. Bu arada ben eski tanıdıklarımdan kaçış rotası konusunda enformasyon toplayacaktım. Eğer tüm kuşkularımız doğrulanırsa, Amsterdam'da Gabriella ile buluşacaktım.

Birkaç gün sonra Elfrie'yi trene bindirdim. Sonrasında Hollanda'nın kendi gizli ajanlarının sıklıkla gittikleri Le petit Bodega adlı kafeye gittim. Bir gözüm kapıda olarak tüm öğleden sonrayı kahve içerek ve dergi okuyarak geçirdim. Tanıdık hiç kimseyi göremedim. Ertesi gün şans eseri olarak Ad Stuij ile karşılaştım. O eski bir direniş üyesiydi. Biz tanışıyorduk ve birlikte istihbarat işinde çalışmıştık. Bir fincan kahve aldım ve onun gazete okuduğu yere doğru geldim. Kendisine burada neler yaptığını sordum. Birkaç dakika sonra dostça bir sohbetin içindeydik. Ad amcasını (Ome) bekliyordu. Schallenberg adlı biriyle birlikte gelecekti. O 1915 yılından beri Hollanda'da yaşayan bir Almandı. Bilgi almak için uygun kişi olabilirdi. Savaş sırasında Alman ordusuna çağrılmıştı fakat gitmemişti. Hollandalı dostlarına sadık kalmıştı. Onların Müttefikler için casusluk yapmasına ve saklanmalarına yardımcı olmuştu. Bu arada kendi çıkarlarını da ihmal etmemişti ve Almanların el koydukları ve sattıkları malları pazarlamıştı. Bir spor malzemeleri dükkânı vardı ve sanat eserleriyle de ilgileniyordu. Yarım saatten daha kısa bir

süre içinde Schallenberg içeri girdi. Selamlaştık. Bu buluşmanın bir parçası olmadığım için masadan ayrıldım ve Schallenberg'e kendisiyle daha sonrasında konuşmak istediğimi söyledim. Belki onun için müşteri bulabilirdim. Aynı hafta içinde daha sonraki bir gün için randevulaştık.

Dört gün sonra Schallenberg ve ben bir akşam yemeğinde buluşmuştuk. Ben ilk olarak Kraliçe Wilhelmina'nın tahttan çekilmesine ilişkin olarak geniş kapsamlı olarak konuştum. Yeni Kraliçe Juliana ve kocası Prens Bernhard ile geleceği nasıl gördüğünü sordum. Schallenberg benim zengin müşterimi merak ediyordu ve konuştuklarım nedeniyle şaşırmıştı. Ben görüşme bahaneme yönelik olarak konuştum. Schallenberg'de satılabilecek çok sayıda eser vardı. Ben konuşma konusunda acele etmek istemediğim için onun önerilerini dinlemek durumunda kaldım. Müşterime bunları ileteceğime dair onu temin ettim. Hizmetlerimin karşılığı olarak alacağım komisyon miktarı hakkında konuştum.

Yemek sona ererken Schallenberg'e Gladio şebekesi hakkında bilgi sahibi olup olmadığını sordum. Başını salladı. Komünizme karşı yapılan ülke içindeki faaliyetler gladio şebekesi üzerinden yürütülüyordu. Kendisi de Komünizme şiddetle karşı olduğu için bu konuda bilgi sahibiydi. Stalin ve Rusya'ya ilişkin her şeyi reddediyordu. Ben Gehlen hakkında bilgi almak için Schallenberg'in yemi yutacağını umuyordum. O çok sayıda Almanın gönderilmiş olmasından memnundu. Schallenberg benim tuzağıma düşmüştü. Benim bu konudaki her şeyi bildiğime inanarak kendisinin de Arjantin'e gitmek istediğini söylemişti. Ben kendisine KLM'den bir bilet ayarlayabileceğim şeklinde bir

şaka yapmıştım. Bu da bir yemdi. O kendisinin uçakla yolculuğu sevmediği için deniz aracılığıyla gitmek istediğini söyledi.

Bu yorum beceriksizce yapılmıştı, çünkü benim gizli bir gemi bağlantısı olduğundan haberim yoktu. Her şeyi riske atmaya karar verdim ve kaçış yolunun KLM olduğunu bildiğim blöfünü yaptım. Schallenberg Uruguay'dan bir işadamı olan Alberto Dodero'nun Atlas Okyanusu boyunca bir yolculuk ayarlamış olduğunu söyledi. Dodero Arjantinli Perón ailesinin bir dostuydu ve Hollanda kraliyet ailesi ile yakın dostlukları vardı. Benim mideme kramp girmişti. Sonrasında şaka yaptığını söyledi. Benim kafam karışmıştı. Kendisinin Arjantin'e gitmek istemesi konusunda mı şaka yapmıştı yoksa kaçış rotalarının olması konusunda mı?

Schallenberg'dan aldığım bilgiler Gabriella'nın öyküsünü doğruluyordu. Gizli servisten daha fazla bilgi toplamalıydım. Dienst Elsinga (Elsinga Servisi) gibi özel istihbarat birimlerinden bilgi toplayacaktım. Tjerk Elsinga ile kişisel temasım vardı. O Philips ve KLM gibi büyük şirketler hakkında yakından bilgi sahibiydi. Ben ilk buluşmayı sanki tesadüfen bir karşılaşmaymış gibi ayarlayacaktım. Elsinga beni Londra'da bulunduğum dönemden tanıyordu ve CIA ile bağlantım olduğunu biliyordu. Bu nedenle dikkatli bir görüşme yapmalıydım.

Böyle bir fırsat yakalamıştım. Kendisine genç birini önermek istediğimi söyledim. Elsinga taze kan olan gençlerle çalışmayı severdi ve bu kişinin niteliklerini sordu. Çekici olabilecek kısa bir liste sundum. Onun Komünizm karşıtı bir yapıda olduğunu vurguladım. Özellikle Reinhard Gehlen'in bulunması ile ilgilendiğini söyledim. Elsinga'nın KLM bağlantısı nedeniyle Gehlen ve kaçış rotasını ortaya çıkarabilecek biriyle çalışmak istemeye-

ceğini düşünmüştüm. Elsinga benim ne demek istediğimi gayet iyi anladı ve Gehlen'in kaçış rotasıyla ilgilenmediğini söyledi. Ben yanıtımı almıştım. Oradan ayrılmak için hamle yapacağım sırada beni tuttu ve CIA'daki üst düzey insanlarla bağlantıya geçmek istediğini söyledi. Ben bunun mükemmel bir fikir olduğunu ve bir süre sonra New York veya Washington'a birlikte gidebileceğimizi söyledim. Bulunduğumuz yerden ayrılırken KLM'nin Arjantin uçuşlarının nasıl olduğunu sordum. Benim sorum gayet açıktı. Elsinga'ya göre uçuşlar saat gibi işliyordu.

Gabriella'nın bana söylemiş olduğu her şey doğrulanıyordu. Son birkaç gün içinde duymuş olduğum her şey doğru çıkmıştı. Bu nedenle Elfrie'nin Koehn'in halen hayatta olduğu bilgisiyle geri döneceğinden emindim. Kendimi kurban gibi hissediyordum. İçimde bir intikam öfkesi vardı. Billy ve Van't Sant'tan intikam almak istiyordum. Kim bilir ne kadar hükümet lideri bu işin içindeydi. Milyonlarca insanın ölmüş olduğu savaş sonrasında hiçbir şey değişmemişti.

Ne yazık ki benim Billy'den ve başkalarından intikam almam hiçbir zaman gerçekleşmedi. Onlar çok güçlüydü ve benim onlara zarar vermem olanaksızdı. Ben suya sabuna dokunmayan bir rapor yazarak bu durumu görmezden gelmeliydim. Koehn dosyalarında belirtmiş olduğu için yalnızca Carcassonne'u ziyaret ettiğimi rapor edebilirdim. Hiçbir yeni şey söylemeyecektim. Sorun amirlerimin benim asla vazgeçmeyeceğimi bilmeleriydi. Bu nedenle Billy'den kuşkulandığımı belli etmeden Carcassonne'da havlu atmamın bir bahanesini bulmalıydım. Bu sorunu çözebilsem bile başka bir sorunla karşılaşacaktım. Sistemle ne kadar uyumlu olursam o kadar az zarar görecektim.

Paskalya Yumurtası Operasyonu ve Beyaz Propaganda üzerine yoğunlaşarak hayatımı sürdürebilirdim.

En büyük tehlike CIA'nın benim ismimim üzerine bir "çarpı" işareti koymasıydı. Bu durumda benim hayatım tehlikeye girmiş olacaktı çünkü ben gizli kalması gereken çok şey biliyordum. Yalnızca Gladio hakkında bildiklerim bile Rusların çok işine yarayacak bilgilerdi. Yalan söylemek, bilgi saklamak gibi pek çok suçlamalara maruz kalabilirdim. Bu benim konumumu son derece sıkıntıya sokacak bir durumdu.

LABİRENT

Ertesi hafta Elfrie Almanya'dan geri geldi ve Koehn'in yaşadığını doğruladı. İkimiz de tüm durum nedeniyle şaşkındık. CIA'den intikam alma riskine giremezdik. Bu nedenle kaçmaya karar verdik. Birkaç gün sonra Gabriella'nın verdiği adresi ziyaret ettik. Burası Rozengracht üzerinde bir yerdi. Bütün bunlardan sonra ben Gabriella'nın beni orada beklememesine şaşırmıştım. O verdiği bilgilerin doğru olduğunu biliyordu, yapması gereken tek şey oturup beni beklemekti. Benim öğrenmem gereken şey Gabriella'nın Ebionite'lerden biri olup olmadığıydı. Onlar herhangi birine kendi inançları üzerinde baskı yapmazlardı.

Ben Gabriella'dan Elfrie ve benim geliştirdiğimiz teorilerin doğru olup olmadığını öğrenmek istiyordum. O bizim doğruya yaklaştığımızı kabul etmişti fakat bu noktada herhangi bir ayrıntı vermemişti. Billy'nin şövalye olması, CIA içinde yüksek rütbeye sahip olan kişiler içinde bu tür bağlantıları olan kişile-

rin bulunması dışında bir şey anlatmamıştı. Benim gerçekleri anlamam için biraz daha zamana ihtiyacım olduğunu düşünüyor olabilirdi. Çalıştığım kurum için ikili bir oyun içinde olup olmadığımı bilmesi gerekiyordu. Elfrie ve ben artık geri dönüş yolu olmadığını biliyorduk. Biz tarafımızı seçmiştik. Gabriella ve Amsterdam'daki onun tanıdığı birkaç kişi ile birlikte plan yaparak ortadan kaybolmalıydık. Fransa'ya giderek izimizi kaybettirmeyi düşünüyorduk.

Billy'ye normal tarzda bir mektup yazdım. Carcassonne'da yolun sonuna geldiğimi anlattım. Benim bulabileceğim hiçbir şey kalmamıştı. Geometrik oranlamalar ile ulaşabileceğim bir nokta olmadığını anlattım.

Bunun yanı sıra kız arkadaşımla İtalya'ya bir tatile çıktığımı yazdım. Ona bir deniz gezisinde evlenme teklifinde bulunacağımı söyledim. Üniversiteye de aynı açıklamayı yapacaktım. Geri dönecek şekilde ifadeler kullanmıştım. Elfrie çok sayıda kişinin bizi arayacağı düşüncesiyle panik halindeydi. CIA'in insan avı konusunda elinden kimsenin kurtulamayacağını düşünüyordu.

Akdeniz ortasında tekne gezintisinde iken teknemizi batıracaktım. Bu ilgili yerlere rapor edilecekti. İkimizin bedeni de deniz ortasında kaybolmuş olduğu için asla bulunamayacaktı. Gerçekte ise İtalya sonrası Fransa'ya geçecek ve orada yeni isimlerle yeni bir hayata başlayacaktık.

Paris'te Quai de Béthune'de bize güzel bir apartman dairesi tahsis edilecekti. Biz rahat bir çevrede yaşayacaktık. Doğal olarak Gabriella ile geleceğimiz hakkında konuşacaktık. İş ve gelir elde etme konusunda güvence alacaktık. Öncelikle Desposyni için bir görevimi tamamlamalıydım. İlkelerime karşı bir şey yapma kaygısı taşımıyordum. Gabriella bana bu konuda gü-

vence vermişti. Sonraki dönemde şebekeden çok sayıda kişi ile tanışacaktım. Onlar arasında politikacı ve avukatlar da vardı. Ayrıca üst noktada sanayiciler bulunuyordu. George adındaki biri Elfrie ve bana sahte Belçika pasaportu ayarlayacaktı. Bizim oturma iznimiz olacağına dair güvence verecekti. Birkaç hafta sonra Gabriella benim amirlerimi bu konuda bilgilendirmediğimi anlamış olacaktı.

1881 yılında Carcassonne'ye yeni bir piskopos gelmişti. Onun adı Monsignor Billard'dı. O bir Ebionite inisiyesiydi. Piskopos olmadan önce Rouen'de uzun süre din adamı olarak görev yapmıştı. Burası Jan Dark'ın kazığa bağlandığı yerdi. Kalıntılar konusunda bilgilendirilmişti ve Mary Magdalen'in kalıntılarının Rennes-le-Château da olduğunu biliyordu. Ayrıca kendisini Roma Katolik kilisesinin yanlışlıklarını ortaya koymaya adamıştı. Bu konuda başarılı olursa Doğu ve Batı kiliselerinin birleşeceğini umuyordu. Sonraki adım Musevi-Hıristiyan inancını birleştirmekti.

Rennes-le-Château'deki küçük kilisenin o dönemde restorasyona ihtiyacı vardı. Ancak büyük değişiklikler yapılmayacaktı. Kilisenin geniş kitleler tarafından ziyaret edilmesini istiyordu. Ayrıca Mary Magdalen'in kalıntılarının saklandığı yerin de korunması gerekiyordu. Berenger Saunière adlı yerel din adamı orada doğmuş olan biriydi. O bir Ebionite idi ve Billard'dan restorasyon işini üzerine almak istemişti. Finans konusu ise Avrupa boyunca inananlardan toplanacak küçük miktarlarda paralar ile

sağlanacaktı. Bu çok fazla dikkat çekmeden yapılacak bir şeydi. Çok sayıda kişi köydeki kilise için para göndermeye başlamıştı.

Beklenmedik bir şekilde hayatının son dönemindeki zengin bir kadın Ebionite'lere katılmaya karar vermişti. Bayan Sabatier, Billard'a bir milyon Fransa Frangı bırakacaktı. O vasiyetinde bu paranın kişisel olarak Billard'a bırakılmasını belirtmişti. Bu para ile restorasyon işlerinin bitirilmesinin yanı sıra başka bir kilise daha yapılacaktı. Bu Rennes-le-Château'den uzakta olmayan küçük bir kasaba Limoux'ta yapılacak olan kiliseydi. Gabriella'nın yüzündeki kaslar gerilmiş gibiydi. Ben onun önemli bir şey söyleyeceğini anlamıştım. Gözlerimiz buluştuğu zaman kilisenin isminin sıradan olmayacağını biliyordum.

1901 yılında Piskopos Billard öldü ve onun yerine başkası geçti. Bu kişi Rennes-le-Château'ya gidip tam bir rapor ve açıklama almak istemişti. Küçük kilisenin tamamen yenilenmiş olduğunu gördü ve burası Mary Magdalen'e adanmıştı. Etrafta ona ait kalıntıların bulunduğu söyleniyordu. Yeni piskopos bu kalıntıları ele geçirmek için büyük bir çaba içinde olacaktı. Berenger Saunière bir adım bile geri adım atmadı ve herhangi bir şeyi açıklamayı reddetti. Din adamı istediği bilgileri alamadığı için din adamının ayinleri para karşılığı sattığını ve zimmetine para geçirdiğini iddia etti.

Yörede çok sayıda gezgin hazine arayışında bulunmuştu. Restorasyon işlemleri yapılırken bu tür durumlardan kaçınılması için labirent şeklinde yapılar gerçekleştirilmişti. Vizigotlar döneminden kalma parşömenler ile hazinenin yeri bulunmaya çalışılmıştı.

Gabriella hazine öyküsünü daha sonrasında geçici olarak değiştirmişti. Değişen öyküler insanların kafasını karıştırıyordu

ve gerçeğe ulaşılmasını engelliyordu. Elfrie kalıntıların neden Kudüs'e geri götürülmediğini sordu. Onların ait olduğu yer orasıydı. Gabriella bunu kabul etti fakat Kudüs'ün şiddet olaylarının yaşandığı bir yer olduğunu hatırlattı. Bu durumun kısa süre içinde de değişeceği yoktu. Orası kalıntılar için güvenli bir yer değildi.

Sorun bizim labirenti nasıl genişletebileceğimizdi. Ne kadar karmaşık bir yapı kurulursa o kadar iyi olurdu. Kalıntıların orada olduğuna inananların bir süre sonra vazgeçmeleri için bunun yapılması gerekiyordu. Dinsel bir kurum veya organizasyon aracılığıyla bu yönde çalışmalar yapan içtenlikli gruplar vardı. Onlar kendilerine İsa'yı ve İncil'i yön alarak bu konuda ilerlemeler sağlıyorlardı. Bunun önlenebilmesi için onların labirentin içinde kaybolmaları gerekiyordu. Böylece kalıntıların güvenli bir yerde saklanması mümkün oluyordu. Bu konunun yönlendiricisi Gabriella idi. Ben ayrıntıların nasıl şekillendirileceğinden sorumlu olacaktım. Uzmanlık gerektiren durumlarda başka profesyoneller de sorumluluk alacaklardı.

Bizim genel ilkemiz zaten mevcut olan söylentilerin kullanılması ve beslenmesiydi. Burada benim Soldatensender Calais deneyimim işe yarayacaktı. Ben yarı doğruları söylemenin karşı tarafın inanmasını kolaylaştıracağını biliyordum. İnandırıcılık sahibi olabilmek için söylentilerin "kanıtlarla" desteklenmesi gerekiyordu. Eğer kanıt yoksa bizim her şeyi kendimizin uydurduğu düşünülebilirdi. Yeni söylentilerin çok çeşitli olması ve kafa karıştırıcı olması gerekiyordu.

Gabriella'ya Rennes-le-Château'da iz peşinde olan kişilerin bunun farkına varmalarından korkup korkmadığını sordum. Gülümseyerek başını salladı. Bunun şimdiye kadar olmadığını söyledi. İçten bir araştırmacı bu tür bir yargılama içinde olmuyordu.

Bir sonraki adım din adamı hakkında dünyaya kişisel "sırlar" açıklamaktı. Buna yönelik olarak mektuplar, notlar ve günlükler oluşturulacaktı. Bu belgelerin güvenilir olması için din adamanın elyazısı ile olması gerekiyordu. Onun elyazısının sahtesini oluşturmak zordu. Gabriella beklenmedik bir çözüm bulmuştu. Marie Saunière'nin elyazısını mükemmel bir şekilde taklit edebiliyordu. Bu alanda uzmanlaşmıştı. Herkesin buna inanması için eskitilmiş parşömenler kullanılacaktı. Gerekli olduğunda kütüphaneden ortaçağdan kalma parşömen kullanılacaktı. Bunlar profesyonel bir araştırma sonucunda anlaşılabilecek hilelerdi fakat çıplak gözle anlaşılması olanaklı değildi ve hiç kimseye yazı örneği verilmiyordu.

Elfrie başka bir öneride bulundu. Herkes *Mistik Kuzuya Tapınılması* eserini Arma Christi'ye ulaşılmasında nirengi noktası olarak görüyordu. Ve bununla Rennes-le-Château arasında bağ kuruyordu. Bu, dikkatlerin Van Eyck üzerinde toplanmasına neden oluyordu. Başka kişiler üzerine dikkat çekmek için bir şeyler yapılabilirdi. Nicolas Poussin veya David Tenier'in eserleri buna çok uygundu. Bunlar Fransa'da popüler olan sanatçılardı. Okült ve ezoterik gruplar onların eserlerine çok önem veriyorlardı. Onlar sayı teorisini iyi bilen Pisagor geometrisini kullanmış olan kişilerdi.

Gabriella bu planın Van Eyck'ın eserlerini içtenlikle araştıran inananları hayal kırıklığına uğratacağı konusunda kuşkuluydu. Onların tamamen yanlış bir yönde olmaları söylentilere olan güvenin azalmasına neden olabilirdi. Gabriella ve birkaç arkadaşıyla birlikte haftalar boyunca çalışmalar yapacaktık. Bir şifreleme sistemi üzerinde çalışıyorduk. Bu amaçla Maurus şif-

relemesi ve numerolojiyi de kullanıyorduk. Çoban kız hakkında bir dizi belge oluşturacaktık.

Çok sayıda belge için Gabriella Bezae Kodeksini kullanmamızı önerdi. Burada Yunanca ve Latince beraber kullanılıyordu. Tüm belgeler birlikte düşünüldüğünde hepsi ayrı yöne gidiyordu. Bazılara Cathar'lara ulaşılmasını sağlarken, başkaları Merovingianlar veya Vizigotlara ulaşılmasını sağlayacaktı. Başka bir dikkat edilmesi gereken durum daha vardı. Bu halkların hiçbiri Arma Christi veya Mary Magdalen ile bağlantılı değildi. Yalnızca tek bir belge Van Eyck'ın altar eseriyle bağlantılı olarak doğru bir yönlendirme yapıyordu. Ancak *Adil Yargıçlar* orijinal panosu olmadan bunun ortaya konması mümkün değildi. Doğru açının bulunabilmesi için bunun gerçek yerinde olması gerekiyordu.

1949 yılının Noel civarında daha önce hiç olmadığı kadar yoğun bir şekilde çalışıyordum. Yıllar boyunca devam eden araştırma, düşünme, çalışma ve okuma sonrasında yalnızca çok az kişinin Arma Christi hakkında doğru bilgi sahibi olduğunu anlamıştım. Bu nesneler dünya tarihini değiştirebilecek bir öneme sahipti. Dünya tarihi içinde bir dönüm noktasını oluşturacak bir hareketin uzantısını oluşturuyordu. Bunları düşünmek bile bende bir ürpertiye neden oluyordu. Ben artık dünyanın Tanrı tarafından yönetilmesi ile doğal yasalarla yönetilmesi arasında bir fark olmadığına inanmaya başlamıştım.

Yılbaşı partisi herkesin bir araya geldiği güzel bir etkinlik olacaktı. Hepimiz İsa'nın doğum gününün rastgele seçilen bir

gün olduğunu bilmemize karşın (onun gerçek doğum günü bilinmemektedir) bunun simgesel değeri yüksekti. Ebionite'ler İsa'nın doğum gününü Dünyanın Işığının spritüel geri dönüş günü şeklinde kutluyorlardı. Museviler ile aralarında fark yaratacak şekilde Cumartesi olan dinlenme gününü Hıristiyanlar Pazar gününe dönüştürmüşlerdi. Benim Filistin'deki rehberim Yousef de partiye katılmıştı. Onun partiye katılma mantığı basitti: Yahudiler aslında Arap'tı ve Araplar İslam düşüncesini Yahudilerin dini yerine getirmişlerdi. Ona göre İsa kutsal bir peygamberdi ve döngüyü tamamlamıştı.

Genel Batılı geleneğinden farklı olarak son derece gösterişli masalar donatmaktan kaçınılmıştı. Biz lezzetli fakat alçakgönüllü bir sofraya oturmuştuk. Hafif yemeklerden kurulu bir sofra vardı ve İsa'nın doğum günü onun gösterişsiz tavrına uygun bir şekilde kutlanıyordu. Herkes gelecekte daha iyi bir dünya olması için dua ediyordu.

Sonraki yıllarda Elfrie çalışacak ve ben birkaç farklı iş yapacaktım. Gabriella Kudüs'ten ayrılmak üzereydi. Oradaki durum bir türlü düzelmiyordu. Labirent için yapılan tüm hazırlıklar işe yarıyordu ve çabalarımıza değen sonuçlar alıyorduk. Savaştan önce olduğu gibi ezoterik gruplar halen gizli toplantılarda Arma Christi'yi nasıl elde edebileceklerini tartışıyorlardı. Son dönemde yeni bir fenomen ortaya çıkmıştı. Uzaydan gelen varlıkların konu ile ilgili oldukları söyleniyordu. 1946'dan beri Amerika üzerinde gökyüzünde tanımlanamayan uçan nesneler görünüyordu. Biz düzenli olarak ezoterik grupların toplantılarına katılıyorduk. Bu şekilde faaliyet gösteren çok sayıda grup vardı: Hürmasonlar, Illimunati, Druidler Tarikatı, Tapınak Şö-

valyeleri, Nostradamus takipçileri, Blavatsk takipçileri ve tabii ki Katolik gruplar.

Aydınlanmış insanların listesi sonsuzdu ve bizim bunları takip etmek için harcadığımız zaman da sonsuzdu. Her defasında birileri evrenin sırrını çözmeye yönelik önerilerle ortaya çıkıyordu. Tüm bu gruplar birbirinden bağımsız olarak aynı amaç doğrultusunda hareket ediyorlardı. Onlar çoğunlukla birbirlerine karşı olumsuz bakış açısına sahiplerdi.

Ben Ebionite'lerden İsa'nın kendisinin hiçbir zaman için Tanrı'nın kişileştirilmiş şekli olduğunu iddia etmediğini öğrendim. John'a göre İncil'de bu açık bir şekilde belirtilmişti. 14:29'da İsa "Benim Babam benden daha büyüktür" demişti. Tanrının herkes gibi kendisinin de Tanrısı olduğunu söylüyordu. Onun yaşamöyküsü hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukça ona daha derin bir saygı duymaya başlamıştım. O tüm kişisel hırslarından arınmış olarak barışçıl bir topluluk yaratma arzusu içinde olmuştu. Onun içten takipçileri bu amaç doğrultusunda dünyayı barış ve huzur ortamına dönüştürmeye çalışmışlardı. Ancak sonraları bazıları yönlendirilerek bu yoldan çıkmışlardı.

1950'li yılların ortalarında Fransız yazar Gérard de Lièoux ile tanıştım. O Papalık hakkında yazı yazan biriydi. O zamana kadar biz medyayı çok etkin bir şekilde kullanmıyorduk. Ancak bir gazeteci bulduğumuzda ona bir makale yazdırmanın yollarını arıyorduk. Gizli hazine hakkında kısa bilgiler vererek bunların halka ulaşmasını sağlıyorduk. Bu nedenle daha kapsamlı bir çalışma olarak Rennes-le-Château'da bulunan hazine hakkında bir kitap yayınlama konusunda uzlaşmıştık. Zor olan şey bizim bir yayıncı olarak davranmamızdı. Bu durumda kaçınılmaz olarak kendimizi belli edecektik. Ben bir "kanal" olarak

kullanabileceğimiz birini arıyordum. Bizim gazete makalelerimizden biri Gérard de Liéoux'un ilgisini çekmişti. Bu dönemde kendisine yazacağı kitap için konu arıyordu. Her yazar gibi kitabının bir bestseller olmasını istiyordu.

İlk toplantımızda onu incelerken onun bizim için "kanal" olabileceğini fark ettim. Kendi elyazmalarımızda onu yönlendirecek ve dezenformasyona tabi tutacaktık. Tıpkı uysal bir kuzu gibi onu istediğimiz yere çekebilirdik. Onun medya ile olan bağlantıları bizim işimize yarayacaktı. Bu arada kitabının ses getirmesi nedeniyle de onun da kariyerinde bir ilerleme olacaktı. Bu büyüleyici bir satranç karşılaşması gibi olacaktı. Tüm İngiliz yayıncıları ve editörleri bu konu üzerinde değerlendirme yapacağı için yanlış bilgi verirken çok dikkatli olmak zorundaydım. BBC'den birisi benim İkinci Dünya Savaşı sırasında Londra'da yaşamış olan bir Hollandalı olduğumu anlarsa Elfrie ve benim için bir felaket olacaktı. Ben oyunu kazandım ve bu tahmin ettiğimden çok daha kolay oldu. Çünkü kritik soruların hiçbiri ortaya çıkmamıştı. Hiç kimse zengin din adamının gerçekte yoksul biri olarak ölmüş olduğunu bilmiyordu.

Yıllar boyunca labirent genişledi ve tıpkı dönemlerindeki Otto Rahn ve Antonin Gadal gibi yeni "bulgular" ortaya koyduk. Bunların çoğunu kendi kendimize uyduruyorduk. Örnek olarak tarihte hazinenin bekçiliğini yapan kişilerin bir listesini ortaya koymuştuk. Bu listeyi oluşturmak için Paris'teki kütüphane kayıtlarından yararlanmıştık.

Bizim sunmuş olduğumuz her şey belli kesimler tarafından değer görüyordu. Tapınak Şövalyeleri ile bağlı olan kişiler bunlar etrafında araştırmalar yapıyorlardı. İsa'nın kılıcının izinde olan çok sayıda kişi vardı. Bu amaçla savaşçı-keşişleri içeren bir ya-

pıdan söz ediliyordu. Onlar "Avrupa'nın Bankerleri" olarak adlandırılmışlardı. Tarihçi-yazar Raoul de Caen ve Albert d'Aix'e göre bu şövalyeler haçlı seferleri sırasında bebeklerin öldürülmesinden ve hatta yamyamlıktan (1098 yılında Mara'at kentinde olduğu gibi) sorumluydular. 30 Ekim 1999 tarihine Cumartesi günü Hollandalı bir Hıristiyan Demokrat senatör beyaz bir giysi içinde kiliseyi gitmiş ve Tapınak Şövalyeleri'ni savunmuştu; aynı politik Hıristiyanlar birliklerin Irak'a gönderilmesi yönünde karar alınması için imza atmaya hazırdılar. Bazı teröristlerin haçlı seferlerinin henüz sona ermediğini söylemesinde belki de bir haklılık payı vardı. Arma Christi'nin en azından bu tür değersiz Hıristiyanlardan uzak tutulması gerekiyordu. Ne yazık ki birkaç on yıl sonrasında biz labirentimizi kaybetmiştik. Kontrolsüz bir virüs gibi bölünmeye başlamıştık. Televizyon, CD, DVD ve özellikle internet gibi medya araçlarıyla başa çıkmanın yolu yoktu. Bu nedenle Gabriella tarafından başka bir yol izlememiz önerildi—aramızdan birisinin gerçek öyküyü anlatması gerekiyordu. Henry Lincoln bu amaçla 2001 yılında bir film yaptı. Bunda onun tüm "keşifleri" anlatılıyordu. Çeşitli röportajlarda anlattıklarının hepsinin kulaktan dolma bilgiler olduğunu söylüyordu. Ancak ne yazık ki başkaları onun sürdüğü bu arabaya binecek ve ileri gidilmesini isteyecekti.

Ben o zamandan beni Fransa'da yaşıyordum. Zaman zaman tatil amaçlı olarak Avrupa'nın başka ülkelerine ziyarette bulunuyordum. CIA'den ayrıldığıma bir an için bile pişman olmamıştım. Aslında bunu yaptığım için kendimle gurur duyuyordum. Bir

şair bir keresinde "Ülkenizi sevebilirsiniz fakat sistemden nefret ediyor olabilirsiniz" demişti. Son 50 yıldır Amerika'da buna uygun duygular çok kez yaşanmıştır. CIA o an için kendi ihtiyaçları doğrultusunda davranarak başkalarının özgürlüklerini kısıtlamıştır. Demokratik yollarla seçilmiş hükümetler görevden uzaklaştırılmıştır ve bunların yerine kukla rejimler kurulmuştur. CIA dünya boyunca adaletsizlikler yapmıştır. Gazeteler, dergiler, film şirketleri ve televizyon yayıncıları CIA'nın güdümünde olmuştur. Amerikan Tarzı herkese dayatılmıştır. Aldıkları enformasyona güvenen, seçtikleri lidere inanan insanların yavaş yavaş beyinleri yıkanmıştır ve Beyaz Propaganda'nın kurbanı olmuşlardır. Bu derece derece siyaha dönüşen bir propagandadır.

Şeytan Arma Christi'yi eline geçirmemiş olabilir fakat onun şarkısı daha sessiz olmamıştır. Her Pazar günü İsa için toplanan bazı kişiler ikiyüzlülük içindedirler. Onlar dünyasal zenginlikler peşindedir. Güdüleri mümkün olduğu kadar çok zengin olmak isteği üzerinedir. Düşmanınızı sevin ifadesi "onları mümkün olduğu kadar tüm araçlarla öldürün" şekline dönüşmüştür. Papa kendisinin bir pop star gibi alkışlanmasına izin vermektedir. Vatikan'da dünyasal zenginlikler üzerinde oturmakta ve bu arada dünyada bir yerde her üç saniyede bir çocuk yoksulluk nedeniyle ölmektedir. Onun Beyaz Saray'daki ortağı kendi işine geldiği zaman birliklerini savaşa göndermekte ve her yıl askeri bütçe olarak 400 milyar dolar ayırmaktadır. Bu liderler güzel sözlerle insanları kandırmaktadır. Şeytan'ın şarkısı hiç bu kadar yüksek sesle söylenmemiştir.

YAZARIN SONSÖZÜ

Herkes yaşantısının bir anında "Neden ben" sorusunu kendisine sorar. Amsterdam'ın genelev bölgesinde doğmuş biri olarak hapishanelere düştüğüm ve evden kaçtığım dönemler yaşadım. Assisi'li Francis gibi insanların ayak izlerini takip ederek, yaşantımı seks, uyuşturucu ve rock & roll gibi şeylerden kurtardım. 20 yaşındayken aşırı dozda uyuşturucu madde almak nedeniyle caddenin ortasında yığılıp kalmıştım. Bir komşum beni annemin evine götürmüştü. Zavallı kadın yıllar boyunca kendi çocuğunun tükenişini izlemek zorunda kalmıştı. Bana yemek pişirdi ve beni tekrar evine aldı.

Adım adım yeni bir hayata başladım ve sonunda örnek bir vatandaş oldum. Medya alanında kariyer yaptım, deniz kenarında bir evim oldu ve hayatımın ışığı olan bir kız arkadaşa sahip oldum. Ancak mutluluğum bir aile olma arzusu içinde zirve noktasındayken bir anda sona erdi. Kısa bir süre içinde her şeyi kaybetmiştim. Kız arkadaşım denizin çağrılarına daha fazla direnemedi ve hayatımdan çıkıp gitti; yıllarca süren üzüntü annemi içten içe kemirdi ve benim kollarımda kanserden can verdi; sonrasında depresyona girmiş olduğum için benim kariyerim de sekteye uğradı. Bir kenara oturdum ve "Neden ben" diye kendi kendime sordum.

Hayatımın karanlık bir döneminde telefonum çaldı. Tanımadığım bir adam bana annemi tanıdığını ve buluşmak istediğini söylüyordu. İlk karşılaşmamızda bana kendisinin yaşlı ve yorgun olduğunu ve ölmeden önce öyküsünü yazmak istediğini söylemişti. Benden kitabın yazılması için yardım istiyordu. Ona "neden ben" diye sordum. Ben daha önce hiç kitap yazmamıştım. Tom ısrar etti ve sonunda anlaşmaya vardık. Aylar boyunca birbirimizle konuşacaktık ve ben notlar alacaktım. Tom bu notları okuyacak, tamamlamalar ve düzeltmeler yapacaktı. Notların son kısmını bitirdikten birkaç hafta sonra Tom'u görmeye gitmiştim. Ona sormak istediğim birkaç soru vardı. Ayrıca Rennes-le-Château öyküsünü nasıl uydurmuş olduğunun ayrıntılarını öğrenmek istiyordum. Bu sırada internette Tom'un bana söyledikleriyle çelişen bazı bilgilerin olduğunu bulmuştum ve bunları açığa çıkarmam gerekiyordu.

Ben Tom'un çiftliğine giden yolda Anna ile sessizce yol alıyordum. Biz onun sağlığı hakkında konuşuyorduk. Anna onun temizlik işlerini yapan orta yaşta bir kadındı. Tom iyice güçten düşmeye başladığı için iki günde bir onu ziyaret ediyordu. Anna benim onun satranç arkadaşı olduğumu sanıyordu. Onunla Tom'un daha ne kadar yaşayabileceği hakkında konuşuyorduk: Anna'nın fikri bunun yalnızca bir ya da iki hafta olduğu şeklindeydi.

Çiftliğe geldiğimizde ağır kapının ardına kadar açık olduğu dikkatimizi çekti. Bu ilginçti çünkü Tom artık evden ayrılamıyordu ve kapıyı tek başına açamazdı. Birisinin onu ziyaret ettiğini düşündük, belki de ailesinden birisi gelmişti. Ancak görünürde hiç araba olmadığı için bu düşüncem de doğru değildi.

Arkadaki mutfak kapısından içeri girdik, burası her zaman açıktı. Normalde biz saygıyla ona seslenirdik fakat bu kez öyle yapmadık. Anna ve ben kaygılı bir şekilde oturma odasına doğru ilerledik. Tom orada değildi. Yukarı çıkmak Tom için çok yorucu oluyordu. Bu nedenle onun yatağını aşağıya taşımıştık. Temkinli bir şekilde yatak odasının kapısını açtık. Tom yatağında huzur içinde yatıyordu, gözleri kapalıydı, elleri diyaframının üzerindeydi. Ölmüştü. Anna iç geçirerek haç işareti yaptı. Onun ölümü beklediğimizden daha erken gelmişti.

Yatağa yaklaştığımda Tom'un ev kıyafeti içinde olduğunu gördüm. Pijamasını giymemişti. Bu uykuda ölmediği anlamına geliyordu. Belki de zamanının geldiğini düşünerek yatağa uzanmıştı. Anna telefonun başına gitti ve Tom'un cesedinin morga kaldırılması için gerekli görüşmeleri yapmaya başladı. Ben onun ellerinin altında bir şey olduğuna dikkat ettim. Ellerini dikkatli bir şekilde kaldırdım ve bir tarot kartı buldum—bu asılmış bir adamdı. Bu çok tuhaftı çünkü Tom'un tarot ile ilgisi olduğunu hiç sanmıyordum. Biz bu konuda hiç konuşmamıştık. Kart oraya nasıl gelmişti ve tarot destesinin geri kalanı neredeydi? Etrafa baktım, çekmeceleri karıştırdım ve başka bir kart bulamadım. Sonra kapının açık olduğu düşüncesi aklıma geldi. Birisi buraya gelmişti ve kapıyı tekrar kapatmadan ayrılmıştı. Aile üyelerinden birisi olamazdı. Belki de Tom'un ölmüş olduğunu anlayan başka bir ziyaretçisi olmuştu; peki neden o hiç kimseyi bu durumdan haberdar etmemişti? Belki de Tom doğal sebeplerle ölmemişti, birisi ölmesine neden olmuştu. Gizli servis veya bir okült grup üyesi onun izini sürmüş olabilirdi. Etrafta Opus Dei gibi organizasyonlar hakkında korkutucu öyküler dolaşıyordu. "Papa'nın

gizli ordusu" olarak tanımlanan kişiler vardı. Tarot kartı acaba bir çağrı kartı veya biri tarafından gönderilen bir mesaj mıydı?

Anna'nın telefonu kapattığını anladım ve kartı hemen cebime koydum. Tom bana Arma Christi veya geçmişi hakkında Anna'nın bir şeyler bildiği yönünde bilgi vermemişti. Ben şimdi onun kafasını karıştırmak istemiyordum. Eğer kadın onu öldürmek isteseydi şimdiye kadar bunun için sayısız fırsat bulabilirdi. Üstelik onun ölümünden çok etkilenmiş olduğu anlaşılıyordu. Ben oturma odasına gittim. Onun koltuğunun yanında, yürürken kendisine yardımcı olan bastonu vardı. Bu onun yatağına kendi kendine gitmediğini ortaya koyuyordu.

Tom'un ölümünden son derece müteessir olmuştum. Koşullar hiç de iç açıcı değildi ve ben kendimi boşlukta hissediyordum. Aklımda kalan çok sayıda soru vardı ve bunlara herhangi bir yanıt bulamıyordum. Onun öldüğü akşam Tom'un ailesinden birileriyle tarot kartı ve bastonu hakkında konuştum. Herkes bunun kafa karıştıran bir durum olduğunu söylüyordu fakat hiç kimse olaya polisin karışmasını istemiyordu. Geçmişe ilişkin çok fazla gizlenmiş şey vardı ve bunların su üzerine çıkarılmaması gerekiyordu. Ve aslında eğer Tom kasıtlı olarak öldürülmüşse cinayet delili sayılabilecek olan tarot kartını cebime koyduğum için ben de suçlu duruma düşüyordum. Benim de ağzımı sıkı tutmam için yeterli sebep vardı. Eğer olayın cinayet olduğu düşünülmezse ortada delil karartma gibi bir suç da olamazdı.

Bu kitabın birinci baskısında ben bu ayrıntıları bilerek koymadım. Şimdi yazıyorum çünkü edebiyat temsilcim ve yayıncım bunun halka açıklanması gerektiğini düşünüyorlar. Kitabın Hollanda'daki ilk baskısından hemen sonra internette bir forum kuruldu. "Terug Naar de Bron" (Kaynağa Geri Dönüş)

adlı bu forum www.terufnaardebron.com sitesinde bulunmaktadır. Rennes-le-Château Fransız köyünde yaşanan gizeme ilişkin bilgilerin bazıları burada verilmektedir. Her ne kadar ben bu tür internet forumlarından uzak durmayı tercih eden biri olsam da buradaki tartışmaları takip ettim ve zaman zaman siteyi ziyaret ediyorum.

Bazı insanlar duygusal olarak Rennes-le-Château ile ilgilidirler: Yıllar boyunca yapılan araştırmalardan sonra böyle bir gizemin olmaması durumu onların beklentilerine yanıt vermemektedir. Ancak bu kitabın o bölgeye ilişkin önemli bilgiler verdiği unutulmamalıdır. Kitap yalnızca yeni bir yön oluşturmaktadır.

Ben kitabın ilk baskısından sonra Tom'un ölümüyle birlikte daha dikkatli olmaya başladım. Tehdit telefonları almam uzun sürmedi. Forumlarda özel hayatıma ilişkin yazılar yazılmaya başladı. Bunlar arasında ev adresim ve görüştüğüm kişiler de vardı. Geçmişime ilişkin çok sayıda sorgulama yapıldı. Aynı otelde kalmış olduğum kişilere varıncaya kadar hakkımda araştırma yapıldı. Benim Belçika'da bir manastırla sıkı bağlarımın olduğu ve orayı sık sık ziyaret ettiğim bile söylendi.

İnsanları bunların doğru olmadığına inandırmanın tek yöntemi onların beni izlemelerini sağlamaktır; bu ise hiç de rahat bir yaşantı olmayacaktır.

Ben Rennes-le-Château hakkında beklenmedik sorularla karşılaştım. Buna ilişkin olarak tüm din adamlarının ateşli bir monarşik yapıda olduğuna ilişkin bir durum söz konusuydu. Bu nasıl açıklanabilirdi? Yanıt göreceli olarak basitti. İncil Yahudi krallarının betimlemeleri ile doluydu ve İsa'nın kendisi de bir kral olarak ifade edilmişti. "Cennetin krallığı"ndan bahsedilmekteydi. Tanrı başkan veya demokrat değildi. O bir kraldı.

Bu nedenle bir monarşi hükümetin ideal bir biçimi olarak düşünülüyordu. Bu insanların körü körüne tiran şeklinde bir monarşiyi takip ettikleri anlamına gelmiyordu. Aynı zamanda toplumsal yönü olan bir monarşi olması gerekiyordu.

Rennes-le-Château dışındaki sorulara da muhatap olmak durumunda kalıyordum. Arma Christi'nin şifresi ancak *Adil Yargıçlar* panosu ile çözülebilecekti. Altar eserinin tamamlanabilmesi için onun da olması gerekiyordu. Pano şifrenin yalnızca bir kısmını içeriyordu. Tüm altar eserinin şifresinin de çözülmesi gerekiyordu. Bazı okuyucular metnin üzerinde bulunan küçük kırmızı harflere odaklanmışlardı fakat bunda bir anlam bulamamışlardı. Van Eyck kardeşler sanat eserine kendilerinden bir şey katmamışlardı. Panonun çalınmış olması çözümü iyice zorlaştırıyordu.

Başka okuyucular CIA arşivlerinin belgeleri üzerine yoğunlaşmışlardı. Tom bana bu konuda CIA arşivlerinde hiçbir yazılı emir olmadığını söylemişti. Bu konuya ilişkin standart bir prosedür izlenmemişti. Ancak kişisel arşivlerde buna ilişkin belgeler olabilirdi. Ben CIA'ya konuya ilişkin görüşme talebinde bulundum fakat bu isteğime yanıt alamadım. Yaptığım telefon görüşmesi sırasında ise yanlış yönlendirildiğimi fark ettim. Sonunda vazgeçmiştim. Billy'nin kim olduğunu bulmamın olanağı yoktu. Onun Vatikan tarafından şövalye ilan edilmesi dışında bir bilgiye sahip değildim.

Bu kitabın yayınlanmasından bir ay sonra Vatikan ve CIA'den konuyla ilgilendiklerine dair duyumlar aldım. Eski Başkan Ronald Reagan'ın güvenlik danışmanı olan Richard Allen Polonya gazetesi *Dziennik*'e Papa II. Jean Paul'ün Soğuk Savaş sırasında Amerikan İstihbarat Örgütü ile bağlantı halinde olduğunu söyle-

mişti. Bu gizli ittifak komünizmi devirmek amacıyla yapılmıştı. Richard Allen "CIA direktörü William Casey'in Papa'ya brifing vermek üzere Vatikan'a gittiğini ve ona örneğin uydu fotoğrafları gösterdiğini" belirtmişti. Allen toplantılar hakkında ayrıntılı bilgi vermemişti.

Yeni Ahit'in tarihsel bir belge olarak kabul edilmesine karşın havarilerin ölümünden uzun süre sonra yazılmış olduğu için bu şekilde kabul edilmesinin yanlış olduğunu belirten okuyucular olmuştur. Tom ulaştığı sonuçları ayrıntılı bir şekilde betimlemiştir. Bunun yanı sıra Tevrat'tan da pek çok alıntılar yapılmıştı. Bu konuda pek çok sözlü ifadeye de yer verilmiştir. İnananlar geleneklerinin kaybolma ihtimaline karşın yoğun bir çaba içinde olmuşlardır. Yeni Ahit'in havarilerin ölümünden uzun süre sonra yazılmış olması bu kaynaklarının güvenilir olmadığını asla göstermez. Belki zaman içinde değişiklikler olma durumunu ortaya koyabilir. Ben Tom'un İsa'nın kardeşinin James olduğuna inanıp inanmadığını bilmiyorum. Ne yazık ki biz buluşmalarımızda bu konu hakkında hiç tartışmadık. Ancak onun ikisi arasında bir kan bağının olabileceğini düşündüğünü sanıyorum.

Başka bir konu Leonardo da Vinci tarafından yapılan Son Akşam Yemeği resmi hakkında Havari John'un yerinde bir kadının (Mary Magdalen) bulunması iddiasıdır. Tom, John'un sakalsız genç bir adam olduğunu düşünüyordu. Dolayısıyla o zamanın koşullarına göre sakallı çok sayıda erkek içinde bu şekilde feminen bir görüntü içinde olması doğaldı. 1304 yılında Giotto di Bondone Son Akşam Yemeği'ni kadın olarak beş figürün bulunduğu şeklinde resmetmiştir. 1308'de Duccio di Buonissegna üç sakalsız kişi çizmiştir. 1320 yılında Pietro Lorenzetti için de aynı şey geçerlidir. Jaume Serra 1380 yılında havari John'u

genç ve sakalsız olarak resmetmiştir. 1423'de Sassetta, 1446'da del Castagno, 1450'de Jacomart ve başkaları da aynı şeyi yapmışlardır. Liste ayrıca Rennes-le-Château hayranlarının yakından tanıdıkları Nicolas Poussin'i de kapsamaktadır.

Ben kişisel olarak Leonardo da Vinci'nin Mary Magdalen görüşünün yalnızca bir resimde olduğunu düşünüyorum: Mona Lisa. Her ne kadar bu kişinin Floransalı zengin bir kız olduğu şeklinde yaygın bir düşünce varsa da benim düşünceme göre o Mary Magdalen'dir.

Bir başka konu Vaftizci John'un "İsa'dan daha önemli olduğu" görüşüdür. Mantık olarak İsa'nin vaftiz olmak yani günahlarından arınmak için John'a gitmiş olması John'un İsa'dan daha önemli olduğu sonucunu doğurmaktadır diye düşünenler vardır. Ancak bu Nag Hammadi parşömenlerinin bulunmasıyla çürütülmüş olan bir iddiadır. Bu yazılara göre İsa'nın önemi açıktır, Vaftizci John daha silik bir kişilik olarak resmedilmiştir. İsa bir zamanlar John'un öğrencisi olmuştur, ancak bu İsa'nın öğretmeninden daha aşağıda olduğu anlamına gelmez. Bu Albert Einstein'in asla öğretmenlerini geçemediği gibi bir durum ortaya çıkaracak bir mantıktır.

Son olarak Deccal'in bu kitapta geçmiş olmasıdır. 666 sayısı şeytanın sayısı olarak kabul edilmektedir. Tom bu sayının yanlış olduğunu ortaya koymuştur. En eski Vahiy kitabında sayı 616'dır. Bazı insanlar bu sayının Roma İmparatoru Caligula'yı gösterdiğine inanırlar. Bu tartışmalar her zaman için belirsizliğe mahkûmdur. Benzer hesaplama yöntemleri Vatikan'ın deccal olduğunu göstermek için bile kullanılmıştır. On yedinci yüzyıla ait bir elyazması (Kodeks 2344) söz konusu sayıya yakın olması

için birdenbire 665 olmuştur. Şeytan'ın tanımına ilişkin olarak tam belirli bir şey yapılamamıştır.

Ancak pek çok kişi Şeytan'ın şarkısının dünya üzerinde daha yüksek sesle söylendiği konusunda Tom ile aynı fikirdedir.

Tom her zaman Papa II. Jean Paul'ün Vatikan'ın geçmiş gaddarlıkları nedeniyle özür dileyeceği umudu içinde olmuştur. Bir sonraki adım Kilisenin zenginliklerini azaltarak İsa'nın öğretilerine geri dönmesidir. Ne yazık ki bunlar yalnızca lafta kalan konular olmuştur.

Tom'un en büyük korkusu çok sevdiği Amerikan ulusunun Beyaz Propaganda sonucunda Nazi tarzında bir histeriye kapılması idi. Başkan George W. Bush liderliğinde uluslararası yasaları ve anlaşmaları hiçe sayarak tüm dünyaya egemen olma girişiminde bulunmasıydı. Başkan Bush gizli Yale Üniversitesi topluluğu olan Kafatası ve Kemikler üyesidir. Bu SS Totenkopf benzeri bir oluşumdur. Neyse ki vatansever Amerikalıların hızla gelişen hareketi gerçek bir ilkörnek olma yönünde umut vermektedir.

Bu kitabın bir sonucu olarak bazı organizasyonlar kendilerinin Ebionite'ler veya Allahist'ler oldukları yönünde iddiada bulunabilirler. Ebionite'ler veya Allahist'ler kilise ya da tarikat gibi bir yapıda değillerdir. Onların web siteleri veya posta kutuları yoktur. Onlar gizli bilgilere sahip olan gruplardır. Bunları anlatmak için tamamen yeni bir kitap yazılması gerekir ve ben bunu açıklamak isteyeceklerini sanmıyorum. Ancak herhangi biri bir Ebionite olabilir. Bunun için gerekli olan tek şey İsa'nın ilkelerine göre yaşamaktır. Onun için kilisenin yok edilmesine gerek yoktur. Yalnızca yeniden yapılandırılması gerek-

mektedir. Yaşamı sevgi ile yaşamak ve tüm canlılara, hayvanlara ve doğaya saygı göstermek Tanrı'nın eserinin yansımasıdır.

Ben hâlâ Tom'un bu kitabı yazma konusunda neden beni seçmiş olduğunu açıklayamıyorum, fakat onun sayesinde spritüel konusunda kendimi geliştirdim ve en karanlıklardan çıkmanın her zaman için bir yolu olduğunu anladım. Onun aracılığıyla ben yeryüzündeki en mükemmel şeylerin tarafında oldum. Bunun için minnettarım.

Karl Hammer